

Πᾶσι τῆς ἐντευζωμένοις τῷ παρόντι βιβλιαρίῳ, ἐν
Χριστῷ μοι ἀδελφοῖς, καὶ τέκνοις γνησίοις τῆς ἁγίω-
τάτης μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς,
ἐγὼ ὁ ταπεινὸς αὐτοῦ συγγραφεὺς, εὐχομαι, εἰ καὶ
ἀνάξιος, ὑγείαν, εἰρήνην, καὶ σωτηρίαν αἰώνιον.

Εἰς τὰ 1795, Θεοδώρητος ὁ φθορεὺς τῆς κατονικῆς βί-
βλου, ἔλαβε κάποιαν ἀφορμὴν, διὰ τὰ γράψῃ πρὸς μετὰ
τὴν χρεῖαν ἐκείνην, ἔγραψε προσέτι, καὶ ὅτι ὁ συγγενὴς αὐτοῦ
Θεόδωρος ὁ καλούμενος Μουσάτζας ἔλαβε κλίσιον τὰ τυπώση
τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ· ἐγὼ τὸν
ἀπεκρίθην, ὅτι ἐκεῖνα, βίβλον εἶναι ἐτοιμάζονται διὰ τὰ
τυπώση ἄλλος πλὴν, λέγω, ἐπειδὴ ὁ κύριος Θεόδωρος, εἶναι πρό-
θυμος εἰς τὰ καλὰ, ἔχω ἐγὼ δὴ μικρὰ πονηρήματα, εἶσιμα διὰ
τὸν τύπον, καὶ ἂν θέλῃ τὰ στέλλω, εὐθὺς ὅπου λάβω τὴν συγ-
κατάθεσίν του· ἔλαβον ἀποκρισὶν, ὅτι μετὰ πάσης χαρᾶς τὰ
δέχεται, καὶ ἐτοιμώτατος εἶναι εἰς τὴν τούτων ἐκτύπωσιν· τὰ
ἔστειλα εἰς τὸ ἐξῆς ἔτος, ἥτοι εἰς τὰ 1796, δηλαδὴ τὴν κρι-
σιν τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τὸν βίβλον τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος, μετὰ σκο-
πὸν ὅτι τὰ δύο τὰ γένωσιν τεύχος, ἐν ἔλαβον καὶ αὐθις ἀπόκρι-
σιν τοὺς, ὅτι τὰ ἐδέχθησαν, καὶ ὅχι ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἁγίαν ἀπαρ-
χὴν, καὶ ἱερὰν ἀγκάλην, καὶ ἄλλα παρόμοια· μάλιστα ἔλαβον
χωριστὰ καὶ παρὰ τοῦ ἰδίου Θεοδώρου ἐπιστολὴν, ἐπὶ λέξεως
οὕτως ἀρχομένην καὶ λέγουσαν « πρὸ πολλοῦ ἔλαβον τὸ εὐχαι-
τικὸν τῆς ὁμολογῶν μυρίας τὰς χάριτας, ὅπου ἡξίωσε τὸν
δοῦλόν της διὰ γράμματος τὰ γνωροῦσθαι· εἶδον ἀκολούθως,
καὶ ὅσα προστάζει τὸν δοῦλόν της τὰ ἐκτελέσῃ· ἅς μείνῃ ἡσυ-
χος ἡ ὑμετέρα σοφολογιότης, ὅτι τὰ στέλλομεν καὶ τὰ τυπώσο-
μεν » παρατρέχω, διὰ τὸ μέτριον, τὰ ὅσα μοι ἔγραψεν ὁ Θεο-
δώρητος, μετὰ ταῦτα, εἰς πέντε τοῦ γράμματα· τὰ ὁποῖα ὅλα
σώζονται παρ' ἐμοῦ· τέλος πάντων, ἀφ' οὗ οἱ γεννάδαι μὲ ἐκα-
ταφούσκωσαν, μετὰ τὰς πλείον ζωντανὰς, καὶ λιπαρὰς, καὶ πυ-

κνὰς των ὑποσχέσεις, τί ἔγινε; τί ἔκαμαν; ἰδοὺ τί ἔγινε, καὶ τί ἔκαμαν· ἀφ' οὗ ἀπὸ τὰ ψ'. μέχρι τοῦ νῦν φδ'. ἔτους, ἐστάθησαν εἰς τὰς χεῖράς των, τῶρα, περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος Μαῦτου μηνός, μοι τὰ ἔστειλεν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ὄρος, ὁ καλὸς Θεοδώρητος, ἔτλη, καθὼς τὰ ἔστειλα, ἦτοι χειρόγραφα, ἀτύπωτα· ἀλλὰ διατὶ τάχα (θέλει ἐρωτήσει τινὰς ἀπορῶν εἰς τὸ ἀρέλπιστον;) ἀπέδωκε τὰς αἰτίας αὐτὸς ὁ Θεοδώρητος· καὶ εἰσὶν αἱ ἐξῆς αὐταί· πρῶτον ἔγραψε, πῶς τὰ ἀλησμένην εἰς τὴν Μπογδαρία, μισεύοντας ἐκείθεν μὲ τὸ κανονικόν, διὰ τὴν Λειψία, δευτέρον ἔγραψε, πῶς ὁ Αὐθέντης ὁ Σούτζος ἠφάνησε τὸν Θεόδωρον, καὶ δὲν τοῦ ξμειναν ἔξοδα διὰ τὰ τυπὼν βιβλία· (διὰ τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ ξμειναν, καὶ τοῦ ἐπερίσσευαν)· τρίτον, εἶπεν εἰς τὸν ἁγίον Τριπόλεως, πῶς ἦτον χαμηλά, καὶ μόλις εὐρέθησαν ὕστερον, καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ Παισιότητος μὲ ἠρώτα. τί ἤθελα τὰ τὰ κάμη· ὅποιος ἤμπορεῖ ἀς τὰ συμφωνήσῃ αὐτὰ τὰ τρία, εἰς μίαν ἀλήθειαν· κοτὰ εἰς αὐτὰ τὰ παρ' ἐμοὶ ἀσύμβατα, ἀκολουθεῖ καὶ τοῦτο τὸ ἀλλόκοτον· ὁ ἐν Λειψία Ἀρχιμανδρίτης ἐμοὶ διαφερόντως ἀγαπητὸς κύρ Καλλήνικος, ἔγραψεν αὐτῷ τῷ Θεοδώρητῳ, τὰ τοῦ τὰ στείλῃ, καὶ ἡ Παροσιότης του, ἐμοὶ χαρίζομενος, θέλει κάμει τρόπον, τὰ τὰ τυπώσῃ· ἔλαβεν ἀπόκρισιν του, πῶς θέλει τοῦ τὰ στείλει, καὶ τὰ ἐπρόσμενε τὰ τὰ λάβῃ, μὲ τοὺς πραγματευτὰς (ὡς πρὸς ἐμὲ γράψας ὁ Ἀρχιμανδρίτης τὸν προαπερασμένον Μάρτιον τὰ πάντα ἐδήλωσεν) εἶτα, ἀντὶ τὰ τὰ στείλῃ εἰς τὴν Λειψία, τὰ ἔστειλεν εἰς τὴν Χίον, ὡς καὶ προείρηται· ἰδοὺ, μὲ ποίους ἀνθρώπους, ἢ κακὴ τύχη τούτων μου τῶν ἄλλων καλῶν καὶ κοινωφελῶν πορηματίων, μὲ ἐπερίπλεξε, χρόνους ἤδη, σχεδὸν ὀκτώ, καὶ γέλασμα καὶ ἐμπόγμην ὑπ' αὐτῶν ἔπαθον, οἷον ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου πώποτε· λοιπὸν, ἐπειδὴ, φανερά, ἀπὸ τοιούτους ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς δὲν εὐδόκησε τὰ ἐκδοθῶσιν εἰς τὸ κοινὸν τὰ ὑπερφύη ταῦτα διηγήματα, ἐκδίδονται ἤδη Θεοῦ ἡδονία, διὰ δαπάνης τινῶν φιλοθέων καὶ φιλαδέλφων χριστιανῶν Χιολιτῶν, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν· διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ ἐαυτῶν, καὶ τῶν γονέων αὐτῶν· ἐκδίδονται

λοιπὸν εἰς ἓνα τόμον, ἦτε **ΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ**, καὶ ὁ βίος τοῦ ἱσαποστόλου Κλήμεντος, κρίσις καὶ αὐτὸς ὢν ἀδέαστος τοῦ Οὐρανοῦ, διὰ τὴν θαυμαστὴν ἔνστασιν καὶ ὁμολογίαν, τῆς ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡ γὰρ ἀγιοτικὴ αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἂν ἀντήρρητως εἶναι ἔργον τοῦ Οὐρανοῦ, φανερά· ἐπεσφράγισε καὶ ἐκύρωσε τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὰς διαλέξεις, ὅπου ἔκαμεν εἰς τὴν Μωράβαν ἐναντίον, τῶν κακοδόξων Παπιστῶν· καθὼς θέλετε ἰδεῖ τὰ πάντα ἀναγινώσκοντες τὸν ἱερὸν βίον του.

Λεχθῆτε λοιπὸν ἀδελφοὶ μετὰ χαρᾶς, τὸ παρὸν βιβλίον, ὡς ψυχοφελέστατον· καὶ μάλιστα εἰς τοὺς καιροὺς τούτους ὅπου ἡ βδελυκτὴ ἀδιαφορία, χύρει κοινῶς παρταχοῦ ψύχραν θανάσιμον, εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλουστέρων.

Τὰ θαύματα, παρὰ τοῖς εὐφρονοῦσιν, εἶναι ἀπόδειξις τῆς θείας Παρτοδυναμίας· καὶ τούτου χάριν, ἐπροσθέσαμεν εἰς τὸ ὕτο θείου Σπυρίδωνος, καὶ τὸ παραδοξότατον ἔργον τὸ παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει πραχθὲν, ὡς πολλὴν καὶ μεγάλην ἔχον τὴν ἐνέργειαν· δέξασθε λέγω, μετὰ χαρᾶς, καὶ ἀναγινώσκοντες καὶ ὠφελοῦμενοι, εὐχεσθε καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, ὅπου διὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, κατέβαλον τὰ ἀναλώματα, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν προσέτι τῶν ἀναξίων, ὅπου θείῳ ζήλῳ κοινούμενοι, ἐφιλοπονήσαμεν αὐτὰ εἰς δόξαν καὶ αἴρεσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΡΙΣΙΣ

ΗΓΟΥΝ

Θαῦμα φρικτὸν τοῦ θαυματουργικωτάτου Σπυρίδωνος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐματαίωσε τὰς βουλὰς τῶν παρανόμων Παπιστῶν, μὴ συγχωρήσας αὐτοῖς νὰ κτίσωσιν Ἀλτάριον μέσα εἰς τὸν ἐν Κερκύρα ἅγιόν του Ναόν.

ἌΓΑΘΟΝ τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν, καὶ ὑψοῦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τοὺς λόγους τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, ἐντίμως ὑποδεικνύοντες· ἔτζη ἐδίδαξε Ῥαφαὴλ ὁ Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, τὸν μακάριον Τωβίτ καὶ ὅλην τὴν φιλόθεον φαμηλίαν του· καὶ ἔτζη πρέπει νὰ κάνουν ὅλοι οἱ Θεοσεβεῖς, τοῦτ' ἔστι νὰ εὐλογῶσι τὸν ὕψιστον Θεόν, καὶ νὰ μεγαλύνωσι τὸ πανάγιόν του ὄνομα, κηρύττοντες μὲ ἡδονὴν καὶ σέβας, τὰ ὑπερένδοξα καὶ ἐξάκισια αὐτοῦ ἔργα, τὰ ὅποια πρὸς εὐεργεσίαν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, καθ' ἐκάστην γενεάν ἐνεργεῖ, αὐτὸς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος. Καὶ βεβαίότατα τοῦτο εἶναι ἀγαθόν, καθὼς εἶπεν ὁ Ἄγγελος, διατὶ εἶναι καὶ δίκαιον, καὶ σωτήριο· διότι, διατὶ χρεωστοῦμεν ἡμεῖς τὰ λογικὰ κτίσματα, ὅπου εὐεργετούμεθα μὲ τῶν θαυμασίων τὰ παράδοξα, νὰ ἀποδίδωμεν τὴν εὐχαριστίαν εἰς τὸν οὐράνιον εὐργέτην μας, ὅχι μὲ τὴν σιωπὴν, πρᾶγμα κατάκριτον, ἀλλὰ μεγαλύνοντες καὶ κηρύττοντες ἀπανταχοῦ, καὶ πάντοτε, μὲ τὰς θεοπρεπεῖς δοξολογίας καὶ ὕμνους, τὰς ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον τερατουργίας του· σωτήριο δέ, διότι κηρυττόμενα τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια, ἐκπλήττουσι κάθε νοῦν καὶ διάνοιαν, καὶ ἐπομένως προξενοῦσι καὶ ἐμβάλλουσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ φόβον Θεοῦ καὶ φροντίδα χριστιανικῆς ζωῆς, καὶ καλῆς ἀπολογίας, εἰς τὸ φοβερόν τοῦ Θεοῦ κριτήριο, ὅσοι δὲν ἔχουσι πεπωρωμένην τὴν καρδίαν, οὐδὲ εἶναι παντελῶς ἀναίσθητοι· μὲ τὸν ἴδιον τοῦτον σκοπὸν, καὶ μὲ τὸ ἴδιον τοῦτο τέλος, ἔγραψε καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς τὴν ἐπινίκιον ἐκείνην ᾠδὴν, ὅταν εἶδε τοὺς Αἰγυπτίους καταδυθισμένους, μέσα εἰς τὰ νερά τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ψάλλοντας μὲ θριαμβευτικὴν ἀγαλλίασιν· Ἄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν κτ. διδάσκοντας μὲ αὐτὴν, ὅχι μόνον τὸν τότε Ἰσραηλιτικὸν λαὸν νὰ ἦναι εὐχά-

ριστοι πρὸς τὸν θεὸν τῶν πατέρων τους, ὡσὰν ὁποῦ ἐκεῖνος καὶ ὄχι ἄλλος, μὲ ἐκείνον τὸν παροδοξότατον τρόπον, τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς τυραννικὰς χεῖρας τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ ἠθέλησε νὰ διδάξῃ μὲ τὴν ἰδίαν ὥδην καὶ ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὸ νὰ παραπέμψῃ καὶ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα γενεὰς ἔγγραφον, τὴν πάντῃ ἀνήκουσον, καὶ ὄντως ἀξιολογούμενον ἐκείνην τερατουργίαν τοῦ παντοδυνάμου βραχίονος· μάλιστα αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων θεὸς ῥητῶς προστάζει τὸν Μωϋσῆν, καὶ μὲ τὸ στόμα τοῦ Μωϋσέως ὅλους τοὺς Ἑβραίους, νὰ μὴ σιωποῦν καὶ ἀλησμονοῦν τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ χρεωστικῶς νὰ διδάσκωσι τοὺς υἱοὺς των καὶ τὰς θυγατέρας των, ὅτι ἐν χεὶρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, ἐξήγαγε Κύριος ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ μανθάνωσι, λέγει, καὶ ἐκεῖνοι νὰ φοβοῦνται τὸν Θεόν· καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα, ἀφ' οὗ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐκατατρόπως τὸν Ἀμαλὴν· κατάγραφον, εἶπε κύριος πρὸς τὸν Μωϋσῆν, κατάγραφον τοῦτο εἰς μνημόσυνον εἰς βιβλίον, καὶ δὸς εἰς τὰ ὅσα Ἰησοῦ ἔτῃ μετὰ ταῦτα, ὅταν ἐκ προστάγματος Θεοῦ, ἐμβῆκαν εἰς τὸν Ἰορδάνην Ποταμὸν οἱ ἱερεῖς, βαστάζοντες τὴν θείαν Κιβωτὸν, καὶ παρευθὺς, ὦ φοικτὸν θαῦμα!! τὰ ρεύματα τοῦ Ποταμοῦ ἐστάθησαν ἀκίνητα, ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος, τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ κάτω μέρους ἔφυγαν ἕως εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἀπέρασεν ὅλος ὁ λαὸς μὲ στεγνὰ ποδάρια εἰς τὸ πέραν μέρος, τότε ὁποῦ ἀκόμα ἔστεκεν μέσα ἡ Κιβωτὸς, καὶ ὁ ποταμὸς ἦτον ξηρὸς, ὁ Θεὸς ἐπρόσταξε τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, νὰ πᾶρουν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸν ξηρὸν Ποταμὸν, δώδεκα Πέτρας μεγάλας, ὅσῃν ἐδύνατο νὰ συγκώμῃ ἕνας ἄνθρωπος, καὶ νὰ τὰς ἔχουν ἀντάμα τους, πρὸς παντοπεινὴν ἐνθύμησιν, τοῦ τόσον παραδόξου ἐκείνου θαύματος (1) τί νὰ λέγω τοῦτο καὶ ἐκεῖνο τὰ κατὰ μέρος τῆς ἀγίας γραφῆς; λέγω μὲ συντομίαν καὶ καθόλου· θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐστάθη πάντοτε καὶ πανταχοῦ, νὰ γράφονται καὶ νὰ κηρύττωνται τοῖς πᾶσι τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια, διὰ νὰ γίνωνται εἰς ὅλους, θεοσεβείας, καὶ θεοφιλοῦς πολιτείας ὑπόθεσις· ἔτῃ ἐγράφησαν ὅσα παράδοξα ἔργα οἱ κατὰ καιροὺς θεοὶ Προφῆται ἐπραξάν· ἔτῃ ἐστειλογραφήθησαν ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ, ὅσα μὲ ἓνα τοῦ παντοδυνάμου λόγον ἐτέλεσεν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς· ἔτῃ ὁ ἱεροῖστωρ Λουκᾶς ἐπιμελέστατα μᾶς ἀνιστόρησε τῶν συναποστόλων του τὰ θαύμα-

(1) Ὁ θεὸς Νεῖλος ἔχει γνώμην, πῶς ἤλειψαν ἐκεῖνας τὰς πέτρας· καὶ ἔγραψαν ἐπάνω εἰς αὐτὰς ὅλην τὴν ὑπόθεσιν, δηλαδὴ, πῶς δι' αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐξήγαγε τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, καὶ ἐπέρασαν, καὶ μάρτυρες ἐκείνου τοῦ θαύματος, τούταις ἡ πέτραις, ὁποῦ εἶναι παρμέναις ἀπὸ τὸν πνυμένον ἐκεῖνου τοῦ ξηρανθέντος ποταμοῦ.

τα· καὶ ἔτῃ κατὰ μίμησιν οἱ μεταγενέστεροι, μᾶς ἄφησαν γεγραμμένα τὰ παράδοξα καὶ ὑπερφυσικά ἔργα τῶν τε μαρτύρων καὶ τῶν ὁσίων, ἂν ὄχι ὅλα, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι ἄπειρα τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ πάμπολλα.

Λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ δίκαιον καὶ σωτήριον πρᾶγμα εἶναι, καὶ Θεοῦ θέλημα ἀπεδείχθη, πῶς εἶναι, νὰ κηρύττωνται τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια, διὰ τοῦτο, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ἔρχομαι νὰ διηγηθῶ εἰς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, τὴν ὑπερφυσικὴν καὶ παράδοξον εὐεργεσίαν, τὴν ὁποῖαν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, τώρα εἰς τὸν ἐδικὸν μας αἰῶνα, ἐτέλεσεν εἰς ἡμᾶς, διὰ Συριδῶνος τοῦ θαυματουργικωτάτου καὶ πιστοῦ αὐτοῦ θεράποντος· εἶναι σχεδὸν εἰς ὅλους γνωστόν, πῶς ἀκατάπανστα δὲν λείπει ἐκεῖνος ὁ μέγας Ἄγιος, ἀπὸ τὸ νὰ ἐκτελῇ ἐκεῖ, εἰς τὴν Νῆσον δηλαδὴ τῶν Κορυφῶν, μεγάλη καὶ ἐξαίτια πράγματα, καὶ τοῦτο εἶναι πλέον παρὰ βέβαιον, ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνο, ὁποῦ ὑπερβαίνει, ὅλα του τὰ ἄλλα, καὶ στεφανώνει διὰ νὰ εἰπῶ ἔτῃ τὰ θαύματα τοῦ Συριδῶνος, καὶ ὁποῦ δικαίως, δὲν πρέπει νὰ λέγεται ἀπλῶς θαῦμα, ἀλλὰ θαῦμα θαυμάτων, ἢ νὰ εἰπῶ καλλιτέρα καὶ ὀρθώτερα, πρέπει νὰ ὀνομάζεται, *Κρίσις* τοῦ Οὐρανοῦ, ἐκεῖνο λέγω εἶναι ἡ παραδοξοτάτη καταστροφή τῶν μικρωτάτων Λατίνων, μὲ τὴν ὁποῖαν, (τὸ λέγω καὶ σικιτᾷ τὸ πνεῦμά μου) μὲ τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐπιδίωξεν ἀτιμώτατα, ἀπὸ τὸν θεὸν του Ναὸν, ὅταν ἐμελέτησαν, καὶ ἐγγὺς ἦλθον νὰ τὸν μολύνουν μὲ τὸ θεοστυγὲς τῶν Ἀλτάριον (1). Τοῦτο βεβαιότατα, ἀγκυλὰ καὶ εἶναι τόσον μέγα, ὅμως εἶναι εἰς ὀλίγους γνωστόν, μὲ τὸ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς τύπους, ὅθεν ἐγὼ ζήλω θεῷ κινούμενος, ἀπεφάσισα νὰ τὸ κάμω κοινότατον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν τύπων· καὶ λοιπὸν, θέλω τὸ περιγράψαι ἐντελέστατα καὶ ἀκριβέστατα, ὅσον δύναμαι, διὰ νὰ κινήσω τοὺς φιλοθέους ἅπαντας εἰς ὕμνον καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ πιστοῦ αὐτοῦ θεράποντος· ἤγουν θέλω τὸ διηγηθῆαι πρῶτον, καθὼς εὐρίσκεται γεγραμμένον εἰς ἀνέκδοτον βιβλίον χειρόγραφον, καὶ δεύτερον θέλω ἐξετάσει μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν, τὰς περιστάσεις ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι τὸ καταστήνουσι καθ' ὅλους τοὺς τρόπους, ἀνώτερον ἀπὸ κάθε βέλους βλασφήμου καὶ ἰδίου γόματος· ὅς μὴ φανῇ δὲ παράξινον, ὅτι ἓνα τόσον ὑπερμέγα τερατουργημα, μέχρι τῆς σήμερον ἔμεινεν ἀνέκδοτον· ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐμελλον νὰ τὸ κοινολογήσουν μὲ τοὺς τύπους εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν δεσποτείαν ἐκείνων, ὁποῦ ἔπαθον τὴν τοιαύτην αἰσχύνην, ὅθεν καὶ δὲν

(1) Ἀλτάριον παρ' Ἰταλοῖς ὁ βωμὸς, ἔγουν τὸ θυσιαστήριον, δηλαδὴ τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον ἀγία Τράπεζα.

δύνανται νὰ σαλπίζουν οὕτω περιφανῶς τὰ μετὰ τῶν ἐξουσιαστῶν τοὺς νικητήρια· σαλπίζομεν, λοιπὸν ἡμεῖς οἱ ὁμόπιστοι καὶ ἀδελφοί τῶν Κερκυραίων ὀρθοδόξων, μὲ τὸ νὰ εὕρισκώμεθα Θεοῦ προνοία, μακρὰν ἀπὸ τοὺς φόβους ἐκείνους, καὶ μὲ τὸν Προφητὰν Ἀκαθὰ Δαβὶδ, φωνάζομεν λέγοντες, ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· δεῦτε καὶ ἴδετε, ὡς φοβερός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· πῶς καὶ τί λογῆς, δεῦτε ἀκούσατε, καὶ διηγῆσμαι ὑμῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Τὴν διήγησιν τοῦ Θαύματος περιέχον.

ΜΕΤΑ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως Κερκύρας, ἀπὸ τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν πολιορκίας, διὰ προστασίας τοῦ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος· ἥτις ἐλευθερία ἐγένετο εἰς τοὺς 1716. Αὐγούστου 11· ὁ τότε λαχὼν Ἡγεμὼν Ἀνδρέας Πιζάνης, καπετὰν Γενεράρης τῶν Κορυφῶν, βουλόμενος νὰ κάμῃ μίαν εὐχαριστήριον ἀμοιβὴν πρὸς τὸν Ἅγιον, διὰ τὴν τόσῃν ευεργεσίαν τῆς ῥηθείσας ἐλευθερίας, ἐσυμβουλευθῇ μὲ τὸν θεολόγον τοῦ Φραγγίτσκον Φραγγιπᾶνην καλούμενον, ὡσὰν τι πρᾶγμα νὰ κάμῃ, ὅπου νὰ ᾔναι ἀρεστὸν καὶ εὐαπόδεκτον εἰς τὴν Αὐτοῦ ἀγιότητα· ἐκεῖνος τὸν ἀπεκρίθη, πῶς εἶναι λίαν καλὸν καὶ θεϊότατον ἔργον, νὰ οἰκοδομήσῃ μέσα εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου, ἓνα Ἀλτάρι μαρμαρένιον πολύτιμον, διὰ νὰ λέγεται καθ' ἐκάστην ἐκεῖ μέσα καὶ μία Λατινικὴ λειτουργία, καὶ ἡ ἐξοχότης σου νὰ ἀκούῃς λειτουργίαν τῆς γλώσσης σου, ὅταν εἰς τοὺς διωρισμένους καιροὺς παρουσιάξῃς ἐκεῖ. Ἦρεσε τῷ Ἡγεμόνι τοῦ θεολόγου ἡ συμβουλὴ, καὶ παρευθὺς προστάζει νὰ ἐτοιμάζῃται ἡ ὕλη τῆς οἰκοδομῆς· πρὶν ὅμως νὰ ἐτοιμασθῇ ἡ ὕλη, τοῦ ἐφάνη εὐλογον, νὰ κρᾶξῃ καὶ τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἰοὺς πατρωνάτους (1) τοῦ ἀγιωτάτου λειψάνου τοῦ θείου Σπυρίδωνος, τρόπον τινὰ διὰ νὰ λάβῃ καὶ ἐξ αὐτῶν τὴν εἰς τοῦτο, συγκατάνευσιν· ἐκεῖνοι, εὐθὺς ὅπου ἤκουσαν ἓνα τοιοῦτον ἀνέλπιστον πρᾶγμα, ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτὸν στοργγύλῳ τῷ στόματι, ὅτι τοῦτο χωρὶς ἄλλο εἶναι μία καινοτομία πολλὰ ἐπιζήμιος, καὶ διὰ τοῦτο, κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἤθελαν συγκατανεύσουν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ. Ὁ Ἡγεμὼν τοὺς ἀπεκρίθη ἐν θυμῷ, πῶς ὄντας αὐτοὺς ἐξουσιαστῆς ὑπέρτατος, καὶ μὴ βουλομένων αὐτῶν, θέλει τελειώσῃ τὸ θέλημά του, καὶ προστάζει νὰ συναχθῇ ἀνυπερθέτως ἡ ὕλη ἐξ αὐτοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου· συνήχθησαν λοι-

πὸν ἐκεῖ ἄσθετος, γύψος, μάρμαρα, καὶ πλάκα ἐκλεκτοῦ μαρμάρου εὐφρεστάτα κατασκευασμένη, διὰ Τράπεζαν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα, βλέπει κατ' ὄναρ ὁ Ἡγεμὼν, ἀνθρωπὸν τινα μὲ σχῆμα μοναχοῦ, λέγοντα πρὸς αὐτὸν, τί μὲ ἐνοχλεῖς, καὶ διατὶ ταραττεῖς ἀδίκως τὰ τέκνα μου; ἤξευρε, πῶς τοῦτο ὅπου ἐμελέτησες νὰ κάμῃς, δὲν σοῦ συμφέρει· γενομένης τοιγαροῦν ἡμέρας, ἐκραξέ τὸν θεολόγον τοῦ εἰς τὴν κάμαράν του, ἐκεῖνον δηλαδὴ ὅπου τὸν ἔδωκε τὴν τοιαύτην συμβουλὴν, καὶ εἰς αὐτὸν ἐδιηγῆθη μὲ ἀκριβείαν τὸ ἐνύπνιον· ἐκεῖνος τὸν ἀπεκρίθη, ὅτι τὰ ὀνειράτα ἡμεῖς οἱ χριστιανοί, κατ' οὐδένα τρόπον, δὲν χρεωστοῦμεν νὰ τὰ πιστεύωμεν, οὔτε παντελῶς νὰ τὰ δεχώμεθα, ὡς πράγματα ἀληθινὰ· μάλιστα πρέπει νὰ σοχασθῇς αὐθέντα, πῶς τοῦτο εἶναι ἓνας φανερός πειρασμὸς τοῦ δαίμονος, μὲ τὸν ὅποιον πάσχει ὁ πολέμιος τῶν καλῶν, νὰ διασκεδάσῃ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ ἓνα τέτοιον εὐσεβέστατον ἔργον· ἡσύχασεν ὁ Ἡγεμὼν καταπεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ θεολόγου τοῦ· τὴν ἐρχομένην νύκτα, βλέπει πάλιν ὁ Ἡγεμὼν τὴν ἴδιον μοναχὸν κατ' ὄναρ σφοδρῶς αὐτῷ ἀπειλοῦντα καὶ λέγοντα, ἤξευρε θεθαυτάτα, ὅτι ἂν πειράξῃς τὸν ἅγιον οἶκόν μου, θέλεις τὸ μετανόησῃς ὅτι οὐδὲν ὄφελος· ἔμφοδος ὁ αὐθέντης καὶ ἐντρομος γενόμενος, ἀπὸ τὴν στερεάν τούτην ἀπόφασιν, δὲν ὑπέμεινε πλέον νὰ γένῃ ἡμέρα, ἀλλὰ παρευθὺς τὴν ὥραν ἐκείνην, εἰσκαλεῖται τὸν θεολόγον τοῦ, διηγεῖται πρὸς αὐτὸν ἀπαρалаλλάκτως τὴν ὄψιν, τοῦ παρασταίνει τὴν δειλίαν τῆς καρδίας του, καὶ λέγει ὅτι ἀπὸ τόσον φόβον εἶναι κυριευμένος, ὥστε ὅπου δὲν θέλει ἀποκοθήσῃ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸ τὸ ἔργον· τότε ὁ θεολόγος τονώσας τὸν λόγον, τοῦ λέγει μετὰ ἡγεμονικοῦ παραστήματος. «Αὐθέντα, ἤξευρε, πῶς ἂν συσταλθῇς ἀπὸ τὸ νὰ ἐνεργήσῃς ἓνα ἅγιον ἔργον ὅπου ἀπεφάσις νὰ κάμῃς, δὲν παραστήνῃς εἰς τὸν Κόσμον τόσον ὀρθὰ στοχαζόμενος, ὅτι πιστεύεις ὀνειράτα ἐκ συνεργείας τοῦ διαβόλου γινόμενα· πλησθεῖς λοιπὸν θάρρους ἐκ τῶν τοιούτων λόγων ὁ Ἡγεμὼν, ἡμέρας γενομένης, ὅπου ἦτον ἡ ἐνδεκάτη τοῦ Νοεμβρίου, 1718., ἐπῆγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου χάριν προσκυνησεως, συνακολουθούσης αὐτῷ καὶ τῆς αὐλῆς ὅλης, καὶ τοῦ δημοσίου Ἰντζενιέρου, διὰ νὰ καταμετρήσῃ τὸν τόπον εἰς μῆκος, πλάτος, καὶ ὕψος, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ αὐτοῦ Ἀλταρίου. Τότε ὁ τῶν πρεσβυτέρων γεραίτερος κύριος Μαρῖνος Βούλγαρις Σακελλάριος (παρόντας καὶ τοῦ τότε προεδρεύοντος μεγίστου πρωτοπαπᾶ κυρίου Σπυρίδωνος Βουλγάρεως) παρεστῆσαν ἐνώπιον τοῦ Ἡγεμόνος, καὶ μὲ ταπεινὴν φωνὴν παρεκάλουν δεόμενοι ἅπαντες, νὰ μὴ κάμῃ τέτοιαν και-

(1) Ἰοὺς πατρωνάτους, οἱ κληρονομικὸν δικαίωμα ἔχοντες.

νοτομίαν, μήπως καὶ δὲν θέλει φανῇ ἀρεστὸν εἰς τὸν ἅγιον· ὁ δὲ ἀκούσας καὶ ἀγριανθεὶς, ἐφοβήρισε μὲ θυμὸν μεγάλον, ὅτι ἂν δὲν ὑπακούσουν εἰς τὸ θέλημά του, καὶ νὰ ἡσυχάσωσι, θέλει τοὺς στείλῃ σιδηροδεσμίους εἰς τὴν Βενετίαν, νὰ τοὺς ῥίψουν εἰς τὰ καμαρώτα, ὥστε νὰ μὴν ἰδοῦν πλέον τὸν ἥλιον· ἐγὼ, λέγει, δὲν σκοπῶ νὰ κάμω παρανομίαν, ἀλλὰ νὰ πῆξω θυσιαστήριον, πᾶγμα θεῖον καὶ θεῶν εὐάρεστον· ἀπειλισμένοι οἱ ἱερεῖς καὶ ἱοὺς πατρωνάτοι, καὶ κατατρομασμένοι ἀπὸ τὰς ἀπειλάς, ἐπρόστρεξαν αὐτοὶ τε, καὶ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων οὐκ ὀλίγοι, εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν καὶ ἀνοίξαντες τὴν ἱερὰν λάρνακα τοῦ μεγάλου πατρὸς, ἔψαλιν παράκλησιν, χύσαντες θερμὰ δάκρυα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν κακὸν σκοπὸν τοῦ Ἡγεμόνος. Πρὸς τὸ μεσονύκτιον, ὁποῦ ἔφερεν τὴν δωδεκάτην ἡμέραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελλον νὰ ἔμβουν οἱ τεχνίται νὰ δουλεύουν, ἰδοὺ γίνονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ κερανοὶ ἄλλεπάλληλοι· τότε δὴ καὶ ὁ φύλαξ τῆς αὐθεντικῆς Μονετζιόνης, βλέπει ἕνα μοναχόν, μὲ ἕνα δαυλὸν ἀναμμένον εἰς τὴν χεῖρα πλησιάζοντα εἰς αὐτόν· ὁ φύλαξ, κατὰ τὴν συνήθειαν, τὸν ἐρωτᾷ καὶ ἄπαξ καὶ δις, ποῖος εἶσαι σύ; καὶ ποῦ ὑπάγεις; καὶ ἐπειδὴ, οὐδεμίαν ἀπόκρισιν ἐλάμβανεν, ἐσήκωσε τὸ πυροβόλον του ὅπλον, εἴτε τουφέκι, διὰ νὰ τὸν ἀποκτείνῃ· τότε ὁ μοναχὸς ἅμα ἀπεκρίθη· ἐγὼ εἰμὶ ὁ Σπυρίδων, καὶ ἅμα τοῦτο εἰπὼν ἤρπασεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν χεῖρα, καὶ τὸν ἀπεσφενδόνισεν ἔξω εἰς τὴν λεγομένην σπιανάδα τῆς πόλεως Κερκύρας, πλησίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἐσταυρωμένου· ἐκεῖ εὐρέθη ὁρθὸς εἰς τοὺς πόδας του, καθὼς ἦτον μὲ τὸ ὅπλον του· καὶ παρευθὺς ὕπερα ἀπὸ τοῦτο, ἀναψεν ἡ ἀποθήκη τῆς μονετζιόνης καὶ ἡ ταύτης ἑξαψις πάσας ἀνέτρεψε τὰς οἰκοδομὰς, ὁποῦ ἦτον ἐκεῖ μέσα εἰς τὸ Καστέλλι, τὸ, τε Παλάτιον τοῦ Ἡγεμόνος, καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτό· καὶ ὁ μὲν Ἡγεμὼν εὐρέθη νεκρὸς ἀπὸ δύο δοκάρια, ὁποῦ τοῦ περιέσφιγγον τὸν τράχηλον, τρόπον τινά, ὡσὰν διωρισμένα διὰ νὰ τελειώσουν τὸ τοιοῦτον ἔργον, ὁ δὲ θεολόγος εὐρέθη ἔξω ἀπὸ τὸ Τειχόκαστρον, μέσα εἰς τὸ χαντάκι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον σφύρουν καὶ στραγγιζοῦσιν ἡ βρώμαις ὅλαις τῶν ἀποπάτων τοῦ ἄστεως, διὰ χειρὸς ἔχων τὴν αἰχμὴν τῆς σαρκὸς του· ἄξια προοίμια λαβὼν τῆς μισθαποδοσίας τῆς ἀρίστης συμβουλῆς του, καὶ τῆς λαμπρᾶς του πολιτείας· ἀπώλετο δὲ καὶ πολὺς λαὸς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἔκ τε τῆς αὐλῆς τοῦ Ἡγεμόνος, καὶ τῶν ἐκτὸς, ψυχὰς ὡς ἑννεακόσιοι· συνέβησαν δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ ἄλλα δύο φοβερά σημεῖα· πρῶτον, Κανδήλαν μεγάλην ἀργυρὰν εἶχε κρεμάσει ἀφιέρωμα ὁ Ἡγεμὼν ἐμπροσθεν τοῦ ἁγίου λειψάνου, καὶ αὐτὴ τὴν

ιδίαν νύκτα, ἔπεσε χαμαὶ, καὶ συνετρίβη τὴν θάσιν, μὴδὲ μιᾷ ἄλλης, μὴδὲν ὅμοιον παθούσης, ἀπὸ τόσας πολλὰς ὁποῦ ἐκεῖ κρέμανται, καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ ἐκρέματο ἀπὸ μίαν ἄλυσιν πολλὰ δυνατὴν φαίνεται καὶ τὴν σήμερον τὸ πάθος τῆς Κανδήλας ἦγουν τὸ τῆς θάσεως· ἐπειδὴ ἔτζη καθὼς εὐρέθη, πάλιν τὴν ἐμετακρέμασαν, καὶ μένει μαρτυροῦσα τὸ συμβάν, μὲ ἀλαλήτους φωνάς· δεύτερον ἐκείνην τὴν ὥραν καὶ τὴν στιγμὴν (καθὼς ὕπερον ἐξετάσαντες ἐβεβαιώθησαν) μία φλογερὰ σαγίτα, ἦγουν ἀστροπελέκι, ἐκτύπησε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἡγεμόνος ἐν τῇ Βενετίᾳ, καὶ τὴν κατέκαυσε, χωρὶς νὰ πάθῃ ἄλλοτι τῶν τῆς οἰκίας οὐδὲν κακόν· τὸ ὁποῖον καὶ ἐξήγησαν εὐθὺς διὰ κακὸν οἰωνόν περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἡγεμόνος, οἱ ἐκεῖ ὄντες ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ συγγενεῖς οἱ λοιποὶ λατῖνοι λαϊκοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί· ἦγουν ὁ πρεβεδοῦρος καλούμενος, ὁ λατινεπίσκοπος καὶ ἄλλοι ἐξουσιασταὶ καὶ ἰδιώται, ὅσοι ἐκατοίκουν μέσα εἰς τὴν πόλιν Κερκύρας (ἐνταῦθα γὰρ ἔστι καὶ τὸ Παλάτι τοῦ λατινεπισκόπου, καὶ ἄλλων πλείστων) οἱ λοιποὶ λέγω τοῦτοι, ἔδωκαν προσταγὴν, νὰ σπικωθῇ ἀπὸ τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου, ἡ συναχθεῖσα ἐκεῖσε ὕλη, ὡς προερίηται· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἄλλως ὠκονόμησαν, τὴν δὲ γε πλάκα ὁποῦ ἡτοιμάσθη διὰ τράπεζαν φέροντες ἀπέθηκαν διὰ τιμὴν, εἰς τὸν λεγόμενον Δόμον, ἥτοι εἰς τὸν Ναὸν τῆς ἐδικῆς τῶν Μητροπόλεως εἰς τὸ μέγα Ἀλτάρι καλούμενον· ἐκεῖ ὁρᾶται ἀκουμβισμένη χαμηλὰ κατὰ τὸ πλάγιον, μέχρι τῆς σήμερον· ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατιώτης, ἥτοι ὁ φύλαξ τῆς Μονετζιόνης, ἡμέρας γεγονόνης, ὅλος ἐνθουσιῶν ἐβόα φωνὴν μεγάλην, καὶ ἐκήρυττε λέγοντας, ὁ ἅγιος Σπυρίδων ἔκαμεν αὐτὰ τὰ μεγάλα καὶ φοβερά πράγματα, καὶ καταλεπτῶς ἐδιηγέτο ὅλην τὴν ὑπόθεσιν, οἱ λατῖνοι μὴν ὑποφέροντες τὴν αἰσχύνην, μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπέπεμψαν αὐτόν.

Αὕτη εἶναι ἡ Διήγησις τοῦ φρικτοῦ Τεραστίου τοῦ ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας τελεσθέντος, διὰ τοῦ εὐηκόου προστάτου αὐτῆς, καὶ ὅλης τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας θειοτάτου Σπυρίδωνος· πρέπει τώρα νὰ θεωρήσωμεν καταλεπτῶς καὶ ἐπιμελῶς, τὰ περιστατικὰ ἐκεῖνα, ὁποῦ τὸ καταστήνουν ἀναντίρρητον, διὰ νὰ μὴν ἡμποροῦν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, νὰ φλυαροῦν λέγοντες, ὅτι νὰ ἐστάθῃ ἕνα συμβεβηκός, ὁ ἐμπρησμός τῆς ἀποθήκης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ Ἡγεμὼν, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπώλοντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὅτι ὁ ἐμπρησμὸς τῆς ἀποθήκης, ὅπως ἔργον ἐστάθη
τοῦ οὐρανοῦ.

Ὅσον διὰ τοὺς ὀρθοδόξους, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν Νήσον ἐκείνην. τῶν Κορυφῶν, καὶ ὁμοίως, τῶν πέριξ Νήσων, ἡγουν Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, ἀγίας Μαύρας, καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ ἀκόμα, διὰ ὅλους τοὺς ἡπειρώτας, ὅπου γειτονεύουν εἰς τὴν Νήσον ἐκείνην, κάμμιαν ἀμφιβολίαν δὲν ἔχομεν, πῶς ὅλοι εἶναι πληροφορημένοι, καὶ ἀδιστακτικῶς καταπεισμένοι, πῶς ἡ καταστροφή ἐκείνης τῆς ἀκροπόλεως, δὲν ἔγινε κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ κατὰ θεομηνίαν τοῦ οὐρανοῦ. τοῦτο ὅλοι ἀμεταθέτως φρονοῦσι, καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐκεῖσε ξένους ὀρθοδόξους κηρύττουσι διὰ στόματος, καὶ εἰς τὸν Δόμον αὐτοὺς φέροντες χάριν περιηγήσεως, μυστικωτέρῳ δακτύλῳ, τὴν κειμένην ἐκεῖσε πλάκα τοῦ Ἀλταρίου, μετὰ χαρᾶς δείχνουσι· λοιπὸν ὅλας ὁ ἐδικὸς μας ἀγὼν εἶναι, ὅχι μόνον νὰ κοινολογήσωμεν τὸ θαῦμα, εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ ἀδελφούς μας χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ἀποδείξωμεν πῶς εἶναι ὄντως θαῦμα, καὶ θαυμάτων μέγιστον, ὅχι δι' αὐτοὺς τοὺς ὀρθοδόξους. οἱ ὅποιοι εὐγνωμόνως καὶ ἐν ταπεινώσει ψυχῆς θέλουν τὸ δεχθῆ, καὶ θέλουν δοξάσουν τὸν Κύριον, ἀλλὰ διὰ ἐκείνους τοὺς αὐθάδεις ὅπου εὐκολα θρασύνονται νὰ ἐναντιώνονται εἰς τὴν ἀληθείαν, καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ πνεύματος· λοιπὸν εἶναι χρεῖα πρῶτον, νὰ περιγράψωμεν, ὅσον εἶναι· δυνατόν, μὲ τὸν λόγον, τοὺς τόπους ἐκείνους, τί λογῆς εἶναι ὅθεν καὶ διὰ περισσotέραν σαφήνειαν τῶν λεγομένων, θέλομεν ἐκδώσει καὶ τὴν ἱχνογραφίαν τῶν αὐτῶν τόπων, καθὼς, ἔτι σώζονται εἰς τὴν μνήμην μας, ὅπου κατὰ μαθήσεως ἔρωτα ἐκεῖσε ποτε διεληθόντες τοὺς εἶδομεν.

Τὴν πόλιν τῆς Νήσου Κερκύρας, οἱ ἐντόπιοι τὴν ὀνομάζουν χώραν· μὲ τὸ ὅποιον ὄνομα φανερώουσιν, αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν καθολικὴν πόλιν, ξεχωρίζοντές την, ἀπὸ τὰ Βαρούσια καὶ Καστέλλια, ὅπου παράκεινται ἔξωθεν Φριγύρου εἰς αὐτήν· ἡ χώρα, ὡς λέγουσι, τὸ πάλαι ἦτον ἀτείχιστος· τὴν σήμερον εἶναι τειχογυρισμένη μὲ τειχόκαστρον ἰσχυρότατον, καθὼς τὸ βεβαιώνει καὶ ὁ γεωγράφος Μελέτιος· καίτοι πρὸς τὸ βόρειον μέρος, ἀντικρὺ τῆς Ἠπείρου, ἦτοι τῆς νῦν καλουμένης Ἀρβανητίας· εἰς αὐτὴν μέσα κατοικεῖ ὁ πλείστος λαὸς καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἰταλῶν· οἱ δὲ λοιποὶ κατοικοῦσιν εἰς τὰ ἐκτὸς Βαρούσια, ὅπου εἶναι δύο, Γαρίτζα πρὸς ἀνατολὰς, καὶ Μανδοῦκι πρὸς δυσμάς· μέσα εἰς τὴν χώ-

ραν, εἶναι καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου, καὶ ἡ Μητρόπολις τῶν δυτικῶν· ἐκεῖ εἶναι ἡ Σπιανάδα, τὴν ὅποιαν ἀναφέρει ἡ διήγησις· ἐκεῖ καὶ ἡ προειρημένη Ἐκκλησία τοῦ Ἐσταυρωμένου, εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ὁσπητίων, εἰσερχομένου σου ἀπὸ τὴν Σπιανάδαν, εἰς τὸν κοινὸν δρόμον τῆς Πόλεως, οἰκοδομημένη· ἡ Σπιανάδα ἐκτείνεται κατὰ μῆκος ἐπὶ πολὺ, ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμάς· τὸ πλάτος τῆς εἶναι καὶ αὐτὸ ἱκανόν, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὰ ὁσπήτια τῆς χώρας, ἕως εἰς τὸ τειχόκαστρον πρὸς βοράν· εἶναι τὸσον ἐπίπεδος, καὶ τὸσον ὁμαλὴ, ὅπου σχεδὸν μιμεῖται μαθηματικὴν ἐπιφάνειαν· εἶναι λοιπὸν, ὡς εἶπον, ἡ χώρα ὅλη τειχογυρισμένη μὲ δυνατότατον τειχόκαστρον· τούτου τὸ βόρειον μέρος ἐρέχεται ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὅπου μεσολαβεῖ μετὰ τῆς Νήσου, καὶ τῆς ἀντικρὺ Ἠπείρου· εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς χώρας. ἡγουν τὸ βόρειον, παράκειται κοντὰ εἰς τὴν χώραν, Νησίδιον, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐξέρχουσιν εἰς ἱκανὸν ὕψος δύο κορυφαί, καὶ λέγουσι τινες, ὅτι ἐκ τούτων τῶν δύο Κορυφῶν, παρωνομάσθη καὶ ἡ χώρα καὶ ἡ Νῆσος ὅλη Κορυφαί, ἡ Κορυφαί· τοῦτο τὸ νησίδιον δὲν εἶναι ἔρημον· εἶναι μάλιστα Καστέλλι δυνατότατον, καὶ καλὰ κατοικημένον· τοῦτο, ὡς πρὸς πεζοὺς ἐχθροὺς ἔχει ὀλοτρόγυρά του, ὡς ἰσχυρότατον τειχόκαστρον, τὴν θάλασσαν ἱκανοῦ βάθους· ὡς δὲ πρὸς θαλασσίους εἶναι καὶ αὐτὸ ὀλοτρόγυρα τειχογυρισμένοι μὲ δυνατότατον καὶ ὑψηλότερον τειχόκαστρον. ὀνομάζεται κοινῶς Τζιταδέλα, ἡγουν πολίχνιον, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀκρόπολις· ὡς ἂν ὅπου ἐν καιρῷ κινδύνων, αὐτὴ τὸν τρόπον τινὰ ἐπαγγέλλεται τὸ ἀνάλωτον· διὰ τοῦτο, ἐκεῖ μέσα, εἰς ὑπόγειον τόπον τῶν ἐκεῖ Κορυφῶν, εἶναι ἡ ἀποθήκη ὅλης τῆς αὐθεντικῆς Μονετζιόνης· καὶ ἐντεῦθεν μεταδίδεται εἰς ὅλα τὰ Καστέλλια καὶ τοὺς πύργους.

Τῆς ἀποθήκης ταύτης τὴν Πόρταν, αἰέποτε ἡμέραν καὶ νύκτα, κατὰ τὴν εὐρωπαϊάν συνήθειαν, φυλάττει διωρισμένος Σολδάτος, ἡγουν στρατιώτης· ἐκεῖ μέσα εἶναι καὶ τὸ γενεραλάτον, ἡγουν τὰ παλάτια τοῦ Ἡγεμόνος, καὶ ἄλλων πολλῶν ἀξιωματικῶν ἀπέχει λοιπὸν τὸ τειχόκαστρον τῆς χώρας, ἀπὸ τὸ τειχόκαστρον τῆς ἀκροπόλεως ταύτης, ὡς εἰς λίθου βολήν· κάτω δὲ μεσολαβεῖ, ὡς εἴρηται θάλασσα, διὰ τῆς ὁποίας καὶ χωρίζονται· εἰσερχονται δὲ εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐξέρχονται οἱ ἄνθρωποι, διὰ Γεφύρας ξυλίνης, τὴν ὅποιαν κάτωθεν βαστάζουσι κολώναις κτισταῖς, πλατεῖται ὅσον καὶ ἡ Γεφύρα· ἕως εἰς ἕνα μέρος διωρισμένον τῆς νυκτὸς, εἶναι ἄδεια νὰ εἰσερχονται καὶ νὰ ἐξέρχονται οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς τὸ ἄλλο, διὰ τὰς χρεῖας των. Φθάνωντας ἡ διωρισμένη ὥρα, κλείονται αἱ θύραι, καὶ ἐκεῖναι τῆς ἀκροπόλεως, καὶ αὗται αἱ τῆς χώρας· κλείονται

δὲ, κατὰ τὴν εὐρωπαϊαν τάξιν καὶ συνήθειαν, ὥστε ὁποῦ εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι ἀδύνατον, ἢ νὰ εἰσέλθῃ, ἢ νὰ ἐξέλθῃ τινὰς· τοῦτων οὖτως ἐχόντων, ἤγουν καθὼς ἐπιγράψαμεν τοὺς τόπους, καὶ καθὼς εἰς τὴν ἰχνογραφίαν φαίνονται, ποῖος θέλει εὐρεθῇ τὸσον θρασὺς πυρρῶνιστής, ὥστε ὁποῦ νὰ τολμήσῃ νὰ ὀνομάσῃ συμβεβηκός, ἔνα τὸσον φοβερόν ἔργον, τὸ ὁποῖον τόσα ἄλλα θαύματα περικυκλῶνουν, καὶ τὸ συστήνουσι πανταχόθεν, διὰ ἕνα φρικτὸν ἔργον τοῦ Οὐρανοῦ;

Ἔστω γὰρ, ἅς δώσωμεν πρὸς ὦραν, ὅτι κατὰ συμβεβηκός, καὶ ὄχι ἐκ θείας ὀργῆς, ἔπεσεν ὁ κεραυνὸς εἰς τὴν Μονετζιόν, ὁ Σολδάτος πόθεν εὐρέθη εἰς τὴν Σπιανάδα; πῶς ἄφησε τὸ πόστον του, καὶ ἔλειψε ἀπὸ τὸ χρέος του, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπόκειται κεφαλικὴ τιμωρία, ὅποιοι καὶ μίαν στιγμήν; ἢ ἕνα πάτητα λείψῃ ἀπὸ τὴν τάξιν του; ἀλλὰ καὶ πῶς ἦτον δυνατὸν ἄλλως νὰ γένῃ, εἰς ἕνα καιρὸν, ἥτοι μεσονυκτίου ὁποῦ ἦτον δυνατὰ καὶ ἀσφαλέστατα κλεισμέναις ἢ πόρταις καὶ τῶν δύο Κάστρων; στοχάζομαι τί ἔχει νὰ ἀποκριθῇ ὁ συκοφάντης, ὅτι δηλαδὴ τιναχθεῖσα ἡ Γῆ, τὸν ἀπέταξεν ἐκεῖ, καθὼς συμβαίνει πολλάκις καὶ εἰς τὰ φουνέλα, ὁποῦ ἀκοντίζονται μακρὰν πέτραις μεγάλαις· ἔστω, ἀλλὰ πῶς καὶ ζωντανὸν; σχεδὸν ἀδύνατον εἶναι, πρῶτον μὲν ἀπὸ τὸν σφοδρότατον ἐκείνον τινυχμὸν τῆς γῆς, νὰ ἡμπορέσῃ νὰ μείνῃ ζωντανός; δεύτερον, καὶ τὸ νὰ ἀποσφειδονισθῇ ἕνα τὸσον διάστημα, ὁποῦ δύναται νὰ ᾔναι περισσότερον ἀπὸ μίλιον, καὶ νὰ βαστᾷ καὶ εἰς τὸν ὥμόν του τὸ ὄπλον του, πῶς ἤθελε γένῃ ἄνευ θαύματος ἕνα τοιοῦτον ἔργον; εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἡ Κανδήλα τοῦ Ἡγεμόνος, διατὶ μόνη ἐκείνη νὰ πέσῃ εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ ἐκρέματο ἀπὸ δυνατὴν ἄλυσιν, καθὼς ἡ αὐτὴ οὔσα καὶ τὴν σήμερον φαίνεται; τοὺς ὀρθοδόξους νομίζω εἰς τοῦτο θέλεις συκοφαντήσεις, πῶς ἐκεῖνοι νὰ ἔκαμαν τούτην τὴν ἐπιβουλήν, τὸν ὀλεθρον μαθόντες τοῦ Ἡγεμόνος· ἀλλὰ δὲν ἔχει τόπον παντάπασιν μία τὸσον ψυχρὰ συκοφαντία· ἐπειδὴ, πρῶτον εἶδον πεσμένην τὴν κανδήλαν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου, καὶ ἡμέρας γενομένης, ἔμαθον καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἡγεμόνος· ἔπειτα καὶ τί κέρδος εἶχον, μὲ τὸ νὰ ρίψουν κάτω τὴν κανδήλαν, ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ τὸ καταλάβω· τί ἄλλο τέλος πάντων σοῦ μένει νὰ συκοφαντήσῃς; Ἡ ἐν Βενετίᾳ πυρπόλησις τῆς εἰκόνης τοῦ Ἡγεμόνος· τάχα θέλεις τολμήσεις νὰ εἰπῇς, ὅτι καὶ τοῦτο κατὰ συμβεβηκός ἐγένετο; ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν μία τόση αὐθάδεια, καὶ μία τὸσον ἐδελυκτὴ ἀγνωμοσύνη, εἰς τὸσον ὀλοφάνερα σημεῖα, τίποτας δὲν διαφέρει, ἀπὸ τὸ νὰ τὰ εἰπῇ καὶ ὅλα ψεύματα καὶ ὅλως ἀνύπαρκτα· ἀλλὰ δὲν εἶναι ὄχι, δὲν εἶναι ψεύματα· ἐστάθη βεβαιότατα ὁ ἐμπρησμός, καὶ τὰ ἐξῆς ἅπαντα, καὶ βεβαιώνει ταῦτα ἡ κοινὴ φωνὴ τῶν Κερκυραίων, ὁποῦ καὶ τὰ

εἶδαν, καὶ τοὺς φόβους ἐκείνους ἔπαθον. Καὶ ὑστέρᾳ ἀπὸ τούτους τὰ βεβαιώνει ἡ ὁμοφωνία τῶν πέριξ Νήσων, καὶ πῶν γειτόνων Ἡπειρωτῶν· λοιπὸν, ὄντας βέβαιον, πῶς ἐγένετο ὁ ἐμπρησμός, καὶ τὰ ἐξῆς ἅπαντα, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, πῶς καὶ ἔργα ἐστάθησαν αὐτὰ ὅλα τῆς θείας δυνάμεως· ἐπειδὴ τὸσον πολλὰ, ἤγουν πρῶτον ὁ ἐμπρησμός τῆς ἀποθήκης, δεύτερον, ἡ μετατόπισις τοῦ στρατιώτου, τρίτον ἡ πτώσις τῆς Κανδήλας, τέταρτον ἡ ἐν τῇ Βενετίᾳ κατάκαυσις τῆς εἰκόνης, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, πέμπτον ὁ τρόπος ὁποῦ εὐρέθη φονευμένος ὁ Ἡγεμὼν, ἤγουν ἀπὸ τὰ δύο ἐκεῖνα δοκάρια, τὰ ὁποῖα ὡσὰν διωρισμένα συνέδραμον, διὰ νὰ τοῦ σφίγγουν θανασίμως τὸν λαιμόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξήρχοντο, ἡ ὑπερήφανος ἐκείναις ἀπειλαῖς· ἔκτον, τὸ ἄτιμον ἐκεῖνο ρίψιμον τοῦ θεολόγου ἐξω τοῦ ἄστεως μέσα εἰς τὸν ὁρόβρον, ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἐκοιμᾶτο καλὰ σκεπασμένος, κατησφαλισμένος μέσα εἰς τὰ αὐθεντικὰ παλάτια, ὅλα αὐτὰ λέγω, καὶ ἄλλα ἴσως τούτων πλείονα, τίς θέλει εὐρεθῇ τὸσον ἄλογος, ὥστε ὁποῦ νὰ θέλῃ νὰ διισχυρίζεται, πῶς ἐσύντρεξαν καὶ ἐγέναν οὕτω κατὰ συμβεβηκός ἀπὸ ταυτομάτου; ἀδύνατον, ἀδύνατον εἶναι ὅλα τούτα ἐκ συμφώνου, ἔτι ἀπὸ μίαν ἄλογον φορὰν, νὰ γένουν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν νύκτα· καὶ ἐπειδὴ ὡς προδεδείχται, ἀναντιρρήτως ἐγέναν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός νὰ ἐγέναν εἶναι ἀδύνατον, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ κάθε ἐναντίον στόμα, πῶς ὅλα ἐστάθησαν ἀποτελέσματα τῆς Πανουργοῦ δεξιᾶς τοῦ Ἰψίστου, ὡσὰν ὁποῦ ὅλα ἐνεργήθησαν κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ χρόνου, εἰς διαφόρους τόπους, κατὰ διαφόρους τρόπους, διὰ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος, τοῦτ' ἐστὶ διὰ νὰ μὴ γένῃ τὸ ἔργον ἐκεῖνο τὸ παρανομώτατον, καθὼς καὶ δὲν ἐγένετο.

Ἀνίως ὁ Ἡγεμὼν ἤθελεν εὐρεθῇ μόνον ἀποθαμμένος, ἢ ἀπὸ τὸν σεισμὸν τῆς ἀκροπόλεως, ἢ καὶ ἄνευ τοῦ σεισμοῦ, δὲν ἠθέλαμεν λάβει παρ' αὐτοῦ μίαν μεγάλην ὑπόψιν, μήπως ὁ θάνατος ἐκεῖνος συνέβη εἰς αὐτὸν ἀπὸ θεομηνίας, διατὶ οὔτε τῶν ἱερέων τὰς θεήσεις ἐδέχθη, ἀλλὰ καὶ ἐφοβήρισε νὰ τοὺς στείλῃ εἰς τὰ καμαρῶτα νὰ μὴν ἰδοῦν πλέον τὸν ἥλιον, οὔτε εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἁγίου ἐπέισθη, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπροτίμησε τοῦ καπνολόγου τοῦ τὴν συμβουλήν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ θαυματουργικώτατος Σπυρίδων τοῦ ἔκοψε τὴν ζωὴν, διὰ νὰ μὴ φέρῃ εἰς ἔργον τὴν παράνομόν του βουλήν; Νὰ βεβαιότατα, μὲ κάθε δίκαιον, δι' αὐτὰ ὅλα, μεγάλην καὶ δυνατὴν ὑπόψιν θεομηνίας ἤθελε μᾶς δώσῃ μόνος ὁ θάνατός του· ἀμὴ τώρα ὁποῦ ἔχομεν τόσα μεγάλα σημεῖα, ὁποῦ κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἕνα μέγα θαῦμα, ποῦ μένει πλέον καμμίᾳ ἀμφιβολία; πῶς ὁ ἐμπρησμός, καὶ ἐπομένως ὁ θάνατος τοῦ Ἡγεμόνος,

ἐστάθη τῶντι ἔργον Θεϊκῆς ὀργῆς· ἐπειδὴ, πῶς δὲν εἶναι θαῦμα, τὸ νὰ πέσῃ ἡ Κανδήλα, χωρὶς κάμμιαν αἰτίαν, καὶ μόνη ἐκείνη τοῦ Ἡγεμόνος καὶ ὄχι ἄλλη; πῶς δὲν εἶναι θαῦμα, τὸ νὰ ὑπάγουν δύο ἄψυχα ξύλα ἐκ συμφώνου νὰ πνίξουν τὸν Γενεράλην; πῶς δὲν εἶναι θαῦμα, τὸ νὰ εὑρεθῇ ὁ Θεολόγος, ἔξω ἀπὸ τὰ παλάτια, ἔξω ἀπὸ τὸ Τειχόκαστρον, μέσα εἰς ἐκεῖνον τὸν συγχαμερώτατον δόρυβρον; πῶς δὲν εἶναι θαῦμα, τὸ νὰ ὑπάγῃ τὴν αὐτὴν στιγμήν ἀστροπελέκι νὰ καύσῃ τὴν εἰκόνα του, λέγων τοῦ Ἡγεμόνος, εἰς τὴν Βενετίαν; καὶ βεβαιότατα ὅλα αὐτὰ θαύματα εἶναι, καὶ ὅλα αὐτὰ κάνουνσιν ἀναντιρρήτον τὴν Θεϊότητα τοῦ πρώτου θαύματος, ἡγοῦν τοῦ ἐμπρησμοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνη ὁποῦ μοῦ γαμίζει χαρὰν τὴν ψυχὴν, καὶ ὁποῦ μὲ κάνει νὰ φωνάξω μὲ τὸν Θεόσοφον Ζοροβάβελ, καὶ νὰ εἰπῶ « εὐλογητὸς ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας· ἡ ἀλήθεια μένει καὶ ἰσχύει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζῇ καὶ κρατεῖ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ἐκεῖνο λέγω, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἔχω ὅλην τὴν πεποιθήσιν, καὶ ἤδη κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, σαλπίζω τὰ νικητήρια, εἶναι ἡ τοῦ στρατιώτου μετὰθεσις. Ἡξευρε βεβαιότατα ὁ θεϊότητος Πατὴρ, πῶς δύνανται νὰ νικηθοῦν κατὰ τοῦ θείου τούτου θαύματος γλώσσασι βλάσφημοι, διὰ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων πάντων, ἐμετατόπησεν ἔξω εἰς τὴν Σπιανάδα ζωντανὸν τὸν φύλακα, διὰ νὰ τὸν ἔχῃ ἔπειτα κήρυκα περίτρανον καὶ μεγαλοφωνότατον, ὧντε ἤκουσεν, ὧντε εἶδε, καὶ ὧν αὐτὸς ἔπαθε· λέγε, λοιπὸν ἐσὺ καλὲ στρατιώτα, ποῖος ἔβαλε τὸ πῦρ εἰς τὴν ἀποθήκην; *il San Spiridion ha fatto questo Teripile Caso.* Ὁ ἅγιος Σπυρίδων ἐπραξε τοῦτο τὸ φοβερὸν ἔργον· ἔτζη ἡμέρας γενομένης ἐνθουσιῶν ἐφώναζε, λέγωντας, ὅτι ἐγὼ τὸν εἶδα, ὁποῦ ἤρχετο ἐπάνω μου μὲ δαυλὸν ἀναμμένον εἰς τὴν χεῖρα, προσθέτωντας καὶ τὰ λοιπὰ, ὁποῦ εἴπαμεν εἰς τὴν Διήγησιν· κοντὰ δὲ εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ στρατιώτου, ἐμαρτύρησε καὶ ἓνας ἄρχων Βενετιάνος, ὅστις ἐκατοίκει εἰς τὴν χώραν· καὶ ἐμαρτύρησε λέγωντας, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἔλαχε νὰ εὑρεθῇ ἔξω εἰς τὸ δῶμά του καὶ εἶδε τρεῖς φλόγας πυρὸς, ὁποῦ εὐγῆκαν ἀπὸ τὸ Καμπαναρίον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ ἐκτύπησαν ἴσα μέσα εἰς τὸ καστέλλι, καὶ εὐθὺς ἀναψεν ἡ ἀποθήκη τῆς μπαρούτης, καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος σεισμὸς ἠκολούθησε· τούτη εἶναι ἡ ἀλήθεια ὁποῦ νικᾷ ὑπὲρ πάντα, καὶ ὁποῦ φράζει κάθε στόμα ἀπύλωτον· καὶ δῆλον ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν σιωπὴν καὶ συστολὴν τῶν λοιπῶν Λατίνων· ἐπειδὴ ἂν δὲν ἐπεΐθοντο εἰς τὴν διαλαλιὰν τοῦ στρατιώτου, καὶ νὰ τοὺς κυριεύσῃ ἄκρος φόβος, ἀλλὰ τὸ ἐστοχάζοντο διὰ ἓνα ἀπλῶς συμβεβηκὸς, διατὶ ἐσῆκωσαν ἀπὸ τὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου τὴν ἐκεῖ συναχθεῖσαν ὕλην, καὶ δὲν ἠκολούθησαν νὰ τελειώσουν ἓνα τοιοῦτον ἔργον, ὁποῦ αὐτοὶ τὸ εἶχον καὶ τὸ ὠνθ-

μαζον ἀγιώτατον καὶ θεϊότατον; μάλιστα τοῦτο ἔπρεπεν ὁ Λατινέπισκοπος, ὡς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, νὰ τὸ ἐπιμεληθῇ, διὰ νὰ λάβῃ παρὰ πάντων ἐπαινον ἀσύγκριτον· ἀλλ' ὅμως, ὄχι μόνον τοῦτο δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ κάμουν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσῆκωσαν ἐκείθεν τὸ ὀγληγορώτερον· καὶ ὄντως ἡ ἀλήθεια νικᾷ ὑπὲρ πάντα· τόσον καλὰ τὸ ἐκατάλαβαν, πῶς ἦτον ὀργὴ τοῦ Σπυρίδωνος, ὥστε ὁποῦ μὴν ὑποφέροντες νὰ τὸ κηρύττῃ μὲ ὅλην τὴν παρρησίαν ὁ καλὸς ἐκεῖνος Σολδάτος, τὸ ὀγληγορώτερον τὸν εὐγαλαν ἀπὸ τὴν Νῆσον ἀποστείλαντες αὐτὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Τὸ ἐκατάλαβαν ἀκόμα, καὶ καλὰ τὸ βεβαιώθηκον καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἡγεμόνος Ἀνδρέου· ἐγνώρισαν εἰς τοὺς Κορυφούς ἓνα εὐγενικόν, ἀγαθόν, καὶ χριστιανικὸν ἄνθρωπον, τοῦνομα Νικολέτον, τοῦ πικλὴν Ῥοδόσταμον, γέροντα ἤδη τὴν ἡλικίαν· οὗτος μοι ἔλεγεν, ὅτι ἀπελθὼν ποτε εἰς Βενετίαν, ἐπῆγε καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ βιοθανοῦς ἐκεῖνου Ἡγεμόνος Ἀνδρέου Μπιζάνη· εὗρηκε μίαν τοῦ ἀδελφῆν, ἐσυνομίλησε μὲ ἐκείνην, ἡ συνομιλία ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος· καὶ εἶδα, ἔλεγε, παρὰδοξον πράγμα· ἀντὶ νὰ εἰδῶ, ἔλεγεν, εὐλόγειαν, σέβας, φόβον ἀπὸ αὐτὴν πρὸς τὸν Ἅγιον, εἶδα μάλιστα, ὁποῦ ἐταράχθη, ἐσυγχίσθη ἡ κατάρτος καὶ ὑπερήφανος γυνὴ, ἀπὸ ἄκρον μῖσος καὶ ἀντιπάθειαν, διὰ τὸν ὀλεθρον τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀνδρέου, πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀγιότητα· ὥστε ὁποῦ, ὄχι μόνον ἐκ τῶν ἀναντιρρήτων σημείων, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστews, οἱ ὁποῖοι ἔπαθον τὴν ἀνείκαστον καὶ ἀθεράπευτον ταύτην αἰσχύνην, πάντῃ πάντως ἀπεδείχθη, καὶ βεβαιότατον ἔγινεν, ὅτι τοῦ θαυμαστοῦ, καὶ ὑπερθαυμάστου θείου Σπυρίδωνος ἔργον ἐστάθη ἡ καταστροφὴ τῆς ἀκροπόλεως· καὶ ὁποῖος θέλει νὰ ἀρνήται τὴν φανωτάτην τούτην ἀλήθειαν, ἐξάπαντος πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ἀπὸ μιᾶς ἀναίσχυντος, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ παντάπασιν ἄλογος καὶ ἀναίσθητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἄσπερον ἡ Θαυματουργία αὐτῆ τοῦ θείου Σπυρίδωνος εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, ἀδέκαστος Κρίσις τοῦ Οὐρανοῦ, μετὰ τὸν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, Ἀρατολικῆς καὶ Λυτικῆς.

ΟΤΙ μὲν ἡ καταστροφὴ τῆς ἀκροπόλεως, ἔργον ἐστάθη τῆς δεξιᾶς τοῦ Σπυρίδωνος, ἀπεδείχθη ἤδη ἐν τῇ προλαβόντι κφ'. μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ἐξέτασιν, καὶ μὲ ὅλους τοὺς τρόπους ἐγνώρισθη

καὶ ὁμολογήθη, διὰ τοιοῦτον ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐχθρούς· ἀλλὰ διὰ ποίαν αἰτίαν ἔγινε, καὶ εἴρηται πολλάκις, καὶ πάλιν τὸ λέγομεν· ὅτι, διὰ νὰ μὴ κτίσῃ ὁ ἀλαζών Ἡγεμὼν, μέσα εἰς τὸν θείον τοῦ Ναόν, τὸ Ἀλτάρι ὅπου ἐμελέτησεν· ἔτῃ εἶπε καὶ τὴν πρώτην νύκτα, ἔτῃ εἶπε καὶ τὴν δευτέραν, ὅταν κατ' ὄναρ ἐφάνη εἰς αὐτὸν, συμβουλευόντάς τον, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα προστάζωντάς τον, νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸν σκοπὸν ὅπου ἔβαλε, ἦτοι νὰ μὴ βιάσῃ εἰς πράξιν τὴν παράνομον ἀπόφασίν του, τοῦτ' ἔστι νὰ μὴ θελήσῃ νὰ κτίσῃ μέσα εἰς τὸν Ναὸν του, ἐκεῖ εἰς τὸ ἅγιόν του πλευρὸν, τὸ ἀθέμιτον καὶ θεομίσητον Ἀλτάρι του, διατὶ θέλει τὸ μετανοήσῃ, ὅτε οὐδὲν ὄφελος· ἄφρον Ἡγεμὼν, ἀσύνετε Ἀνδρέα Μπιζάνη, τί σὲ ὠφέλησεν ἡ κατὰ τῆς ἀψευδοῦς ὀπτασίας μεγαλοψυχία; διατὶ τόση θρασυτής ἐναντίον τῶν θερμῶς σε παρακαλούντων, διὰ νὰ μὴ κάμῃς μίαν καινοτομίαν μέχρι τότε ἀνήκουστον; διατὶ ἀπειλαὶ καὶ φοβέρισμοι, ἐναντίον τῶν καλῶν ἱερέων τοῦ θείου ἱεράρχου, ὅπου σὲ ἰκέτευον, μὲ ὅλην τὴν ταπείνωσιν; ἄμποτες καὶ νὰ μὴ ἤθελες καταπεισθῆς, εἰς τοὺς ἀνοήτους λήρους τοῦ ἀθεωτάτου καπνολόγου σου· διατὶ, ἀγκαλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον ὁμολογούμενως ἦσαν anima persa, ψυχὴ ἀπωλεσμένη, ὅμως καὶ δὲν ἤθελες στερηθεὶς τόσον παράκαιρα τὸ φῶς τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ λοιπὴν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἁγίου ἔλαβε τέλος· ὁ Ἡγεμὼν, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἀπωλέσθησαν· ἡ τοῦ Ἀλταρίου βουλὴ ἔμεινεν ἀτελειώτος. Τώρα φαίνεται μοι, πῶς δὲν εἶναι πολλὴ δυσκολία νὰ στοχασθῇ καθ' ἕνα, ὅτι ὁ Ναὸς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐπαράστηνε καὶ παραστήνει ὅλον ἕνα, τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν μὲ ὅλα τῆς τὰ φρονήματα· καὶ πάλιν, ὅτι μὲ τὸ Ἀλτάρι ἐκεῖνο, ἐπαρυστήνετο ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία μὲ ὅλα τὰ ἐδικαίης φρονήματα, καὶ μὲ τὸν Πάπαν τῆς· βεβαιότατα οὕτως ἔχει, καὶ ἀλλέως δὲν δύναται νὰ ᾔναι ἡ τούτων κατὰστασις· τὸ Ἀλτάριον εἰσάγει καὶ Πάπαν, καὶ ψευδοσύνοδον Φλωρεντινὴν, ἡγουν καὶ προσθήκην τοῦ ἁγίου συμβόλου, καὶ ἄζυμοθυσίαν, καὶ μετουσίωσιν ἀνευ ἐντεύξεως, καὶ ὅλας τὰς ἐξῆς καινοτομίας· ὁ Σπυρίδων ὀργίζεται, καὶ ὀργιζόμενος ἀποβάλλει τὸ ἡγούμενον, ἡγουν τὸ Ἀλτάρι, ἄρα σὺν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ ἀπέβαλε καὶ Πάπαν καὶ Φλωρεντίαν, καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ, ἡγουν ὅλον τὸν κακὸν ὁμαθὸν τῶν παπικῶν καινοτομιῶν. Καὶ λοιπὸν χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι, χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τέχνα γνησιώτατα, τὸ θαῦμα τοῦτο, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνα θαῦμα, ἡγουν δὲν εἶναι ἕνα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ θαύματα, ὅπου δείχνουσι τὴν δύναμιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀγκαλὰ καὶ νὰ κάνη καὶ τοῦτο τὸ ἴδιον, ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν εἶναι μία ἀδέκαστος τοῦ Οὐρανοῦ Κρίσις· Κρίσις μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ Οὐρανὸς ἄνωθεν ἔδειξε σήμερον, ποῖα

ἀπὸ τὰς δύο Ἐκκλησίας· Ἐκστὰ τὴν θείαν ἀλήθειαν, ἡγουν ποῖα ἀπὸ τὰς δύο κρατεῖ ἀπαρασάλευτα τὰ θεοπαράδοτα καὶ ἀποστολικά δόγματα, καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις, καὶ ποῖα ἠθέτησε καὶ ἀνέτρεψεν αὐτὰ ὅλα, καὶ μὲ τὰς κακὰς τῆς καινοτομίας, ἔγινεν ἀφορμὴ, ἡ μία Ἐκκλησία νὰ σχισθῇ εἰς δύο ἐναντίας καὶ πολεμίας ἀναμεταξύτων· καὶ τούτῃ τὴν ψυχοφθόρον καὶ κακίστην διαίρεσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, δηλαδὴ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς, σχεδὸν δὲν εἶναι τινὰς ὅπου νὰ μὴν τὴν ἡξέυρη· οἱ πλέον ἀμαθεῖς χριστιανοὶ μας, ἂν καὶ δὲν ἡξέυρουν διαφορὰς ῥητῶς τὴν δεῖνα καὶ τὴν δεῖνα, ἡξέυρουν ὅμως καὶ διὰ βέβαιον τὸ ἔχουσι, πῶς οἱ φράγγοι δὲν πιστεύουσι, καθὼς πιστεύομεν ἡμεῖς· καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου οἱ φράγγοι, καὶ γραμματισμένοι καὶ ἀγγράμματοι, σχηματικούς ὀνομάζουσιν ἡμᾶς τοὺς ἀνατολικούς. Λοιπὸν ἔκρινε σήμερον ὁ Οὐρανὸς ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ, ποῖοι εἶναι κατὰ ἀλήθειαν καὶ σχηματικοί, καὶ κακὸδοξοὶ αἰρετικοί, καὶ ἄξιοι τοῦ αἰωνίου πυρός· ἡ φιλονεικίαις ὅλαις, ὅπου εἶχαν λάβει τὴν πρώτην τους ἀρχήν, ἀκόμα ἀπὸ τὰς ἡμέρας τοῦ ἁγιοτάτου Φωτίου, καὶ εἰς διάστημα χιλιετησίων, καὶ ἔτι περισσότερον, πάντοτε ἐγίνοντο μὲ τὴν ἄκραν θερμότητα, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ὅχι μόνον διὰ ζωῆς φωνῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ συχνῶν συγγραμμάτων, ἡ φιλονεικίαις ὅλαις, λέγω, σήμερον ἔλαβον τέλος· σήμερον ὁ Οὐρανὸς ἄνωθεν, διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ ἁγίου καὶ ἐξαρχῆς μεγάλου προστάτου τῆς ὀρθοδοξίας θείου Σπυρίδωνος, ὁλοφάνερα καὶ καθαρῶτα ἀπεφάσισε, πῶς ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία, εἶναι ὀρθόδοξος, εὐσεβεστάτη, ἀποστολική, καὶ ἁγία· ἡ δὲ δυτικὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι κακὸδοξος, αἰρετική, δυσσεβεστάτη, παπιστικὴ, καὶ ἀκάθαρτος· ἐπειδὴ, ἂν δὲν ἦτον τοιαύτη, διατὶ ὁ Σπυρίδων διώχνει ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν του τὸ Ἀλτάριόν της, ὅχι μὲ κανένα ἄλλον μετριώτερον τρόπον, ἀλλὰ μὲ τὸν πλέον φοβερώτερον, μὲ ἕνα τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐφάνέρωσε, πόσον μῖσος, πόσῃ ἀποστροφῇ, καὶ ὀργῇ ἔχει εἰς ἐκείνην τὴν ἐκκλησίαν τῶν πονηρευομένων, δίδωντας εἰς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν, ὡς δυσσεβεῖς καὶ ἀλαζόνας, ὅλους ἐκείνους ὅπου μὲ αὐθάδειαν ἐφέροντο ἐναντίον εἰς τὴν αὐτοῦ ἁγιότητα; ἂν δὲν ἦτον τοιαύτη, διατὶ τὸν συμβουλευσάντα καὶ ἐγκαρδιώσαντα τὸν Ἡγεμόνα, καπνολόγον, ὅχι μόνον ἐθανάτωσε, ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς τὸν συγχαμερώτατον βόρβορον, ἔκαμε νὰ εὐρεθῇ, καθὼς ἔλαχε, κυλιόμενος ἀτιμώτατα;

Ἐπαυσαν, ἔπαυσαν λέγω ἡ ἀπειραις λογομαχίαις καὶ λογοτομαῖς· ὅτι καὶ σήμερον κατὰ ἀλήθειαν ὁ οὐρανὸς ἐβεβαίωσε, καὶ ἀναντίρρητα ἔδειξεν, ὡς ἀληθέστατα, ὡς γραφικώτατα, ὅλα ἐκεῖνα ὅπου πρῶτος ὁ ἱερὸς Φῶτιος ἔγραψε κατὰ Λατίνων· σήμερον ὁ Οὐ-

ρανός με τὴν ἀδέκαπτον κρίσιν του, ἐπήνεσε, καὶ ἀπεφάσισεν, ὅτι καλῶς, καὶ ὀρθῶς, καὶ κανονικῶς ἐπραξεν ἔπειτα ὁ ἱερός Σέργιος, ὁποῦ ἐξήλειψεν ἀπὸ τὰ δίπτυχα, τοῦ Πάπα τὸ μνημόσυνον· σήμερον ὁ Οὐρανός ἄνωθεν, ἐπεκύρωσε καὶ ἐπεσφράγισε, τοὺς λογικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ παλαίσματα, καὶ ὅλην ἐκείνην τὴν ἡρωϊκωτάτην καὶ ξενήκουστον ἔνστασιν, τοῦ ἱεροῦ Μάρκου τῆς Ἐφέσου, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἀνέτρεψεν, ἐκατήργησε, καὶ ἐματαιώσε, τὰ κατὰ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας, τῆς Φλωρεντίας σαπρομηχανήματα· μετὰ ἕνα λόγον, σήμερον ἐκ δευτέρου ὁ θεὸς τῶν θαυμασίων, διεχώρισεν ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους· ἀνὰ μέσον τοῦ φωτός τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους τῆς δυτικῆς ὀχλαγωγίας· ἀνὰ μέσον δηλαδὴ τῆς φωτεινοτάτης ἀληθείας τῶν οὐρανίων δογμάτων, τὰ ὅποια, καθὼς παρέλαβε, οὕτω φυλάττει ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκοτεινοτάτου ψεύδους τῶν σατανικῶν φρονημάτων, τὰ ὅποια ἐφεῦρε καὶ κρατεῖ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία· χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι, ὅσοι κατοικεῖτε εἰς τὸν τετραπέρατον Κόσμον, ἀκούσατε, μάθετε, ὅτι μεθ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἡ νίκη· ὅτι συνεντρίβη τὸ κέρας τῶν δυναστῶν· ἐπέσεν ἡ ὕbris τῶν ὑπερηφάνων καὶ ἀγερώχων· οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου· εἴτα τίς αὐτοὶ συνεποδίσθησαν, καὶ ἐπέσον, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν· καὶ κατὰ ἀλήθειαν, σήμερον εἶδον ἐν τῇ Κερκύρα οἱ ὀρθόδοξοι, ὡς ὁ πάλαι Ἰσδραὴλ, ὑποβρυχίους καὶ καταχαωμένους τοὺς ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐδικούς των. Λοιπὸν, ἃς λάβωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον τὴν φῶδὴν τοῦ Μωϋσέως εἰς τὸ στόμα μας, καὶ ἃς ἐσώσωμεν καὶ ἡμεῖς· χαρμονικῶς καὶ πανηγυρικῶς, ἄδοντες καὶ λέγοντες· Ἄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται· ἡ δεξιὰ σου χεὶρ Κύριε, δεδοξασται ἐν ἰσχύϊ· ἡ δεξιὰ σου χεὶρ Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς, καὶ τῷ πλήθει τῆς δόξης σου, συνέτριψας τοὺς ὑπεναντίους· ἀπέστειλās τὴν ὀργὴν σου, κατέφαγεν αὐτοὺς ὥσεὶ καλὰ μὴν· ἐξέτεινας τὴν δεξιάν σου, κατέπιεν αὐτοὺς γῆ· θαυμαστός εἰ Κύριε, ἐνδόξως ποιῶν τέρατα· τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύριε; τίς ὅμοιός σοι ἐν ἰσχύϊ, ἐγὼ δὲ καὶ μετὰ τὴν μεγαλοφρονότατον προφήτην εὐκαίρως φωνάζω σήμερον πρὸς τὴν σύμπασαν ἐκκλησίαν τῶν ὀρθοδόξων· φωτίζου, φωτίζου ἡ νέα Ἰερουσαλὴμ, ἡ ἐκλεκτὴ νύμφη τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία· ἡ γὰρ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνέτειλεν· εὐφραίνου καὶ κατατέρπου, ὅτι ἀφείλε Κύριος τὰ ἀδικήματά σου, καὶ τὸ παρὰ τῶν ἐχθρῶν σου μακροχρόνιον ὄνειδος.

Ἔθνη Λατίνων, ἀγερώχα καὶ πεισματικά· ἔθνη ὑπερήφανα καὶ ὕβριστικά, ἔθνη τῆς παπικῆς λατρείας θεραπευταί, ἐσεῖς ὅπου ὑπερχαυχᾶσθε εἰς τὰς βασιλείας καὶ δυναστείας τῆς γῆς, καὶ μετὰ

ἀνυπόφερτον καταφρόνησιν ὀνειδίζετε ἡμῖν τὴν δουλείαν, ἐσεῖς ὅπου καὶ εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἐξω σοφίας ἐπαίρεσθε τόσοι πολλὰ, Λατῖνοι, ἐχθροὶ ἄσπονδοι τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, γινώτε, καὶ ἡττάσθε· γνωρίσατε σήμερον καὶ καταλάβετε, ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, μεθ' ἡμῶν ἡ ἀλήθεια ὁ Χριστός, μεθ' ἡμῶν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας· μεθ' ἡμῶν, λέγω, τῶν ταπεινῶν. τῶν ἐξουθενημένων, τῶν ἀείποτε μυριοτρόπως ἀπὸ ἐσᾶς πολεμουμένων καὶ ἐπιβουλεουμένων. Γινώτε τοῦτο σήμερον καὶ στανικῶς σας, γινώτε, καὶ ταπεινωθῆτε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ· ἐδῶ δὲ εἶναι πλέον λόγια, ὅπου νὰ κομπάζετε, πῶς δύνασθε νὰ ἀποκρίνησθε εἰς τὸ ἕνα ἕκαστον, καθὼς τὸ ἐκκαυχῆθήκατε εἰς τὴν ψευδοσύνοδον τῆς Φλωρεντίας· δὲν εἶναι πλεονεξία σοφιστικαῖς· δὲν εἶναι συλλογισμοὶ Ἀριστοτελικοί· εἶναι ἔργα θείας χειρός· εἶναι ἔργα ὅπου κάμμία σοφιστικὴ τέχνη, δὲν δύναται νὰ τὰ διαστρέψῃ· καὶ λοιπὸν, τί μέλλετε; τί διανοεῖσθε; τί στέκεσθε· ἀκόμα εἰς ἐκεῖνα τὰ θεομισθ φρονήματα, διὰ τὰ ὅποια φανερά καὶ ἀναντιρρήτως ὁ Σπυρίδων, μακρὰν σᾶς ἀπέδιώξεν ἀπὸ τὸν ἅγιον Νάον του, ταῦτόν εἶπεν, μακρὰν ἀπὸ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, μακρὰν ἀπὸ τὸν Χριστόν, μακρὰν ἀπὸ τὸ πανάγιόν του πνεῦμα. Ἐπιστρέψατε, ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἐπιστρέψατε εἰς τὴν θεοπαράδοτον θρησκείαν· μὴ αἰσχυρῆτε νὰ ὁμολογήσθε ὁλέποτε τὴν σατανικὴν σας πλάνην, καὶ νὰ δεχθῆτε τὸ ὀρθόδοξον δόγμα τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως· ἐκβάλετε τὴν μακροτάτην προσθήκην ἀπὸ τοῦ ἁγίου σύμβολου τῆς Πίστεως· ἀπορρίψατε τὰ ἰουδαϊκὰ ἄζυμα ἀπὸ τὴν ἀνάιμακτον θυσίαν· καταδεχθῆτε νὰ βαπτίξεσθε εἰς τρεῖς καταδύσεις, διὰ νὰ μὴ μένητε ἀβάπτιστοι μετὰ μόνον τὸ σατανικὸν ῥάντισμα· μὴ θέλετε νὰ ἀρκῆσθε εἰς μόνον τὰ κυριακὰ λόγια, εἰς τὴν μετουσίωσιν τῶν μυστηρίων, διὰ νὰ μὴ γίνεσθε ἀρτολάτραι, χωρὶς τὴν ἐπίκλησιν τοῦ θεοῦ Πνεύματος· μὴ ἀποστερῆτε ἀδικώτατα καὶ ἀπανθρωπότατα τοὺς λαϊκοὺς χριστιανούς, ἀπὸ τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς, ἀντινομοθετοῦντες τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, ἀποσιωπῆτατε τὸν μῦθον τοῦ καθαρτηρίου πυρός· μὴ καταχαρίζετε εἰς τὴν μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνο ὅπου δὲν τῆς προξενεῖ ἔπαινον, καὶ εἰς τὴν γραφὴν εἶναι ἐναντιώτατον, ἡγουν τὸ ἀπὸ συλλήψεως ἀμέτοχον τοῦ προγονικοῦ μίσματος· ἃς ταπεινωθῇ καὶ ὁ ἰσόθεος Πάπας, καὶ ἃς ὁμολογήσῃ εὐγνωμόνως, πῶς εἶναι Ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης, ἀλλ' ὅχι ποτε καὶ τῆς καθόλου ἐκκλησίας Κεφαλὴ. Τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ὅχι κριτὴς καὶ ὑπὲρ, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνος καὶ ὑποκείμενος. Τούτῃ τὴν καλλίστην καὶ θεαρεστωτάτην μετάνοιαν νὰ κάμετε, σᾶς κράζει καὶ σᾶς παρακινεῖ, τοῦτο τὸ ὑπερφυῖς καὶ ἐξέσιον ἔργον τοῦ ἱεράρχου Σπυρίδωνος· τοῦτο ἀποφασιζεὶ ψεύστας καὶ ἀπατεῶνας, ὅλους

ἐκείνους ὅπου δοξάζετε ὡς ἁγίους καὶ ὑπεραγίους, μὲ τὸ νὰ ἔγραψαν πικρότατα ἐναντίον τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα ἐναντίον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι λογῆς μάλιστα ἀνάμεσα εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους, οἱ πλέον πικρότεροι ἐστάθησαν, ὁ συκοφάντης Βοναβεντούρας, καὶ ὁ σοφιστὴς Θωμᾶς· ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐσεῖς ψευδονομάζετε τὸν ἕνα Σεραφικόν, καὶ τὸν ἄλλον ἀγγελικόν· λοιπὸν σήμερον θέλετε τοὺς γνωρίσει, πῶς, εἶναι μάλιστα σατανικοί, διαβολικοί, ψεύσται καὶ ἀπατεῶνες, ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, προστάται τοῦ ψεύδους, καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς συνόδους, ἀναθεματισμένοι, καὶ ὕλη τοῦ αἰωνίου πυρός. Καὶ ἀληθεινά, χριστιανοί, δὲν ἦτον ἀκόλουθον τοῦτο νὰ γένῃ; ἤγουν δὲν ἔπρεπε νὰ αἰσθανθοῦν οἱ Λατῖνοι; δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξυπνήσουν; δὲν ἔπρεπε νὰ συλλάβουν ἕνα φόβον σωτήριον, βλέποντες καὶ ἀκούοντες τὴν πραγματικὴν τούτην ἀπόφασιν τοῦ Οὐρανοῦ, στοχαζόμενοι, πῶς καθὼς τώρα εὐρίσκονται, εἶναι ἀπόβλητοι, ἀποδοκιμασμένοι, καὶ ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἁγίων; καὶ βεβαιότατα, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην οὕτως ἔπρεπε νὰ κάμουν· μὴ ἀλλοιμονόν· αὐτοὶ μάλιστα ἐφάνηκαν ἀναισθητοὶ εἰς τὴν Οὐράνιον ἐκείνην βροντὴν· αὐτοὶ ἠθέλησαν καλλίτερα νὰ μιμηθοῦν τὴν σκληρότητα τοῦ θεηλάτου Φαραῶ· ἠθέλησαν προτιμότερον νὰ φανοῦν ὅπαδοὶ τῶν ἀπειθῶν καὶ σκληροτροχῆλων Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οἱ ὅποιοι βλέποντες τὰ ἀναντιρρήτα θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, ὅχι μόνον δὲν ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε τρόπον ἐσπούδαζον νὰ τὰ συκοφαντήσουν ὡς πλάσματα· καὶ ἀφίνω νὰ λέγω τοὺς μακράν, ὅπου ἡ δὲν ἤκουσαν ὁλότελα ἕνα τοιοῦτον τεράστιον, ἢ τὸ ἤκουσαν, ἀλλ' ὅχι καὶ μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ περιστατικά, τὰ ὅποια καὶ φανερόν τὸ παραστῆναι, καὶ ἄξιον διὰ νὰ κάμῃ τοιαύτην ἐνέργειαν· λέγω διὰ ἐκείνους ὅπου εὐρέθησαν μέσα εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνεϊκάστους φόβους, ὅπου καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς των εἶδον τὰ φρικτὰ ἐκεῖνα καὶ ἐξάίσια πράγματα, καὶ μὲ τὰ ὦτά τους ἤκουον τοῦ καλοῦ στρατιώτου τὸ κήρυγμα, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐμετάθεσαν τὴν ὕλην, διὰ νὰ μὴ πάθωσι καὶ αὐτοὶ τὰ ὅμοια, ἢ καὶ χεῖρονα, διὰ τοὺς τοιοῦτους κυρίως λέγω, καὶ τούτους ταλανίζω, ὅπου ἠθέλησαν προτιμότερον νὰ τὸ περάσουν διὰ ἕνα ψιλὸν συμβεβηκός, παρὰ νὰ στοχασθοῦν, πῶς ἦτον, καθὼς καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἦτον, μία ἀκαταφρόνητος ἀπόφασιν τοῦ Οὐρανοῦ, ὅτι οἱ Λατῖνοι εἶναι ἀπόβλητοι, τούτους, τούτους ἐγὼ κλαίω, τούτους ταλανίζω, τούτους καὶ ὁ προφήτης Ἠσαΐας σημειώνει ὡς πάντῃ ἀναισθητοὺς, λέγων· «ἔδωκεν αὐτοῖς ὀφθαλμούς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ὅπως μὴ ἴδωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ τοὺς ὠτὶν αὐτῶν ἀκούσωσι, καὶ συνῶσι, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς· ἰδοὺ μὲ ποίους

ὁμοίους, οἱ ἀκόλουθοι τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, καὶ μὲ ποίους εἶναι ὅμοιοι· ὅχι τάχα, πῶς ὁ μόνος φιλόανθρωπος Κύριος, ὁ πάντας ἀνθρώπους θέλων σωθῆναι, δὲν θέλει τῶν τοιούτων τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ θέλει νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰ, πῶς ἐπῆξαν εἰς τὸ κακόν, πῶς ἐπωρώθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά, πῶς ἡ ἐπάρατος αὐτῶν οἴησις καὶ δοκοφροσύνη, ἀποδιώκει κάθε ἀγαθὸν λογισμόν· δὲν δίδει κάμμιαν εἴσοδον εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο οὔτε νὰ αἰσθανθῶσι δύνανται, οὔτε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ εὕρωσι σωτηρίαν αἰώνιον· λοιπὸν, τί ἀκολουθεῖ, τοῦτο βεβαιότατα ἀκολουθεῖ· ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Οὐρανοῦ, οὔτε φιλονεικίας ἔχουσι πλέον τόπον, οὔτε ἀμφιβολία κάμμία ἡμπορεῖ νὰ μὲνῃ πλέον περὶ τῶν Λατίνων· ὁμολογουμένως, ἀνμφιβόλως, ἀναντιρρήτως οἱ Λατῖνοι εἶναι ἀδόκιμοι, ἀπόβλητοι, ἐχθροὶ καὶ ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, τὴν ἐλάχιστον τοῦ συλλογισμοῦ ἀποδεικνύει ὁ δαυλὸς ὁ ἀνακρινόμενος τοῦ Σπυρίδωνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἐπίλογος, παραίρεσις ἔχων πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς.

Τὸ θαῦμα λοιπὸν ἐκείνο τοῦ θεοῦ Σπυρίδωνος, ἐστάθη μία πραγματικὴ κρίσις τοῦ οὐρανοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ αἰσθητῶς καὶ νοητῶς ἀπέβαλε καὶ ἀπέκοψεν, ὡς σαπημένην καὶ βρωμεράν ἀπὸ τὸν μικρὸν παπισμόν, τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν. ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ὁλομέλειαν τῆς μιᾶς, ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἐκκλησίας· ἀπεδείχθη τοῦτο λαμπρότατα, ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴν αἰσθάνωνται οἱ δειλαιοὶ ἀλλὰ μένουσιν ἴσα μὲ τὸν ἑωσφόρον, ἀμετανόητοι καὶ ἀδιόρθωτοι· πράγμα κατὰ ἀλήθειαν ὄντως ἀξιοθρήνητον· ἡ παντοδύναμος χάρις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ τοὺς φέρῃ εἰς αἴσθησιν· καιρὸς δὲ εἶναι τώρα νὰ στρέψω τὸν λόγον, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἀδελφούς μου· καὶ μάλιστα εἰς ἐσᾶς τοὺς ἀδελφούς μου ὀρθοδόξους, οἱ ὅποιοι εὐρίσκεσθε διεσπαρμένοι, εἰς διαφόρους πόλεις καὶ τόπους τῆς Εὐρώπης· τῆς Εὐρώπης αὐτῆς εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα τὴν σήμερον πλημμυρεῖ ἡ ἀθεωτάτη ἀδιαφορία τῶν θεοστυγῶν θεϊστών· ἐσεῖς λοιπὸν, ἀγαπητοί, ἀφ' οὗ μὲ τὰ θαυμάσια καὶ ἐξάίσια ἔργα τοῦ θεοῦ Σπυρίδωνος εὐκόλως κατασχύνηται τοὺς ἀναισχύντους παπιστάς, αὐτὰ τὰ ἴδια ὡς φανερά, ὡς ὁμολογούμενα, ὡς ἀκαταμάχητα ὅπλα, σᾶς συμβουλεύω, ἀδελφοί, νὰ κρατῆτε καὶ ἐναντίον τῶν ἀθέων θεϊστών, διὰ νὰ μὴ δίδετε προσοχὴν εἰς ἐκείνας τὰς ἀπωλεσμένας ψυχὰς, ἀλλὰ μὲ ὅλας σας τὰς δυνάμεις νὰ

βαστάτε τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ· τὴν πίστιν ἐκείνην λέγω, ὅπου ἐνίκησε τὸν Κόσμον, ὅπου ἡμέρωσε τοὺς λέοντας, ὅπου ἔκαμε τοὺς λύκους ἄρνας, ὅπου ἔβαλεν ὑποκάτω εἰς τὸν ἐδικόντης ζυγὸν τοὺς αὐχένιας τῶν αὐτοκρατόρων· τὴν πίστιν ἐκείνην, ὅπου ἐξώρισεν ἀπὸ τὴν οἰκουμένην τὴν εἰδωλολατρίαν, ὅπου ἐμώρανε τὴν σοφίαν τοῦ Κόσμου, ὅπου ἀνέδειξεν ὡς ἰχθύας ἀφώνους τοὺς πολυφθόγγους ῥήτορας· ὅπου ἐφύτευσεν εἰς τὸν Κόσμον τὴν γνῶσιν τῆς μιᾶς τρίσυποστάτου θεότητος· τὴν πίστιν ἐκείνην ὅπου ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν πρὸς ἀλλήλους τελείαν ἀγάπην, τὴν ἀληθεινὴν ἀρετὴν, ἦγουν τὴν ἀληθεινὴν σωφροσύνην, τὴν κατὰ Χριστὸν ταπεινώσιν, τὴν ἀκριβεστάτην δικαιοσύνην, τὴν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς· ὦ πίσις θειοτάτη! ὦ πίσις ἀγιοτάτη! ὦ πίσις ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπουσα! πῶς ἐτῆζα εἰς τὴν σταθερὰν μεσημβρίαν σου, ἐσκοτίσθησαν καὶ σκοτιζόνται οἱ παράφρονες θεῖσται, κατὰ τὴν κατὰραν τοῦ προφήτου Ὡσή; Πῶς δὲν εἶναι δακρύων ἄζιοι, ἐκεῖνοι ὅπου ἀθετοῦσι τὴν θειοτήτά σου; ποῖος νοὺς δύναται νὰ νοήσῃ, ἢ ποῖα γλῶσσα ἡμπορεῖ νὰ παραστήσῃ μὲ λόγον, τὴν φοβερὰν καταδίκην τούτων τῶν ἀντιχρίστων (ὅτι καὶ ὄντως ἀντίχριστοι), ὅπου γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, ἀντιφέρονται εἰς τὰ ἔργα καὶ τοὺς κόπους, καὶ τὰ τέλη τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ; βεβαιότατα, ὅσοι εἶναι οἱ στέφανοι, αἱ ἀντιμισθίαι καὶ τὰ γέρα τῶν θεοσόφων καὶ θεοκηρύκων Ἀποστόλων, ἀλλὰ τόσαι θέλει εἶναι αἱ ποιναὶ καὶ βάσανοι τῶν χριστομάχων τούτων καὶ θεοσκοτίστων θεῖστων· φεύγετε, ἀδελφοί, ἀπὸ τούτους ὡς ἀπὸ πυρός· φεύγετε τὰς ψυχοδολαβεῖς συναναστροφάς των· φεύγετε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀντιθέων βιβλίων τους· υἱέ, πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων· ἐτῆζα σοῦ παραγγέλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· (τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ οἱ θεήλατοι θεῖσται συνεμβάλλουσιν ἀντάμα μὲ τὸν οὗ ἐστι πνεῦμα Ἰησοῦν Χριστόν·) πίνε· λέγει, ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων· ἦγουν ἀπὸ τὰ στόματα διδάσκου τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας· ἀπὸ τοὺς ἱεροῦς Ἀποστόλους· ἀπὸ τοὺς θεοφόρους πατέρας· ἀπὸ τὰς ἀγίας Συνόδους· καὶ πρὸ πάντων, ἀπὸ τὰς ἀγίας γραφάς· μὴ προτιμήσῃς τοὺς παραλογισμοὺς τοῦ Βολταίρ, ἀπὸ τὴν θεοσοφίαν τοῦ Παύλου· μὴ ἀκούῃς τοὺς ἀθέους, ἀλλὰ τὸν Χρυτόστομον ἄκουε, τὸν Βασίλειον, τὸν Ἀθανάσιον, τὸν Γρηγόριον· μὴ δίδῃς προσοχὴν εἰς τὰ πειράγματα τῶν νῦν φιλοσόφων. ἀλλὰ μάλιστα εἰς τὰ πειράγματα τοῦ θεοῦ Σπυρίδωνος στήλωσαι τὸν νοῦν σου, ὅπου εἶναι πάντῃ ἀσφαλτὰ· εἰς τὴν παρτήρησιν τῆς παραδόξου ἐκλείψεως τοῦ Ἡλίου, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ ὑψίνους μέγας Διονύσιος, καὶ εὑρεν ἐκεῖθεν τὴν σωτηρίαν του· εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν ἀπολογία, ὅπου ἔγραψεν Ἰουστίνος

ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ῥώμης· μὴ δίδῃς προσοχὴν εἰς τὰς φλυαρίας τῶν ἀθέων ἐκείνων· ἀλλ' ἔχε πάντα εἰς τὸν νοῦν σου, τῶν ἀγίων μαρτύρων τοὺς ἄθλους, καὶ τὴν ὑπὲρ φύσιν ἀνδρίαν, καὶ σταθερότητα· τῶν ὁσίων ἀνδρῶν τοὺς μακροὺς καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπον ἀγῶνας, τὰ ὁποῖα ὅλα δὲν ἤθελαν ὑπομείνει, ἂν δὲν ἦτον καταπεπεισμένοι, πῶς τοὺς ἐκδέχονται μετὰ θάνατον, μισθοὶ ἀθάνατοι, ἀγαθὰ αἰῶνια καὶ ἀτελεύτητα, ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ οἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· αὐτὰ ἀγαπητοί, συλλογίζεσθε· αὐτὰ μελετᾶτε· καὶ ἐτοιμάζετε τὰ ἔργασας, πρὸς ἀπολογία τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας, ἀποφεύγοντες τὰς θεατρομανίας, τὰ ξεφαντώματα, τοὺς γέλωτας, τοὺς χοροὺς, τὰ παιγνίδια, καὶ πᾶσαν σαρκικὴν ἡδυπάθειαν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ σκορπίζεται ἡ θεία κατάνυξις, φεύγει ὁ φόβος τοῦ θεοῦ, καὶ οὕτως εὐρίσκει χώρον ὁ Βολταιρισμός, ὁ ἀθεϊσμός, ἡ ῥίζα δηλαδή καὶ πηγὴ πάσης παρανόμου πράξεως.

Ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ δημιουργὸς πάντων καὶ οὐρανίων καὶ ἐπιγείων, ὁ σαρκὶ δι' ἡμᾶς παθὼν, καὶ τὴν ἀπάθειαν ἡμῶν πρυτανεύσας, αὐτὸς διὰ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἀγαθότητα, νὰ φωτίσῃ ἀδελφοί καὶ ἐσὰς καὶ ἡμᾶς, καὶ νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ ἔχωμεν εἰς τὰς καρδίας μας πάντοτε ἐρριζωμένον τὸν φόβον σου, διὰ νὰ μᾶς ὁδηγῇ ἐκεῖνος ὡς λαμπρὸς ἄσθεστος εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἵνα εὐρεθῶμεν ἐνώπιον αὐτοῦ εὐάρεστοι, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῆς φορικτῆς καὶ ἐνδόξου παρουσίας αὐτοῦ· καὶ γένοιτο, γένοιτο, διὰ πρεσβειῶν τοῦ μεγάλου καὶ θερμοῦ προστάτου τῆς ὁδοῦ Πίστεως, θεοῦ Σπυρίδωνος, ἀμήν.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ.

Εἰδήσις περὶ τοῦ ἱεροῦ λείψανου, τίνι τρόπῳ κατήχηται εἰς Κέρκυραν.

Ὅτι μὲν τὸ ἱερώτατον λείψανον τοῦ θεοῦ Σπυρίδωνος εὐρίσκεται εἰς Κορυφούς, εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, ἡ ἐξῆς δὲ ἱστορία θέλει φανερώσει, τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐφέρθη ἐκεῖσε, ἐπειδὴ τοῦτο ἀγνοοῦντες πολλοί, ἀποροῦσι, πῶς καὶ τί λογῆς εὐρέθη ἐκεῖ.

Ἐκ βιβλίου τινὸς τετυπωμένης εἰς Βερετάρ.

Ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1453., ἄλλοι μὲν ἄλλα τῶν πολυτίμων λαμβάνοντες ἔφευγον ἐκεῖθεν, ἀνὴρ δὲ τις Γεώργιος ἱερεὺς καὶ Καλοχαιρέτης τὸ ἐπίκλην, τῆς ἐκκλησίας ἐφημέριος ὢν, ἐν ᾗ τὸ ἱερόν λείψανον τοῦ Σπυρίδωνος, καὶ τῆς ἀγίας

Θεοδώρας τῆς Αὐγούστης, καὶ ἄλλα τινὰ ἐτεταμένευτο, αὐτὰ ταῦτα λαβὼν κατήλθε μέχρι τῆς Ἠπείρου, καὶ κειθέν ἐδῶ εἰς τὴν Κέρκυραν, (ἣτις ἦν ἀκόμα ἀτείχιστος) ἔχων καὶ υἱοὺς τρεῖς μεθ' ἑαυτοῦ, Φίλιππον, Μάρκον, καὶ Λουκᾶν.

Τούτου ἀποθανόντος, ἐμοίρασαν οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ τὰ ἅγια λείψαν· καὶ ὁ μὲν Φίλιππος καὶ ὁ Λουκᾶς, ἔλαβον εἰς μερτικόν τοὺς τοῦ ἱεράρχου τὸ ἅγιον λείψανον, ὁ δὲ Μάρκος, ἐκείνῳ τῆς ἁγίας Θεοδώρας, καὶ ἄλλα ἡ μοιρασία ἐγένεν εἰς τοὺς 1480. Μαρτίου 12.

Ὁ Μάρκος ἐχάρισε τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Θεοδώρας εἰς τὴν κοινότητα τῶν Κερκυραίων εἰς τοὺς 1483. Ἰαννουαρίου 11.

Ὁ Φίλιππος ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν Μάρκον τὰ ἄλλα τίμια λείψανα ὅπου εἶχεν. ὡς ἄνωθεν, καὶ πλεύσας εἰς Βενετίαν, ἔλαβε Δουκάλας (ἣτοι αὐθεντικά γράμματα) πληρεξουσιότητος, νὰ πάρῃ ἐδῶθεν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, εἰς τὴν Βενετίαν· ἀλλὰ τὰ δάκρυα τῶν Κερκυραίων τοῦ ἐμαλάκωσαν τόσον τὴν καρδίαν, ὅπου ἄλλαξε τὴν ἀπόφασιν καὶ ἔμεινεν ἐδῶ.

Οἱ τότε σύνδικοι τοῦ ἔδωσαν τὸν Ταξίαρχον. ἐν ᾧ κατέθετο τὸ ἅγιον λείψανον ἐφημερεύων ἐν αὐτῷ Ἰούς πατρωνάτος.

Ἀπέθανεν ὁ ἱερεὺς οὗτος Φίλιππος, καταλιπὼν μίαν ὄρφανὴν θυγατέρα ὀνόματι Ἀσημήναν· ὁ Λουκᾶς ὅπου ἦτον συγκληρονόμος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐχάρισε τὸ μέρος τῆς κληρονομίας του, τῆς ἀνεψίας του Ἀσημήνης, θυγατρὸς τοῦ πατρὸς Φιλίππου ἀδελφοῦ του, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν προικατίας· διὰ ἓνα τέτοιον προικὸν πολλοὶ ἐτρεζαν, ἀλλ' εἰς ἔλαβε τὸ θραβεῖον, ὁ εὐγενὴς Σταμάτιος βουλγαρίης· τὸ προικοσύμφωνον ἐγένεν εἰς τοὺς 1521. Μαρτίου 13.

Εἰς τοὺς 1527. μεθ' ἔλθον τοῦ τότε Παΐλου Κορυφῶν Νικολάου Βραγαδίνου, ἐκτίσθη ἡ ἐκκλησία μῆκος ποδῶν 14, πλάτος ποδῶν 6. εἰς ἣν μετεκομίσθη τοῦ ἁγίου τὸ λείψανον ἀπὸ τὸν Ταξίαρχον.

Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τοῦ Μπαρμπάρου, ἐπῆραν τὸ λείψανον εἰς φύλαξιν μέσα εἰς τὸ παλαιὸν Κάστρον, εἰς μίαν ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἐν ᾗ κατέφυγε διὰ νὰ φυλαχθῇ, καὶ ἡ φαιμηλία τῶν Βουλγαρέων καὶ οἱ ἐφημέριοι μετὰ δὲ τὴν πολιορκίαν, πάλιν μετεκόμισεν αὐτὸ εἰς τὸν ναόν του.

Ἡ Ἀσημήνα ἐγέννησε παῖδας Νικόλαον καὶ Ἀρτέμιον, οἵτινες ἐγένοντο ἱερεῖς, Φίλιππον καὶ Ἀνδρέαν, οἱ ὅποιοι ἀπέθανον· αὐτὴ ἐπρόβλεψε μεθ' ἑαυτὴν διαθήκην ὅπου ἔκκαμε, προσδιορίσασα τοῦ ἁγίου τὸ λείψανον νὰ διαμένῃ πάντοτε εἰς τὸ γένος τῶν Βουλγαρέων· ἡ διαθήκη ἐγένε εἰς τοὺς 1571 Νοεμβρίου 25.

Τὸν ναόν τοῦ ἁγίου τὸν ἐχάλασαν ἐκ προσταγῆς τοῦ Πρίγγιπος ὅταν ἀπεφάσιζε νὰ περιτειχίσῃ τὴν χώραν, χαλῶντας ὅλον ἐκεῖνο τὸ ὄργον· καὶ τότε μετεκόμισαν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον τῶν ξένων εἰς τὴν Γαρίτζα (ἐκκλησίαν τοῦ Σπίνουλα)· καὶ εἰς τοὺς 1576 ἐκτίσθη ὁ ναὸς του εἰς τὴν χώραν.

Ὁ Ἀρτέμιος χρηματίσας Πρωτοπαπᾶς εἰς τοὺς 1605. διὰ Θωμᾶ τινος εὐλαβοῦς Κυρίου Μοτζανέγα, ἔφερεν ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κρυσταλλίνην Λάρνακα, ἄτοπον νομίσας νὰ λιτανεύηται ὁ ἅγιος βασταζόμενος, ἀπὸ τὰς ἀγκάλας ἐνὸς ἱερέως, καὶ νὰ Μαυρίζεται τέτοιαις λογῆς ἀπὸ τὰ πολλὰ θυμιάματα.

Ἐμάθαμεν λοιπὸν ἐκ τοῦ διηγήματος τούτου, τί λογῆς κατήνησε τὸ ἅγιον λείψανον τοῦ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος, εἰς τὴν Νῆσον Κέρκυραν· ἀποροῦμεν δὲ πάλιν, τί λογῆς ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· καὶ εἶναι πολλὰ πιθανόν, ὅτι νὰ ἐφέρθη καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλα πάμπολλα ἐκ προσταγμάτων Βασιλικῶν τίνος δὲ Βασιλέως ἄδηλον· πλὴν, ἂν ἐκ προσταγῆς Βασιλικῆς μετεκομίσθη, πρέπει τοῦτο νὰ ἔγινε προτοῦ νὰ κυριεύσουν οἱ λατῖνοι τὴν Κύπρον· ὅτι ἐκεῖνων ἦδη δεσποζόντων, ἦτον ἀδύνατον νὰ γένη, καὶ προτιμότερον ἤθελαν τὸ μετακομίσῃ ἐκεῖνοι, εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἂν ἤθελαν τὸ εὖρη ἐκεῖ· ὁμολογουμένως δὲ τὸν καιρὸν τῆς κοινῆς ἀλώσεως, οἱ λατῖνοι ἐξουσίαν τὴν Κύπρον· λοιπὸν, ἐξ ἀνάγκης, πρὸ τῆς τῶν Λατίνων ἐξουσίας, πρέπει νὰ ἦτον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Μεγάλη δὲ καὶ ἀφατος ἡ πρόνοια τοῦ ἁγίου Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν ἐκκλησίαν του. ὅτι ἔστειλεν ἐκεῖ εἰς τὴν Κέρκυραν τὸν υπερθαύμαστον τοῦτον ἅγιον, ὅχι ἄλλο παρὰ ἓνα φοβερὸν μεθόριον, μίαν ἄλλην φλογίνην ῥομφαίαν, διὰ νὰ κρατῇ μακρὰν ἀπὸ τὸν νοητὸν Παράδεισον, τοὺς ἀναιδέις παπιστάς, ὅπου μεθ' αὐτοὺς ἀνασχυντίαν, θέλουσι νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς ἐδικὰς μας ἐκκλησίας, καὶ νὰ μεταδίδουν καὶ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοὺς ἐδικούς των μολυσμούς· καθὼς τυραννικῶς ἔσπυραν εἰς τὴν μακρὰν τοὺς κοινωνίαν, πλέον παρὰ διακοσίους χρόνους, τοὺς ἀθλίους Κυπρίους, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰωσήφ τοῦ Βρυεννίου· καὶ καθὼς τοὺς ἔλεινοὺς Κρητικούς, ἔκαμεν νὰ μὴ ἔχουν οὔτε ἓνα Ἐπίσκοπον, μίαν τόση Νῆσος, ἀλλὰ ἠναγκάζοντο νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ Τζιρύγον, φεῦ τῆς ἀθλιότητος νὰ χειροτονοῦνται ἱερεῖς οἱ ὑποψήφιοι. καὶ ταύτην δὴ τὴν καταδίκην ὑπὸ τῶν χρηστῶν καὶ γαληνῶν Ἑνετῶν ἔπασχον· καὶ τὰ αὐτὰ πάσχουσι καὶ νῦν οἱ ὑπὸ τὴν δεσποτίαν αὐτῶν τελούντες ὀρθόδοξοι Σκλαβοῦνοι· μὴ συγχωρούμενοι οὐδ' ἐκεῖνοι νὰ ἔχωσιν ἴδιον Ἀρχιερέα, ἵνα τῷ χρόνῳ δῶθεν ὑπαρχθῶσιν ὑπὸ τὴν κοινωνίαν αὐτῶν, καὶ συχνὰ κτίζουσιν Ἀλτάρια τυραν-

νικῇ ἐξουσίᾳ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ὀρθοδόξων, ὁ τοίνυν θεὸς Σπυρίδων, οἷον μέσος ἐσηκὼς ἡμῶν τε τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Λυτικῶν, ἐν τῇ Κερκύρᾳ, οὐκ ἀφίησιν ἀλλήλοις ἐνοῦσθαι, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, ἐκείνους οὐκ ἀφίησιν ἐνοῦσθαι μεθ' ἡμῶν, ὃ παντὶ τρόπῳ βούλονται· εὐχαριστία τῷ ἀγαθῷ θεῷ ῥύσαιτο ἡμᾶς τῆς τούτων λύμης εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα· ἀδελφοί, ἐγὼ ζήλω θεῷ κινήσεις διὰ τὴν κοινὴν ὑμῶν ὠφέλειαν ἐκινολόγησα τὴν ὑπὲρ φύσιν ταύτην τοῦ θεοῦ Σπυρίδωνος θαυματουργίαν, μετὰ τὰς ἐπομένους αὐτῇ θεωρίας, μετὰ δὲ τοῦτο, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ζήλου κινούμενος, ἐσύνθεσα καὶ ἐπινίκιον ἀκολουθίαν εἰς αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἅμα εὐχαριστήριον εἰς τὸν θεόν, καὶ τὸν ἅγιον αὐτοῦ, ὁποῦ παραδόξως χειρὶ κραταιᾷ κατήργησε τὰς ἐπινοίας τῶν παρανόμων· ἥτις δὴ ἀκολουθία πρέπει νὰ ψάλλεται, κατὰ τὴν δωδεκάτην τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ὡσάν ὁποῦ ἐν τῇ Νυκτὶ ταύτῃς, ἦτοι ὁποῦ ἔφερεν αὐτὴν τὴν δωδεκάτην, ἐτελεσιουργήθη τὸ τοῖς ὀρθοδόξοις Γραικοῖς εὐκταυτότατον τερατούργημα· δῆλον δὲ ὅτι ἡ χαρμονικωτάτη αὕτη ἐορτὴ, εἰς τοὺς τόπους τῶν παπιστῶν δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνεταί· λοιπὸν θέλει ψάλλεται εἰς τοὺς τόπους ὁποῦ ἐκεῖνοι δὲν ἐξουσιάζουσιν, ἀλλ' εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν παπικὴν δυναστείαν· τοῦτο δὲ λέγομεν, οὐχὶ νομοθετοῦντες, ἀλλὰ τὸ καλὸν καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἀδελφικῶς ἡμῖν συμβουλευόντες. καὶ λοιπὸν ὅσοι ἔχετε ζῆλον ὑπὲρ τῆς πατροπαράδοτου ὀρθοδοξίας, ἐναντίον τῶν κακοδόξων λατίνων, καὶ εὐλόγειαν πρὸς τὸν θεόν Σπυρίδωνα, διπλώσατε τὰς ἐπινίκιους καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς σας, εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἀδελφῶν μας ἐκείνων, ὁποῦ δὲν δύνανται νὰ δείξουν μετὰ φωνὰς ἀκουστάς, τὸν ἐγκάρδιον πόθον τους· λοιπὸν, ψάλλατε τῷ κυρίῳ ἐν ἀλαλαγμῷ· ἄσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν· ὅτι καὶ κατὰ ἀλήθειαν καινὰ καὶ παράδοξα εἰργασμένων ὁ Κύριος ἐξουδένωσεν τῶν ἐπηρεμένων καὶ μεγαλαύχων παπιστῶν, αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἀκολουθία ὑμνητήριος, ἥτις ὀφείλει ψάλλεσθαι ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων, κατὰ τὴν δωδεκάτην τοῦ Νοεμβρίου μηνός, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γενομένην θρικτὴν θαυματουργίαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ Σπυρίδωνος, διὰ πυρὸς καὶ ὀλέθρου μεγίστου τοὺς παπιστὰς κωλύσαντος, τοῦ οἰκοδομησαί ἐν τῷ σεβασμίῳ αὐτοῦ Ναῷ Ἀλτάριον, ἥτοι θυσιαστήριον, ὡς ἠβουλίσθησαν.

Γίνεται οὖν, εἰ ἐνδέχεται ἀγρυπνία· καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ ἐσπερινῷ, μετὰ τὸ μακάριος ἀνὴρ, τὸ κύριε ἐκέκραξα, καὶ ψάλλομεν τὰ παρόντα προσόμοια εἰς στίχους ἡ. ἡχ. πλ. δ'.

Ω τοῦ παραδόξου θαύματος.

Ω τοῦ παραδόξου θαύματος, τοῦ ἐκ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, γενομένου, εἰς ἐνδειξιν, τῆς ἁγίας Πίστεως, τοῖς ἀνόμοις τρανώτατα· ὡς γὰρ Ἡλίας πυρὶ παρέδωκε, Σπυρίδων τούτους, πιστῶν ὁ πρόμαχος· ὡς οἷον δέδρακεν, ὡς λαμπρῶς κατέστρεψε τῶν παπιστῶν, ἅπασαν ἐπίνοιαν, καὶ μέγα φρύαγμα.

Ω τῆς ἀδεκάστου κρίσεως, τοῦ οὐρανοῦ μεταξὺ, τῆς Ἑώας καὶ Δύσεως, εἰς αἶν ἐν δόγμασι, μαχομένων τὸ πρότερον· ὁ γὰρ Σπυρίδων θεόθεν ἔκρινε, Λατίνων γένη εἶναι ἀπόβλητα. Ω θείας κρίσεως· ὡς καλῶς διέστειλε τῶν ἱερῶν, τὸ παρανομώτατον, θυσιαστήριον.

Χαίροις ἐκκλησία πάνσεμνε, ἡ ἐκλεκτὴ τοῦ Χριστοῦ, Νύμφη ὄντως καὶ ἄμωμος, καὶ ἡμῶν τῶν δούλων σου, θεία μήτηρ καὶ καύχημα, ὡς Μωαβίτας πόρρω γὰρ ὤθησε, τῶν περιβόλων τῆς εὐπρεπείας σου, τοὺς ἐκ τῆς Δύσεως, ὁ Σπυρίδων ἄριστα καταβαλὼν, οἷα μελετήσαντας καινὰ καὶ ἄθεμα.

Ἡχ. α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.

Ω τῶν σοφῶν τοῦ Κυρίου κριμάτων ἀνθρωποι· ὅτι Λατίνων λώδην, ἐξ ἡμῶν ἀποκρίνων, ἤλασε βαρβάρων ῥάβδῳ τὸ πρίν· τὸν δὲ θεῖον Σπυρίδωνα, ὡσπερ φλογίνην ῥομφαίαν, κατὰ δυσμὰς, πρὸς τὰ θράση αὐτῶν ἔταξε.

Τῶν Κερκυραίων ἡ Πόλις, σκίρτα καὶ χόρευε. Ἐν σοὶ γὰρ ὁ Σπυρίδιον, τοῦ Θεοῦ ὁ βραχίον, δέδωκε τὸ κράτος, τῇ τοῦ Χριστοῦ, ἐκκλησίᾳ ἀείμνηστον, τοὺς παπιστάς ὡς ἁθέους καὶ βδελικτοὺς, τῷ πυρὶ καταστρεψάμενος.

Χαίροις Γραικῶν ἐκκλησία, ἡ ἐπομένη ἀεὶ, τοῖς τῶν πατέρων ὁροις ὡς λαμπρῶς μαρτυρεῖ σοι, Σπυρίδιον οὐρανόθεν, μένων ἐν σοὶ, καὶ τῶν σῶν προϊστάμενος· ὃν σὺν τῷ Μάρκῳ Ἐφέσου χαρμονικῶς, περικρότει, ὡς ὑψοῦντάς σε.

Δόξα. ἡχ. α.

Θεαρχίῳ νεύματι, ἄνωθεν Σπυρίδιον ὁ θεοφόρητος, ὑπὸ πιστῶν θλιβομένων καλούμενος· πλ'. α. Τὸν μὲν ἡγεμόνα Πανέστιον. σὺν τῷ λήρῳ θεολόγῳ, ἐπιστάς ἀθρόον κατέχωσεν. ἡχ. β'. Οἱ δὲ ὑπόλοιποι τῶν Ἑνετῶν πρωΐας, παρὰ τοῦ φύλακος τὰ πάντα κατακούσαντες. πλ. β'. Τὸ φρικτὸν ὄντως καὶ ἐξαίσιον θαῦμα ὡς ἔμαθον, τῷ δέει κρατούμενοι εἰς τὰ οἰκεῖα συνεστάλησαν, καὶ μετ' αἰσχύνης ἐβόων τοῖς ὁμοφύλοις καὶ ὑπηρέταις· ἰδοὺ δὴ ὠφίλοι φράτρες τὸ πρᾶγμα πῶς ἀντέστραπται. ἡχ. γ'. Ἄρατε λοιπὸν ἐκεῖθεν μετὰ τῶν λίθων καὶ τὴν ἀσβεστον, ἵνα μῆτι χεῖρον ἡμῖν ξυμβαίῃ. Βαρύς· διὰ ταῦτα γὰρ καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πανωλεθρία γέγονεν· ἡ ἀντιλέγειν οὐκ ἰσχύομεν, καὶ ταύτην λόγοις βεβήλοις διαστρέφειν ἀδύνατον. ἡχ. δ'. Τοῦτο γὰρ τὸ θαῦμα ὑπερέχει πᾶσαν ἐννοίαν· ἡχ. πλ. δ'. ἄλλ' ὦ πανθαύμαστε ἱεράρχα, ὡς τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ πάλαι καὶ νῦν σὲ προστατὴν εἰδότες καὶ πρόμαχον, εὐεργέτην θεῖον ἐπιγραφόμεθα, καὶ τὴν σὴν προστασίαν ἀεὶ ἐξαιτούμεθα. ἡχ. α. Εἰς τοὺς αἰῶνας ἀξιοπρεπῶς σε γεραίροντες.

Καὶ νῦν πλ. δ'.

Μετὰ τὸ τεχθῆναί σε, θεόθυμπε Δέσποινα, παρεγένου ἐν Ναῶ κυρίου, τοῦ ἀνατραφῆναι εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὡς ἡγιασμένη· τότε καὶ Γαβριὴλ ἀπεστάλη πρὸς σὲ τὴν πανάμωμον, τροφὴν κομίζων σοι· Τὰ οὐράνια πάντα ἐξέστησαν, ὁρῶντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν σοὶ σκηνώσαν· δι' ὃ ἄσπιλε ἀρόλυντε, ἡ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς δοξαζομένη, μήτηρ Θεοῦ σῶζε τὸ γένος ἡμῶν.

Εἰσοδος· φῶς ἱλαρόν· τὸ προκείμενον τῆς ἡμέρας· καὶ τὰ ἐξῆς ἀναγνώσματα.
Ἀριθμῶν τὸ Ἀνάγνωσμα.

Ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· λάλητον τῇ Συναγωγῇ λέγων, ἀναχωρήσατε κύκλῳ ἀπὸ τῆς Συναγωγῆς Κορέ. Καὶ ἀνέστη Μωϋσῆς, καὶ ἐπορεύθη πρὸς Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν, καὶ συνεπορεύθησαν μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ· καὶ ἐλάλητε πρὸς τὴν Συναγωγὴν, λέγων, ἀποσχίσθητε ἀπὸ τῶν σκηνῶν τῶν ἀνθρώπων τῶν σκληρῶν τούτων, καὶ μὴ ἅπτησθε ἀπὸ πάντων, ὧν ἔστιν αὐροῖς, μὴ συναπόλησθε ἐν πάσῃ τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτῶν· καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς Κορὲ κύκλῳ· καὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν ἐξῆλθεν, καὶ εἰστήκεισαν παρὰ τὰς θύρας τῶν σκηνῶν αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ἡ ἀποσκευὴ αὐτῶν· καὶ εἶπε Μωϋσῆς, ἐν τούτῳ γινώσεσθε, ὅτι κύριος ἀπέσταλκέ με ποιῆσαι πάντα τὰ ἔργα ταῦτα, ὅτι οὐκ ἀπ' ἐμαυτοῦ· εἰ κατὰ θάνατον πάντων ἀνθρώπων ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτῶν, οὐχὶ κύριος ἀπέσταλκέ με; ἀλλ' ἡ ἐν φάσματι δεῖξει κύριος· καὶ ἀνοίξασα ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καταπίεται αὐτοὺς, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν, καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν, καὶ πάντα ὅσα ἔστιν ἐν αὐτοῖς, καὶ καταβήττονται εἰς ἄβου ζῶντες, καὶ γινώσεσθε, ὅτι παρώξυναν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὸν Κύριον· ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν πάντας τοὺς λόγους τούτους, ἐβρόγχη ἡ Γῆ ὑπὸ κάτω αὐτῶν· καὶ ἠνοίχθη ἡ Γῆ, καὶ κατέπιεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς οἴκους αὐτῶν· καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὄντας μετὰ Κορὲ, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν· καὶ κατέβησαν αὐτοὶ, καὶ ὅσα ἔστιν αὐτῶν ζῶντα εἰς ἄβου, καὶ ἐκάλυψεν αὐτοὺς ἡ Γῆ, καὶ ἀπόλυντο ἐκ μέσου τῆς Συναγωγῆς· καὶ πᾶς Ἰσραὴλ οἱ κύκλῳ αὐτῶν ἐφυγον ἀπὸ τῆς φωνῆς αὐτῶν, ὅτι λέγοντες μήποτε καταπίῃ ἡμᾶς ἡ Γῆ· καὶ πῦρ ἐξῆλθε παρὰ κυρίου καὶ κατέφαγε τοὺς πενήτηκοντα καὶ διακοσίους ἄνδρας τοὺς προσφέροντας τὸ θυμίαμα.

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Εὐφράνθητι ἱερουσαλὴμ, καὶ πανηγυρίσατε ἐν αὐτῇ πάντες οἱ ἀγαπῶντες αὐτήν· χάρητε ἅμα αὐτῇ χαρᾷ πάντες

ὅσοι πενθεῖτε ἐπ' αὐτῆς· ἵνα θηλάσητε, καὶ ἐμπλησθῆτε ἀπὸ μαστοῦ παρακλησίως αὐτῆς, ἵνα ἐκ θηλάσαντες τρυφήσητε ἀπὸ εισόδου δόξης αὐτῆς, ὅτι τάδε λέγει κύριος, ἰδοὺ ἐγὼ κλινῶ εἰς αὐτοὺς ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάρρους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν· τὰ παιδία αὐτῶν ἐπ' ὤμων ἀρθήσονται, καὶ ἐπὶ γονάτων παρακληθήσονται· ὡς εἴτινα μήτηρ παρακαλέσει, οὕτω καὶ ἐγὼ παρακαλέσω ὑμᾶς, καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ παρακληθήσεσθε· καὶ ὀψεσθε, καὶ χαρίσετε ἡ καρδία ὑμῶν, καὶ τὰ ὀστά ὑμῶν ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ· καὶ γνωσθήσεται ἡ χεὶρ κυρίου τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, καὶ ἀπειλήσει τοῖς ἀπειθοῦσι· ἰδοὺ γὰρ κύριος ὡς πῦρ ἤξει, καὶ ὡς καταιγὶς τὰ ἄρματα αὐτοῦ, ἀποδοῦναι ἐν θυμῷ ἐκδίκησιν αὐτοῦ, καὶ ἀποσκορακισμὸν ἐν φλογὶ πυρός· ἐν γὰρ τῷ πυρὶ κυρίου κριθήσεται πᾶσα ἡ Γῆ, καὶ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτοῦ πᾶσα σάρξ· πολλοὶ τραυματῖαι ἔσονται ὑπὸ κυρίου· οἱ ἀγνιζόμενοι καὶ καθαριζόμενοι εἰς τοὺς κήπους, καὶ ἐν τοῖς προθύροις ἔσθοντες κρέας ὕειον, καὶ τὰ βδελύγματα καὶ τὸν μῦν· ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀναλωθήσονται, εἶπε κύριος.

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει κύριος· κατηναλώθη ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν ἡ ἀλήθεια, καὶ δι' εὐθείας οὐκ ἠδύναντο διελθεῖν· καὶ ἡ ἀλήθεια ἤρται, καὶ μετέστησαν τὴν διάνοιαν τοῦ συνιέναι· καὶ εἶδε κύριος, καὶ ἠμίνατο αὐτοὺς τῷ βραχίονι αὐτοῦ, καὶ τῇ ἐλεημοσύνῃ ἐστηρίσατο· καὶ ἐνεδύσατο δικαιοσύνην ὡς θώρακα, καὶ περιέθετο περικεφαλαίαν σωτηρίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· καὶ περιέβάλετο ἱμάτιον ἐκδικήσεως, καὶ τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ὡς ἀνταποδώσων ἀνταπόδοσιν ὄνειδος τοῖς ὑπεναντίοις· καὶ φοβηθήσονται οἱ ἀπὸ Δυσμῶν τὸ ὄνομα κυρίου, καὶ ὑπ' ἀνατολῶν Ἡλίου τὸ ὄνομα τὸ ἐνδοξον· ἤξει γὰρ ὡς ποταμὸς βίαιος ἡ ὀργὴ παρὰ κυρίου· ἤξει μετὰ θυμοῦ· καὶ ἤξει ἐνεκεν Σιών ὀρυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ Διαθήκη, εἶπε κύριος· τὸ πνεῦμα τὸ ἐμὸν, ὃ ἐστὶν ἐπὶ σοὶ καὶ τὰ ῥήματα, ἃ ἔδωκα εἰς τὸ στόμα σου, οὐ μὴ ἐκλίπη ἐκ τοῦ στόματός σου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ σπέρματός σου· εἶπε γὰρ κύριος ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν

αἰῶνα· φωτίζου, φωτίζου Ἱερουσαλὴμ· ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν· ἰδοὺ, σκότος, καλύψει Γῆν, καὶ γνόφος ἐπὶ ἔθνη, ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται κύριος, καὶ ἡ Δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται.

Εἰς τὴν λιτὴν· ἤχ. α.

Σταλάξατε τὰ ὄρη γλυκασμὸν, καὶ οἱ βουνοὶ ἀγαλλίασιν· τοὺς γὰρ ἐπὶ πλείστοις ἔτεσι τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγίαν ἐκκλησίαν, ἀσχέτῳ θράσει διαβάλλοντας, ἐπὶ τῇ ἔξωθεν αὐτῆς ταπεινώσει, καὶ δίκας ἀπειθείας καὶ σχίσματος τιννύειν αὐτὴν λέγοντας· σήμερον ὡς ἀληθῶς ἡ τοῦ Θεοῦ δίκη μετῆλθε, διὰ Σπυρίδωνος τοῦ θεόφρονος· τὴν γὰρ παρατροπὴν τῆς ὑπ' αὐτοῦ παραδοθείσης πίστεως, μηδαμῶς ἀνεχόμενος, καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἄζυμοθυσίαν βδελυττόμενος, ὡς Ἀμμάνιτας καὶ Μωαβίτας, πόρρω τοῦ θείου ἀπῆλθε Ναοῦ, ἐν αὐτῷ θυσιαστήριον πῆξαι βέβηλον σπεύδοντας· καὶ τοὺς μὲν ὡς πυρὸς ἀξίους τοῦ αἰωνίου, διὰ πυρὸς κατεστρέψατο καὶ κατέχωσε· τὴν δὲ ὡς νύμφην ἑαυτοῦ ἐκλεκτὴν καὶ πανάμωμον, στολὴν δόξης, περιέβαλε καὶ ἀνύψωσε· δι' ὃ σήμερον ἀγαλλομένη, πρὸς αὐτὸν βοᾷ λέγουσα, ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου κύριε, δόξα σοι.

Ὁ αὐτός.

Ἀγάλλεται σήμερον ἡ Κέρκυρα, ὡς ὁ πάλαι Ἰσραὴλ ἰδοῦσα τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ τὴν ὑψηλὴν· ὡς γὰρ ἐκεῖνος τοὺς διώκοντας Αἰγυπτίους, ὑποβρυχίους ἐώρακεν, οὕτω καὶ νῦν αὕτη, τοὺς κατὰ Θεοῦ βουλευσαμένους Λατίνους, ὑποχθονίους γενομένους τεθέαται, τοῦ Σπυρίδωνος κατὰ μέσσην νύκτα, τὴν ἀκρόπολιν αὐτοῖς διὰ πυρὸς ἐπισείσαντος, καὶ εἴληφεν, ὡς ἀληθῶς ἐν αὐτῇ πέρας ἡ ἀγιοφθογος ῥῆσις τοῦ Δαβὶδ· τὸ γὰρ ἐσπέρας μὲν κλαυθμὸς ἠυλίσθη καὶ δάκρυα, πρὸς Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα, τὸν θερμὸν τῆς πίστεως προστάτην καὶ πρόμαχον· εἰς δὲ τὸ πρωὶ ἐπέλαμψεν ἀγαλλίασις· δι' ὃ καὶ ὧδαὶς πνευματικαῖς ἀποδιδούσα τὰ χαριστήρια, δοξάζει εἰς αἰῶνας τὸν σωτῆρα Χριστὸν, καὶ Σπυρίδωνα τὸν αὐτοῦ βραχίονα.

ἤχ. β'.

Ἡ χάρις ἐπέλαμψε τῆς ἀληθείας· τὰ θεσπιζόμενα πάλαι

λογικῶς, νῦν πραγματικῶς ἐκυρώθησαν· τοὺς γὰρ ἀθετοῦντας, τοὺς τῶν Συνόδων ὄρους, Σπυρίδων ὁ τούτων σύμφηρος καὶ ἐκδικος, ἐνδίκως τῷ πυρὶ παρέδωκεν· ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνῃ οἱ τούτοις μὴ πειθόμενοι· ἡμῖν γὰρ δόξα τὰ τῶν Συνόδων κρατεῖν, οὐκ ἐκ τοῦ Ὑιοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς θεολογούντων τὸ πνεῦμα, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξεν ὁ κύριος· πρὸς ὃν βοήσωμεν λέγοντες, φιλάνθρωπε κύριε, ἀξιώσον ἡμᾶς μέχρι τέλους τηρεῖν τὴν ἀχραντὸν σου θεολογίαν, καὶ μετὰ ταύτης παραστῆναι ἐνώπιόν σου, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

ἤχ. γ'.

Τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἀμπεχόμενος, φλόγα προσῆγες τοῖς ὕβρισταῖς, διεκδικῶν τὴν εὐσέβειαν, θρασυνομένοις τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας, ὑβρίζειν τὸν Ναὸν ἁγίόν σου· τοιαῦτα γὰρ που τὰ ἄζυμα· καὶ μάρτυρα τέμενος ἀπαράγραπτον τὸν στέφανον ἐδωρήσω τῆς νίκης, ἡμῖν τοῖς σὲ τιμῶσι Σπυρίδων Παναοίδιμε.

ἤχ. πλ. β'.

Μέγας εἶ κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, καὶ τῆς συνέσεώς σου ἀληθῶς οὐκ ἔστιν ἀριθμός· ἵνα γὰρ θεομηνίας, ἀλλ' οὐ φύσεως ἀποτέλεσμα κριθῇ, ἡ τῶν παρανομωτάτων παπιστῶν καταστροφή, τὸν μὲν φύλακα ὀφθαλμοῖς ἡξιώσας ἰδεῖν τὸν ἁγίόν σου, τὸ πῦρ μετὰ χειρὸς φέροντα, καὶ ζῶντα διετήρησας μεταθέμενος, ὡς εἶναι τοῦτον μάρτυρα ἀπαράγραπτον, ὦν ἐώρακεν, ὦν τε ἤκουσε, καὶ ὦν πέπονθε· τὴν δὲ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ ἡγεμόνος φωταγωγὸν, ἐξ ἰσχυρᾶς ἀλύσεως αἰωρημένην εἰς γῆν εὐδόκησας πεσεῖν, καὶ ἅμα τὴν ἐν ταῖς ἐνετίαις αὐτοῦ εἰκόνα, κεραυνόβλητον γενέσθαι πεποίηκας· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, τῆς σῆς ὁργῆς ἔργον ὑπάρξας, τὴν πανωλεθρίαν διεβεβαιώσαντο· δι' ὃπερ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, οἱ τηλικαύτης εὐεργεσίας ἀπολαύσαντες, εὐχαριστοῦντες σοι κραυγάζομεν, ἀπειροδύναμε, καὶ ἀπειρόσοφε κύριε δόξα σοι.

Δόξα ἤχ. β'.

Ἱεραρχῶν τὸ θεῖον κειμήλιον, Πάρτερ ὅσιε Σπυρίδων σφέ, σὺ ἐν ἀρεταῖς ἀναδίδειξαι· ὅθεν τῆς ἐκκλησίας προστά-

τῆς γενόμενος αἵρεσιώτας ἐξώθησας, καὶ τοῦ δυνάστου τὸ φρύαγμα, διὰ πυρὸς εἰς γῆν κατηδάφισας· δι' ὃ θαυματουργῶν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, τὸν σωτῆρα ἰκέτευε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ νῦν· τὴν πᾶσαν ἐλπίδαμου·

Ἀπὸ σίχ. ἤχ. πλ. α'. Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς.

Χαίροις ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑψηλὴ καὶ θαυμαστὴ καὶ ἐξαίσιος, Σπυρίδων ὁ τῶν Λατίνων, τὴν ἐπηρμένην ὀφρὺν, καὶ τὴν ὕβριν πᾶσαν τὴν τολμήσασαν, εἰς Ναὸν σου μυστήρια, ἐκτελεῖν τὰ παράνομα, καταχαώσας, καὶ τὸν πᾶσαν ἀντίθεον καὶ παράφρονα, ἀποδείξας τοῖς πράγμασι, Μάρκου δὲ τὰ παλαισμάτα, κυρώσας τρανώτατα, λῆρον ἡγεῖσθαι δὲ ὄντως τῆς Φλωρεντίας τὸν σύλλογον, Χριστὸν καταπέμψαι, ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δυσώπει τὸ μέγα ἔλεος.

Στίχ. Οἱ ἱερεῖς σου Κύριε ἐν δύσονται δικαιοσύνην.

Χαίροις ὁ καὶ πρᾶς ἐν καιρῷ, καὶ μαχητὴς κατὰ Μωσῆν ἐνδικώδαιτος, τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας, ἀθετουμένων θεσμῶν· τοὺς γὰρ ὄρους πάντας, τοὺς ἀβίαστον, διαμένειν τὸ σύμβολον, ἐκφωνοῦντας σαφέστατα, ἀδικουμένους, τοῖς σπαράκταις τῆς Δύσεως, ἐξεδίκησας, καταστρέψας τοὺς ἄφρονες· ὅθεν νῦν ἐπαγállονται, πατέρων τὰ τάγματα, καὶ τῶν συνόδων τὰ πλήθη, τῶν ἱερῶν πόρρῳ βλέποντες, ὡς δὴ ἀνιέρους, ὑπὸ σοῦ ἀπελαθέντας, Σπυρίδων ἐνδόξε.

Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη . . .

Δεῦτε οἱ χριστοφόροι λαοί, τῆς παγκοσμίου ἐκκλησίας οἱ τρόφιμοι, τὴν νίκην, τὴν δεδομένην παρὰ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, ἐπιγνόντες πόθῳ ἐορτάσωμεν, λαμπρῶς, καὶ κροτήσωμεν, τὸ τοῦ πνεύματος ὄργανον, καὶ τῆς Ἑῶας τὸ περίδοxon καύχημα· καὶ δεφένσορα, τὸν ἐκ Κύπρου Σπυρίδωνα, πάντας τοὺς ἑτερόφρονες, διδάξαντα πράγματι, μίαν εἰδέναι ἁγίαν, ὡς ἀληθῶς καὶ ὀρθόδοxon, Χριστοῦ ἐκκλησίαν, τὴν κατέχουσιν τὴν Πίστιν ἀκαινοτόμητον.

Δόξα ἤχ. δ'.

Ὅσιε πάτερ ἱεράρχα αοίδιμε, ἀποστολικῆς διδασκαλίας γενόμενος ἔμπλεως, καὶ τοῦ θεοῦ πνεύματος καταγώγιον,

δι' ἐναρέτου πολιτείας ἀναδειχθεῖς, τῆς ἐκκλησίας τοὺς λύκους, διὰ δογμάτων ἀπήλασας, καὶ τὴν ὀρθόδοξον σαφῶς τρανώσας πίστιν, στύλος ἀναδείκνυσαι, εὐσεβείας πρόμαχος· δι' ὃ καὶ νῦν θαυματουργῶν ἐν τῇ Κερκύρα, πόρρω τοὺς παπιστάς ἐδίωξας, ὡς βδελυροὺς καὶ κακόφρονας, ἀλλ' ὧ πατέρων ἀξιόγαστε, καὶ τῶν συνόδων ἐκδικε, τὸν σωτήρα ἰκέτευε, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν ὁ αὐτός.

Δεῦτε πάντες οἱ λαοί. τὴν μόνην Ἀμώμητον ἐγκωμιάσωμεν, τὴν ἐκ τῶν προφητῶν προκηρυχθεῖσαν, καὶ ἐν Ναῶ προσενεχθεῖσαν· τὴν πρὸ αἰώνων προορισθεῖσαν θεοτόκον· κύριε πρεσβείαις αὐτῆς, τὴν εἰρήνην σου παράσχου ἡμῖν, καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἀπολυτίκιον. ἤχ. α΄.

Τῆς Συνόδου τῆς πρώτης, ὡς περ πάλαι ὑπέρμαχος, οὕτω νῦν ὑψῶν ἀνεφάνης τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ· καὶ γὰρ μακρὰν τοῦ ναοῦ σου ἐξώθεις, καὶ ἄρδην ἐν πυρὶ κατέστρεψας, καὶ εἰς τὸ ἄσβεστον ἀπέπεμψας σαφῶς, Λατίνων γόνους, ὡς στρεβλοῦντας τὴν θεολογίαν σου· δόξα τῷ σὲ βραβεύσαντι ἡμῖν, δόξα τῷ σὲ δοξάσαντι, δόξα τῷ διὰ σοῦ ὑψώσαντι ἡμᾶς Σπυρίδων μέγιστε.

Καὶ νῦν, τοῦ Γαβριὴλ φθεγγαμένου.

» Εἰς τὸν ὄρθον τὰ αὐτά· καὶ τὰ ἐξῆς καθίσματα. »

ἤχ. πλ. δ΄. Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Δεῦτε ἴδωμεν φρικτὰ, ἐν τῇ Κερκύρα τῇ λαμπρᾷ· ἐθαυμαστώθη γὰρ ἐκεῖ, Πίστις ἡ θεία ἐκ θεοῦ, καταχωσθέντων τῶν βιαστῶν τῆς Ἐκκλησίας· ἔκρινεν ἡ δίκη τοὺς ὑβριστάς τοῦ Θεοῦ, ἐκβέβληται ὁ Πάπας ὡς ὄντως βλάσφημος· τοῦτο γὰρ Σπυρίδων ἔδειξεν, ὡς βέβηλον τὴν θυσίαν μὴ στέρξας, τὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν προσθήκην, οἷα λοιμὸν τῆς ἐκκλησίας.

Ἔτερον· τὸν Τάφον σου σωτήρ. Δόξα.

Ἡ πλάξ ἐν τῷ Ναῶ, τῷ ἀκούοντι Δόμῳ, ἀφώνως μαρτυρεῖ, τὸ ἐξαίσιον θαῦμα, κειμένη πού σεμνότερον, τοῖς γραικοῖς τερπνὸν θέημα· οὐ γὰρ ἴσχυσαν ἐν τῷ Ναῶ σου

τρισμακάρ, εἰς Ἀλτάριον αὐτὴν ποτὲ ἐνθρονίσαι, κενῶς βιασάμενοι.

Καὶ νῦν· Θεοτοκίον.

Δικαίων ὁ καρπός, Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης, προσφέρεται θεῷ ἱερῷ ἐν ἁγίῳ, σαρκὶ νηπιάζουσου ἢ τροφός, τῆς ζωῆς ἡμῶν· ἦν εὐλόγησεν ὁ ἱερός Ζαχαρίας, ταύτην ἅπαντες, οἱ γηγενεῖς μετὰ φόβου, πιστῶς μακαρίζωμεν.

Μετὰ τὴν β΄· στιχολογίαν· κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Ἀναντίρρητός ἐστιν, αὕτη ἀπόδειξις Θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσις λοιπὸν, ὅτι πλανᾶσθε Παπισταί· καὶ τὴν κακίστην ἀπώσασθε νῦν πεισμοσύνην· πᾶσι γὰρ σαφές ἤδη γέγονεν, εἶναι παρ' ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν· καὶ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα βοῶντα σάλπιγγος δίκην καὶ λέγοντα, Σπυρίδων πάντας, ἀποδιώκει, τοὺς Λατίνους, ὡς βδέλυγμα.

Δόξα ἕτερον. Τὴν ωραιότητα.

Μάτην ἀνίερε, φράτορ βεβούληται, τελεῖν τὴν βέβηλον, λατινομίνσαν σου, ὁ ἐναγῆς ἐν τῷ πλευρῷ Σπυρίδωνος τοῦ ἁγίου· ἄζυμα οὐ δέχεται ὁ Σπυρίδων τὰ ἄσφυχα, ὡς περ οὐδὲ σύμβολον ἐν προσθήκῃ φαλλόμενον· δι' ὃ καὶ ἐν βορβόρῳ ρίπτετε βορβόρον ὄντως ὄντα.

Καὶ νῦν· Θεοτοκίον. Ἐπεφάνης σήμερον.

Εὐφροσύνης σήμερον, ἡ οἰκουμένη, ἐπληρώθη ἅπασα, ἐν τῇ εὐσήμεῳ ἑορτῇ, τῆς θεοτόκου κραυγάζουσα, αὕτη ὑπάρχει σκηνὴ ἐπουράνιας.

Μετὰ τὸν Πολυέλεον. Τὴν σοφίαν καὶ λόγον.

Στεναγμούς τοῦ λαοῦ σου μὴ παριδὼν, καὶ Λατίνων τὸ θράσος μὴ ἐνεγκὼν, ὀλέθρῳ παρέδωκας, τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀλάστορας, ὡς Κορὲ σὺν τῷ γένει, καὶ ἄδην οἱ δειλαιοί, καὶ τὸ πῦρ τῆς Γεέννης, ἀθρόον ἠλλάξαντο, οὐμὲν οὖν καὶ ζῶντες, τῷ γὰρ ὕπνῳ οὐκ ἔζων· καὶ νῦν οἱ περίλοιποι, μετ' αἰσχύνης αἰσθάνονται, εἰς κενὸν αὐθαδίσαντες, ἔχοντες οὐδὲν ἀντειπεῖν, ἀλλὰ καὶ μένουσιν οὕτως ἀσύνετοι, οἱ τὴν σύμπασαν ἐκκλησίαν ταραξάντες.

Δόξα καὶ νῦν· τὸ προσταχθὲν μυστικῶς.

Ἀγαλλιάσθω ὁ Δαβὶδ ὁ ὕμνογράφος, καὶ χορευέτω Ἰωα-

κεῖμ σὺν τῇ Ἀννῇ, ὅτι γόνος ἅγιος ἐξ αὐτῶν προήλθε, Μαρία ἡ φωτοφόρος θεία λαμπάς, καὶ χαίρει εἰσερχομένη ἐν τῷ Ναῷ, ἣν καὶ βλέπων εὐλόγησεν, ὁ Βαραχίου υἱός, καὶ χαίρων ἀνεκραύγαζε, χαῖρε θαῦμα παγκόσμιον.

Οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ δ'. ἤχου· προκείμενον ἤχ. δ'.

Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ θεὸς Ἰακώβ.

Στίχ. ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες...

Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην· εἶπεν ὁ κύριος, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας· ὁ Ν'. δόξα τὸ παρόν· ἤχ. β'.

Γὰρ σύμπαντα σήμερον χαρᾶς πληροῦται, λαμπρῶς φωνεῖσθαι τῆς ἀληθείας.

Ἐλέησόν με· τὸ παρόν ἰδιόμ. ἤχ. πλ. β'.

Ἐώας ἀγλαΐσμα Σπυρίδων σοφὲ, καὶ ἀκριθῆνιον, τῇ τῶν θαυμάτων σου αἴγλη, τῆς οἰκουμένης φωτίζων τὰ πέρατα, καὶ τῆς λώβης τῶν Λατίνων ἀναιρέτης φανείς, τὸν σωτήρα ἰκέτευε, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Σῶσον· καὶ τὰ λοιπά.

Οἱ κανόνες· ὁ α'. τῆς θεοτόκου· ὠδὴν ἐπινίκιον· ζητεῖ ἐν τῇ ἐορτῇ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου· καὶ οἱ ἐξῆς δύο εἰς τὴν παροῦσαν ἐορτήν· ὁ πρῶτος· ἤχος· δ'.

Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον πέλαγος.

Ἦμνοῦμεν τὴν θεϊκὴν σου Δέσποτα, δεόντως πρόνοιαν, τὸν εὐσεβῆ λαόν σου καὶ γὰρ σὺ, ἐξ ἐχθρῶν ἐξεδίκισας, διὰ πυρὸς ὡς ἄφρονες τοὺς παπιστὰς καταστρεψάμενος.

Ἐπὶ λθεν, εἰς νοῦν ποτε τοῦ φράτορος, προσφέρειν ἄζυμα οὐκ εὐσεβῶς, ἐγειραί τε βωμόν, ἐν Ναῷ τοῦ Σπυρίδωνος, ἀλλὰ κακῶς ὁ ἄνομος, ὡσπερ ὁ Δαθὰν κατακέχρται.

Καὶ θάττον, ὁ Ἡγεμὼν ἐπένευσε, καὶ ἅμα προὔτεινε, τῷ ἱερεῖ ὁ βούθεται εἰπὼν, καὶ μὴ ἄλλως ἐνδέχεσθαι· ἀλλὰ νυκτὸς ὡς ὑπνωσε, κάτω ἐν τῷ ἄδῃ ἀφύπνωσεν.

Θεοτοκίον.

Ἀσπὸρως τῷ τοῦ πατρὸς βουλήματι, ἐκ θεοῦ πνεύματος, τὸν τοῦ θεοῦ συνείληφας υἱόν, καὶ σαρκὶ ἀπεκύησας, τὸν ἐκ πατρὸς ἀμήτορα, καὶ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ἀπάτορα.

Ἄλλος. ἤχ. α'. ὠδὴν ἐπινίκιον.

Ὄδὴν ἐπινίκιον ἄσωμεν πάντες, θεῷ τῷ ποιήσαντι θαυμαστά τέρατα, βραχίονι ὑψηλῷ, καὶ κρίναντι, ὅτι γραικοὶ ὀρθῶς πιστεύουσι.

Λαμπρῶς ἐορτάσωμεν, σήμερον πάντες, θεοῦ τὰ θαύματα καὶ λαμπρὰ πρόπαια· κατέστρεψε γὰρ ἐχθρούς, καὶ ἔρραξε τοὺς παπιστὰς εἰς γῆν ὡς ἄφρονες.

Ἡμέραν εὐφρόσυνον, Κέρκυρα ἄγει, τοὺς πρῶτην ὑβρίζοντας, εἰς γῆν βλέψασα· ἀνέστη καὶ γὰρ θεός, καὶ ἔκρινεν ἐξ οὐρανοῦ φοικτοῖς ἐν θαύμασι.

Θεοτοκίον.

Τὸ ὄρος τὸ ἅγιον. ὅπερ προεῖδεν προφήτης ἐν πνεύματι, ἐξ οὗ λίθος τέτμιται, τοὺς τῶν εἰδώλων βωμούς, συντρίψας σθένει θεϊκῷ, σὺ εἰ παρθένε ἁγνή.

ὠδὴ γ'. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Ἐδόξασας ἀληθῶς, τὴν ἐκκλησίαν σου Χριστέ σήμερον, δείξας αὐτὴν ἁμωμον, τοὺς παπιστικούς ἀπωσάμενος.

Ἀνέδειξας ἀγαθὲ, ὀρθοδοξοῦντας τοὺς γραικοὺς σήμερον, τοὺς θυτικούς δ' ἐμπαλιν, σκευὴ τῶν αἱρέσεων κάκιστα.

Σπυρίδωνα τὸν σεπτόν, ἀνευφημοῦμεν οἱ πιστοὶ σήμερον· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐσθεσε, τῶν αἱρετικῶν τὰ φρυάγματα.

Θεοτοκίον.

Σὺ μόνῃ τοῖς ἐπὶ γῆς, τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν πρόξενος, μήτηρ θεοῦ γέγονας· ὅθεν σοὶ τὸ χαῖρε κραυγάζομεν.

Ἄλλος· στερεωθήτω ἡ καρδιά μου.

Ὁ στρατιώτης θεασάμενος, ἐν χειρὶ τὸ πῦρ σε κατέχοντα, Νόμῳ καὶ τάξει ἐρωτᾷ, κοινὰ βλέπειν οἰόμενος· τοῦ δὲ πάθους τελεσθέντος, κήρυξ ῥύφθη τοῦ θαύματος.

Σύνετε νῦν οἱ λατινόφρονες, ἀληθῶς οἱ ὄντες μιξόθρηες· ὅτι ἀπώλειαν γεννᾷ, ἡ τοῦ πάπα προσκύνησις· καὶ γραικοὶ ὄντες τῇ φύσει, πρὸς γραικοὺς ἐπιστράφητε.

Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ καχόδοξοι, τ' ἀληθὲς ἐντεῦθεν διδάχθητε· οὓς γὰρ Σπυρίδων ἐκδικεῖ, κατὰ πάντων ἀποδείξεις· οὐρανοῦ γὰρ αὕτη κρίσις, ἀψευδὴς καὶ ἀδέκαστος.

Θεοτοκίον.

Τῆς στεριευούσης διανοίας μου, ἀκαρπίαν πᾶσαν ἀπέλασον, καὶ καρποφόρον ἀρετῶν, τὴν ψυχὴν μου ἀνάδειξον, Παναγία θεοτόκε τῶν πιστῶν ἡ βοήθεια.

Καθίσματα. Τὴν σοφίαν καὶ λόγον.

Ἐκ ποιμνίου προβάτων ἐπιστατεῖν, τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν προχειρισθεῖς, ποιμὴν, σὺ παγκόσμιος, ἀνεδείχθης τοῖς πράγμασι, κακοδοξίας λύκους, ἐλάσας τοῖς θαύμασιν, ἐν εὐσεβείας πρὸς αὐτὴν ἐκτρεφόμενος· καὶ νῦν ἐν Κερκύρα, τῶν φρατόρων τὰ στίφη, ἀθέους ἀνέδειξας, παραπέμψας εἰς ὄλεθρον, ἱεράρχα Πανεύφημε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῶν πταισμάτων ἄρεσιν δωρήσασθαι, τοῖς σὲ τιμῶσιν ἐν πίστει, Σπυρίδων πανθαύμαστε.

Δόξα· τὸ προσταχθέν.

Τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ ἄγοντες μνησίαν, ἐτοιμαζόμεθα πιστοὶ πρὸ τῆς ἐξόδου, καὶ τῆς πίστεως ἀξίως πολιτευθῶμεν· ὁ Παῦλος γὰρ πᾶσι λέγει, ὡς φοβερόν, εἰς χεῖρας Θεοῦ τῶν ὄλων, τὸ ἐμπεσεῖν· ὅθεν φόβῳ λατρεύσωμεν, ἡμέραν ὄντως τὴν φορικτὴν, ἐκείνην ἐνθύμούμενοι, ὅτε κρίνει τὰ σύμπαντα.

Καὶ νῦν· ὅμοιον.

Ἀγαλλιᾶσθω ὁ Δαβὶδ ὁ ὕμνογράφος, καὶ χορευέτω Ἰωακείμ σὺν τῇ Ἀννῇ, ὅτι γόνος ἁγίος, ἐξ αὐτῶν προήλθε, Μαρία ἡ φωτοφόρος θεία λαμπάς, καὶ χαίρει εἰσερχομένη ἐν τῷ Ναῷ· ἦν καὶ βλέπων εὐλόγητε ὁ Βαραχίου υἱός, καὶ φαίρων ἀνεκραύγαζε, χαῖρε θαῦμα παγκόσμιον.

ὦδὴ δ'. Ἐπαρθέντασε ἰδοῦσα.

Οὐ βδελύγματα ἀζύμων ἡ ἐκκλησία, τῷ ἑαυτῆς νυμφίῳ, εἰς θυσίαν προσάγει· ὅθεν ἀπελαύνονται, οἱ ἐβιωνίζοντες δόξαν τῷ κυρίῳ μὴ φέροντες.

Δεισιδαίμονος ἐκ πλάνης σὺν ὀρθοδόξοις, ὡς πάλαι Σαμαρεῖται μετὰ τῶν Ἰουδαίων, εἶναι τοῦ Θεοῦ λατρεῖται, ἐθέλουσι φράτορες, ὅμως μετ' αἰσχύνῃς διώκονται.

Τὸν Ποντίφικα, ὃν τρέμουν πᾶσαι γλῶσσαι, ὁ ταπεινὸς Σπυρίδων, εἰς τὴν Γῆν καταράσσει, καὶ παίγνιον δίδωσι, τοῖς πίστει κραυγάζουσι, δόξα τῇ δυνάμει σου κύριε.

Θεοτοκίον.

Ἀπειρογάμως ἐκύησας, ὦ παρθέने, καὶ μετὰ τόκον ὥφθης παρθενεύουσα πάλιν, ὅθεν ἀσιγήτοις φωναῖς, τὸ χαῖρέ σοι Δέσποινα, πιστεῖ ἀδικάστῳ κραυγάζομεν.

Ἄλλος· ἐν πνεύματι προβλέπων.

Σπυρίδων ὁ θεόφρων, οὐ μέλλει οὐδ' ἀργεῖ, ἐν πυρὶ ἐφίσταται ἐνδίκως μετ' ὀργῆς, τοῦ στρατιώτου τὰ πάντα θεασαμένου, καὶ μεθ' ἡμέραν μεγάλως βοῶντος πᾶσιν, ὄντως ὁ Σπυρίδων εἰργάσατο.

Ἐκάλυψε καὶ πάλαι Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν, ὑπὸ Γῆν ὁ κύριος, μὴ ὄντας ἱερεῖς· νῦν δὲ Σπυρίδων τοὺς φράτορας ὡς ἀνιέρους, εἰς βυθὸν ἄδου κατάγει, ὡς μὴ βοῶντας, Δόξα τῇ δυνάμει σου κύριε.

Αἰσχύνθητε ὦ φλᾶροι, τὰ πράγματα βοᾷ· καὶ γὰρ ὡς κακοδόχοι διώκεσθε αἰσχροῦς· πότε οὖν πότε γνώσεσθε, ὅτι πλανᾶσθε; καὶ μέχρι τίνος τυφλοὶ τοῖς φηλαφᾶτε· ὄντως ἐπαξίως πεπόνθατε.

Θεοτοκίον.

Παρθέने θεοτόκε, ἀμόλυντε Σκηνὴ· μολυνθέντα πταίσμασι, καθάρισόν με νῦν, τῶν οἰκτιρμῶν σου καθαρωτάταις, ρανίσαι, καὶ δός μοι χεῖρα βοηθείας, ἵνα κράζω, δόξα σοι ἁγνὴ θεοδόξαστε.

ὦδὴ ε'. Σὺ κύριε μου φῶς.

Σὺ κύριε Χριστέ, εἰς γῆν ὄντως κατέρβραξας, τὴν ἑпарσει τῶν λατίνων, τὴν σεπτὴν ἐκκλησίαν, ὑψώσας τῇ δυνάμει σου.

Σὺ πάλαι τὸν Κορὲ, ἱεῖσθαι τολμήσαντα, ἐχάσας ἀνομούντα, καὶ νῦν οὕτω κολάζεις, παπιστὰς τῇ δυνάμει σου.

Σὲ λόγε τοῦ Θεοῦ, κεφαλὴν ἐπιστάμεθα, ἀθάνατον ἐκκλησίας τῆς σεπτῆς καὶ Καθόλου, τὸν πάπαν βδελυσσόμενοι.

Θεοτοκίον.

Σὲ ὄπλον ἀρβραγὲς, κατ' ἐχθρῶν προβαλλόμεθα· σὲ ἄγκυραν καὶ ἐλπίδα, τῆς ἡμῶν σωτηρίας, θεόνυμφε κεκτήμεθα.

Ἄλλος. Τὸ φαινὸν ἡμῖν ἐξανάτειλον.

Χρεωστικῶς πιστοὶ ἀνυμνήσωμεν, νῦν τὸν Σπυρίδωνα,

τὸν ὀρθρίσαντα ἐπὶ τὸν κίνδυνον τῆς ἐκκλησίας, κράτιστον δεφένσορα, ἐώας καὶ καύχημα.

Τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς ἐκ τῆς θλίψεως, χεὶρ ἐξανέστησε, τοῦ Σπυρίδωνος· καὶ γὰρ ὡς ὄργανον τοῦ Παρακλήτου, ἑτοιμος εὐρίσκεται, ἐχθρῶν πρὸς καθαίρεσιν.

Τὸ δυτικὸν λοιπὸν φρατορίδιον, ὡς ἄλλος Ἄρειος ἀποβέβληται, καὶ ὡς ὢν βέβηλος, ἐν τοῖς βεβήλοις, θέαμα παναίσχιστον, ὁ αἰσχιστος εὖρηται.

Θεοτοκίον.

Ὡς Κιβωτὸς σεμνὴ ἀγιάσματος, καὶ ὡς πυρίμορφος θρόνος ἅγιος, καὶ ὡς παλάτιον ἡγιασμένον, Δέσπινα ἐχώρησας, θεὸν παντοκράτορα.

ὥδὴ ζ'. Θύσωσι, μετὰ φωνῆς.

Οὐ Πάπαν, ἀλλὰ Χριστὸν θεμέλιον ἔχουσα, ἡ πανταχοῦ ἐκκλησία, ἐγκαυχᾶται μόνῳ, ὡς ἀθανάτῳ, καὶ δοξάζει, ὡς λυτρωθεῖσα, τιμίῳ ἐν αἵματι.

Γνώτωσαν, τῶν δυσμενῶν φρατόρων τὰ κόμματα, τὴν τῶν γραικῶν ἐκκλησίαν, τοῖς πατέρων ὁροῖς ἐφεπομένην, καὶ δικάζει, ὁ τοῦ ὑψίστου ὀφθαλμὸς ἄνωθεν.

Οὐ λόγοι, σοφιστικοὶ δυνήσονται ἄφρονες, τὴν προφανῶς γενομένην, καθ' ὅμων ἐνδίκως θεομηνίαν, ἀνατρέψας· τοῖς γὰρ πράγμασιν οἱ λόγοι ἐλέγχονται.

Ὡ θαῦμα, τῶν ἀπάντων θαυμάτων καινότερον· ὅτι Παρθένος ἐν μήτρᾳ τὸν τὰ σύμπαντα περιέχοντα, ἀπειράνδρως συλλαβοῦσα, οὐκ ἐστενοχώρησεν.

Ἄλλος. Τὸν Προφήτην Ἰωανῶν.

Οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ χωλοὶ, οἱ τοῦ Πάπα λατρευταί, ἀπαράδεκτοί εἰσιν, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ὡς γέγραπται, καὶ ὡς βδελύγματα ἔξω ῥίπτονται.

Τῆς δεήσεως ἡμῶν, ἐπακούσας ὁ Θεός, καθαιρεῖ τὸν παπισμὸν, πολυτρόπως πολεμῶν, ἀλλὰ καὶ οὕτω μένει ἀσύνητος.

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ κλεινῇ, ἐδοξάσθη ἐκ Θεοῦ, ἐκκλησία ἡ σεπτὴ, ἡ ἁγία Κιβωτὸς, ἡ ἔχουσα τὸ θεῖον σῶμα, τὸ τοῦ Σπυρίδωνος.

Θεοτοκίον.

Τρικυμῖαι λογισμῶν, καὶ παθῶν ἐπαγωγαί, καὶ βυθὸς ἁμαρτιῶν, τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν, χειμάζουσι βοήθησόν μοι ἁγία Δέσποινα.

Κοντάκιον· ἡ Παρθένος σήμερον.

Ἐκκλησία σήμερον, λαμπρῶς ἐόρταζε πᾶσα, τῶν ἐχθρῶν τὴν ἐπαρσιν, κατεβράγμένην ὀρώσα· ἄνωθεν τὸ πῦρ κατέρχεται φλέγον· κάτω δὲ ἡ Γῆ τινάσσεται στρεφομένη, καὶ καλύπτει τοὺς τοῦ ψεύδους, προστάτας χάος, ὡς τὸν Δαθάν καὶ Ἀβειρών.

Ὁ οἶκος.

Χρεωστικῶς οἱ πιστοὶ πάντες, τὸν μέγαν ἐν ἱεράρχαις ὑμνήσωμεν Σπυρίδωνα· ἡ γὰρ αὐτοῦ παραδόξως ἐν τῇ Κερκύρᾳ γενομένη θαυματουργία, δόξα τῶν εὐσεβούντων γραικῶν ὑπάρχει καὶ σέμνωμα· διὰ γὰρ ταύτης, σαφῶς, λαμπρῶς, καὶ ἀναμφιβόλως, ἡμεῖς μὲν ἐξ ὧν καὶ μεθ' ὧν τυγχάνει διαμένων, εὐσεβοῦντες ἀνεδείχθημεν· οἱ δὲ τοῖς τοῦ Πάπα ληρήμασιν ἐπόμενοι, αἰρετικοίτε καὶ κακόδοξοι, καὶ θεῷ ἱεῖσθαι ἀπόστοργοι· δι' ὃ καὶ τοὺς τοῦτο ποιεῖν ἐν τῷ πανσέπτῳ αὐτοῦ Ναῷ διανοηθέντας, ἐν δίκῃ κατεχάωσεν, ὡς ποτὲ ὁ Μωϋσῆς τὸν Δαθάν καὶ τὸν Ἀβειρών.

Στίχοι

Ὁ θαυματουργός, κἂν τέθνηκε Σπυρίδων,

τοῦ θαυματουργεῖν οὐκ ἔληξεν εἰσέτι.

Ὡς φλογὶ τίσε παπιστὰς τειρομένοις θεοῖς ἥκων

ὥδὴ ζ'. Ἐν τῇ Καμίνῳ.

Ἐξω οἱ κύνες, ἔξω ὁ θύων ἄζυμα παπιστῆς, ἔνδον εἰς ναὸν τὸν ἅγιον τοῦ Θεοῦ· ἀναμέλπειν γὰρ οὐκ ἔμαθον, εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ Ναῷ τῆς δόξης σου κύριε.

Ὡςπερ Ἡλίας, τῆς εὐσεβείας ζήλῳ σὺ ἐπιστὰς, σκεύη μιαρῶν αἱρέσεων ἐν πυρὶ, παραδόξως κατηνάλωσας μὴ εὐλογοῦντας, ἔνδον τοῦ Ναοῦ τῆς δόξης τὸν κύριον.

Ἀγαλλομένη, ὡς κεκτημένη, ἡ Κέρκυρα αἰεὶ, πάτερ κατὰ τῶν αἱρέσεων τῶν ἐγγύς, ἐλατῆρα σε καὶ φύλακα, εὐλογημένος εἰς αἰεὶ βοᾷ, τῆς δόξης ὁ κύριος.

Θεοτοκίον.

Τὸ τοῦ ὑψίστου, ἡγιασμένη θεῖον σκῆνωμα, χαῖρε· διὰ σοῦ γὰρ δέδοται ἡ χάρα, θεοτόκε τοῖς κραυγάζουσιν, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, ὑπάρχεις πανάμωμε Δέσποινα.

Ἄλλος· ἡ Κάμινος σωτὴρ ἐδροσίζετο.

Ὁ Τύραννος ἐχθρὸς κατεστρέφετο, οἱ πρότερον δακρύνοντες ἔφαλλον, εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Κατέσειε τὸ ἄστυ εἰς ὄλεθρον, Σπυρίδων ὁ θεόφρων τοῖς φάλλουσιν, εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἐσκήρτησαν παμμάκαρ οἱ δοῦλοι σου, ῥυσθέντες παραδόξως, καὶ ἔφαλλον, εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Θεοτοκίον.

Στερέωσον τὸν Νοῦν μου τρεπόμενον, τὸν λογισμὸν κλονούμενον ἔδρασον, ἐν ἀσαλεύτῳ με Πέτρα, τῇ σῇ σκέπῃ Μητροπάρθενε.

ὦδὴ ἡ. Χεῖρας ἐκπετάσας Δανιήλ.

Σκῆνωμα θεοῦ τὸ νοητὸν, τερπνὸς Παράδεισος, Νύμφητε πάγκαλος, ἡ ἐκκλησία νῦν δέδεικται, καὶ κροτεῖ τὰ νικητήρια, καὶ τοὺς οἰκείους συγκαλεῖ πρὸς εὐφροσύνην λαοὺς, κατησχύνθη Πάπας ὁ Ῥώμης, βοῶσα καὶ πέπτωκεν.

Αἰσχύνθητε πλάνοι δυτικοί, καὶ ἐγκαλύφθητε, τρώγλας εἰσδύοντες, τὰ προσώποις ἰδιάζοντα, ἐν θεότητι συγγέοντες, μὴ αἰδεσθεντες, τὸν ἡμᾶς μαστιγωῦντα Χριστὸν, ἐκ πατρὸς τὸ πνεῦμα κηρύττειν, ἀνάρχως τὸ ἅγιον.

Σήμερον ἐξ ὕψους ἐνιδὼν Χριστὸς ὁ κύριος, ἦν περ ἐκτήσατο, τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι ἐκκλησίαν ἐξεδίκησε· τῶν γὰρ φρατῶρων καθαιρεῖ τὰς παρανόμους βουλὰς, μὴ βοώντων, πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τὸν κύριον.

Θεοτοκίον.

Σὺ μόνη ἐν πάσαις γεννεαῖς, Παρθένε ἄχραντε, μήτηρ ἐδείχθης θεοῦ, σὺ τῆς θεότητος γέγονας, ἐνδιαίτημα πανάμωμε, μὴ φλογισθεῖσα τῷ πυρὶ τοῦ ἀπροσίτου φωτός, ὅθεν πάντες σὲ εὐλογοῦμεν Μαρία θεόνομφε.

Ἄλλος· ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι.

Τι μάτην ἀνόητοι προτείνετε ἡμῖν, τῆς Γῆς τὰ ληρήματα,

καὶ σκῆπτρα καὶ ἀρχάς· οὐ ταῦτα βραβεῖα, οὐδὲ μενοῦν μισθοί, τοῖς ὀρθῶς ὑμνοῦσι τὸ πνεῦμα εἰς αἰῶνας.

Οὐκ ἔστι συμφώνησις, οὐδέποτε ἡμῖν, καὶ Πάπα τῆς Δύσεως, ἐν οἴκῳ τοῦ θεοῦ· ὁ μὲν γὰρ ἀζύμως, ἐν ζύμῳ δὲ ἡμεῖς· καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα οὐκ ἐξ υἱοῦ ὑμνοῦμεν.

Ἀπώλετο, πέπτωκε τὸ ράντισμα ἰδοῦ· ὁ Πάπας ἀμύητος, καὶ ὅλως βδελυκτός· τοῦτο ἐκ Κερκύρας ὁ Σπυρίδων βοᾷ, τὰς τρεῖς καταδύσεις ποιοῦσι κατὰ λόγον.

Θεοτοκίον.

Ἀνάστησον κείμενον, εἰς βάθη κακῶν, τοὺς νῦν πολεμοῦντάς με πολέμησον ἐχθρούς· τρωθέντα ἀτόποις, ἡδοναῖς τὴν ψυχὴν, ἀγνή μὴ παρίδῃς, ἀλλ' οἴκτειρον καὶ σῶσον.

ὦδὴ θ'. Λίθος ἀχειρότμητος ὄρους.

Δεῦτε καθαρὰ τῇ καρδίᾳ, καὶ νηφαλαία διανοία, τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρός, τῆς ἐκκλησίας τὴν ὠραιότητα, ὑπὲρ χρυσίον λάμπουσιν κατανοοῦντες μεγαλύνομεν.

Χαῖρε καὶ εὐφραίνου ἡ Νύμφη, τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, ἐνσπερνιζομένη ἀπαύστως, αὐτοῦ τὴν πίσιν ἀκαινοτόμητον, υἱοῦ μὲν πνεῦμα φάλλουσα, ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ σὺ οὐδέποτε.

Τὴν ἐξ ὕψους ἄμυναν σῶτερ, τῇ ἐκκλησίᾳ σου παρέσχες, πάπαν γὰρ οὐκ οἶδεν, εἰ μὴ σὲ Χριστέ μουῦντα, ἐν τῷ αἵτιον εἶναι, σοῦ τοῦ υἱοῦ καὶ πνεύματος, τὸ ἀναρχόν τε καὶ ἀναίτιον.

Θεοτοκίον.

Δέχου τὰς λιτὰς τοῦ λαοῦ σου, πρὸς τὸν υἱόν σου θεοτόκε, ἡλεωσαμένη εὐμενῶς, ἡμᾶς κινδύνων καὶ περιστάσεων, ῥυσθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε· σὺ γὰρ προστάτης καὶ ἐλπίς ἡμῶν.

Ἄλλος. Τὴν ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἀένανον.

Ὁ τοὺς ἐώους ἡμᾶς τοῖς ἐκ Δύσεως, ἀναμιχθῆναι κωλύων τοῖς θαύμασιν· ὁ λαὸν τὸν ἅγιον· ὁδηγῶν ἐκάστοτε, εἰς οὐρανὸν ἀπὸ γῆς, θεῖος Σπυρίδων, φωτοειδὴς ἐν ἡμῖν στύλος γνωρίζεται.

Παλινῳδῖαν μετ' αἰσχύνῃς ἄσαντες οἱ περιόντες τὴν ὕλην μετέθηκαν, σὺν σπουδῇ κραυγάζοντες, τί δὴ φίλοι μέλλετε; καὶ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ γῆς πάντας ἐκτρίβει, τὰ τοῦ βομοῦ πάντα ἐκείθεν ἀξάρατε.

Ἀνατολῶν ὁ Σπυρίδων ὁρμώμενος, εἰς δὲ τὴν Δύσιν καλῶς μεταθέμενος, ἐκδικεῖ τὰ πάτρια, παπιστῶν τὴν ἔπαρσιν. ἐξ οὐρανοῦ, ὡς ποτὲ τὴν ἑωσφόρου, συγκαταστρέφων, καὶ δείκνυσι παίγνιον.

Θεοτοκίον.

Ῥυπαρωτάτοις ἐν χεῖλεσι Πάναγνε, ἡ καθαρώτατον λόγον κυήσασα, τὴν εὐχὴν προσάγωσσι, καθαρὸν μ' ἀνάδειξον, παντοδαπῶν μολυσμῶν ὄντα με πλήρη, μεσιτεύοντος τοῦ θεοῦ Σπυρίδωνος.

Ἐξ ἀποστελλάριον. Γυναῖκες ἀκουτίσθητε.

Συστήματα εὐφραίνονται, τὰ τῶν Συνόδων σήμερον, ὁρῶντα βεβαιωμένους, ὧς ἱεράρχα Σπυρίδων, τοὺς ἱεροῦς αὐτῶν ὅρους· σὺ γὰρ ἐξεδίκησας, τὸ πάνσεπτον ἄξιωμα, διὰ πυρὸς οὐρανίου, αὐτῶν καὶ τῆς ἀληθείας.

Θεοτοκίον.

Τὴν φύσιν ἀνεκαίνισας, φθαρεῖσαν τοῦ προπάτορος, ὑπερφυῶς συλλαβοῦσα, καὶ ἀπειράνδρως τεκοῦσα, τὸν πλάστην πάσης φύσεως. ὅφ' οὗ νικῶντες ὤφθησαν, γραικοὶ λατίνους μέλποντες, σὲ τῆς ἡμῶν σωτηρίας, τὴν ἀπαρχὴν θεοτόκε.

Εἰς τοὺς αἶνους· ἤχ. δ'. Ὁ ἐξ ὑψίστου κληθεῖς.

Ὡς τῆς ἐξ ὕψους ταχείας βοηθείας· ὅτι ὁ πανύψιστος λόγος καὶ κύριος, ἡ κεφαλὴ ἡ ἀθάνατος, τῆς ἐκκλησίας ἀλλ' οὐχ ὁ πάπας ὁ βδελυρώτατος, ταύτης προνοούμενος, φθάσει ῥυόμενος, καθάπερ μήτηρ φιλόσοργος, ἐκ τῶν κινδύνων, καὶ τῶν σκανδάλων τῶν ἐκ τῆς Δύσεως· σοῦ γὰρ τὰ τεῖχη ἐξωγράψισα, ἐν χερσὶ ταῖς ἐμαῖς, πρὸς αὐτὴν φησι, καὶ οὐλήσεσθαι μέλλω, τοῦ λυτροῦσθαι σε τῶν θλίψεων.

Σήμερον χαίρει καὶ Φώτιος ὁ θεῖος, ὁ πρῶτος ἐν πνεύματι, δείξας τὰ σχίσματα, ὡς ἐκ τῆς Ῥώμης ἀρξάμενος· μετὰ δὲ τοῦτον, ὁ τοῦ Πάπα ρίψας μνημόσυνον, μέλος ὡς ἀνιάτον ἐκλογησάμενος· μετὰ Συνόδου ὁ Σέργιος· καὶ γὰρ ὁρῶσιν, ἀποβληθέντας ἐκ θεοῦ σήμερον· ὅθεν κατ' ἔχνος ὡς στοιχήσαντες, τῷ λαλοῦντι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἰκετεύουσι σῶσαι καὶ φωτίσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Νῦν Φλωρεντία αἰσχύνθητι, καὶ κρύψον, τοῦ φεύδους τὸ ἄθυρμα, ὅρον τὸν βέβηλον· καὶ σὺ Κερκύρας τὸ βδέλυγ-

μα, ἀχρειοκόλαξ, καὶ ἀποστάτης Πέτρος Ἀρχαῖος· Λέωντε Ἀλάτιος τῆς Χίου ἔκτωμα, καὶ παπολάτρης γενόμενος· καὶ μετὰ τούτων, οἱ ἐκ τῆς Τάργας καταψευσάμενος ἅπιτε πάντες νῦν εἰς κόρακας· ὁ Σπυρίδων ὑμᾶς ἀπελέγχει τρανῶς, καταστρέφων, ἐκβάλλων, οὓς ὑμεῖς ὑποστηρίζεται. Χαίροις ὦ Μάρκε τὸ θαῦμα τῶν αἰώνων, ὁ μόνος πρὸς ἅπαντας ἀγωνισάμενος, πρὸς ὁμοφύλους, πρὸς φράτορας, καὶ κατ' ἰδίαν αὐτῆς τῆς δύσεως τὸν Πανύψιστον· βλέπε τοὺς ἀγῶνας σου, καὶ τὰ παλαίσματα, κεκυρωμένα ὡς ἐνθεα, εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ ἐπαγάλλου μετὰ Σπυρίδωνος, μεθ' οὗ συμφώνως καὶ θεσπίσαντες, ὡς διδάσκει Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἰκετεύσατε τοῦτον τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Δόξα ἡχ. πλ. β'.

Ἱεραρχῶν τὴν Καλλονὴν, τὸ τῶν Συνόδων κλέος, τὴν φρίκην τῶν Λατίνων, καὶ τῶν πιστῶν ἀντιλήπτορα μέγιστον, συγελθόντες, ὦ φιλέορτοι, ἀσματικοῖς ἐγκωμίοις ὑμνήσωμεν λέγοντες, χαίροις ὁ τῆς ἐώας φωτῆρ, καὶ βλάστημα τερπνόν, καὶ καύχημα περιδοξόν· χαίροις ὁ καταργήσας τὰς ἐπινοίας τῶν παρανόμων, καὶ βωμὸν τὸν βέβηλον ἐν τῷ σῶ Ναῶ μὴ καταδεξάμενος· χαίροις ὁ τὴν ἀγέρωχον ὄφρυν καταβάλων τοῦ Ποντίφικος, τῶν δὲ Γραικῶν ὑψώσας τὴν ὁρθόδοξον Πίστιν ἐν τοῖς πέρασιν. Καὶ νῦν Σπυρίδων πανθαύμαστε, μὴ παύσης πρεσβεύων Χριστῷ τῷ Θεῷ τοῦ φυλάττεσθαι ἡμῶν ἅει, τὴν εὐσέβειαν ἄτρωτον.

Καὶ νῦν ἡχ. β'.

Σήμερον τῷ Ναῶ προσάγεται, ἡ πανάμωμος Παρθένος εἰς κατοικητήριον τοῦ παντάνακτος Θεοῦ, καὶ πάσης τῆς ζωῆς ἡμῶν τροφῶν· σήμερον τὸ καθαρώτατον ἀγίασμα, ὡς τριετίζουσα Δάμαλις, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσάγεται· ταύτη ἐκβοήσωμεν, ὡς ὁ ἄγγελος· χαῖρε, μόνῃ ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη.

Δοξολογία μεγάλη, καὶ ἀπόλυσις· εἰς τὴν λειτουργίαν, ὡς σύνθητες· ἀπόστολος πρὸς Ῥωμαίους, ἡ ἀρχή, οἶδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν· τέλος, ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν· Εὐαγγέλιον τὸ τοῦ Χρυσοστόμου· κοινωνικόν, ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Τῷ συντελεστῇ Θεῷ τῶν καλῶν, χάρις εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

ΕΡΓΟΥ ΠΑΡΑΔΕΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΘΑΥΜΑΣΤΟΥ.

Ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Σουλτάν Μουσταφᾶ, πατρὸς τοῦ νῦν Βασιλεύοντος Σουλτάν Σελῆμ κατὰ τὸ ἀφῶν, ἀπὸ Χριστοῦ ἔτος, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, ἐνήργησεν ἔργον ἐξαίσιον καὶ παράδοξον, ἐν αὐτοῖς τοῖς Βασιλείοις, τὸ ὁποῖον, ὥσάν ὁποῦ εἶναι ἀπόδειξις λαμπρὰ καὶ ἀναντίρρητος, τῆς εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ὄργανον καὶ ὑπηρετὴν τοῦ γενομένου, αὐτὸν ἐκείνον τὸν ἴδιον μέγαν καὶ φοβερόν Βασιλέα, καὶ χαρὰς πνευματικῆς καὶ εὐφροσύνης εἶναι πρόξενον, εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς Χριστιανούς, διὰ τοῦτο καὶ νὰ σιωπᾷται δὲν εἶναι ἄξιον, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ γράφεται, καὶ νὰ κηρύττεται πανταχοῦ, εἰς δόξαν καὶ αἰνέσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ποιούντος τὰ μεγάλα καὶ φοβερά, καὶ ἐξαίσια· ἔχει δὲ οὕτως ἡ ὑπόθεσις, καθὼς πολλοὶ αὐτόπται, καὶ αὐτήκοοι τῶν γενομένων, καὶ φιλαληθεῖς ἄνθρωποι, μᾶς τὴν ἐδιηγήθησαν.

Ἐξω ἀπὸ τὸ Τειχόκαστρον τοῦ κοινῶς ὀνομαζομένου Σαράγι Μπουρνού, κατὰ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ἐκ παλαιῶν χρόνων, ἐσυνήθιζαν οἱ χριστιανοὶ νὰ συνάζωνται λαὸς πολὺς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, εἰς τὰς ἐξ τοῦ Αὐγούτου μηνός, εἰς τὴν ὁποίαν ἡμέραν ἡ ἀγία μας ἐκκλησίᾳ παρέλαβεν ἄνωθεν νὰ ἐπιτελῇ τὴν ἑορτὴν τῆς θείας, τοῦ Χριστοῦ μεταμορφώσεως· γίνεται δὲ ἡ τοιαύτη συνάθροισις εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, μὲ τὸ νὰ τρέχῃ ἐκεῖ νερόν, τὸ ὁποῖον κοινῶς καλεῖται ἀγίασμα, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἀγίασμα, ἀλλὰ τοῦ Σωτῆρος ἀγίασμα· ὅτι κατὰ παράδοσιν ἔχουσι, πῶς τὸν καιρὸν τῆς χριστιανωσύνης, Ναὸς ἦτον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς θείας Μεταμορφώσεως, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀναβλύζει ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ, ἀπὸ κάποιον μέρος ἐκείνου τοῦ θείου Ναοῦ, καὶ εἶναι καὶ ὀνομαζέται ἀγίασμα καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ τὴν σήμερον, ἐκεῖ οὐκ ἔστι Ναὸς εἶναι, οὔτε ἔχλος Ναοῦ φαίνεται· ἐγένετο λοιπὸν, καὶ γίνεται καὶ τὴν σήμερον, μεγάλη συνδρομὴ τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, μὲ τὴν ἀφορμὴν τοῦ ρηθέντος ἀγιάσματος· ἀλλὰ δὲν ἐσύντρεχαν, ὅσον μόνον διὰ νὰ πῶσι καὶ νὰ λάβωσι ἀγίασμα, καὶ νὰ φεύγωσιν, ἀλλὰ πολλοὶ ἐπήγαιναν ἀκόμα καὶ μὲ φαγοπότια, καὶ τὸ περισσότερον, μὲ ὄργανα μουσικὰ καὶ παιγνίδια, ὥστε ὁποῦ ἡ πρόφασις τοῦ ἀγιάσματος, ἐτελείωνεν εἰς ξεφαντώματα· καὶ αὐτὰ ὅλα ἐγίνοντο, καθὼς καὶ γίνονται καὶ νῦν, ὑπὸ κάτῳ εἰς τοὺς Βασιλικούς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς ἀκοάς, ὥσάν ὁποῦ ἄνω ὑψηλὰ

εἶναι τὰ Βασιλικά καθάσια, καὶ βλέπουν καὶ ἀκούουν ὅλα τὰ γινόμενα· οἱ παλαιοὶ Βασιλεῖς, καὶ ἐβλέπον καὶ ἤκουον τὰ πάντα μὲ ὑπομονήν, καὶ πώποτε δὲν ἠκούσθη νὰ ἐσυγχίσθη καὶ νὰ ὀργίσθη κανένας Βασιλεὺς, ὥστε νὰ κινηθῇ διὰ νὰ παύσῃ ἐκείνην τὴν κοινὴν συνδρομὴν· πρῶτος καὶ μόνος ὁ προῤῥηθεὶς Σουλτάν Μουσταφᾶς, ἴσως ἀπὸ τὴν μελαγχολίαν κυριευμένος, διὰ τὴν ἐναντίαν τύχην τῶν ὠθωμανικῶν ἀρμάτων, ἐβάλε βουλὴν νὰ καταπαύσῃ ἐκείνην τὴν ἐορταστικὴν τῶν χριστιανῶν συνέλευσιν, ἴσως διὰ νὰ λυπίσῃ τοὺς χριστιανούς, μὲ λόγον, ὁ ὑπὸ χριστιανῶν τοῖς ἔργοις λυπούμενος· ὅθεν, καὶ πρὸ τοῦ νὰ φθάσῃ ἡ κυρία ἡμέρα τῆς συνήθους πανηγύρεως, ἤτοι τὴν παραμονὴν τῆς αὐτῆς ἑορτῆς, ἀπέστειλε Βασιλικὸν ὀρισμὸν, εἰς τὸν τότε πατριαρχεῦοντα, νὰ δώσῃ εἰδήσιν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας, ὅτι κανένας χριστιανὸς, νὰ μὴ τολμήσῃ, κατὰ τὴν συνήθειαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τοῦ Σωτῆρος τὸ ἀγίασμα, διατὶ ὅποιος ὑπάγῃ, θάνατος· αὐτῷ ἡ ζημία· διεδόθη παρευθὺς, καὶ πανταχοῦ ἀνεγνώσθη τὸ Βασιλικὸν πρόσταγμα· ἔφθασε καὶ ἡ Νύξ, ὁποῦ ἐξημέρωνε τὴν ἑορτὴν, καὶ οἱ χριστιανοί, ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν ὑπακοήν, ἀποφεύγοντες τοῦ κινδύνου τὸ αἷτιον· ἀλλὰ τί ψάλλει ὁ προφιδάναξ Δαβὶδ; κύριος (λέγει) διασκεδάξει Βουλὰς ἐθνῶν, καὶ ἀθετεῖ λογισμούς λαῶν, καὶ ἀθετεῖ Βουλὰς ἀρχόντων· καὶ ὄντως ὁ προφητικὸς τοῦτος ψαλμὸς, εἰς ἐκείνην τὴν περίστασιν, ἐπληρώθη σαφέστατα καὶ θαυμασιώτατα· πῶς, καὶ τί λογῆς; τοῦτο εἶναι τὸ ὄντως παράδοξον, καὶ ἐξαίσιον διήγημα· ὅτι ἀφ' οὗ ὁμέγας ἐκεῖνος Βασιλεὺς, καθὼς εἶπομεν, ἔστειλε τὴν ἡμέραν εἰς τὸν Πατριάρχην ἐκείνην τὴν Βασιλικὴν του ἀπόφασιν, ὅτι τινὰς τῶν χριστιανῶν, τὴν αὐρίον, νὰ μὴ φανῇ εἰς τὸ ἀγίασμα, αὐτὸς πάλιν ὁ ἴδιος, τὴν κύατα, στέλλει Βασιλικούς ἀνθρώπους πάλιν εἰς τὸν Πατριάρχην μὲ προσαγὴν Βασιλικήν, ἐναντίαν τῆς προλαβούσης, τοῦτ' ἐστὶ νὰ δώσῃ εἰδήσιν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας, ὅτι ὁ πολυχρονημένος Βασιλεὺς προστάζει, οἱ χριστιανοὶ ὅλοι, ἀκωλύτως νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ ἀγίασμα, καθὼς πάντα ἐσυνήθιζαν, καὶ φόβον κανένα νὰ μὴν ἔχωσιν, ὅτι ἔτῃ εἶναι τὸ θέλημα τῆς Βασιλικῆς του μεγαλειότητος· πῶς καὶ πόθεν ἡ ἐξαφνὸς αὕτη μεταβολή; καὶ τίς ἡ σπουδὴ; τίς ἡ βία; τίς ἡμεγάλη ἀνάγκη, ὁποῦ ἔτῃ πάρωρα, καὶ παράκαιρα, καὶ ἐξω ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς συνηθείας, τὰ Βασιλεῖα ἤνοιξαν, καὶ ἄνθρωποι ἐστάλησαν Βασιλικοὶ, καὶ πᾶς Πόρτας ἠνώχλησαν τοῦ Πατριαρχείου, καὶ τὸν Πατριάρχην ἐξύπνησαν βαθύτατα κοιμώμενον, διὰ νὰ τὸν δώσουν τὸ Βασιλικὸν πρόσταγμα· τάχα ἔτῃ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἐγίναν αὐτὰ τὰ παράδοξα, καὶ ἐσυνήθιστα πράγματα; καὶ ποῖος νοῦν ἔχων θέλει κάμῃ τέτοιον ἀουλ-

λόγιστον στοχασμόν; ὁ Σουλτάν Μουσταφᾶς δὲν ἦτον ἕνας τοιοῦτος, ὥστε ὁποῦ ἄλλα νὰ προστάξῃ τὴν μίαν ἡμέραν, καὶ ἄλλα τὴν ἄλλην, ἀλλὰ μάλιστα εἶχε καὶ φήμην εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, πῶς ἦτον ἕνας ἄξιος Αὐτοκράτωρ, διὰ τὴν βαθεῖαν του σύνεσιν καὶ φρόνησιν· ὅθεν εἰς ἕνα τέτοιον ὑποκείμενον, δὲν ἦτον ἀρμόδιον, χωρὶς μεγάλην αἰτίαν, νὰ μεταβάλλῃ ἔτζη ἔξαφνα, καὶ παράδοξα τὰς ἀποφάσεις του, καὶ νὰ προστάξῃ ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην μάλιστα τὰ ἐναντιώτατα· λοιπὸν ἀναγκαίως πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, πῶς νὰ ἐστάθῃ κάποια μεγάλη ἀνάγκη, ὁποῦ τὸν ἐβίασε νὰ ἀλλάξῃ γνώμην, καὶ θέλωντας καὶ μὴ θέλωντας, νὰ προστάξῃ ὅλα τὰ ἐναντία, τῆς χθесινῆς του προσαγῆς· ἔτζη εἶναι, καὶ ἔτζη πρέπει νὰ τὸ ἀποφασίσωμεν χωρὶς ἄλλο, ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴν ἡξεύρωμεν, ἀκριβῶς καὶ οὐσιοδῶς τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀνάγκης ἐκείνης, ἡ ὁποία ἕνα τόσον μέγαν Βασιλέα ἐβίασε τέτοιαις λογῆς, ὥστε ὁποῦ τόσον παράκαιρα νὰ ἀνοίξῃ τὰ Βασιλεία, καὶ νὰ στείλῃ εἰς τὸν Πατριάρχην, ἐναντία προστάγματα τῶν προτέρων του ἀποφάσεων· ἐξάπαντος, φόβος μέγας ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν· φόβος τόσον δεινός, τόσον ἰσχυρὸς καὶ τόσον ἀνείκαστος, ὥστε ὁποῦ δὲν ἠρέεσθη ὁ Ἄναξ, ὁποῦ ἔτζη μεσάνυχτα ἤνοιξε τὰ Βασιλεία, καὶ ἔστειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην τὸν Βασιλικὸν του ὀρισμόν, ἀλλὰ καὶ εὐθὺς ὁποῦ ἐξημέρωσεν, ἔστειλε πανταχοῦ Βασιλικούς ὑπνρέτας, καὶ ἐπρόσταξαν τὰ κουλούκια τῆς Πόλεως, ὅσους εὐρίσκουν εἰς τοὺς δρόμους Χριστιανούς, νὰ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ ἀγίασμα, εἰς τὸ ἀγίασμα ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ἐχθὲς διελαλήθη θανατηφόρος ἀπόφασις, ὅποιοι ἤθελαν πολήσῃ νὰ φανῇ ἐκεῖ· μέγας ὁ κύριος καὶ μεγάλη ἡ ἰσχύς αὐτοῦ, καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμός· γινώπωντες ἔθνη, ὅτι ἄνθρωποι εἰσὶν· ἐκεῖνος ὁποῦ τὴν Νύκτα ἐπάλασε μὲ τὸν Πατριάρχην Ἰακώβ, ἔσφιγγε τὸν μηρόν αὐτοῦ τοῦ Ἰακώβ τόσον πολὺ, ὥς ὁποῦ τὸν ἔκαμε νὰ κουτζίνη τῷ πρωτῷ τοῦτος ὁποῦ ἐπάλασε τὴν Νύκτα μὲ τὸν μέγαν Σουλτάνον, τοῦ ἔσφιγγεν, ὅχι τὸν μηρόν, ἀλλὰ τὴν καρδίαν· τὴν καρδίαν λέγω, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν γίνονται τὰ διαβούλια καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχονται αἱ ἀποφάσεις, τόσον αἱ ἀγαθαὶ καὶ εὐσεβεῖς, ὅσον καὶ αἱ κακαὶ καὶ ἀντίθεοι· ἔσφιγγε λοιπὸν, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, ἔσεισε τὴν νύκτα ὁ φανεὶς, τὴν καρδίαν τοῦ ἀσεβοῦς, καὶ τοῦ ἐτάραξε τὰς φρένας τόσον πολλὰ, ὥστε ὁποῦ τοῦ ἐμετάβαλε τοὺς λογισμούς, καὶ τὸν ἐκατάστησεν, ὅχι νὰ κουτζίνη καθὼς ὁ Ἰακώβ, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον μάλιστα, τὸν ἔκαμε νὰ ὀρθοποδῇ εἰς τὰς ἀποφάσεις του, ἀνακαλῶντας ἀνεπαισχύντως, τὸ ἀσεβὲς πρόσταγμα, μὲ τὴν ὀρθὴν καὶ εὐσεβῆ ἀπόφασιν· τίς Θεὸς μέγας, ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; σὺ

κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, εἰ ὁ Θεός, ὁποῖων θαυμάσια μόνος, καὶ δοξάζων, ὁ κατειργάσω κύριε ἀγίασμα, τῆς θείας καὶ ἐνδόξου σου μεταμορφώσεως· ἀλλὰ τὸ μὲν ἔργον ἀδελφοί, καθὼς τὸ ἠκούσατε, ἐστάθη; ὅχι μόνον παράδοξον, ἀλλὰ καὶ παραδοξότατον, καὶ μέλους τοὺς τρόπους ὑπέρμεγα καὶ ὑπερεξαισίον· ἀκολουθεῖ ὁμως, καθὼς στοχαζομαι, νὰ ἀπορήσῃ τινὰς εἰς αὐτὸ εὐλόγως, πῶς ὁ Θεὸς ἐδείξεν ὀργὴν Θεϊκὴν, εἰς τὸ Βασιλικὸν ἐκεῖνο ἐμπόδιον, ὁποῦ πρῶτον μὲν ἐκεῖ οὔτε Νὰς εἶναι, οὔτε ἔχνος νὰ τοῦ φαίνεται, καθὼς τὸ προείπομεν· δεῦτερον δὲ, ὅτι τοῦ λαοῦ ὁποῦ ἐκεῖ συνάζεται ἡ εὐλάβεια, εἰς φαγοπότια τελειώνει καὶ τραγοῦδιὰ καὶ παιγνίδια. Ἡ λύσις τῶν ἀποριῶν τούτων, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἐξῆς αὕτη· ἠθέλησεν ὁ τῶν ὅλων κύριος, ὁ μόνος κραταῖος καὶ δυνάστης, νὰ διδάξῃ τὸν ἀλαζόνα ἐκεῖνον, ὅτι οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ ἐδικοίτου πρόγονοι, ἠθελαν λάβῃ ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, ἂν ἡ ἀπόρρητος, καὶ ἀκατάληπτος αὐτοῦ πρόνοια, δὲν ἤθελε συγχωρήσῃ εἰς τὴν ἐδικὴν τους πλεονεξίαν, νὰ καταδουλώσουν τὸν ἐκλεκτόν του λαόν· καὶ ἔπειτα (φαίνεται μοι τὸν ἔλεγε) ὁ ἀσεβέστατος καὶ τυραννικώτατος γένος, ἀφ' οὗ τὸν ὑπετάξατε εἰς τὸν ζυγὸν τῆς κακῆς σας δουλείας, ἀφ' οὗ τὸν ἐγυμνώσατε ἀπὸ ὅλα τὰ καλὰ τῆς Βασιλείας, ἀφ' οὗ τοῦ ἐρημώσατε τὰ τόσα καὶ τόσα ἱερὰ μοναστήρια, ἀφ' οὗ τὸν ὑσερήσατε τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ λαμπροὺς Θεῖους ναοὺς, καὶ ἐξαιρέτως τὴν ἀγίαν Σοφίαν τὸ θαῦμα τῶν αἰώνων, πολυμάτε ἀκόμα καὶ νὰ τὸν ἐμποδίζετε, ἀπὸ μίαν συνδρομὴν, ὁποῦ ἀνακαινίζει τὴν μνήμην τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης ἑορτῆς, ὁποῦ εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἐγίνετο, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς θείας μου μεταμορφώσεως; ὑπέμεινα ἐγὼ τοῦ Ναοῦ τὴν καθαίρεσιν, ἀπὸ ἐσᾶς γενομένην, ἐμοῦ συγχωρήσαντος, ἀλλὰ δὲν ὑπομένω, καὶ τῆς μνήμης αὐτοῦ τὴν τελείαν ἐξάλειψιν· ὅθεν θέλω, θέλω, νὰ συντρέχουν εἰς τὴν ἡμέραν ταύτην, τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν μου, διὰ νὰ μὴ παύσῃ, ἀλλὰ νὰ κηρύττεται, πάντοτε καὶ πανταχοῦ, πῶς ἦτον ποτὲ ναὸς ἐδῶ τῆς θείας μου μεταμορφώσεως· ἐγὼ σὲ ἀνέβασα εἰς τὸν ὑψηλὸν τοῦτον θρόνον· ἐγὼ σοῦ ἔδωκα εἰς τὰς χεῖρας τὰ σκήπτρα τῆς κραταιᾶς Βασιλείας· ἐγὼ σὲ ἀνέδειξα μονάρχην Φοβερόν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· καὶ τί ἔχεις, ὁποῦ δὲν τὸ ἔχεις ἀπὸ ἐμέ; καὶ αὐτὸ σου τὸ ζῆν, ἀπὸ τὴν ἐδικὴν μου ἐξουσίαν κρέμαται· καὶ κατάλαβε λοιπὸν, πῶς εἶσαι ἕνας ἄνθρωπος ἀσθενής, καὶ ὅχι Θεὸς παντοδύναμος· καὶ ἀκόμα κατάλαβε, πῶς ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν εἶναι θεία, καὶ θεὸν παντοδύναμον ἔχει προστάτην καὶ διαφεντευτήν· καὶ χωρὶς πάσης ἀντιλογίας, σπούδαζαι, νὰ συγκαλέσῃς τὸν λαόν μου νὰ κάμουν τὴν συνηθισμένην τους εὐλάβειαν, εἰς τὸ

ἐδικόν μου ἀγίασμα· τὸ ὀγληγορώτερον ἐτίμη κάμε διὰ νὰ μὴν ἀπο-
θάνῃς ἀνέλπιστα· ἐτίμη φαίνεται μοι τὸν εἶπε, καὶ ἐτίμη τὸν ἐπρό-
σταξεν ἡ φοβερὰ ἐκείνη ὄψις, θάνατον εἰς τὴν ψυχὴν του αἰσθη-
σιν τῆς ἐδικῆς του οὐδαμινότητος, καὶ φόβον καὶ τρόμον ἀνείκα-
στον τῆς θείας μεγαλειότητος· διὰ δὲ τὰ φαγοπότια, καὶ παι-
γνίδια ὅπου ἐκεῖ συνηθίζονται, ἀποκρίνομαι, ὅτι ἀληθῶς αὐτὰ
καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν εἶναι καλὰ, καὶ μάλιστα, ἐν εὐγαίνωσι καὶ
ἐξω ἀπὸ τῶ μέτριον· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀπὸ ὅλους αὐτὰ δὲν γίνον-
ται, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ πάμπολλοι ἀπὸ τὰ πλήθη ἐκεῖνα, μάλιστα
καὶ κατανύγονται, καὶ κατὰ ψυχὴν ἀναγεννάουσιν, ὅσοι δηλαδὴ
εὐλαβέστεροι ὄντες καὶ γνωστικώτεροι, συλλογίζονται, καὶ ἐννοοῦσι,
τί λογῆς κατέσασιν εἶχεν ἡ Χριστιανωσύνη ἕνα καιρὸν, καὶ τί λο-
γῆς ἔγινε καὶ εὐρίσκεται τὴν σήμερον, διὰ τὰς ἀμαρτίας μας·
δεύτερον δὲ, ἡμεῖς πρέπει νὰ στοχαζώμεθα τὸ θεμέλιον τῶν γινο-
μένων· τὸ θεμέλιον, εἴτε τὸ αἴτιον ὅλης ἐκείνης τῆς λαοσυαζίας,
προηγουμένως, καὶ κυρίως, καὶ καθ' αὐτὸ, δὲν εἶναι ἄλλο παρ' ἐξ
ἐκείνου τοῦ ἰδίου, διὰ τὸ ὅποιον καὶ ὁ κύριος ἔδειξε τόσην ὀργὴν, ἡ-
γουν εἶναι ἡ Δεσποτικὴ ἑορτὴ· ἡ ἑορτὴ δηλαδὴ τῆς θείας καὶ
φρικτῆς Μεταμορφώσεως, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀμφιβολία, πῶς ἐπὶ
τῶν ἡμερῶν τῆς παλαιᾶς ἐλευθερίας· λαμπροτάτη, καὶ πύμφοτος
ἐγίνεται μὲ τὸ νὰ ἦτον ἐκεῖ μέσα Ναὸς μέγας καὶ περιφανής, ἐπ'
ὀνόματι τῆς προσκυνητῆς, καὶ πανσέπτου Μεταμορφώσεως, καθὼς
καὶ ἡ παράδοσις θεβαιοῦ, καὶ ἡ χάρις τοῦ ὕδατος, τὸ ὅποιον,
ὡσάν ὅπου ἀναβλύζει, ἀπὸ τὸν ἀπαῖς ἀγιασθέντα, καὶ χαριτωθέντα
τόπον, μὲ τὸ πανάγιον τῆς πανενδόξου, καὶ παναγίας Μεταμορ-
φώσεως, διὰ τοῦτο καὶ ἀγίασμα καλεῖται, καὶ ἀγιασμοῦ, ἡτοῦ
θείας χάριτος γίνεται πρόξενον, τοῖς μετὰ πίστεως αὐτὸ λαμβά-
νουσι· τοῦτο εἶναι τὸ θεμέλιον, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον τῆς
πολλῆς καὶ μεγάλῃς συνδρομῆς, ἡ ὁποία, ἐξ ἀρχαίων χρόνων, κατ'
ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐπεκράτησε νὰ γίνεσθαι, καὶ ὅχι ἡ σωματικὴ
εὐθυμία, καὶ ξεφάντωσις, ἀπαγε· μὴ γένοιτο· τοῦτο ἀναμφισβόλως
εἶναι καὶ καλὸν, καὶ ἀρεστὸν κοντὰ εἰς τὸν θεὸν νὰ γίνεσθαι, ὡσάν
ὅπου εἰς δόξαν ἀποβαίνει θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἀνακαινίζεται, μὲ τὴν
ἐτήσιον ἐκείνην σύναξιν, ἡ μνήμη τῆς ἀρχαίας ἐκείνης πανενδόξου
ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως, τῆς τοῦ Σωτῆρος Μεταμορφώσεως· διὰ
τοῦτο καὶ εὐδοκεῖ νὰ γίνεσθαι, καὶ κατὰ τῶν κωλύειν ἐθελόντων,
ὀργίζεται, καὶ τὰ πάνδεινα ἀπειλεῖ, παρορῶν ὡς ἀγαθὸς καὶ φι-
λάνθρωπος, τὰς παρά τινων γινομένης ἀμετρίας, καὶ ἀταξίας, κα-
θὼς, καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνηθίζει νὰ μεταχειρίζεται τὴν μακρο-
θυμίαν του.

ΒΙΟΣ ΠΑΝΘΑΥΜΑΣΤΟΣ

ΤΟΥ

ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ,

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΧΡΙΔΩΝ

ΚΑΙ

ΠΑΣΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ.

Μεταφρασθεὶς ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος ἄνευ τῶν
προοιμίων καὶ μέχρι τινός.

Ὅστις κολοβωθείς τὰ καίρια, καὶ ἀγρειωθείς παρά τινος, ὡς ἡ τοῦ
παρόντος πρὸς ἐκείνον παράθεσις, σαφῶς δηλοῦ, ἡδὴ ἄρτιος καὶ
ὀλόκληρος τύποις ἐκδίδεται.

Μηνὶ Νοεμβρίῳ κβ'.

‘Ο ζηλωτής διθόδοξος, ἔπασσι τοῖς εὐσεβέσι τέκνοις τῆς ἀγίας
καὶ θεοδοξάστου ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τῆς Ἀνατολικῆς,
ὡμῖν, τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν καὶ τὸ χαίρειν.

ΕΥΚΟΛΟΚΑΤΑΛΗΠΤΟΣ εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τοὺς
ἀναγινώσκοντας, κάθε ἱστορικὴ διήγησις, καὶ μάλιστα ὅταν εἶναι,
εἰς τὴν ἀπλὴν μας γλῶσσαν, καθὼς εἶναι οἱ μεταφρασμένοι βίαι
τῶν ἁγίων καὶ τὰ μαρτύρια· διὰ τοῦτο καὶ δὲν εἶναι χρεῖα εἰς
αὐτὰ νὰ γίνωνται προδιδασκαλίας καὶ προλεγόμενα, ὡς ἂν ἕνας
τρόπος εἰσαγωγῆς, καθὼς γίνονται εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ θεω-
ρητικὰ συγγράμματα, διὰ νὰ εὐκολύνουν τὰς δυσκολίας, καὶ νὰ
προξενήτουν εἰς τοὺς διδασκομένους τελειότεραν τὴν κατάληψιν·
οὕτως ἔχει ἡ ἀλήθεια· ἐγὼ ὅμως εἰς τὸν παρόντα βίον, δηλαδὴ
τοῦ ὁμολογητοῦ Κλήμεντος, κἀνὼ τοῦτο τὸ ἀσυνήθιστον· πλὴν
ἀδελφεῖ ἀναγνώστα, πρῶτον μὲ ὑπομονὴν ἀνάγνωσον, ἔπειτα εἰπὲ,
ὅ,τι ἔχεις νὰ εἰπῇς· ὅμως ἐλπίζω, πῶς δὲν θέλεις μὲ κατηγορή-
σεις ὡς περιττολόγον, ἀλλὰ μάλιστα καὶ θέλεις εὐχαριστηθῆς, διὰ
τὸν εὐσεβεῖ καὶ κοινωνεῖ μού σκοπόν· ὁ σκοπός μου εἶναι ἀγαπητὲ
νὰ σοῦ ἐξυπνίσω τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ παρόντος
Βίου, δεικνυοντάς σου αὐτόν· ὅτι καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦτο ἐκοπιάσα-
μεν νὰ τὸν μεταφράσωμεν, καὶ ὁ προϋφθὴς φιλάδελφος Χριστι-
νός, διὰ τοῦτο ἐπαραινέθη νὰ ἔμβῃ εἰς τὰ ἐξόδα τοῦ τύπου διὰ
τὴν κοινὴν ὠφέλειαν· ἐπεὶ βέβαια ἡμπορεῖς νὰ ὠφεληθῇς ἐξ αὐτοῦ
καὶ ἄλλα πολλὰ, ὅμως τὸ κυριώτερον εἶναι τοῦτο ὅπου τώρα
ἔρχομαι νὰ σοῦ ἐξηγήσω, καὶ πρόσεχε καλῶς, διὰ νὰ καταλάβῃς
καλῶς· οἱ δυτικοὶ τοῦτοι, ὅπου εἰς τὴν κοινὴν μας γλῶσσαν,
ὅλοι κοινῶς λέγονται φράγκοι, ἕνα καιρὸν ἦτον ὁμόφρονες κατὰ
τὴν Πίστιν μὲ τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ διαφορὰ πίστεως
δὲν ἦτον ἀνάμεσόν μας, ἀλλ’ ἐκεῖνοι καὶ ἡμεῖς ἀδελφοὶ καλοὶ καὶ
ἀγαπημένοι ἤμεθα καὶ ἐλεγόμεθα· εἰς τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἡ ὀλί-
γον προτύτερα, ὅταν ἐλαμψαν τοῦτοι οἱ φωστῆρες τῆς Βουλγα-
ρίας (τοὺς ὁποίους ἐδῶ μέσα θέλεις εὖρως ἀναγινώσκοντας τὸν
παρόντα βίον, ἐπνευσεν ὁ διάβολος, εἰς κάποιας μιαιωτάτας ψυχὰς
ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Δύσεως, νὰ φρονοῦν καὶ νὰ κηρύττουν, ὅτι τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.

Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ὁ Πάπας, καὶ ἀπλῶς ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώ-
μης, δὲν ἐγέννησε τὴν σατανικὴν τούτην βλασφημίαν, καὶ χρόνοι
πολλοὶ ἐπέρασαν, ὅπου δὲν τὸ ἐδέχετο, καὶ ἐπ’ ἐκκλησίας δὲν

τὸ ἔλεγον μέσα εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ καιρὸν ὅμως καὶ τὸ ἐδέχθη-
σαν, καὶ τὸ ὁμολόγησαν, καὶ μέσα εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον τὸ
ἔγραψαν, καὶ τὸ ἐθέσπισαν, καὶ τὸ ἐστερέωσαν, καὶ εἶναι καὶ λέ-
γεται τὴν σήμερον δόγμα ἀπαρασάλευτον τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας,
ἡγουν τῆς Παπικῆς· καὶ εἶναι μὲν καὶ ἄλλα πάμπολλα, ὅπου αὐ-
τοὶ ἐφεύρηκαν ἐναντία τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς ἐκκλη-
σίας, αὐτὸ ὅμως τὸ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὡς ἂν ὅπου εἶναι
δόγμα μέγα τῆς ἀγίας Πίστεως, καὶ ἀνατρέπει τὸ κοινόν τῆς
ὀρθοδοξίας μάθημα ἡγουν τὸ ἅγιον σύμβολον, εἶναι τὸ πρῶτισον
καὶ μέγιστον καὶ κυριώτατον αἷτιον, διὰ τὸ ὅποιον ἡ Ἀνατολικὴ
ἐκκλησία βλέπουσα τὸ ἀνίατον καὶ ἀδιόρθωτον παντελῶς τῆς
Δυτικῆς ἐκκλησίας, τὴν ἀπέκοψε καὶ τὴν ἀπέβαλεν ἀπολόγου τῆς,
ὡς αἰρετικὴν καὶ κοινόδοξον· καὶ ἐκ τότε μέχρι τῆς σήμερον ἡμεῖς
οἱ Ἀνατολικοὶ στεκόμεθα μακρὰν ἀπὸ ἐκείνους, καὶ τὴν κοινωνίαν
τοὺς ὡς θάνατον ἀποφεύγομεν, καὶ εἰς ἔχθραν παντοτεινὴν ἀνα-
μεταξύμας εὐρισκόμεθα· καὶ ἡμεῖς μὲν λέγομεν, καὶ ὀρθῶς λέγο-
μεν, πῶς ἐμείναμεν καὶ στεκόμεθα εἰς τὰ ὅρια τῶν πατέρων μας,
καὶ φρονοῦμεν καὶ ὁμολογοῦμεν, καθὼς διδασκόμεθα ἀπὸ τὸ
ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπὸ τὰς ἀγίας καὶ οἰκουμενικὰς Συνόδους,
καὶ ἀποστρεφόμεθα καὶ ἀναθεματίζομεν τὸ νέον τοῦτο δόγμα τῶν
Λατίνων, καὶ τὴν κακίστην προσθήκην ὅπου ἔκαμαν εἰς τὸ ἅγιον
σύμβολον, γράψαντες καὶ λέγοντες τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ
Υἱοῦ ἐκπορεύμενον· αὐτοὶ δὲ ἀποκρίνονται, ὅτι ὀρθῶς φρονοῦσι,
καὶ ὅτι γραφικὴ εἶναι καὶ αὐτῶν ἡ δοξὰ καὶ διδασκαλία τῶν θεῶν
πατέρων· καὶ ὅτι δὲν ἔκαμαν προσθήκην εἰς τὸ πιστεύω, ἡ ποία
εἶναι ἐμποδισμένη ἀπὸ τοὺς ὅρους τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλ’
ἐποίησαν ἀνάπτυσιν, ἡγουν σαφήνειαν καὶ ἐξήγησιν τῆς θεολογίας
τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἡ ὁποία ἀνάπτυξις (λέγουσιν αὐτοὶ, λέγουσι
δὲ κακῶς) δὲν εἶναι ἐμποδισμένη νὰ γίνηται, καὶ διὰ νὰ βεβαιώ-
σουν αὐτὴν τὴν ἀνόητον ἀπόκρισίν τους, ἐξοδεύουσι λόγους μα-
κροὺς καὶ πολλοὺς καὶ βιβλία συνθέτουσιν ὁλόκληρα.

Τώρα ἐσύ Χριστιανὲ ἀδελφεῖ, ὅπου ἐξ ὑποθέσεως δὲν ἔχεις εἴ-
δῃσιν ἀπὸ τὰς θείας γραφὰς οὔτε ἀπὸ τὰς θεολογίας τῶν ἁγίων
πατέρων, πόθεν ἔχεις νὰ καταλάβῃς καὶ νὰ βεβαιωθῇς πῶς ἡμεῖς
μὲν φρονοῦμεν καὶ λέγομεν ὀρθῶς, ἐκεῖνοι δὲ κακῶς; βεβαίον εἶναι
ὅτι ἀνίσως καὶ πιστεύσης στερεὰ (καθὼς καὶ πρέπει νὰ πιστεύ-
σης) καὶ δὲν ἔχῃς καμμίαν ἀμφιβολίαν, πῶς εἶναι ὀρθὰ καὶ ἅγια
ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου σὲ διδάσκει ἡ ἁγία μας ἐκκλησία ἡ Ἀνατολική,
βεβαίον εἶναι λέγω, πῶς ἔχεις τέλειον τὸν παρὰ τοῦ κυρίου μακα-
ρισμὸν, ὅστις λέγει «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστούσαντες»·
πλὴν ἀνίσως καὶ εἶσαι κάποιος Θωμᾶς, καὶ ποθεῖ ἡ ψυχὴ σου νὰ

λάβης κάποιαν άλλην θεβαιότητα πραγματικήν, ἤγουν ὡς ἐκ τῶν θαυμασίων ἀποτελεσμάτων τῆς Πίστεως, ὅσον διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀπλότητα καὶ ἀδυναμίαν, ἰδοὺ μία σύντομος καὶ πραγματικὴ, καὶ τρόπον τινὰ ὁρατὴ καὶ ψηλαφητὴ ἀπόδειξις τῆς ἐδικῆς σου ὀρθοδοξίας· ποία εἶναι τούτη; ἡ ἀγιότης τοῦ ἱεροῦ τούτου Κλήμεντος· αὐτὸς, καθὼς θέλεις ἰδῆς, ἤλεγξεν, ἐκατάκρινε, καὶ μετὰ τὴν ἰδίαν του ζώην ἐπολέμησε τὸ νέον τοῦτο δόγμα τῶν Λατίνων, ὡς μικρὸν καὶ ψυχροβλαβὲς καὶ αὐτόχρημα τοῦ Σατανᾶ ἐφεύρημα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἔκρινε νὰ τὸ δεχθῇ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ ὡς ὀρθὸν καὶ ἅγιον· λοιπὸν, ὅταν εἰσέπης τὸν ἴδιον τοῦτον, μέγαν ἅγιον καὶ θαυματουργόν, καθὼς θέλει σοῦ τὸν δείξει ἡ περὶ αὐτοῦ αὕτη ἱερὰ διήγησις, καὶ καθὼς τὸν μαρτυρεῖ ἐμπράκτως καθ' ἐκάστην ἡ σεβασμία καὶ θαυματόδωτος κάρατος, ποία ἀμφιβολία πλέον ἢ μπορεῖ νὰ σοῦ μείνῃ, πῶς οἱ φράγχοι εἶναι κακοδόξοι, καινοτόμοι, καὶ αἰρετικοί, καὶ σὺ μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἶσαι εὐσεβέστατος καὶ ὀρθοδόξοτατος, φυλάττωντας ἀπαρασάλευτα τὰ δόγματα τοῦ Κλήμεντος ταῦτ' εἰπεῖν τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς ἐστάθη τέκνον γνήσιον, οὕτω νὰ ἦσαι βέβαιος θεβαιότατος ἀγαπητέμοι ἀδελφέ. διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι μία κρίσις ἀδέκαστος, δικαία καὶ ἀπροσωπώλητος, τὴν ὁποίαν δὲν κάνουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὴν κάνει ἄνωθεν ὁ οὐρανός, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν κάθε σῶμα ἀποφράττεται καὶ μένει ἀναπολόγητον ὡς ἂν ὁποῦ εἶναι τῶν πάντῃ ἀδυνάτων ἀδυνατώτατος, νὰ δοξάσῃ ποτὲ ἄνθρωπον αἰρετικὸν ὁ Θεός· κοντὰ εἰς τὸν ὁποῖον ἐξίσου εἶναι μισητὰ, κατὰ τὴν γραφὴν, καὶ ὁ ἀσεβὼν καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτοῦ· ὅθεν, καθὼς, φερ' εἰπεῖν, ἡ ἀγιότης τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἐπεσφράγιζε τὴν ὀρθότητα τῆς θεολογίας του, καὶ κατέκρινεν ἐκείνην τοῦ Ἀρείου ὡς αἰρετικὴν καὶ θεοσυγῆ· ὁμοίως καὶ ἡ ἀγιότης τοῦ Βασιλείου κατήσχυνε τὸν Εὐνόμιον, καὶ ἡ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοὺς Ἀπολλιναρίους, καὶ ἡ τοῦ Κυρίλλου τὸν Νεστόριον· καὶ ἡ τοῦ Μαξίμου τοὺς Μονοθελητὰς Πύρρον καὶ Σέργιον· καὶ ἡ τοῦ Γερμανοῦ καὶ Μεθοδίου τοὺς ἀθέους εἰκονομάχους, τοιοῦτης λογῆς καὶ τοῦ Κλήμεντος τούτου ἡ ἀγιότης, κατακρίνει, στηλητεύει, καὶ ἀποδείχνει ὀλαφάνερε· σατανικὴν καινοτομίαν τῶν κακοδόξων Λατίνων, τὴν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἀλλὰ μὴ νομίσῃς ἀγαπητέ, ὅτι μόνος οὗτος ὁ ἱερὸς Κλήμης, σοῦ δίδει αὐτὴν τὴν πληροφορίαν· ὅχι δὲν εἶναι μόνος αὐτός· εἶναι πλῆθος ἀμέτρητον ὕστερα ἀπὸ τὸν Κλήμεντα, δὲν λέγω ἐκείνους ὁποῦ ἡσύχως εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, μετὰ μόνους τοὺς ὁσιακοὺς ἀγῶνας, ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, μὴν ἡξέροντες ἄλλο τι περισσότερον, εἰμὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦ

τον ἐσταυρωμένον· δὲν ἀναφέρω, λέγω, ἐκείνους ὁποῦ εἶναι σχεδὸν ἄπειροι κατὰ τὸ πλῆθος, καὶ μετὰ ὅλον ὁποῦ καὶ ἐκείνων ἡ ἀγιότης ἀρκετὰ ἀποφράττει τὰ ἀπύλωτα στόματα τῶν δυτικῶν, ὡς ἂν ὁποῦ συκοφαντοῦσι τὴν ἁγίαν μας ἐκκλησίαν τὴν Ἀνατολικήν, πῶς ἀπὸ τὸν καιρὸν ἐκείνον ὁποῦ δὲν ἐδέχθη τὴν προσθήκην εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον, ἅγιος πλέον δὲν ἔγινε κανένας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, δὲν ἀναφέρω λέγω ἐκεῖνο τὸ ἀναριθμητὸν πλῆθος τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ὁσίων ἀνδρῶν, ἀλλὰ μόνον ἐκείνους προβάλλω, οἱ ὅποιοι παρόμοια μετὰ τὸν θεῖον Κλήμεντα ἀντέστησαν, ἡγωνίσθησαν, καὶ μετὰ διαλέξεις, καὶ μετὰ λόγους, καὶ μετὰ συγγράμματα, τὴν Λατινικὴν κακοδοξίαν κατεστηλίτευσαν· ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ πολλοὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους, καὶ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους καὶ χρόνους μαρτυρικῶς ἐτελειώθησαν, δηλαδὴ καὶ μετὰ τὴν χάριν τοῦ ἰδίου τῶν αἵματος· ὡς ἂν ὁποῦ ἡγωνίζοντο καὶ ἐπολέμουν ἐναντίον αἰρετικῆς κακοδοξίας, διὰ νὰ φυλάξουν μέχρι τέλους τὴν θεῖαν ἀλήθειαν, τοὺς ἐδόξασεν ὁ δίκαιος κριτὴς, καὶ τοὺς ἔδειξεν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον μετὰ τῶν παραδόξων θαυμάτων τὴν ἐνέργειαν, ὅτι καλῶς καὶ ὀρθῶς καὶ εὐσεβῶς ἡγωνίσθησαν.

Πλὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου Κλήμεντος, τοῦτο εἶναι τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ ἄλλο, ὅτι προτιμότερα ἀπὸ αὐτὸν δὲν εὐρίσκομεν ἄλλους (εἰ μὴ μόνον τὸν ἱσαπόστολον διδάσκαλόν του τὸν θεῖον Μεθόδιον, καθὼς ἡ περὶ τούτου ἐνταῦθα δηλοῖ διήγησις) δὲν εὐρίσκομεν λέγω ἄλλους προτιμότερα ἀπὸ αὐτὸν ὁποῦ νὰ ἡγωνίσθησαν καὶ νὰ ἐβασανίσθησαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος· αὐτὸς μετὰ τοὺς συνάθλους του εἶναι ἡ πρώτη ἀπαρχὴ ὅλων ἐκείνων τῶν ἁγίων ὁμολογητῶν, ὁποῦ ἡξιώθησαν τῶν οὐρανίων στεφάνων κατὰ καιροὺς, ἀπὸ τοὺς βασάνους καὶ τὰς τυραννίας τῶν νέων τούτων αἰρετικῶν· ἐπειδὴ εἰς τοὺς τότε χρόνους, ὡς εἴπομεν ἀνεφάνη πρῶτον ἡ μικρὰ αὕτη βλασφημία· εἰς τὴν ὁποίαν ἀντέστη, ὅσον ἡδύνατο, καὶ τὰς πολλὰς καὶ πικρὰς ἐκείνας βασάνους, ὅπου γράφει ἐνταῦθα ὁ βίος του, ἔπαθε, μόνον διὰ νὰ μὴ δεχθῇ μέσα εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον, τὴν ἀπὸ ὅλης τῆς ἀγίας Συνόδου ἀναθεματισμένην προσθήκην, ἀλλὰ νὰ φυλάξῃ καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον τὴν ὁμολογίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν παρέλαβεν ἀπὸ τοῦ θεοῦ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους καὶ πατέρας του.

Ἐκατάλαβες Χριστιανέ, ποία εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἐξαιρετικὴ ὠφέλεια, ὅπου πρέπει νὰ λάβῃς ἀπὸ τὸν παρόντα βίον; δηλαδὴ νὰ τὸν ἔχῃς (τὸ λέγω πάλιν) διὰ μίαν πραγματικὴν καὶ ἀναντιρρόητον ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ὁποῦ κρατεῖς, καὶ νὰ μὴ ἀπατάσαι ἀπὸ τοὺς πονηροὺς καὶ σκοτεινοὺς ἐκείνους ἀπατεῶνας, δηλαδὴ τοὺς παπιστὰς· διὰ τὴν ἐκείνοις πολλάκις ἀφῆγουσι τὰς θεολογίας, ὅταν

εὐρίσκουν ἀνθρώπους ἀμαθεῖς, καὶ μεταχειρίζονται ἐκεῖνον τὸν ἄλλον τρόπον ὅπου ἐμεταχειρίσθη πρῶτος ὁ πατέρας τους ὁ Σατᾶνας, εἰς τὸν Δεσπότην μας Ἰησοῦν Χριστὸν, λέγωντάς τον, ταῦτα πᾶν-τα (ἦγουν τὰ γῆινα ἀγαθὰ) σοὶ δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι· τοῦτο καὶ αὐτοὶ δείχνουσιν εἰς τοὺς ἀπλουστέρους, διὰ νὰ τοὺς ἐλκύσουν εἰς τὴν προσκύνῃσιν τοῦ ἀντιχρίστου Πάπᾰ, τὰς ἐλευθερίας των, τὰ πλούτη τους, τὰ Βασίλειά των, τὰς δόξας των, καὶ ὅλας ἀπλῶς τοῦ παρόντος αἰῶνος τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις, θέλοντες νὰ συστήσουν μὲ αὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα τὴν Πίστιν τους, πῶς εἶναι καλὴ καὶ θεοφιλὴς, καὶ διὰ τοῦτο δῆθεν ὡς καλὰ τέκνα, τοὺς ἀνταμεῖβει καὶ τοὺς γεφανώνει μὲ αὐτὰ ὁ Θεὸς καὶ πατήρ.

Αὐτὰ βέβαια τὰ φλυαρίσματα ἔχουσι καλὰς καὶ θαυμαστὰς ἀποκρίσεις ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν ὅμως ἐσὺ Χριστιανὲ ἀδελφέ, ὅπου δὲν εἶσαι ἀρκετὸς διὰ τοιαύτας ἀποκρίσεις, εἰς αὐτὰ ὅλα ἔχε μίαν ἀπόκρισιν, αὐτὴν λέγω τὴν κρίσιν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ μὲ αὐτὴν ἀποκρίνου λέγωντας, ὦ καλὲ Παπιστᾶ, ἂν ἡ πίστις σου εἶναι καλὴ καὶ θεοφιλὴς, καθὼς ἐσὺ τὴν κηρύττεις, διατὶ ἀγιάζουν καὶ θαυματουργοῦν ἐκεῖνοι ὅπου τὴν ὀνομάζουν καινοτομίαν, πλάνην, κακοδοξίαν καὶ σατανικὸν ἐφεύρημα, καὶ μὲ τόσῃ ἀντίστασιν τὴν πολεμοῦν, ὥστε ὅπου καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα τους χύνουν μόνον διὰ νὰ μὴ τὴν δεχθῶν, καὶ ὁ Θεὸς ἄνωθεν τὸ δέχεται ὡς ὁσμὴν εὐωδίας, καὶ τοὺς ἀνταμεῖβει μὲ τῶν ὑπὲρ φύσιν θαυμάτων τὴν ἐνέργειαν; ποτὲ δὲν ἠκούσθη τοῦτο βεβαιότατα νὰ δοξάζῃ ὁ Θεὸς διὰ ἁγίους, καὶ νὰ δείχνῃ θαυματουργοὺς εἰς τὸν Κόσμον, ἐκεῖ-
 νους ὅπου πολεμοῦν τὴν εὐσέβειαν· λοιπὸν, ἐπειδὴ Κύριλλον, Με-
 θόδιον, Κλήμεντα, Ναοὺμ Ἀγγελάριον, καὶ πολλοὺς ἄλλους εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου ἐπολέμησαν καὶ μὲ λόγους, καὶ μὲ ἔργα μαρτυρίου τὴν ἐδικὴν σου θεολογίαν, τοὺς ἀνέδειξεν ὁ Θεὸς ἁγίους καὶ θαυματουργοὺς, καθὼς καὶ ὕστερον ἄλλους ἀναριθμήτους εἰς διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους, δὲν εἶναι λοιπὸν φανερόν πῶς ἡ θεολογία σου δὲν εἶναι θεολογία, ἀλλὰ μάλιστα φλυαρία καὶ καπνο-
 λογία καὶ τοῦ ἁδου ἀποφορά; καὶ λοιπὸν τίμου προβάλλεις ταλαί-
 πωρε Βασίλειαν καὶ δόξας, καὶ τὰ λοιπὰ κόπρια τῆς γῆς, τὰ ἐναντία μάλιστα τῆς Εὐαγγελικῆς ζωῆς, καὶ μόνων τῶν ἀσεβῶν καὶ ἐθνικῶν οἰκειότατα καὶ πρεπωδέστατα;

Ἐτῆς πρέπει νὰ ἀποκρίνεσαι ἀγαπητέ, εἰς ἐκείνους τοὺς ἀθέους ὑποκριτάς· ἀλλὰ δὲν θέλει σοὺ πιστεῦσαι ἀπὸ τὸ φάρμακον τοῦ φθο-
 νου ὁ παπιστὴς, προβάλλωντας τὴν ἀγιότητα τοῦ Κλήμεντος καὶ τῶν ὁμοίων του· οὐδὲ τὸ σκληροτράχηλον γένος τῶν Ἰουδαίων πεί-
 θεται νὰ ἀλλάξῃ γνώμην, καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἀληθινὸν Μεσ-
 σίαν· ἀλλὰ τί πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀλήθειαν; φθάνει νὰ εἶσαι καὶ

ἐσὺ βέβαιος, εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἔλαχες καὶ κρατεῖς, διὰ νὰ μὴν ἡμ-
 πορῇ νὰ σὲ πλανήσῃ ἡ σατανικὴ ἀπάτη τῶν παπιστῶν, οἱ ὅποιοι
 πολὺ μεγαλῆτερον καὶ λαμπρότερον κατόρθωμα στοχάζονται τὸ
 νὰ ἡμπορέσωσι νὰ διαστέψωσιν ἓνα ὀρθόδοξον ἀνατολικόν, παρὰ νὰ
 ἐπιστρέψωσιν ἑκατὸν Ἑβραίους, ἢ Ἀγαρηνοὺς καὶ παντελῶς ἀθέ-
 ους καὶ ἀσεβεῖς;

Ὅσον ἀπὸ τὴν ἀγιότητα λοιπὸν τοῦ Θεοῦ Κλήμεντος, ὅπου
 εἶναι φανερά καὶ πρόδηλος, καὶ ὅπου δὲν εἶναι σημερινός, ἀλλ' εἰς
 τὸν ἑννατον αἰῶνα ἤκμασε, καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐτε-
 λείωσε, καὶ εἶναι σχεδὸν ἑνεακοσίων χρόνων ἅγιος, ὅσον ἀπὸ
 τοῦτο λέγω, τούτῃ τὴν ὠφέλειαν πρέπει νὰ λάβῃς, ἀναγινώσκον-
 τας τὸν ἀγιώτατον καὶ ἀποστολικὸν βίον του· ὅμως καὶ ἡ θεολο-
 γικαῖς του ἀπόκρισιν, τὰς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τοὺς τότε αἵρετι-
 κοὺς, καὶ εἰς τὸν ἐξουσιαστὴν τῆς Μωραβίας, καλὴ καὶ θαυμαστὴ
 καὶ ὠφελιμωτάτη διδασκαλία εἶναι διὰ λόγου σου· διατὶ καὶ γε-
 μάταις εἶναι ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ εἰς τὸν
 ἑδὼν καιρὸν δὲν εἶναι καὶ πολλὰ βαθεῖαι καὶ δύσκολαι, ὥστε
 νὰ ὑπερβαίνωσι τὴν ἐδικὴν σου δύναμιν· μόνον θέλησαι νὰ τὰς
 ἀναγνώσῃς πολλάκις καὶ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ καταλά-
 βῃς, ὅσον ἐνδέχεται, καλῶς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἐδικοῦ σου δόγ-
 ματος, καὶ διὰ νὰ ἡμπορῇς, ἂν τύχῃ χρεῖα, νὰ ἀποκρίνεσαι καὶ
 σὺ ἀντιφερόμενος εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας.

Αὐτὰ λέγω καὶ γράφω καὶ συμβουλεύω ἀπὸ ζῆλον πολλὸν τῆς
 ψυχῆς μου, ὁ ταπεινὸς ἐγὼ ἐν Χριστῷ ὑμῶν ἀδελφός· διατὶ ἀπὸ
 τοῦ ἑνα μέρους βλέπω ἐκεῖνα τὰ προκατόσχημα θηρία, ὅπου τόσῃ
 λύσσαν ἔχουν ἐναντίον εἰς τὰ τέκνα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας,
 καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος βλέπω, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνας
 ὅπου εἴμεσθε χωρισμένοι ἀπ' αὐτοὺς, ὕστερα ἀπὸ τόσας ψηλαφη-
 τὰς ἀποδείξεις τῆς ἐδικῆς μας ἀληθείας καὶ τῆς ἐκείνων κακο-
 δοξίας καὶ ἀπωλείας, βλέπω λέγω ὅτι εἰς μερικοὺς, καὶ ὥσως καὶ
 εἰς πολλοὺς καὶ πλείστους ἀκόμα ἀπὸ τοὺς ἐδικοὺς μας Ἀνατο-
 λικοὺς, ἀκόμα δὲν φαίνονται οἱ φράγγοι φοβεροὶ, μισοὶ, καὶ ψευ-
 κτοὶ, δηλαδή ὡς οἱ Ἀρειανοὶ, ὡς οἱ Νεστοριανοὶ, ὡς οἱ
 Σαβελλιανοὶ καὶ οἱ πνευματομάχοι αἵρετικοὶ, καὶ ἀκόμα δὲν εἶπα,
 καὶ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ τὸ εἰπῶ ὡς οἱ Ἕλληνες ἀβάπτιστοι, κατὰ
 τὴν ἀπόφασιν τῆς ἁγίας μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς δευτέρας Συ-
 νόδου, ὡς οἱ ὅπου ἠθέτησαν καὶ ἀπέβαλον ἀπὸ μίας τὸ ἀποστο-
 λικὸν βάπτισμα, τὸ ἐν τρισὶ καταδύσεσιν ἀναγκαίως τελειούμε-
 νον, καὶ ἀντειστήγαγον τὸν σατανικὸν ῥαντισμὸν καὶ τὴν ἐπίχυ-
 σιν· ὅθεν καὶ μὲ ὅρον κοινὸν ἡ ἁγίας μας ἐκκλησία ἡ Ἀνατολικὴ
 ἀκολουθοῦσα τὴν ἀπόφασιν τῆς ῥηθείας δευτέρας Συνόδου, (ἥτις

δὲν δέχεται οὐδὲ τὴν μίαν κατάδυσιν τῶν εὐνομιανῶν), ὡς Ἕλληνας τούτους δέχεται καὶ τοὺς ἀναγεννᾷ μὲ τὰς τρεῖς καταδύσεις, ὡς ὅλως ἀβαπτίσις ἀπ' ἀρχῆς· καὶ ἀντὶ τούτους βλέπωσι διὰ ταῦτα πάντα αἰδεῖς, μεμελανωμένους καὶ σκοτεινοὺς, καθὼς καὶ εἶναι ἀληθείας κρινούσης, μάλιστα τοὺς βλέπουσιν εὐειδεῖς, φωτεινοὺς καὶ λαμπροὺς πλανώμενοι ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα, δηλαδή ἀπὸ τὴν γλυκολογίαν, καὶ χρηστολογίαν, καὶ τὰ ταπεινὰ καὶ καταδεκτικὰ καὶ περιδέξια σχήματα τῶν ἀσπασμῶν καὶ δεξιώσεων, τὰ ὅποια ὅλα εὐκολα ἤμπορεῖς νὰ τὰ εὔρης καὶ εἰς πολλοὺς Ἑβραίους καὶ Τούρκους καὶ ἀθέους Ἕλληνας.

Φεύγετε ἀδελφοί μου φεύγετε, ὅσον δύνασθε τὴν τούτων κοινωνίαν καὶ ἀντάμωσιν, ὅχι τὴν σωματικὴν καὶ πολιτικὴν, ὅτι τοῦτο, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, καὶ καθὼς ἡ πῆρα μαρτυρεῖ, εἶναι ἀδύνατον· διατὶ δὲν εἴσθε ἔξω ἀπὸ τὸν Κόσμον, οὐδὲ ἀνώτεροι ἀπὸ τὰς χρεῖας τοῦ Κόσμου, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴν τους κοινωνίαν φεύγετε· ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία εἶναι μία, καὶ ἡ δυτικὴ ἄλλη μία καὶ ἐναντία, διατὶ φρονεῖ τὰ ἐναντία ἤγουν τὰ σατανικὰ δόγματα· ἡ Ἀνατολικὴ εἶναι ἁγία καὶ ἁγίους γεννᾷ, ἡ Δυτικὴ μισαρεὰ, καὶ μισαρεὰ τέκνα γεννᾷ· ὅτι κατὰ τὸ δένδρον εἶναι βέβαια καὶ ὁ καρπός· καὶ ὁποῖος δὲν τοὺς ἔχει διὰ τοιούτους, ἀλλὰ καὶ ταῦτα περὶ αὐτῶν ἀκούοντας πονεῖ ἡ καρδιά του, κινδυνεύει νὰ μὴν ἡξεύρῃ τί φρονεῖ αὐτός ὁ ἴδιος, οὐδὲ, νὰ εἶναι τέκνον γνήσιον τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ὅτι τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαν;

Μετὰ τοῦτο ἔστω εἰς εἰδήσιν σας, ὅσοι δὲν τὸ ἡξεύρετε, ὅτι ἡ ἱερὰ καὶ θαυματόβρυτος Κάρα τοῦ θεοῦ τούτου Κλήμεντος, εὐρίσκεται κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν εἰς τὴν ἱερὰν καὶ σεβασμίαν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου· ἥτις κεῖται εἰς τὰ ὅρια τῆς κατὰ τὴν Μακεδονίαν Βερρόιας, ὅπου τὸ πάλαι ἦσαν ἀσκητῶν καγώγια, οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὁσίου Διονυσίου τοῦ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ λάμψαντος, καὶ ἐτέραν ἐκεῖ Μονὴν ὑστερον ἀνεγείραντος· εἰς αὐτὴν λέγω τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου Τιμωμένην, εὐρίσκεται τὸ θεῖον τοῦτο κειμήλιον· θησαυρὸς ἀνέκλειπτος τῶν θεῶν χαρίτων· πηγὴ ἀένναος τῶν παραδόξων ἰάσεων· δρόσος, ὅχι ἐκείνη τοῦ Ἀερμῶν ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών, ἀλλὰ δρόσος πνευματικὴ, δρόσος οὐράνιος, καταβαίνουσα ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης Μονῆς, εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Βερρόιας· τί εἶπα τῆς Βερρόιας; εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Μακεδονίας, καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἕως καὶ εἰς τὴν γῆν τῶν Ἀγρᾶφων, καὶ εἰς ἄλλους τόπους διαφόρους καὶ μακρυνούς· ἐπεὶ δὲ ἡ φήμη πανταχοῦ τρέχουσα κηρύττει τὰς παραδόξους εὐεργεσίας, ὅπου δι' αὐτῆς ἐνεργεῖ ἡ θεία δύναμις, εἰς

τοὺς μετὰ πίστεως αὐτὴν προσκαλουμένους, καὶ θαυματουργεῖ μεγάλα καὶ ἐξαισία εἰς τὰ ζῶα, εἰς τὰ γεννήματα, εἰς τοὺς καρπούς, ὅταν ἀπὸ καμμίαν ὀργὴν φθείρωνται· καὶ κατ' ἐξαιρετον μάλιστα ἐφάνη μὲ τὴν δοκιμὴν, πῶς ἐπλούτησε χάριν παρὰ θεοῦ, νὰ καταπαύῃ καὶ νὰ ἀποδιώκῃ τὸ μέγα καὶ φοβερὸν κακὸν τὴν Πανοῦκλαν, καὶ νὰ θεραπεύῃ διάφορα ἀνίατα νοσήματα.

Τελευταῖον ἀγαπητέ, ἐκεῖ ὅπου ἀναγινώσκεις τοῦ ἁγίου τὸν βίον, ὅταν εὔρης εἰς τὴν ἀράδαν κανένα σημεῖον (α) ἢ (β), κατέβαινε παρακάτω ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὸ ἴδιον σημάδι, καὶ ἐκεῖ θέλεις εὔρη κάποιαν διδασκαλίαν, ὅπου σοῦ χρησιμεύει, διὰ νὰ καταλάβῃς, ἂν δασκολεύῃσαι εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἀναγινώσκεις· τούτη εἶναι μία μέθοδος νέα, πολλὰ ἐπαινετὴ· ὅμως διὰ ἐκείνους ὅπου ἀναγινώσκουν μὲ ἡσυχίαν κατ' ἰδίαν, καὶ ὅχι διὰ ἐκείνους ὅπου ἀναγινώσκουν ἐπ' ἐκκλησίας, ὡς ἐν τὰ Μοναστήρια· ἐπεὶ δὲ ἡ διακοπὴ προξενεῖ χασμωδίαν καὶ ἀηδίαν εἰς τοὺς ἀκροατάς.

Ταῦτα ὑπὸ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης κινούμενοι σὰς προαναφωνοῦμεν καὶ σὰς συμβουλεύομεν, ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ ἀναγινώσκοντες καὶ ὠφελοῦμενοι, εὐχεσθε ὑπὲρ ὑγείας καὶ σωτηρίας, τῶν δαπανησάντων ἀδελφῶν, καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Εἰς τὴν ἱερὰν Μορὴν τοῦ Προδρόμου, τὴν ἔχουσαν τὴν
ἀγλαὴν κάραν τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος.

Ἦ Προδρόμου Τέμενος τοῦ Κλήμεντος θεολήπτου

Κάρηνον κενεὸν πρὶν φρενός, ἥ τις ἔχες,

Τούτου νῦν μαθέουσα νόον μέγαν ἀγγελόμητιν,

Κοινὸν, μῆτι κυνῶν, ποίεε τὸν βίοντον.

Εἰς τὴν περιφανῇ Θεσσαλονίκῃν, τὴν ἐνεγκοῦσαν τοὺς θεοφό-
ρους καὶ ἰσαποστόλους Κήρυκας τῆς Βουλγαρίας.

Κίριλλον καὶ Μεθόδιον, στίχοι πολιτικοί.

Ὀλβιωτάτῃ πάλαι σὺ, Πόλις Θεσσαλονίκη

Πατρὶς γὰρ χρηματίσασα τῶν νέων Ἀποστόλων,

Ἀπάσας υπερήλασας, τὰς ἄλλως ὑψουμένας

Ῥάσα δὲ τοῦτο δείκνυσιν ἡ νῦν ἀναφανείσα,

Ἰσοριῶν ἡ θαυμαστῇ, καὶ ξένων μυστογράφος

Ὅθεν καὶ χαριστήρια, πάντων βουλγάρων ἔθνη,

Σοὶ διὰ Κύριλλον τὸν σὸν, σὺν Κασσιγνήτῳ θύει.

Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος, Ἀρ-
χιεπισκόπου Βουλγαρίας τοῦ ὁμολογητοῦ, μεταφρασθεὶς εἰς
τὴν κοινὴν φράσιν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν
τῶν ὀρθοδόξων λαῶν.

Προοίμιον τοῦ μεταφράσαντος.

ΔΕΝ ἔκρινε, οὔτε κρίνει ποτὲ δίκαιον, οὔτε ὠφέλιμον ἡ ἐκκλησία
τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἀφήνῃ ἀστεφάνωτον τὴν ἀρετὴν, καὶ σκεπασμένην
ὑπὸ κάτῳ εἰς τὸν μῦθον τῆς σιωπῆς, ἀλλὰ καὶ αὕτῃ μὲ τὰς
κανονικὰς τῆς ψήφους, ἀνκηρύττει πανταχοῦ τῶν τοῦ θεοῦ θερα-
πόντων τὰς μνῆμας, καὶ τὰ γνήσιά της τέκνα κελεύει νὰ ὑψώσουν
τὴν φωνὴν, καὶ μὲ ἱερὰ ἄσματα καὶ λόγους νὰ κατακροτοῦν καὶ
νὰ γεραίρουν τοὺς ἱεροὺς ἐκείνων ἰδρωτάς, καὶ τὰ ἡρωϊκά των κα-
τορθώματα, εἰς δόξαν μὲν καὶ ὕμνον τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ στεφα-
νίτου θεοῦ, εἰς ὠφέλειαν δὲ καὶ σωτηρίαν τῶν μεταγενεστέρων
λαῶν· ὅτι φυσικὰ τῆς ἀρετῆς ὁ ἔπαινος δύναται νὰ θάνῃ κέντρον
ἀγάπης καὶ πόθου, εἰς τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχάς, καὶ νὰ παρακι-
νῇ εἰς τὴν μίμησιν καὶ ἀπόκτησιν τοῦ αὐτοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρε-
τῆς· ἀλλὰ τοῦτο ὅπου κοινῶς αὕτῃ κάνει εἰς ὅλους τοὺς ἁγίους
ἀπλῶς, κατ' ἐξαιρέτον συνηθίζει νὰ τὸ κἀνῇ εἰς τοὺς κοινούς εὐερ-
γέτας, εἰς τοὺς ἀποστολικούς λέγω ἄνδρας· καὶ κατὰ ἀλήθειαν
σοφώτατα καὶ δικαιοτάτα· ἐπειδὴ ἀνίσως οἱ σοφοὶ τοῦ Κόσμου
καὶ ῥήτορες, συνηθίζουν νὰ παρρησιάζουν εἰς τὸ θέατρον ὅλης
τῆς οἰκουμένης, μὲ τὴν ῥητορικὴν τους εὐγλωττίαν, καὶ μὲ πολύ-
στιχα συγγράμματά τους, τοὺς Βασιλεῖς καὶ δυνάστας τῆς γῆς,
ὡς ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ὑψηλῆς ὑπολήψεως ὑποκείμενα, τάχα διὰ
τὰ θαυμαστά καὶ μέγιστα καλὰ ὅπου ἐπροξένησαν εἰς τὰ ἐδικά-
των γένε, καὶ κοινούς σωτῆρας καὶ εὐεργέτας τοὺς ὀνομάζουσι,
τῶν ὁποίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ κατορθώματα, ἀληθείας κρι-
νοῦσης ἄλλο δὲν ἦτον πάρεξ ὀλεθροὶ καὶ ἀφανισμοὶ τῶν Πόλεων
ἐκείνων, ὅπου δὲν ἔστεργον νὰ συκάνουν τὸν ζυγὸν τῆς Τυραννίας
των, ἀν' ἐκεῖνοι λέγω τόσον ἀγωνίζονται διὰ νὰ κινήσουν πρὸς
ἐκείνους ὅλην τὴν καλὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν θαυμασμόν τοῦ Κόσμου,
πῶς εἶναι δυνατόν, ἢ πρέπον ὀλότελα, οἱ κατὰ ἀλήθειαν σοφοὶ
καὶ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας νὰ σιωποῦν, καὶ νὰ μὴν ἀνοίγουν
μάλιστα ἑκατὸν στόματα, εἰς τοὺς δικαιοτάτους ἐπαίνους τῶν
κατὰ ἀλήθειαν βιωφελῶν καὶ κοσμοσώστων ἁνδρῶν, ὡς ἂν ὅπου

τούτοι δείχνοντες ἐμπράκτως τὴν ἀκραν ἀγάπην, ὅπου εἶχον εἰς τὸν κοινὸν Δεσπότην τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀνεδέχθησαν προθυμότηα τὴν ποιμαντικὴν φροντίδα τῶν λογικῶν του προβάτων, δηλαδὴ τὴν σύστασιν καὶ κυβέρνησιν τῆς ἐκκλησίας του καὶ στύλοι φωτοειδῆς γερόμενοι, καὶ φωστῆρες νοητοὶ εἰς τὸν Κόσμον, εἰληκυσαν, ὠδήγησαν, καὶ ἀνεβίβασαν ἐκ τῆς ἀβύσσου τῆς ἀπωλείας, ἐκ τοῦ σκότους τῆς εἰδωλομανίας, ἀπὸ τὴν πανέριμον τῆς ἀσεβείας, τέκνα διὰ τὴν ἁγίαν Ἰερουσαλὴμ τὴν μητέρα τοῦ Παύλου καὶ τῶν κατὰ Παῦλον, πολίτας διὰ τὴν μυστικὴν Σιών τὸ πολίτευμα τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ υἱοῦς, διὰ τὸν οὐράνιον νυμφῶνα τὴν ἑτοιμον καὶ ἄληκτον χαρὰν τῶν ἐν οὐρανοῖς εὐφρανινομένων, εἶναι λοιπὸν τοῦτο καὶ δικαιοῦσιν καὶ λυσιτελέστατον, δηλαδὴ νὰ τιμῶνται καὶ νὰ κηρύττωνται οἱ κοινοὶ τῆς ἐκκλησίας εὐεργέται· ἕνα τοιοῦτον, ἀδελφοί, μᾶς προβάλλει σήμερον ἡ ἀγία μας ἐκκλησία ἡ Ἀνατολικὴ τὸν ἱερώτατον Κλήμεντα, ὅχι ἐκεῖνον τὸν ἰσόχρονον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ διάδοχον τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εἰς τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης, ὅχι λέγω ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὸν ἀποστολικὸν διδάσκαλον καὶ ὄντως ποιμένα καὶ λαμπρότατον φωστῆρα τοῦ Βουλγαρικῷ ἔθνους· καὶ τούτου τὸν θεοσεργῆ εἶον, καὶ τὴν λαμπρὰν ὁμολογίαν, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅλα τὰ ἱερὰ καὶ θεοφιλῆ του κατορθώματα, ἄνδρες ἱερεῖς καὶ θεολόγοι καὶ σοφοὶ τὰ τοῦ πνεύματος, μὲ ἱερὰς μελωδίαις, καὶ μὲ συγγραφὴν ἀρίστην περιφροῦσι καὶ ἀνακηρύττουσι, διηγούμενοι καὶ περιγράφοντες τοὺς μυρίους κόπους καὶ ἰδρωτάς καὶ τὰς θεοσόφους αὐτοῦ διδασκαλίας, μὲ τὰς ὁποίας ἔσυρεν ἀπὸ τοῦ παχύτατου σκότους τῆς ἀθείας ἐμείνα τὰ ἀσεβέστατα καὶ ἀγριώτα γένη τῶν Βουλγάρων, καὶ τοὺς ἔκαμεν υἱοὺς φωτὸς διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἁγνὰ ἡμέρα τῆς μάνδρας τοῦ Χριστοῦ, τοῦτ' ἔστι τῆς ἀγίας ἐκκλησίας μέλη ἱερὰ καὶ τίμια· οἱ διδάσκαλοι τοῦτοι ὅπου εἶπα εἶναι, πρῶτος ὁ ἐν ἁγίοις Θεοφύλακτος, ὅστις τὸν ἀποστολικὸν τούτου εἶον, καὶ πρὸ αὐτοῦ, τῶν διδασκάλων αὐτοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἀρίστα καὶ σοφώτατα, καὶ ἀληθέστατα συνέγραψε· δεῦτερος ὁ ἱερός Δημήτριος ὁ Χωματεῖνος, ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ δύο τῆς Βουλγαρίας χρηματίσαντες· τρίτος ὁ ἐν ἁγίοις Κωνσταντῖνος ὁ Καβάσιλας Ἀρχιερεὺς Τιβερίουπόλεως γερόμενος, ἡ ὁποία τὴν σήμερον κοινῶς λέγεται Στρούμνιτσα. ἴσως νὰ εἶναι καὶ ἄλλος τις ἐγκωμιαστὴς τοιοῦτου ἀποστολικῷ ἄνδρῳ, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς αὐτοὶ μόνοι εἶναι γνωστοί, καὶ κατ' ἐξαιρετὸν ὁ ἱερός Θεοφύλακτος· ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν, κήπου κεκλεισμένου, καὶ πηγῆς ἐσφραγισμένης, οὐδὲ μία ὠφέλεια, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐρχόμεθα νὰ ἀνοίξωμεν τὸν μυστικὸν τούτον κῆπον, καὶ τὴν πηγὴν τὴν νοητὴν, μὲ

τὸ κλειδί τῆς μεταφράσεως, ὥσάν ὅπου εἰς τοὺς πολλοὺς εἶνα κεκλεισμένα καὶ ἐσφραγισμένα μὲ τὰ κλειθρα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ δὲν δύνανται οὔτε τοὺς γλυκυτάτους καρπούς νὰ τραγήσουν, οὔτε τὸ ζωηρότον ὕδωρ νὰ πίνουν τοῦ πνεύματος· καὶ λοιπὸν, ὦ φιλόστοιχοι ἀδελφοί, χαρίσατέ μοι μὲ ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν τὴν προσήκουσαν προσοχὴν, διὰ νὰ λάβητε καὶ ὠφέλειαν ἀρετὴν ἀπὸ τὴν ἱερὰν τούτην διήγησιν, καὶ εὐλογίαν οὐρανόθεν διὰ τὴν εὐλάβειάν σας, ἀπὸ τὸν σήμερον ἐορταζόμενον ἅγιον καὶ θεοφόρον Κλήμεντα.

Καὶ ἡ συνήθεια καὶ ἡ τάξις τὸ καλεῖ, ἐκεῖνοι ὅπου συγγράφουσι τοὺς βίους τῶν προγενεστέρων, καὶ ἀπλῶς τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν, ἀπὸ τὰ γένη νὰ κάνουν τὴν ἀρχὴν τους, ἡγοῦν ἀπὸ τὰς πατρίδας των καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, διὰ νὰ μὴ γίνετα τρόπον τινὰ ἀκέφαλος ἡ διήγησις, χωρὶς τὴν τοῦ γένους δήλωσιν· ὁ ἱερός Θεοφύλακτος ἔκαμεν εἰς τὸν ἐδικὸν μας πῶθον ἕνα πολὺ ἀδίκον, καὶ ἄς μοι συμπαθήσῃ τὴν τόλμην ἡ θειότης του· ἐπειδὴ δὲν ἔξεύρω, πῶς ἠθέλησε νὰ ἀποσιωπήσῃ ἀπὸ μᾶς καὶ τὸν τόπον καὶ τοὺς γεννήτορας καὶ τούτου τοῦ Μακαρίου ἀνδρός, καὶ ἀκόμα προτῆτερα τῶν θαυμασίων του διδασκάλων καὶ ἱσαποστόλων ἐκείνων ἀνδρῶν δηλαδὴ τοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἔξευρε καὶ ἐδύνατο πολλὰ καλὰ νὰ μᾶς φανερώσῃ ἀπὸ ποῦ καὶ πόθεν ἔκατάγοντο καὶ αἵτρεῖς οὗτοι οὐρανόφρονες ἄνθρωποι· ὥσάν ὅπου αὐτὸς ἡγοῦν ὁ ἱερός Θεοφύλακτος, καθὼς ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ μέσα εἰς τὸν παρόντα λόγον, ἀπὸ τὴν πρώτην του ἡλικίαν ἐχηράτισε μαθητῆς γνησιώτατος τοῦ ἱεροῦ τούτου Κλήμεντος· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἐδικὸς μας σκοπὸς ὁ κυριώτατος εἶναι αὐτοῦ τοῦ μεγάλου φωστῆρος τὴν πολιτείαν καὶ τὰ κατορθώματα νὰ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον, ὁ δὲ ἱερός Θεοφύλακτος, πρῶτον ἱστορεῖ τὰ ὑπερφυῆ καὶ ὑπερθαύμαστα κατορθώματα τοῦ Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, καὶ ἀνάγκη ἦτον καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἐκείνους νὰ ἀρχήσωμεν τὴν παροῦσαν διήγησιν, διὰ τοῦτο καὶ ἐβάλαμεν ὅλην μας τὴν ἐπιμέλειαν, ἂν ἡμπορέσωμεν νὰ εὐρωμεν καὶ νὰ διηγηθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς φιλομαθεῖς, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ γένος καὶ ἐκείνων καὶ τούτου· ἀλλὰ τούτου μὲν τοῦ θαυμαστοῦ Κλήμεντος, καὶ μὲ ὅλα ταῦτα ὅπου ἐκάμαμεν, πάλιν ἀδελφοί μᾶς ἔμεινε καὶ ἡ Πατρίς του καὶ ἡ φυσικὴ του γενεαλογία, καὶ μόνον τοῦτο ἔχομεν διὰ πλέον πιθανόν, πῶς ἦτον Ῥωμαῖος τὸ γένος, ἀπὸ κάμμιναν πόλιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Βασιλείας, καὶ ὅχι Βούλγαρις, καθὼς ἐξ εἰκασίας μόνης τὸ συμπεραίνομεν· περὶ δὲ τῶν δύο ἐκείνων ἀοιδίμων ἀνδρῶν, πολλὰ εὐρισκόμεθα χρεῶσται εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Πανοσιωτάτου προηγουμένου καὶ Σκευοφύλακος τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Χιλανδαρίου

κυρίου Δανιήλ ἀπὸ ἐσθλῆς Ζαγορᾶ· ἐπειδὴ ἐξετάζοντας εἰς τὰ ἐδικά· τους Βιβλία καὶ διὰ τοὺς τρεῖς καθὼς τὸν ἐπαρκαλάσσα θερμότητα, μοῦ ἔστειλε μόνον διὰ τοὺς δύο τὴν ἐξῆς διήγησιν, διὰ τὴν ὁποίαν κατὰ ἀλήθειαν καὶ ἐχάρηκα τὰ μέγιστα, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ μὴ λείπῃ ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου, μία τοιαύτη χρεωδεδιτάτη περὶ αὐτῶν φανέρωσις· τὴν γράφω λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἐδῶ· καθὼς μοῦ ἐστάθη ἐκεῖθεν, ἡ ὁποία καὶ ἀρχινᾷ οὕτως.

Ἐπὶ τῆς Βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, ἦτον τις Ἀρχων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην Λέων τὸ ὄνομα, τὴν τάξιν ἐκατόνταρχος, καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία· καὶ οἱ δύο δίκαιοι καὶ ἀμειψτοι καὶ Θεοσεβεῖς κατὰ τὸν ἰσθμὸν ἐξ αὐτῶν ἐγγεννήθησαν τοῦτοι οἱ Θεοὶ διδάσκαλοι καὶ νέοι Ἀπόστολοι ὁ Μεθόδιος λέγω καὶ ὁ Κύριλλος· καὶ ὁ μὲν Μεθόδιος ὁποῦ ἦτον πρῶτος τὴν Ἑλικίαν, ἀφ' οὗ ἔμαθε τὰ ἱερὰ γράμματα, καὶ ἔφθασεν εἰς Ἑλικίαν ἀνδρὸς ἐγένετο στρατιώτης· καὶ ἐπειδὴ ἔλαχε νὰ ἦναι ἀνδρείος καὶ ἀξιος, ἐγένετο ἐξάρχουσι καὶ εἰς τὰ Βασίλεια· ὅθεν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Θεοφίλου τοῦ οἰκονομάχου ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ προσταγῆς τοῦ Βασιλέως, καὶ παρ' αὐτοῦ πέμπεται στρατηγός, εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἐσυνόρευαν μὲ τὸ ἔθνος τῶν Βουλγάρων, κατὰ θείαν βέβαιαν οἰκονομίαν, διὰ νὰ μάθῃ ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν ἐκείνου τοῦ γένους, ὥσταν ὅπου ἔμελλε νὰ χρηματίσῃ μετὰ ταῦτα διδάσκαλος αὐτῶν· ἐκεῖ λοιπὸν διατρίψας χρόνους δέκα, ἐγύρισε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀλλὰ διὰ τὸν διωγμὸν, τὸν ὁποῖον εἶχε κινήσῃ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνας ὁ Θεομισθὴς Θεόφιλος καὶ τὰς ἐκ τοῦ διωγμοῦ ἀκαταστασίας, μισήσας τὰ πάντα καὶ ῥίψας τὰ ὅπλα ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἔγινε Μοναχὸς μετονομασθεὶς Μεθόδιος· ὁ δὲ μακάριος Κωνσταντῖνος (ὅτι τοῦτο ἦν τὸ πρῶτον τοῦ ὀνόμα, τὸ ἀπὸ τῆς γεννήσεως) γενόμενος χρόνων ἑπτὰ ἔμαθε πρῶτον τὰ κοινὰ γράμματα, ἔπειτα τὸν ἑβραϊκὸν οἱ γονεῖς τοῦ καὶ εἰς τὰ ἑλληνικά· οἱ ὁποῖοι μετὰ ὀλίγον καιρὸν ἀπῆλθον πρὸς κύριον· ὁ δὲ νέος ἐπρόκοπτε θαυμασίως εἰς τὰ μαθήματα· ἀποθανόντος δὲ τοῦ Βασιλέως Θεοφίλου, ἔμεινε διάδοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ Θεοδώρας. ἐπειδὴ δὲ ὁ Μιχαὴλ ἦτον ἀκόμα ἀνήλικος, τοῦ ἄφησεν ἐπιτρόπους ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ διοικοῦν τὰ τῆς Βασιλείας Μανουὴλ τὸν Μάγιστρον, καὶ Θεόκτιστον τὸν Πατρίκιον καὶ Λογοθέτην τοῦ δρόμου· αὐτοῦ τοῦ Λογοθέτου ἦσαν γινώριμοι οἱ γονεῖς τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ διὰ τοῦτο ἔστειλε καὶ ἐπῆρε τὸν Κωνσταντῖνον ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ τὸν ἔβαλε νὰ σπουδάζῃ ἀντάμα μὲ τὸν νέον Βασιλέα, διὰ νὰ βλέπῃ τὸ Βασιλόπουλον τὴν προκοπὴν ἐκείνου, καὶ νὰ τὸν μιμῆται εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς σπουδῆς· ὁμοῦς ὁ Κων-

σταντῖνος μὲ ὀλίγους χρόνους, ἀπέκτησε πᾶσαν σοφίαν καὶ συνέσιν, καὶ ὑπερέβη πάντας τοὺς τότε σοφοὺς, καὶ ὑπὸ πάντων ἐκράζετο φιλόσοφος· διὰ τοῦτο καὶ ἡγάπα αὐτὸν ὁ Λογοθέτης, καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν στεφανώσῃ μὲ μίαντου πνευματικὴν θυγατέρα ἀπὸ τοῦ ἁγίου βάπτισμα, τάζωντάς του πλοῦτον καὶ τιμὴν βασιλικήν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ μακάριος Κωνσταντῖνος μισήσας τὸν Κόσμον, καὶ τὰ ἐν Κόσμῳ, φεύγει κρυφίως ἀπὸ τὰ Βασίλεια, καὶ ἀπελθὼν εἰς ἓν μοναστήριον εἰς τὸ στενὸν τῆς μαύρης θαλάσσης, ἔγινε μοναχός· ἔγινε δὲ ζήτησις περὶ αὐτοῦ, οὐ μόνον παρὰ τοῦ Λογοθέτου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, καὶ μετὰ ἑξ μῆνας τὸν ἤρραν, καὶ τὸν ἔφεραν καὶ μὴ θέλοντα εἰς τὰ Βασίλεια, καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον ὁ ἐν ἁγίοις Μεθόδιος ὁ Πατριάρχης, καὶ ἐν ταύτῳ τὸν ἔκαμε καὶ χαρτοφύλακα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ μέγαν διδάσκαλον τῆς φιλοσοφίας· μετὰ δὲ τινος χρόνου διάστημα πέμπεται ἀποκρισιάρης παρὰ τοῦ Βασιλέως πρὸς τοὺς Σαρακηνούς εἰς τὴν Συρίαν· ὅστις πορευθεὶς ἐκεῖ, ἐδιέλεγετο μὲ τοὺς νομοδιδασκάλους αὐτῶν περὶ Πίστεως· οἱ ὁποῖοι καὶ ἔδωκαν αὐτῷ φάρμακον δηλητηριώδες ἡγουν θανατηφόρον· καὶ αὐτὸς χωρὶς νὰ φοβηθῇ παντελῶς τὸ ἐπιεῖ· καὶ ἀβλαβούς μείναντος ἐθαύμασεν ὁ αὐθέντης, καὶ χάρις αὐτῷ πολλὰς δωρεὰς τὸν ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ Βυζάντιον· ὁ δὲ Βασιλεὺς καὶ ἡ Σύγκλητος τὸν ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς· εὐχαριστοῦντες αὐτῷ· ὁ δὲ ἅγιος ἀπελθὼν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ὀλύμπου, καὶ εὐρών τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ὁσιώτατον Μεθόδιον ἔμεινε μετ' αὐτοῦ δουλεύοντας τῷ θεῷ· μετὰ δὲ ταῦτα Χαγάνος ὁ ἀρχηγὸς τῶν Καζάκων, στέλνει πρέσβεις πρὸς τὸν Βασίλεα Μιχαὴλ ἐρωτῶν περὶ Πίστεως, ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐδίδασκον αὐτὸν τὴν θρησκείαν τους, οἱ δὲ Σαρακίνοι τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν λέγοντες, ὅτι αὕτη ἔστιν ἡ ἐξαιρετος Πίστις· διὰ τοῦτο παρεκάλει τὸν Βασίλεα νὰ τοῦ στείλῃ ἀνδρας σοφοὺς διδασκάλους, νὰ διαλεχθοῦν μὲ τοὺς Ἑβραίους, ὑποσχόμενος νὰ τοῦ ἦναι εἰς τὸ ἐξῆς ὑπήκοος, καὶ βοηθός εἰς τὸν πόλεμον· ὁ δὲ Βασιλεὺς μὲ τὸν Πατριάρχην Ἰγνάτιον (οὗτος γὰρ ἐπατριάρχευσε μετὰ τὸν ἅγιον Μεθόδιον) στέλλουσιν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ φέρουσι τὸν ἅγιον Κύριλλον καὶ Μεθόδιον τὸν ἀδελφὸν του, καὶ τοὺς ἔστειλαν ἐκεῖ· οἱ ὁποῖοι καὶ μετὰ χαρᾶς ὑπήκουσαν, καὶ προθύμως ἔδραμαν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς Πίστεως πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἔθνη. τοὺς ὁποίους φθίσαντας ἐκεῖσε τοὺς ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς ὁ Χαγάνος, καὶ εὐθὺς ἐπρόσταξε τοὺς Ἑβραίους νὰ ἔλθουν νὰ διαλεχθοῦν μὲ τοὺς Ῥωμαίους, οἱ ὁποῖοι καὶ ἦλθον πλῆθος Γραμματεῖς καὶ νομοδιδασκαλοὶ· τοὺς ὁποίους ἐλέγξαντες οἱ θεῖοι πατέρες, τοὺς κατήσχυναν τῇ δυνάμει τῶν λόγων, ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ τῶν προφητῶν, ἕως ὅπου τέλος

πάντων ἀπεδιώχθησαν ὡς μισόθελαι καὶ παράνομοι· ὁ δὲ Χαγάνος εὐλαβηθεὶς τοὺς ἁγίους, καὶ κατηχηθεὶς ὑπ' αὐτῶν τὴν εὐσέβειαν, ἐδέχθη τὸ ἅγιον βάπτισμα αὐτὸς καὶ μερικοὶ ἄρχοντες καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος ἕως διακόσιοι· τοὺς ὁποίους οἱ θεοὶ πατέρες ἱκανῶς διδάξαντες καὶ στηριζάντας εἰς τὴν πίστιν, ἀφῆκαν εἰς αὐτοὺς ἱερεῖς Χερσωνήτας· καὶ λαβόντες διὰ δῶρον ὅσους Ῥωμαίους εἶχον αἰχμαλώτους οἱ Σχύθαι, ὅπου ἦσαν ὑπὲρ τοὺς διακόσιους ἄνδρας, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Χερσῶνα· καὶ ἐκεῖ διὰ προσευχῆς εὗρον τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Πάπα Ῥώμης, ἔσωθεν τῆς θαλάσσης· καὶ φέροντες τὰ ἀπέθεσαν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Σοφίας ὅπου εἶναι ἐκεῖ εἰς τὴν Χερσῶνα, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Χερσῶνος Γεωργίου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ· αὐτοὶ δὲ οἱ μακάριοι λαβόντες μέρος ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Κλήμεντος ἐπανέστρεψαν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· καὶ τοὺς ἐδέχθη ὅτε Βασιλεὺς καὶ ὁ Πατριάρχης μετὰ τιμῆς μεγάλης, ὡς Ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη κηρύξαντας· ὅλη τούτῃ ἡδιήγησις λείπει ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοφυλάκτου καὶ ἀγκυλὰ φαίνεται, πῶς εἶναι ἔξω τῆς ἐδικῆς μας ὑποθέσεως, ὅπου εἶναι τὸ νὰ γράψωμεν τὰ τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος, ὅμως ἐπειδὴ αὐτῶν τῶν θαυμασίων διδασκάλων ἐστάθη μαθητὴς ὁ μακάριος Κλήμης, κατὰ τοῦτο δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινὰς, πῶς εἶναι περιττὴ· ἐπειδὴ πρῶτον μὲν διδασκόμεθα ἐξ αὐτῆς ἐντελῶς ποιοὶ καὶ πόθεν ἦσαν τοῦτοι οἱ θεοὶ διδασκαλαὶ· δεύτερον δὲ καὶ τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι κατὰ τοὺς διδασκάλους ὅπου ἔλαβεν ὁ θεὸς Κλήμης, τοιοῦτος καὶ αὐτὸς ἐχρημάτισε κατὰ ἀλήθειαν μαθητὴς, καθὼς ὁ λόγος θέλει τὸ δείξει σαφέστα· ὅτι δὲν ἐπέρασαν πολλοὶ χρόνοι, ἀφ' οὗ ἐγύρισαν ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῶν Κοζάκων, καὶ ἰδοὺ ἔρχονται πρέσβεις παρὰ τοῦ αὐθέντος τῶν Βουλγάρων πρὸς τὸν Βασιλέα Μιχαὴλ (1) παρακαλῶντάς τον νὰ τοῦ στείλῃ διδασκάλους νὰ κηρύξουν εἰς τὸ ἔθνος του τὸν Χριστιανισμόν, ὑποσχόμενος νὰ βαπτισθῇ, καὶ νὰ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς φίλοι καὶ βοηθοὶ εἰς τοὺς πολέμους, τότε ὁ Βα-

(1) Τὸ ἔθνος τοῦτο ἐστάθη ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου ἐπέρασε τὸν Δούναβιν εἰς τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων, ἐχθρικώτατον καὶ ἐλεηρώτατον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐπιστράτευσε κατ' αὐτῶν ἀπείρον πλῆθος Φράγων, καὶ τοὺς ἀδυνάτισε πολὺ· συνέβη δὲ καὶ πῆνα μεγάλη κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἰς ὅλην τὴν Βουλγαρίαν, καὶ εὐρόντες αὐτοὺς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἀσθενεστάτους ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τους διὰ νὰ τοὺς ταπεινώσουν· καὶ οὕτως ἠμαγκάσθησαν νὰ προσπέσουν καὶ νὰ ζητήσουν τὸ βάπτισμα· λέγουσι δέτινες ὅτι καὶ μία ἀδελφὴ τοῦ ἄρχοντος Βουλγάρων αἰχμαλωτισθεῖσα ἐχριστιάνισε καὶ λυτρωθεῖσα ἐδίδαξε Βορίσην τὸν ἀδελφόν της· οὕτω γὰρ ἐκαλεῖτο ὁ Ἀρχὼν· καὶ οὕτως ἐκεῖνος ἔστειλε τοὺς ῥηθέντας πρέσβεις ζητῶντας τὴν τελειότητα τῆς Πίστεως.

σιλεὺς καὶ ὁ Πατριάρχης κρᾶζουσι πάλιν τοὺς ἀοιδίμους τοὺτους, παρακαλῶντας τους νὰ ὑπάγουν νὰ φωτίσουν τὰ ἔθνη ἐκεῖνα τὰ πεπλανημένα· οἱ ὁποῖοι καὶ τὸ ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς· τότε ὁ θεὸς Ἰγνάτιος χειροτονεῖ τὸν μακάριον Κύριλλον ἐπίσκοπον· εὐδόκησε δὲ ὁ θεὸς τοῦ ἐλέους νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ψυχικούς του ὀφθαλμούς εἰς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, τὸ ἀθεώτατον καὶ παχύτατον καὶ βαρβαρώτατον ἐκεῖνο γένος τῶν Βουλγάρων, ὡς λέγουσι κοινῶς οἱ ἱστορικοὶ, κατὰ τὸν ἑννατον αἰῶνα, δηλαδὴ περίπου τοὺς ὀκτακόσιους ἐξῆντα πέντε χρόνους ἀπὸ Χριστοῦ· καὶ ἀπόστολοι, ὡς εἰπομεν, ἐχειροτονήθησαν παρὰ θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας οἱ δύο ἐκεῖνοι θεοφόροι ἀγνάδελφοι ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Μεθόδιος· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ ἔθνους ἐκεῖνου ἡ γλῶσσα γράμματα δὲν εἶχεν ἕως τότε, καὶ γραφὰς ὡς ἀλλόγλωσσοι καὶ ἄλλα ψυχρωσθήρια ἐβίβλια δὲν ἐδύναντο νὰ ἀναγνώσουν, οὕτε ἱερεῖς νὰ ἔχουν τῆς γλώσσης των, τί ἔκαμαν ἐκεῖνοι οἱ θεόσοφοι διδασκαλοὶ, διὰ νὰ μὴ μένη πάλιν ἐκεῖνος ὁ νεοφώτιστος λαὸς ἀμαθὴς καὶ ἀπαιδεύτος; ἐνθυμήθησαν τὰ γένη τῶν γλωσσῶν, ὅπου ἐχαρίζοντο εἰς τοὺς πιστεύοντας ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων· καὶ ἐπειδὴ, καθὼς εἶδαμεν ἀνωτέρω, ἦσαν Ἅγιοι ἄνθρωποι, καὶ τὸν Θεὸν εἶχον ἐνοικον εἰς τὸν ἑαυτὸν τους, διὰ τοῦτο καὶ πιστεύοντες εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσουν τὸ χάρισμα τῶν γραμμάτων ἀπὸ τὸν θησαυρὸν τῶν ἀγαθῶν τὸν Παράκλητον, τοῦτ' ἐστὶ νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ εὗρουν στοιχεῖα γραμμάτων, ὅπου νὰ εἶναι ἀρμόδια εἰς τὴν χοντρὴν γλῶσσαν τῶν Βουλγάρων, διὰ νὰ ἡμπορῶν νὰ κάνουν ἀκολούθως ἐκεῖθεν καὶ συλλαβὰς καὶ λέξεις ἐγγραμμάτους, καὶ νὰ ἀναγινώσκουν μὲ ἐκεῖνα κάθε λογῆς βιβλίον, ὅπου ἤθελε συντεθῇ, ἢ μεταγλωττισθῇ εἰς τὴν γλῶσσάν τους· τοῦτο ἀποφασίσαντες νὰ κάμουν, ἐδόθησαν εἰς νηστείας καὶ προσευχὰς συντόνους καὶ ἐκτενεῖς· καὶ κατὰ ἀλήθειαν συνεργούσης τῆς θείας χάριτος δὲν ἐκαταισχύνθησαν ἀπὸ τὴν προσδοκίαν τους· ὅτι μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐσύνθησαν τὸ Βουλγαρικὸν ἀλφάβητον στοιχεῖα τεσσαράκοντα ὀκτὼ, καὶ ἄρχισαν νὰ λαλοῦν ἐτέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καὶ πρῶτον μὲν ἐμεταγλώττισαν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν στίχους καὶ τροπάρια· μετὰ δὲ ταῦτα τὸ κατὰ Ἰωάννην Ἅγιον Εὐαγγέλιον· ἰδόντες δὲ ὁ Βασιλεὺς καὶ Πατριάρχης, ἐδόξασαν ὀλοφύχας τὸν Κύριον· ὕστερα ἀπὸ τὸ μέγα τοῦτο καὶ ὑπερφυῆς κατόρθωμα ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔχοντες πᾶσαν ὑπηρεσίαν Βασιλικήν· τοὺς ὁποίους καὶ φθάσαντας εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐδέχθη μὲ τιμὰς μεγάλας ὁ Βορίσης ὁ αὐθέντης τῶν Βουλγάρων· καὶ αὐτοὶ τοῦ ἐδείξαν τὰ νεωστὶ παρ' αὐτῶν εὑρεθέντα γράμματα, κατὰ τὴν ἐδικήν τους

γλώσσαν· και μετὰ τοῦτο εὐθὺς τοὺς ἔφερον παιδιὰ νέα, καὶ ἄρχισαν νὰ τοὺς διδάσκουν τὰ γράμματα, καὶ νὰ τοὺς μανθάνουν ἑσπερινόν, ὄρθρον, καὶ πᾶσαν τὴν ἀκολουθίαν, καὶ τὸ ψαλτήριον· καὶ τέλος πάντων ἐβαπτίσθη ὁ Ἄρχων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ διὰ τιμὴν πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ ἀγάπην ἐζήτησεν ὁ Ἄρχων καὶ τοῦ ἐδόθη τοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα, καὶ μετωνομάσθη Μιχαήλ· ἔπειτα κτίσαντες καὶ ἐκκλησίαν, ἄρχισαν νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν, καὶ νὰ βαπτίζουν τὰ πλήθη· ἔπειτα μεταφράσαντες τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, ἄρχισαν καὶ νὰ λειτουργοῦν με Βουλγαρικὴν Γλῶσσαν, καὶ νὰ μεταλαμβάνουν τοὺς πιστοὺς.

Ταῦτα ἀκούοντες καὶ βλέποντες οἱ δυτικοὶ ἦγον οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς τοῦ Πάπα, ἐκατηγόρουν τοὺς ἀγίους, πῶς λειτουργοῦν με γλῶσσαν βαρβαρικὴν, καὶ με αὐτὴν ἀναγινώσκουν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπου δὲν πρέπει, πᾶρεξ με μόναις ταῖς τρεῖς ἐκείναις, ἡ ὁποῖαι ἐγράφθησαν εἰς τὸν Τίτλον τοῦ Σταυροῦ παρὰ τοῦ Πιλάτου, δηλαδὴ ἐβραϊστὶ, ἐλληνιστὶ, καὶ ῥωμαῖσι· ὅθεν ὁ πάπας Νικόλαος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγκάλεσαν τοὺς ἀγίους, τοὺς ἔγραψε νὰ ὑπάγουν πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ νὰ φέρουν καὶ τὰ βιβλία τους διὰ νὰ τὰ ἰδῇ (1) αὐτοὶ δὲ οἱ μακάριοι στηρίξαντες τὸ ποίμνιον αὐτῶν, καταστήσαντες εἰς αὐτοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους ἐμίσευσαν διὰ τὴν Ῥώμην, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ μέρος ἀπὸ τὸ λείψανον τοῦ ἀγίου Κλήμεντος Πάπα Ῥώμης· ἔως δὲ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέθανεν ὁ Πάπας Νικόλαος, καὶ ἐγένετο

(1) Ὁ Θεοφύλακτος λέγει ὅτι αὐτοὶ ἀπὸ λόγου τους ἠθέλησαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ῥώμην νὰ δείξουν τὴν μετάφρασιν τῆς θείας Γραφῆς, μιμούμενοι λέγει καὶ αὐτοὶ τὸν Παῦλον εἰς τοῦτο· ὁ ὁποῖος ἀνέστη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ κοινώσῃ εἰς τοὺς ἐκεῖ Ἀπόστολ. τὸ Εὐαγγέλιόν του· καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ (τὸ γὰρ πρότερον δὲν ἔχει καμμίαν ἀπορίαν) ἀκολουθεῖ μία μεγάλη ἀπορία, πῶς αὐτοὶ ἄφηκαν τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁποῖου ἦσαν τέκνα, καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐστάλησαν εἰς ἐκεῖνο τὸ κύρυγμα, καὶ ἐπῆγαν νὰ δείξουν τὰ βιβλία τους εἰς ξένον κριτήριον, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἦτον ἀκόμα τότε μία ἡ ἐκκλησία· φαίνεται νὰ ἦναι πιθανωτέρα ἢ προτέρα αἰτία, δηλαδὴ ὅτι προσταχθέντες ἀπὸ τὸν Πάπαν Νικόλαον ἐπῆγαν εἰς τὴν Ῥώμην· ἐπειδὴ ἀνωτέρω αὐτὴ ἡ Χιλιανταρινὴ διήγησις εἶπεν ὅτι ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ὄντες ἀκόμα οἱ ἄγιοι εὗρηκαν πρὸς Βουλγαρικά στοιχεῖα, καὶ ἐμετάφρασαν εὐθὺς καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, καὶ ἐχάρησαν διὰ ταῦτα ὁ Βασίλεως καὶ ὁ Πατριάρχης· ὅθεν δὲν ἦτον χρεῖα νὰ ἔλθουν πάλιν ὀπίσω νὰ δείξουν τὰ ἴδια· ἔξω μόνον, ἂν εἴπῃ τινὰς εἰς τὸ τοῦ Θεοφύλακτου, ὅτι ἀπέφυγον καὶ οὗτοι τὴν καινὴν τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ὅστις ἐπατριάρχευσε μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰγνατίου· ἀνάγνωθι τὰ περὶ τούτων εἰς τὸ Πέτρα Σκανδαλίου· καὶ δὲν εἶναι παράξεον ὡς μακρὴν εὐρεθέντες νὰ ἡπατήθησαν ὑπὸ τῶν παρὰ τοῦ Νικολάου εἰς Βουλγαρίαν ἀποσταλόντων, οἵτινες τὸν Φώτιον ἐκάρητον παράνομον, καὶ ὡς τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ Πάπα καθηρμένον.

Ἀδριανὸς ὁ δεύτερος· αὐτὸς μαθὼν τὸν ἐρχομὸν αὐτῶν πῶς ἐπλησίασαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐξῆλθεν αὐτὸς ὁ ἴδιος Πάπας μετὰ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ κλήρου, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, μετὰ λαμπράδων καὶ θυμιαμάτων, προπορευομένου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, καὶ τοὺς ὑπεδέχθη ὅχι ἀλλέως, παρὰ ὡς Ἀποστόλους Κυρίου· ἐπειδὴ ἀπὸ πολὺν καιρὸν προτῆτερα ἤκουε τὴν ἑρυντὴν τῆς φήμης των, καὶ κατὰ πολλὰ ἐπεθύμει, πῶς νὰ ἦτον τρόπος νὰ ἰδῇ καὶ τὴν ἀστραπὴν τῶν ἱερῶν τους προσώπων· ὅθεν τότε ὑπεργαρεῖς γενόμενος, πῶς ἀπῆλause παραδόξως, ἐκείνους ὅπου ἐθαύμαζε μακρόθεν, τὸν μὲν Θεὸν ἐδόξασε καὶ εὐχαρίστησεν ἐκ ψυχῆς, διὰ τὴν μεγάλην ταύτην χάριν ὅπου ἀνεπίστως ἠζιώθη, τοὺς δὲ ἀγίους ἐμακάρισε, καὶ μετὰ τὰ πλέον· ὑψηλότερα καὶ λαμπρότερα ἐγκώμια ἐνώπιον ὅλου τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου ποιμνίου τοὺς ἐτίμησε· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς βεβαιώνωντας τὴν φήμην καὶ τὴν ἀποστολικὴν ὑπόληψιν τῶν ἀγίων του, πολλὰ καὶ διάφορα σημεῖα καὶ θαύματα κατ' ἐκείνας τὰς ὥρας εἰς τὸν Λαὸν τῆς Ῥώμης ἐνήργησε· μετὰ ταῦτα λειτουργήσας ἐλόγησε τὰ βιβλία τῶν θείων Γραφῶν ὅπου ἐμετάφρασαν, ὡς κατὰ ἀλήθειαν ἀποτέλεσμα τῆς τῶν ἀγίων Πίστεως καὶ χάρισμα τοῦ ἀγίου πνεύματος· καὶ πέρνωντάς τα μετὰ τὰς χεῖρας του τὰ ἔβαλον ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ὡς μίαν προσφορὰν εὐπρόσδεκτον, καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ θυσίαν καὶ ἀφιέρωμα· τούτων οὕτω γενομένων, ἔφθασεν ἡ ὥρα εἰς τὸν μακάριον Κύριλλον νὰ μεταστῇ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, εἰς τὴν οὐράνιον καὶ αἰώνιον· καὶ προγνώριζας τὴν τελευτὴν του ἐνεδύθη τὸ μέγα ἀγγελικὸν σχῆμα· εἶτα ζήσας ὀλίγας ἡμέρας ἀπῆλθε πρὸς Κύριον, καὶ ἐνταφιάσθη ἐντίμως εἰς τὸν Ναὸν τοῦ ἀγίου Κλήμεντος, ἐνθα καὶ τὰ λείψανα ὅπου ἔφερον ἀπὸ τὴν Χερσῶνα κατέθεντο· καὶ ἀνέδειξεν ὁ Κύριος τὸν ἱερόν του τάφον πηγὴν θαυμάτων καὶ ἰαμάτων εἰς τοὺς μετὰ πίστεως αὐτῷ προστρέχοντας· εἶχον δὲ οἱ ἄγιοι τοῦτοι εἰς τὴν συνοδίαν τους τοὺς πλέον ἐξαιρέτους τῶν μαθητῶν τους καὶ κατὰ τὴν μάθησιν καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν· οἱ ὁποῖοι καὶ ἐξ ὀνόματος ἦσαν οὗτοι· Κλήμης, Γορδάσος, Ναοὺμ, Ἀγγελάριος, καὶ Σάβδας· καὶ εἰς αὐτοὺς τότε ὁ ἀγιώτατος Πάπας ἔδωκε διαφόρους ἐκκλησιαστικούς βαθμοὺς· ὅτε καὶ τὸν μακάριον τοῦτον Κλήμεντα ἐτίμησε μετὰ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα· τὸν δὲ Θεὸν Μεθόδιον τὸν διδάσκαλόν τους, μὴ βουλόμενον καὶ πᾶσι τρόποις παραιτούμενον ἐπίσκοπον Μωράβας τῆς Πανονίας ἐχειροτόνησεν· ἀναδεχθεὶς ὁμοῦς ὁ ἱερὸς Μεθόδιος τὴν ποιμαντὴν ἐδῶ συτικὴν φροντίδα τῆς Μωράβας (1) μετὰ ὀλίγων ἡμερῶν νεχῶς ἀκο-

(1) Μωράβον αὐτὴν ὀνομάζει ὁ Θεοφύλ. ὁμοῦς δὲν φαίνεται νὰ ἦναι πόλις, ἀλλ' ἐπαρχία· καὶ ἴσως εἶναι αὕτη ἡ νῦν καλουμένη Μωραβία ἥτις καὶ μεγάλη Μωραβία καλεῖται παρὰ τῷ βασ. Κωνσταντ. τῷ πορφυρογεν-

παρέλευσιν, ἀπελθὼν εἰς τὸν τάφον τοῦ ἡγαπημένου τοῦ λουθεῖ ἡ τοῦ
αὐταδέλφου καὶ ὁμοζύγου καὶ συνεμπόρου, καὶ πυκνὰ θεοφυλάκτου
μετάφρασις.
τὸ ὄνομα ἐκείνου ἀνακαλεσάμενος, καὶ τὴν σωματικὴν αὐτοῦ στέ-
ρησιν ἀποκλαυσάμενος, ἐπικαλεσάμενος δὲ τὰς ἐκείνου πρεσβείας
εἰς ἐδικὴν του βοήθειαν, ἀνεχώρησε μετὰ πολλῆς λύπης ἀπὸ τὴν
ῥώμην ἔχοντας μὲ λόγου του τὸν ἱερὸν Κλήμεντα, καὶ τοὺς προει-
ρημένους ἀκολουθοῦντες του· φθάσας δὲ εἰς τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ
ποιμνὴν εὐθὺς ἔβαλεν εἰς ἔργον τὴν διακονίαν τοῦ πνεύματος, καὶ
ἔδειξεν ἐμπράκτως τὸν ἐπίσκοπον, καθὼς προλαβὼν τὸν ἐπερίγραφεν
ὁ θεὸς Ἀπόστολος πρὸς τὸν ἐδικόν του Τιμόθεον· ἀλλὰ διὰ τὴν συν-
τέμνω ἐγὼ τὸν περὶ τοῦτου λόγον, εἶχε μὲν ἀγῶνα ὁ μέγας Με-
θόδιος τὴν διδασκαλίαν ἀπλῶς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὴν Εὐαγγελικὴν Πο-
λιτείαν· ὅμως ὁ περισσότερος καὶ κυριώτερός του πόλεμος ἦτον ἐ-
ναντίον εἰς τὴν νεοπαγῇ κακοδοσίαν, διὰ τὴν φυλάξῃ ἀνόθευτον καὶ
ἀκίβδηλον, ὡσάν βασιλικὸν νόμισμα τὸ δόγμα τῆς Πίστεως, ὅπου
ἄρχισεν ἀπὸ τότε τὴν ἀνατρέπεσθαι μὲ τὴν προσθήκην ὅπου ἐτόλ-
μῃσαν μερικοὶ τὴν κάμινον εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον τῆς πίστεως, καὶ
πολλοὶ ἐβλάπτοντο μὲ τὴν κακίστην βλασφημίαν τῶν Σπαραγγῶν
(1) οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος κινούμενοι, ἠθέλησαν τὴν
μετακινήσουν ὅρια αἰώνια ἃ οἱ πατέρες ἡμῶν ἔθεντο τῇ ἐκκλησίᾳ

νῆτω ἐν τῷ περὶ θεμάτων, οὕτω καλουμένη ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Μωράβα· ἐ-
πειδὴ δὲ λέγει ὁ Θεοφύλ. Μωράβον τῆς Πανονίας (Πανονία δὲ ἐλέγετο ἡ
νῦν Οὐγκαρία) ἴσως τότε ἦτον ὑπὸ τὴν Οὐγκαρίαν· τὰ νῦν δὲ τελεῖ ὑπὸ τὴν
Ἀυστριακὴν αὐτοκρατορίαν, μέρος οὕσα ἦτοι δουκάτον μεγαλώτατον τῆς Βοε-
μίας, ἥτις Βασιλείον οὕτα ποτὲ νῦν ὑποτελεῖ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν αὐτὴν αὐ-
τοκρατορίαν· ἐν τῷ ἐπὶ πολὺ διήρκεσεν ἡ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὀρθοδοξία,
ἴσως ἐκ τῆς καλῆς διδασκαλίας τοῦ Μεθοδίου.

(4) Σπαραγγοὶ τί λογῆς γένος ἀνθρώπων ἦσαν, ἃς μᾶς τὸ σημειώσῃ
ἄλλος· ἡμεῖς γὰρ ὅλως ἀγνοοῦμεν· λέγουσι δὲ οἱ ἱστορικοὶ· ὅτι ἡ αἵρεσις
αὕτη εἰς τὴν Φραγγίαν, ἦτον τὴν νῦν λεγομένην Φράντζαν, πρῶτον ἐγενήθη,
ἀκόμα ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἐδόξης Συνόδου· ἐκείθεν δὲ τινες ψευδοδιδά-
σκαλοι ἐλθόντες εἰς αὐτὰ τὰ μέρη δηλαδὴ τῆς Ἀουστρίας καὶ τῆς Βουλγα-
ρίας, εὐθὺς εἰς τὴν πρώτην ἐπιστροφὴν τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ἐδίδασκον τὴν ἐν
τῷ συμβόλῳ προσθήκην· λοιπὸν ἂν ἐκείνους ὀνομάζῃ Σπαραγγοὺς ἐνταῦθα
ὁ Θεοφύλ. οὐκ οἶδα· σὺ δὲ σημειώσῃ ὡς ἐν παρόδῳ, ὅτι οὐκ ὀρθῶς τινες
λέγουσιν, ὅτι εἰς τὸν ἑννατον αἰῶνα ἐδέχθη τὴν προσθήκην ἡ ἐκκλησία τῆς
Ῥώμης· τὸν γὰρ τότε Πάπαν Ἀδριανὸν μακάριον καὶ ὅσιν Πάπαν ὀνομάζει
ὁ ἱερὸς Θεοφύλ. τὸν ὅποιον βέβαια δὲν ἤθελε τὸν ὀνομάζει τοιοῦτης λογῆς,
ἂν ἦτον αἱρετικὸς· ἀλλὰ καὶ ὁ μετὰ τὸν Ἀδριανὸν Ἰωάννης ἐπιστολῇ πρὸς
τὸν Φώτιον μετὰ τοῦ Ἰούδα συντάττει τοὺς τοῦτο λέγοντας· καὶ τελευταῖον
ἴσμεν, ὅτι χριστοφόρος ὁ Πάπας τοῦτο πρῶτος ἐξεφώνησεν ἐπὶ ἐκκλησίας,
καὶ εἰς τὰ ἐγκύκλιά του γράμματα ἐγγάφως τὰ ἐκήρυξεν· ἦν δὲ οὕτω ἐπὶ
τῆς Βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου· ὅστις ὁμολογουμένως,
κατὰ τὸν δέκατον ἤμασεν αἰῶνα.

τοῦ Θεοῦ ἐδίδασκον γὰρ οἱ ἐπάρατοι ἐκεῖνοι καὶ ἔλεγον, ὅτι τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ παρεύεται, ὅχι μόνον ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ
ἐκ τοῦ υἱοῦ (1)· καὶ ἐπειδὴ ἴδιον εἶναι ὅλων τῶν αἱρετικῶν, ὅταν
δὲν δύνανται νὰ νικήσουν μὲ τὸν λόγον, νὰ μεταχειρίζωνται τὰ ἔργα
τῆς τυραννίας, διὰ τοῦτο καὶ ὁ καλὸς οὗτος ποιμὴν, ἐπειδὴ στεφ-
ρώτατα πρὸς τοὺς νοητοὺς ἐκείνους λύκους ἐμάχετο, καὶ τῇ δυνά-
μει τῶν θείων του λόγων τοὺς ἀπεστόμωνε, πολλὰς θλίψεις καὶ
κακώσεις ἐπάσχευ ἀντάμα μὲ τὸν ἱερὸν Κλήμεντα καὶ τὴν λοιπὴν
συνοδικὴν του, ἀπὸ τοὺς μιαινωτάτους ἐκείνους καὶ ἀθεωτάτους
Σπαραγγοὺς· μάλιστα δὲ οὗτοι ἔλαβον παρρησίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
θράσος, ἐπειδὴ ἔκαμαν ὅλον ἐδικόν τους τὸν ἄρχοντα Μωράβου
Σφενδόπλικον (2)· ἦτον δὲ ὁ Σφενδόπλικος αὐτός, ὅχι μόνον θάρ-
ραρος καὶ τοισιθάραρος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ σαρκιώτατος ἀκόμα,
καὶ ἀνδράποδον ῥυπαρώτατον τῶν γυναικείων ἡδονῶν· ὅθεν ὁ μὲν
θεὸς Μεθόδιος, ἐπειδὴ τὸν ἐδίδασκε σωφροσύνην, δὲν ἐφαίνετο εἰς
αὐτὸν ἀρεστὸς, ἀλλὰ μάλιστα καὶ θαρὺς καὶ πικρὸς· τούναντίον
δὲ οἱ μιαιοὶ ἐκεῖνοι ἐφαίνοντο καλοὶ καὶ ἀρεστώτατοι, ἐπειδὴ τοῦ
ἄνοιγαν ὅλας τὰς πόρτας, καὶ τοῦ εὐκόλυναν ὅλους τοὺς δρόμους
εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων, συγχωροῦντες εἰς αὐτὸν
ὅλα τὰ παράνομα, μόνον διὰ τὴν κερδήσουν τὴν γνώμην του, καὶ
τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας του, καθὼς καὶ ἐμπράκτως ἐγένετο· καὶ
ἤθελεν εἰπεῖν τινὰς, πῶς ἄλλαζαν μὲ ἐκείνον, τὴν βρωμερὰν ζωὴν,
μὲ τὰ στρεβλὰ δόγματα· ἄθλιοι καὶ ἐλεεινοὶ διὰ τὴν κακὴν καὶ
μαρὰν πραγματείαν τους· καὶ λοιπὸν διεφθαρμένος ὁ Σφενδόπλι-
κος ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου κατὰ πάντα ἐσύνησαν εἰς τὰς ἀσελείας
του, δὲν ἤθελε νὰ προσέχῃ πλέον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μεθοδίου,

(1) Ὅρα τὴν πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς ἐγκύκλιον τοῦ Φω-
τίου ἐπιστολὴν· ἐν ἣ καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ καταμηνύει νεωτερίσματα τῶν
δυτικῶν ὅπου ἐκήρυττον εἰς τοὺς νεοφυτίστους Βουλγάρους, τοῦτο δὲ κω-
ρωνίδια ὀνομάζει τῶν κακῶν· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ τέλος πάντων ἐξενίκησε τὰ
ἄλλα πάντα καὶ διήρκεσε, τὴν μίαν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς δύο ἐναντι-
ωτάτας καὶ πολεμιωτάτας πρὸς ἀλλήλας, πρῶτος ὁ μακάριος Φώτιος ἀντεῖ-
πεν εἰς τὴν κακοδοσίαν ταύτην λόγοις ἰσχυροτάτοις καὶ γενναιοτάτοις, κα-
ταστηλιτεύσας αὐτὴν ὡς ὄντως σατανικὸν ἐφεύρημα.

Παρὰ τῷ σοφῷ Ζοιρνακίῳ, φέρεται ἐπιστολὴ τοῦ Παπᾶ Ἰωάννου, πρὸς
τὸν ἱερὸν τοῦτον Μεθόδιον· ὅστις ἀκούσας ψευδῶς, ὅτι ὁ Μεθόδιος, φρονεῖ
καὶ διδάσκει τὴν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσιν· καλεῖ αὐτὸν εἰς Ῥώμην πρὸς
ἀπολογίαν, ὡς κατηγορεῖται· ἦν γὰρ ὁ Ἰωάννης ὀρθόδοξος, ἐναντίος τῇ
καινοτομίᾳ, τῆς ἐκπορεύσεως.

(2) Σφενδόπλικον ὀνομάζει τοῦτον ὁ Πορφυρογέννητος, ὃν δὲ ἐνταῦ-
θεν, ὅτι ὁ παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ Μωράβος, καὶ ἡ κατὰ τὴν Χιλανταρινὴν
διήγησιν Μωράβα, ἡ νῦν καλουμένη Μωραβία ἐστίν· ἄρχοντα γὰρ Μωρα-
βίας ὀνομάζει τὸν Σφενδόπλικον τοῦτον ὁ Πορφυρογέννητος.

μάλιστα καὶ ἐχθρῶδῶς πρὸς αὐτὸν ἐφέρετο· ἐδύλυγμα γὰρ ἁμαρτωλῶ, κατὰ τὸν Σολομῶντα ἡ θεοσέβεια· ἀλλὰ καὶ μετ' ὅλον ὁποῦ ἐκεῖνος ἦτον τοιοῦτος, ὅμως ὁμακάριος Μεθόδιος, δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τῶν νὰ κάμνῃ πρὸς αὐτὸν τῆς ποιμαντικῆς του φροντίδος τὸ ἔργον, διδάσκοντας καὶ παραινῶντας αὐτὸν, ἄλλοτε μὲν μετὰ τὰ ἱλαρὰ, ἄλλοτε δὲ μετὰ τὰ φοβερά, νὰ φυλάττῃ τοῦ δόγματος τὴν ὁρθότητα, καθὼς διδάσκουσιν αἱ θεῖαι γραφαί, καὶ νὰ μὴ δίδῃ προσοχὴν εἰς τὰ νεωτερίσματα τῶν αἰρετικῶν, διότι εἶναι στόματα τοῦ ἄδου, βεβαιώνωντάς τον ἀποφασιστικά, ὅτι θέλει πέσῃ εἰς μεγάλη κακὰ καὶ συμφορὰς, ἀνίσως ἀκολουθήσῃ τῆς κακοδοξίας τῶν αἰρετικῶν· καθὼς καὶ ἐγένεν ὕστερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου· ὅτι μετὰ τὸ τέλος ἐκείνου, καὶ αὐτὸς ἐξέσπασε τὴν κακίαν του κινῶντας διωγμὸν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ὁ θεὸς ἐπέφερε κατὰ τῆς κεφαλῆς του ὅλα τὰ κακὰ ὁποῦ τοῦ προεῖπεν ὁ ἅγιος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγέναν· τότε δὲν προεῖπε τὸν ἐδικὸν του θάνατον εἰς τὸν Ἄρχοντα, πῶς θέλει γένῃ μετὰ τρεῖς ἡμέρας (καθὼς καὶ ἐγένε) βεβαιώνωντας, καθὼς ἐγὼ στοχάζομαι, μετὰ τὴν πρόρρησιν ἐκείνην τὰς συγὰς παραινέσεις καὶ διδασκαλίας ὁποῦ τοῦ ἔκανε, διατὶ ἀνίσως ἡ προφητεία του εἰς ἔργον ἐλθοῦσα τὸν ἐδειξε προφήτην, καὶ ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος εἶχε τῶν μελλόντων τὴν πρόβλεψιν, βεβαιώτατα φανερόν εἶναι, ὅτι καὶ τὸ δόγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐφρόνει, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου τὴν σύστασιν ἠγωνίζετο, ἦτον πνευματικόν, εὐαγγελικόν, καὶ θεόπνευστον· ἔπειτα συγκαλέσας ἐμπροσθεν τοῦ ὁ θεὸς πατὴρ τὰ γνήσιά του τέκνα, κατὰ μύμησιν τοῦ Παύλου, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλὴν κληρονομίαν τοῦς ἄφησε, καὶ ἀξίαν τῶν πολλῶν ἐκείνων καμάτων καὶ ἰδρώτων ὁποῦ ἔχυσε διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πρῶτος αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἑνα τοιοῦτον πλοῦτον· ἀγαπᾷτε τάχα νὰ μάθῃτε τὴν κληρονομίαν ταύτην ποία εἶναι; αὕτη εἶναι τὰ λόγια τοῦ θεοῦ, τὰ ἐπιθυματὰ ὑπὲρ χρυσίου καὶ λίθον τίμιον πολὺν, καὶ ἡ σοφία, τὴν ὁποίαν εἶναι καλλίτερα νὰ πραγματεύεται τινὰς, παρὰ νὰ πραγματεύεται χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου θησαυρούς· ἠξεύρετε τοὺς ἔλεγεν, ὡς σπλάγχνα ἐδικάμου, τὴν δύναμιν ὁποῦ ἔχουν εἰς τὸ κακὸν οἱ αἰρετικοί· ἠξεύρετε, ὅτι μετὰ κάθε τρόπον αὐτοὶ δολώνουσι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ μετὰ τοιοῦτον θολερὸν ποτὸν ποτίζουνσι τοὺς πλησίον, καὶ τοὺς φέρουν εἰς τὴν ἀπώλειαν· καὶ τοὺς μὲν ἀπλουστέρους μεταχειρίζονται μετὰ πιθανότητα καὶ ἱλαρότητα, τοὺς δὲ δειλοὺς καὶ μικροψύχους μετὰ αὐστηρότητα· ἀλλ' ἡ ἐδικαῖς μας ψυχαῖς, καθὼς ἐλπίζω καὶ εὐχομαι, καλῶς ἔχουσι, καὶ πρὸς τὰ δύο αὐτὰ δύνανται νὰ ἀντέχωσιν· ὅθεν οὔτε μετὰ πιθανότητα λόγων θέλετε παρασυρθῆ, καὶ διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης θέλετε ἀπατηθῆ, ἐπειδὴ

εἴσθε καθὼς θεμελιωμένοι ἐπάνω εἰς τὴν Πέτραν τῆς Ἀποστολικῆς ὁμολογίας καὶ διδασκαλίας, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὡκοδομημένη ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς· πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγελάμενος· οὔτε ἀπὸ κενῆς φόβον θέλουσι κατασεισθῆ οἱ Πύργοι τῶν καρδιῶν σας· ἐπειδὴ ἐμάθετε ἀπὸ τὸ Δεσποτικὸν στόμα νὰ μὴ φοβῆσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνάμενων ζημιῶσαι καὶ ὅχι μόνον διαλόγου σας νὰ προσέχητε, ἀλλὰ μάλιστα σὰς παραγγέλλω καὶ τοὺς ἄλλους νὰ στηρίζετε εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ νὰ τοὺς διδάσκητε νὰ φυλάττωσι καλῶς τὴν παρακαταθήκην, τὴν ὁποίαν ἐλάβαμεν παρὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς θεῶν πατέρων· τὴν ὁποίαν θέλουν μᾶς τὴν ζητήσῃ ἀναγκαιῶς εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως· ἰδοὺ σὰς ἐφανερώσα καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰς ἐκείνων ἐπιβουλὰς· φυλάξτε λοιπὸν μετ' ὅλην τὴν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ τὰς ἐδικὰς σας καὶ τῶν ἀδελφῶν σας τὰς ψυχὰς· διατὶ ἐγὼ ἠξεύρω, ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν μου θέλουν ἐμβῇ λύκοι θαρεῖς εἰς ἐσάς, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν λυποῦνται παντάλως τὸ ποῖμνιον, διὰ νὰ σύρουν τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ ὀπίσω τους· εἰς τοὺς ὁποίους ἀντισταθῇ μετὰ στερεὰν πίστιν, καθὼς σὰς παραγγέλλει ὁ θεὸς Παῦλος· ὁ δὲ Θεὸς καὶ πατὴρ, καὶ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀμέμπτους παραστήσει εἰς καύχημα ἐδικὸν μου, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα καὶ ἄλλα περισσώτερα εἰπὼν εἰς χεῖρας τῶν ἁγίων Ἀγγέλων παρέδωκε τὸ μακάριον πνεῦμα του, ἀφ' οὗ μετὰ μύριους ἰδρώτας καὶ ἀγῶνας, εἰκοσιτέσσαρας χρόνους ἐποίμανε τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποῖμνιον.

Τοιοῦτοι λοιπὸν ἦσαν οἱ διδάσκαλοι τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος· ὅθεν ἂς στοχασθῇ καθ' ἑνας, ὅτι κατὰ τὸ δένδρον πρέπει νὰ ἦναι καὶ ὁ καρπός· καὶ ὅτι μέσα εἰς τοὺς ἀποστολικούς ἰδρώτας τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου, εἶναι ἕνα πολὺ μέρος καὶ τοῦ Κλήμεντος, ὡς ἀν συνεργοῦ καὶ συμβοητοῦ, καὶ εἰς τὰ πάντα προθυμοτάτου καὶ ἀποστολικοῦ κήρυκος· ἀκολουθεῖ δὲ τώρα νὰ ἰδοῦμεν καὶ τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεθοδίου συμβάντα, ἐπειδὴ θέλομεν ἰδῆ λαμπρὸν ὁμολογητὴν τὸν θαυμάσιον Κλήμεντα, ἀντάμα μετὰ τοὺς ἄλλους του συμμαθητάς· εἶχεν ἀφήσῃ διάδοχόν του ὁ θεὸς Μεθόδιος, ἦτοι Ἀρχιεπίσκοπον Μωράβου τὸν προῤῥηθέντα Γοράσδον, καὶ ἐφαίνετο ὡς ἀν νὰ εἰπῇ εἰς τὸν Γοράσδον ὁ Μεθόδιος· ὅθεν τὸ πάντολμον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν αἰρετικῶν δὲν ὑπέφερον νὰ ἔχωσι καὶ μετὰ θάνατον ἀντίμαχον ζωντανὸν τὸν Μεθόδιον· καὶ λοιπὸν βίαν μεταχειριζόμενοι διώκουσιν ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τὸν κοινωνικὸν ἐπίσκο-

πον τὸν Γοράσδον· ἀντεισάγουσι δὲ κάποιον Βιγνίκον καταμεθυσμέ-
νον ἀπὸ τὸν ἀκρατον τῆς αἰρέσεως, καὶ ὁποῦ ἐδύνατο νὰ μεθύσκη
καὶ ἄλλους, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Μεθόδιος ἐστὶ ζῶν εἶχε τὸν
παραδώσῃ εἰς τὸν Σατανᾶν τοῦ ἀναθέματος, ἀντάμα μὲ τοὺς ἐδι-
κούς του ὁμόφρονες, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα παράφρονες· τοῦτον λέ-
γω ἐκεῖνον τὸν παράφρονα Βιγνίκον, ὃ πόνοι καὶ ἀγῶνες τοῦ Με-
θοδίου, ὃ τριάς συγχρομένη τὰς ιδιότητας, εἰς τὸν θρόνον ἀνάγου-
σι, καὶ σηκώνει λοιπὸν κεφαλὴν ἢ αἵρεσις, καὶ μετὰ θορύβου καὶ
ταραχῆς ὁρμῶσι κατὰ τοῦ ὀρθοδόξου πλήθους τῶν μαθητῶν τοῦ
Μεθοδίου οἱ μιᾶροι ἀποστάται, καὶ τῆς κακοδοξίας προστάται· καὶ
διατὶ, ἔλεγον πρὸς αὐτούς, διατὶ ἀκόμα στέκεσθε καὶ κρατεῖτε
στερεὰ τοὺς νεκροὺς καὶ βρωμεροὺς λόγους τοῦ Μεθοδίου, καὶ δὲν
θέλετε νὰ συμφωνήσητε μὲ τὸν ζῶντα Ἀρχιεπίσκοπον, καὶ νὰ ὁ-
μολογήσητε, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;
τότε εὐθὺς ὁ Θεὸς Κλήμης ὡς ἐκ προσώπου ὄλων τῶν ἄλλων μα-
θητῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν οὕτως· «ὅτι ὁ μὲν Μεθόδιος δὲν ἀπέθανεν,
ἀλλὰ ζῇ, τὸ ἐμάθαμεν καὶ τὸ ἠξεύρομεν βεβαιότατα ἀπὸ τοὺς λό-
γους τοῦ κυρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποτὲ μὲν λέγει, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
καὶ ἀποθάνῃ ζήσεται· ἄλλοτε δὲ πάλιν λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς λέγε-
ται Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὡς ἂν ὁποῦ δὲν εἶναι
ἀποθαμμένοι ἀλλὰ ζωντανοί· οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, Θεὸς νεκρῶν,
ἀλλὰ ζώντων· λοιπὸν κατὰ τί σφάλλομεν ἡμεῖς, ἂν ἔχωμεν τὸν
ἐν Θεῷ ζῶντα, διδάσκαλον ἐδικόν μας, ὁποῦ πιστεύομεν, ὅτι
πνευματικῶς εὐρίσκεται ἀντάμα μὲ ἡμᾶς, καὶ συνομιλεῖ μυστικῶς
μὲ ἡμᾶς, καὶ μᾶς ἐνδυναμώνει ἐξ οὐρανῶν, ἐναντίον εἰς τοὺς πει-
ρασμούς, ὁποῦ μᾶς συμβαίνουσιν; εἰς τὸ πρῶτον σας ἐρώτημα
αὕτη εἶναι ἡ ἐδική μας ἀπόκρισις· διὰ δὲ τὸ δεύτερον, τὸ ὁποῖον
εἶναι ἡ νέα πίστις ὁποῦ μᾶς προβάλλεται, λέγομεν, ὅτι οὔτε μέσα
εἰς τὴν ἁγίαν γραφὴν τὴν εὐρίσκομεν, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἁγίους πατέ-
ρας διδασκομένην τὴν παρελάσαμεν· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὴν
δεχόμεθα, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν εἰς τὸ φοβερὸν ἀνάθεμα τοῦ Ἀποσ-
τόλου Παύλου, ὁ ὁποῖος μεγαλοφώνως ἐοῦ λέγων, εἴτις ὑμᾶς
εὐαγγελίζεται, ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ παρελάβετε ἀπὸ ἡμᾶς, ἀνά-
θεμα ἔστω· ἡμεῖς βέβαια· πνεῦμα υἱοῦ, καὶ πιστεύομεν καὶ ὁμο-
λογοῦμεν, καθὼς καὶ πνεῦμα ζωῆς διδασκόμεθα, καὶ πνεῦμα τῆς
ἀληθείας, ὁποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος υἱός· ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ πνεῦ-
μα ἐκπορευόμενον, οὔτε τὸ ἐμάθαμεν ἕως τώρα, οὔτε θέλομεν τὸ
μάθῃ εἰς τὸ ἐξῆς, οὔτε θέλομεν ἀρνηθῇ τὴν πίστιν, καὶ νὰ φανῶμεν
χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ὅχι ποτὲ μὰ τὸν ἁγιασμὸν τῆς
χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς μὲν πιστεύομεν,
ὅτι πηγάζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅτι ὁ πατὴρ εἶναι μόνος

προβολεύς καὶ αἴτιος τοῦ Πνεύματος· ὁμολογοῦμεν δὲ, ὅτι καὶ τοῦ
υἱοῦ εἶναι ἴδιον καὶ οἰκεῖον, ὡς ὁμοούσιον καὶ ὁμόθεον, καὶ ὅτι
δι' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ φανεροῦται, χορηγεῖται, καὶ δίδεται πάν-
τοτε εἰς τοὺς ἀξίους· ὅχι ὅμως διὰ τοῦτο, ἡγουν ἐπειδὴ παρὰ τοῦ
υἱοῦ δίδεται, διὰ τοῦτο καὶ ἐξ αὐτοῦ, ἢ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται
ἐπειδὴ ἄλλην ἔννοιαν ἔχει τὸ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἄλλην τὸ δίδεσθαι·
τὸ ἐκπορεύεσθαι δηλοῖ τρόπον ὑπάρξεως τῆς ὑποστάσεως, ἡγουν
τοῦ προσώπου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὅτι καθὼς ὁ υἱὸς εἶναι καὶ
λέγετε ἐκ τοῦ πατρὸς γεννητῶς, καὶ τοῦτο σημαίνει τὸν τρόπον
τῆς προσωπικῆς ιδιότητος τοῦ υἱοῦ, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι
καὶ θεολογεῖται ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἐκπορευτῶς, τὸ ὁποῖον ὡς
εἵπομεν τὸν τρόπον τοῦ ὑπάρχειν δηλοῖ· τὸ δὲ χορηγεῖσθαι, ἢ
δίδεσθαι, δὲν σημαίνει τὸν τρόπον τοῦ εἶναι, ἀλλὰ φανερώνει πλου-
τισμὸν καὶ διαμοιρασμὸν τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
πρὸς ἁγιασμὸν τῶν λογικῶν κτισμάτων καὶ διὰ νὰ λαμπρύνωμεν
καὶ νὰ φανερώσωμεν τὸν λόγον μας, καθ' ὅσον δυνάμεθα, μὲ κἀνένα
παραδείγμα, ἐννοήσατε ἓνα κάποιον Βασιλέα, ὁ ὁποῖος προβάλλει
ἀπὸ τοὺς ἐδικούς του θησαυροὺς ἓνα πολὺν πλοῦτον· τὸν ὁποῖον
πέρνωντάς τον ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλέως τὸν ἔχει ἐδικόν του, καὶ τὸν
διαμοιράζει εἰς ἐκείνους ὁποῦ θέλει· τὸ παραδειγμα εἶναι ἀσθενές,
ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἀπόρρητα Μυστήρια τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅμως
ὡς ἂν εἰς τύπον καὶ σκιάν, ἐννόησον Βασιλέα τὸν ἀναρχον Πατέρα,
πλοῦτον τὸ Πνεῦμα, ἐκ τῶν ἀρρήτων θησαυρῶν τοῦ πατρὸς προβαλ-
λόμενον, υἱὸν δὲ Βασιλέως τὸν συνἀναρχον υἱὸν τοῦ πατρὸς, τοῦ
ὁποῖου καὶ οἰκεῖον εἶναι τὸ Πνεῦμα, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀ-
ξίους διανέμεται· βλέπετε τί λογῆς ἡμεῖς ἠξεύρομεν νὰ θεολογῶ-
μεν τὴν πρόβλησιν καὶ ἐκπόρευσιν, χωριστὰ ἀπὸ τὴν χορηγίαν καὶ
διάδοσιν εἴτε διανομήν; πολλὰ καὶ ἄλλα ἐδυνάμεθα νὰ συνάψωμεν
εἰς τούτην τὴν ἐξήγησιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ξεμακρύνωμεν ἐπὶ πολὺ
τὸν λόγον μας, τοῦτο μόνον λέγομεν, ὅτι τέσσαρα εἶναι τὰ Ἅγια
Εὐαγγέλια, ὁποῦ μᾶς διδάσκουσι τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας μας· εἰς
τὰ τρία δὲν εὐρίσκεται λέξις, ὁποῦ νὰ φανερῶνται αὐτὴν τὴν νέαν
Πίστιν· εἰς τὸ τέταρτον, ὁποῦ εἶναι τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ καὶ
ἐπιστηθίου τοῦ Εὐαγγελίου, εὐρίσκεται μάλιστα ῥητῶς καὶ ὁλοφά-
νερα, ὅλον τὸ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ἐδικοῦ σας νεωτερισμοῦ· ἐπειδὴ
ἐκεῖ μέσα, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁποῦ εἶναι ἡ πηγὴ τῶν Εὐαγγελίων
καὶ πάσης θεολογίας, φωνάζει καὶ λέγει ῥητῶς καὶ κατ' ἐπιστροφὴν
«τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται»· ἐπὶ
μᾶς διδάσκει, καὶ οὕτω μᾶς ἀποφασίζει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τί
ἄλλο χρειάζεται περισσώτερον νὰ εἰπῶμεν πρὸς ἀποκρίσιν; τίπο-
τας ἄλλο δὲν μένει, πᾶρεξ νὰ παύσητε ἀπὸ τὸ νὰ ἐμπήγετε τὸ

ξίφος εἰς τὴν καρδίαν σας, μὲ τὸ νὰ ἀντιφέρεσθαι τόσον πεισματικῶς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν πρῶτον καὶ μέγαν Εὐαγγελιστὴν, καὶ νὰ δογματίζετε χωρὶς τοῦ Πνεύματος τὰ περὶ τοῦ Πνεύματος, ἢ νὰ εἰπῶ καλλιτέρα, ὅτι λαλεῖτε ἀπὸ τὸ ἐναντίον Πνεῦμα ἐνηγούμενοι καὶ κινούμενοι· αὐτὴν τὴν ἐλευθεροστομίαν καὶ τὴν λαμπρὰν ἀλήθειαν τῶν θεοσόφων λόγων τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν οἱ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Βιγνίκου, ἐκλείσαν τὰς ἀκοάς των μὲ τὰς χειράς των, καθὼς ἓνα καιρὸν οἱ λιθοβολοῦντες τὸν Στέφανον τὸν γενναῖον τοῦ λόγου μάρτυρα· καὶ καθὼς ἐκείνοι τότε, οὕτω καὶ οὗτοι τῶρα ἄρχισαν νὰ κάνουν μέγαν θόρυβον, καὶ νὰ γεμίζουν τὰ πάντα ἀπὸ σύγχυσις φοβερὰν, ὥστε ὁποῦ καὶ παρ' ὀλίγον ἦλθον νὰ καταξέσχισουν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους προστάτας τῆς ὀρθοδοξίας, διὰ νὰ νικήσουν καὶ μὲ τὰς χειράς, ἀφ' οὗ ἐνικήθησαν μὲ τὴν γλῶσσαν· τέλος πάντων φεύγοντες ἐκείθεν μὲ μανικὴν ὁρμὴν, ἔδραμον εἰς τὸ καταρύγιόν τοὺς τὸν ἀπαίδευτον καὶ κτηνώδη Σπενδόπλικον· καὶ διαβάλλουσι τὸν Κλήμεντα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὀρθοδόξους ὡς νεωτεριστὰς εἰς τὴν πίστιν· καὶ κοντὰ εἰς τοῦτο τὸν ἔκαμαν καὶ νὰ πιστεύσῃ, καὶ ὅτι ἂν δὲν τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ γένουν ὁμόφρονες μὲ λόγου του καὶ μὲ αὐτοὺς, ἔχουσι νὰ κινήσῃ καὶ ἐναντίον εἰς τὴν ἐδικήν του πολιτικὴν ἐξουσίαν· ὅτι πάντα ὁ ἀντίδοξος εἶναι καὶ ἀντίμαχος· κράζει λοιπὸν ὁ Σπενδόπλικος τὸν Κλήμεντα καὶ τοὺς λοιποὺς, καὶ μὲ εἰρηνικὸν τρόπον λέγει πρὸς αὐτοὺς. «Τί εἶναι τοῦτο τὸ σχίσμα, ὁποῦ ἀκολουθεῖ ἀναμεταξύ σας, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν πολεμεῖτε ἀνατάπανυστα ἀνάμεσόν σας; δὲν εἶσθαι ἀδελφοί; συμφωνήσατε καὶ ὁμογυνωμήσατε ἀνάμεσόν σας, καὶ μὴ θέλετε νὰ βιάζετε καὶ νὰ χαλάτε τὴν ὁμόνοιαν» τότε πάλιν ὁ μέγας Κλήμης, ὡς ἄλλος Πέτρος, ἐκστόματος ὅλον τῶν ἀδελφῶν ἔδωκε τὰς ἐξῆς ἀποκρίσεις λέγωντες. «Ἐπερπεν, ὦ Ἡγεμὼν, καὶ μακροὺς λόγους νὰ κάμωμεν περὶ τούτων, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἐγκαλούμεθα· ἐπειδὴ ὁ κίνδυνός μας δὲν στέκει εἰς μικρά, οὔτε γίνεται διὰ παραμικρά καὶ ποταπὰ πράγματα, ἀλλὰ γίνεται διὰ δόγμα Πίστεως, ὁποῦ περιέχεται εἰς τὴν θεολογίαν τῆς μακαρίας Τριάδος, καὶ κινδυνεύομεν νὰ ζημιωθῶμεν, ὅχι πρᾶγμα γήινον καὶ κοσμικόν, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν μας ψυχὴν, ὁποῦ εἶναι πρᾶγμα ἀσύγκριτον καὶ ἀνεξαγόραστον· ἀλλ' ἐπειδὴ πεῖραν δὲν ἔχεις τῶν θείων γραφῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι χρεῖα νὰ κάμωμεν τὰς ἀποκρίσεις μας, διὰ τοῦτο ἀναγκάζομεθα νὰ παρατρέξωμεν τοὺς μακροτέρους καὶ βαθυτέρους λόγους, καὶ νὰ ἀποκριθῶμεν εἰς τὴν ἐρώτησίν σου, μὲ λόγον συντομώτερον καὶ ἀπλουστερον· ἤξευρε λοιπὸν, ὦ Ἡγεμὼν, ὅτι νὰ σχιζόμεθα· ἐπειδὴ καὶ ὁ κύριος, μάχαιραν ἦλθε νὰ βάλῃ εἰς τὴν γῆν,

καὶ νὰ χωρίσῃ τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χειρόνος· τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακόν· τὸ ὀρθὸν ἀπὸ τοῦ στραβόν· ἀκούομεν δὲ καὶ τὸν Προφῆτην Δαβὶδ, ὁποῦ μισεῖ τοὺς μισοῦντας τὸν κύριον, καὶ πάλιν τιμᾷ κατὰ πολλὰ τοὺς φίλους τοῦ Χριστοῦ· ἡμεῖς λοιπὸν, ποτὲ δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν διὰ χριστιανούς, ἐκείνους ὁποῦ δὲν τιμῶσι τὸ Εὐαγγέλιον· ὅτι ἐκεῖ μέσα λέγει ὁ εἰς τῆς Τριάδος, ἦτοι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ῥητῶς ταῦτα τὰ λόγια «τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» καὶ αὐτοὶ προσθέτουσι καὶ λέγουσιν, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται· καὶ ἂν αὐτὸ ὁποῦ αὐτοὶ λέγουσιν εἶναι ἀληθινόν, διὰ τί ἐκεῖνος ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἐπρόσθεσε καὶ τοῦτο, καὶ νὰ εἴπῃ «ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ παρ' ἐμοῦ ἐκπορεύεται, ὁποῦ μόνος ἐκεῖνος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε Ἄγγελος δύναται νὰ ἡξέυρῃ τὴν αἰδίον τοῦ Πνεύματος ἐκπόρευσιν; ἓνα λοιπὸν τοῦτο, ὁποῦ αὐτοὶ θέλουσι νὰ γίνωνται σωφώτεροι καὶ θεολογικώτεροι ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ φθάνουσιν εἰς τὴν ἀναισχυντίαν καὶ ἀσέβειαν, ὥστε νὰ νοθεύωσι καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· Δεύτερον ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἡ Δευτέρα οἰκουμένη ἀγά. Σύνοδος, ἡ ὁποία ἐσυναθροίσθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἀπεφάσισε τί πρέπει νὰ φρανῶμεν καὶ νὰ λέγωμεν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐπειδὴ καὶ διὰ τοῦτο ἐσυνάχθησαν ἐκεῖνοι οἱ θεϊότατοι Ἀρχιερεῖς, ὡς ἂν ὁποῦ ὁ πνευματομάχος Μακεδόνιος ἐβλασφήμει εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγωντάς το κτίσμα, καθὼς καὶ ὁ Ἀριος ἔλεγε κτίσμα τὸν υἱόν· αὐτὴ ἐξέδωκε σύμβολον Πίστεως, τοῦτο ὁποῦ καὶ τὴν σήμερον ἡ οἰκουμένη ὅλη κρατεῖ, ὅχι ἐκεῖνο τὸ τῆς πρώτης Συνόδου ἀνατρέπουσα, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ μάλιστα ἀναπληροῦσα, ἐκεῖνο ὁποῦ ἄφησεν ἑλλειπὲς ἡ πρώτη, ὡς ἂν ὁποῦ εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἀκόμα δὲν εἶχαν κινήθῃ τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζητήματα, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἐκεῖνο τὸ τῆς πρώτης Συνόδου, δὲν ἐξεδόθη τελεία ἡ θεολογία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ Δευτέρα ἐξ ἀνάγκης τὴν ἐτελείωσε· λοιπὸν ἂς ἰδοῦμεν καὶ εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τότε καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐστάθη καὶ εἶναι τὸ κοινὸν μάθημα τῆς Πίστεως, εἰς ὅλην τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν· καὶ χριστιανὸς δὲν γίνεται ποτὲ τίνας, χωρὶς αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν· καὶ σὺ δὲ ὦ ἴδιος, ὦ Ἡγεμὼν· αὐτὸ τὸ ἴδιον μεταγλωττισμένον ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν Γραικῶν, καθ' ἑκάστην λειτουργίαν τὸ ἐκφωνεῖς ἐπ' ἐκκλησίας, ἂς ἰδοῦμεν λέγω μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ἅγιον σύμβολον, τί λογῆς ἐθέσπισαν ἐκεῖνοι οἱ θεοφόροι Πατέρες νὰ λέγωμεν τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἢ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον; φανερόν, ὅτι μόνον ἐκ τοῦ πατρὸς χωρὶς ἐκείνην τὴν προσθήκην, ὁμολογοῦμεν μέσα εἰς τὸ σύμβολον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· πῶς λοιπὸν ἡμεῖς νὰ συμφωνήσωμεν μὲ

ἐκείνους, ὅπου καὶ τὸ Εὐαγγέλιον καταφρονοῦσι, καὶ τὸ κοινὸν μᾶθημα τῆς Πίστεως ἀθετοῦσι, τὸ ὁποῖον ἡ κατὰ πάντα σεβασμία Σύνοδος ἐκείνη μᾶς ἐπαράδωκε πεφωτισμένη βέβαια ἐκ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος, καὶ ὅλως ἢ ἄλλως μετὰ ταῦτα, τόσον οἰκουμενικαί, ὅσον καὶ τοπικαί τὸ ἐσπερώσαν καὶ μὲ τρομερὰς κατάρτας καὶ ἀναθέματα τὸ ἐπεσφράξαν, διὰ νὰ μὴ τολμήσῃ τις νὰ προσθέσῃ, ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ τί ἐξ αὐτοῦ; τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, μᾶς λέγει ὁ Θεὸς Ἀπόστολος; εἰ μὲν μεταβάλλουν τὰς γνώμας των, καὶ σταθεροῦν μὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ μὲ τοὺς Θεοὺς πατέρας, χωρὶς ἀμφιβολίας θέλομεν τοὺς γνωρίσει ὡς ἀδελφούς· καὶ θέλομεν τοὺς ἐναγκαλισθῇ, καὶ ὡς πατέρας νὰ τοὺς καταφιλήσωμεν· ἀμή, ἀνίσως αὐτοὶ ἀποβάλλωσι τὸν ἓνα καθηγητὴν ἡμῶν τὸν Χριστόν, καὶ Συνόδους οἰκουμενικάς δὲν ψηφοῦσιν, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τοὺς ἰδικούς των λογισμούς, καὶ ματαιώνονται μὲ τὰ ἐδικάτους διανοήματα, ὡς ἦναι γνωστὸν εἰς πάντας, ὅτι ἡμεῖς ποτὲ δὲν θέλομεν μάθη ὑπὸ κάτῳ εἰς τοιοῦτους, διδασκάλους τὸ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δόγμα. Ἀὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπεκρίθη ὡς ἐκ μέρους ὧν τῶν ὀρθοδόξων ὁ θεόσοφος Κλήμης (1).

Ὁ δὲ Ἄρχων μόλις ἐκατάλαβεν ἀπὸ τὰ λεχθέντα, ὀλίγα τινα, ἐπειδὴ ἦτον παχύτατος εἰς τὸν νοῦν, καὶ παντάπασιν ἡλίθιος εἰς τὸ νὰ ἤμπορέσῃ νὰ καταλάβῃ θεῖα νοήματα, ἓνα μὲν διατὶ ἦτον ἀναθρεμμένος βαρβαρικῶς, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀλογώτατα, ἄλλο δὲ καὶ διατὶ εἶχε τὸν νοῦν του σκοτισμένον, καὶ πεπωρωμένον ἀπὸ τὰς μιαιρὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς· διατὶ, πῶς ἤμποροῦσε νὰ βαθύνῃ εἰς τὰς θεωρίας τῆς ἁγίας Τριάδος, ἄνθρωπος ὅπου ἦτον μακρὰν ἀπὸ τῆς σωφροσύνης τὸν ἁγιασμόν, χωρὶς τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ Παύλου, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον;

Ὁμῶς ἐρμηνευμένος ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτον ὅλος διόλου προσηλωμένος, ἔδωκεν εἰς τοὺς περὶ τὸν Κλήμεντα τὴν ἀκόλουθον ἀπόκρισιν· ἐγὼ μὲν γνωρίζω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου πολλὴν ἀμάθειαν, καὶ εἰς τὰ δογματικὰ εἶμαι παντελῶς ἰδιώτης, καὶ τί ἄλλο, παρὰ ἄνθρωπος ἀγράμματος; ὅμως ἀκολουθῶ τὸν χριστιανισμόν, καὶ θέλω τὸν ἀκολουθήσω ἕως εἰς τὸ τέλος μου· πλὴν ἀμφιβολίας τοιαύτας, πᾶθὼς ἐσεῖς λέγετε, καὶ κινεῖτε, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀρκετὸς νὰ τὰς λύσω μὲ δύναμιν λόγου, οὔτε ἡμπαρῶ νὰ διακρίνω ψευδοδιδάσκαλον, ἀπὸ ὀρθόδοξον· λοιπὸν, ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ μεταχειρισθῶ ἄλλο, παρὰ νὰ κάμω μίαν ἀπόφασιν, ὡς ἂν ἀπλὸς χριστιανὸς, ἐπάνω εἰς τὸ δόγμα τοῦτο, καθὼς καὶ εἰς τὰς

(1) Ὁ φιλιμωτάτης κατὰ ἀλήθειαν διὰ κάθε ὀρθόδοξον ἢ ἀπόκρισιν αὕτη ὁμοίως καὶ ἡ δοθείσα πρότερον κοινῶς εἰς τοὺς αἰρετικούς· μάλιστα διατὶ δὲν εἶναι καὶ τόσον θαθεὰ καὶ δύσκολα τὰ νοήματα, ὅπου περιέχουσι καὶ αἱ δύο.

ἄλλας ὑποθέσεις συνηθίζω νὰ κίνω· καὶ ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι τοιαύτη· ὅποιος ἔλθῃ πρῶτος νὰ ὁμώσῃ, ὅτι καλῶς καὶ ὀρθοδόξως πιστεύει, ἐκεῖνος, κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν εἶναι ὀρθόδοξος, καὶ εἰς τὴν Πίστιν δὲν σφάλει τίποτας, καὶ εἰς ἐκεῖνον καὶ ἐγὼ θέλω δώσω δικαίως τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας· δὲν ἐβράστε νὰ καλοστελεσιώσῃ τὸν λόγον ὁ Ἡγεμὼν, καὶ ἐν τῷ ἅμα οἱ Σπαραγγοὶ εὐρέθησαν εἰς τὸν ὅρκον προθυμότατοι, καὶ ὤμωσαν καὶ ἔστησαν τὴν κακοδοξίαν τους, εἰς κρίσιν ἀνόητον, τέλος ἐπιφέροντες οἰκειότατον καὶ ἀρμυδιώτατον· ἀπὸ τοιούτους κριτὰς ἐστεφανώθη, καὶ ἔλαβε τὰ νικητήρια κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἡ αἵρεσις· καὶ ἐπῆρεν ἐξουσίαν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ θλίβῃ καὶ νὰ κατατρέχῃ τοὺς γνησίους δούλους τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πίστεως φύλακας· ἐπειδὴ ὕστερα ἀπὸ τὸν ὅρκον τοῦτον, ἐδικαλόγησεν ὁ Ἡγεμὼν, ὅτι ὅποιος δὲν πιστεύει, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν Σπαραγγῶν, θέλει παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων τῶν ἰδίων, καὶ ἐκεῖνοι νὰ τὸν κύνουν, καθὼς θέλουν καὶ βούλονται· λοιπὸν ἀπ' ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ποῖος λόγος θέλει εὐρεθῇ τῶν ἰκανὸς νὰ διηγηθῇ καὶ νὰ περιγράψῃ, τὰ ὅσα ἡ κακία ἔδειξαν λαβοῦσα ἀπὸ τὴν δυναστείαν, ἐπραξεν ἐναντίον εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ μάλιστα ἐναντίον εἰς τὸν ἱερόν τοῦτον Κλήμεντα, ὡς ἂν ὅπου ἦτον καὶ πρῶτος καὶ στόμα τῶν ὀρθοδόξων, πῦρ κατὰ ἀλήθειαν ἐφαίνετο εἰς ὕλην ἀπὸ ἀέρα φυσώμενον· ἐκεῖνοι ἠνάγκαζαν τοὺς τοὺς νὰ συμφωνήσουν μὲ τὸ πονηρὸν δόγμα, τοῦτοι ἐδιαλογίζοντο καὶ ἐπρόβαλλον τὴν Πίστιν τῶν πατέρων τους· ἐκεῖνοι πάντα πράττειν, καὶ τοῦτοι πάντα πᾶσχειν ἦσαν ἔτοιμοι· ἄλλους ἀπανθρώπως ἐβασάνιζον· ἄλλων τὰ ὀσπῆτια ἤρπαζαν ἀνταμώνοντες τὴν πλεονεξίαν μὲ τὴν ἀσέβειαν· ἄλλους ἔσυρναν γυμνοὺς ἐπάνω εἰς τὰ ἀκάνθια, καὶ μάλιστα γέροντας ἀνθρώπους, ὅπου εἶχον διαβῆ καὶ τὰ ὅρια τῆς Λαβιτικῆς Ἡλικίας, καὶ ἦσαν ἤδη ὑπὲρ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη· ὅσοι δὲ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους ἦσαν νεώτεροι, τοὺς ἐπωλοῦσαν σκλάβους εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὄντως ἄζιοι τῆς μερίδος τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς ἀγχόνης ἐκείνου· διότι καθὼς ἐκεῖνος ἐπώλησε τὸν Χριστόν, τοιοῦτης λογῆς καὶ οὗτοι ἐπωλοῦσαν τοὺς δούλους τοῦ Χριστοῦ, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα τοὺς φίλους τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἐκεῖνος τοὺς ὀνόμασε· δὲν ἦτον δὲ καὶ ὀλίγοι οἱ καλλίνικοι τοῦτοι ἀθληταὶ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ διακόσιοι τὸν ἀριθμὸν ἦσαν μόνον οἱ τοῦ ἱεροῦ κατὰ λόγον· ὅσοι δὲ εἶχον τάξιν διδασκάλων ἐπάνω εἰς τοὺς ὀρθοδόξους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὡς εἴπομεν πολλάκις, τὰ πρωτεῖα εἶχεν ὁ Θεὸς Κλήμης πρεσβύτερος ὢν τὸ ἀξίωμα, καὶ κατὰ ἀλήθειαν λογιώτατος, τοῦτον δὲ καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ, ἤγουν Γοράσθον, Λαδρέντιον, Ναοῦμ, καὶ Ἀγγελάριον, καὶ τοὺς λοιποὺς ὀνομα-

στοὺς, τοὺς ἔβαλαν ὡσάν κακούργους εἰς τὰ σίδηρα καὶ τοὺς ἔκλει-
σαν εἰς σκοτεινοτάτας καὶ ἠρωμερωτάτας φυλακάς, ἐμποδίσαντες
εἰς αὐτοὺς κάθε λογῆς ἀνθρώπινην παρηγορίαν, καὶ τόσον αὐστηρά,
ὅπου δὲν ἐτόλμα τινὰς νὰ πλησιάσῃ, οὔτε συγγενῆς, οὔτε φίλος,
οὔτε ἄλλος τινὰς ἀπὸ τούτων γνωστούς· ἀλλ' ὁ παρηγορῶν τοὺς τα-
πεινοὺς Κύριος, καὶ τοὺς συντετριμένους τὴν καρδίαν θεραπεύων· ὁ
ψυχὴν θλιβομένην εὐφραίνων διὰ παρακλήσεων ἰσομέτρων κατὰ τὸ
πλῆθος τῶν πόνων καὶ τῶν θλίψεων, ἐκεῖνος, καὶ τότε ἐξάπέστει-
λεν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου αὐτοῦ τὴν βοήθειάν του, διὰ νὰ ἐπι-
σκεφθῇ καὶ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἁγίους· ἡ δὲ ἐξ ὕψους αὕτη βοή-
θεια ἐστάθη τοιαύτη ἦσαν, ὡς εἴπομεν, οἱ ἅγιοι κατάκλειστοι καὶ
καταφορτωμένοι ἀπὸ βαρύτατα, σίδερα· καὶ εἰς τοιαύτην κατὰ-
στασιν εὐροσκόμενοι, πάλιν δὲν ἀμελοῦσαν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον
τὴν προσευχὴν· ὅθεν ἀφ' οὗ μίαν ἡμέραν ἔψαλαν τοὺς ψαλμοὺς τῆς
Τρίτης ὥρας, ὕστερα ἀπὸ τούτους ἀκολούθησαν νὰ λέγουν καὶ ἐκεῖνοι
τὸ συνηθισμένον ἐφύμνιον, ἦγουν τὸ, κύριε ὁ τὸ πανάγιόν σου
πνεῦμα, μὲ τὸ ὅποιον παρακαλοῦμεν νὰ ἐγκαινισθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς
τὸ πανάγιον πνεῦμα, τὸ καταπεμφθὲν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἐν
τῇ Τρίτῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας. Τούτου λέγω τοῦ Τροπαρίου ψαλλομέ-
νου ὑπὸ τῶν ἁγίων, ὁ Θεὸς ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν ἔκα-
με νὰ τρέμῃ, καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, ὡσάν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ
Παύλου, ὅταν προσήυχετο μὲ τὰ δεσμά· ὁ ἦχος ἔγινεν ἐξ οὐρανοῦ,
καὶ τὰ σίδηρα ἔπεσαν εὐθὺς ἀπὸ τούτων ἁγίων· καὶ οἱ δεδεμένοι λε-
λυμένοι εὐρέθησαν, ἕνα καὶ μόνον ἄλυτον ἔχοντες δεσμὸν τὸν πό-
θον τοῦ Χριστοῦ, ὅπου τοὺς ἐκράτει δεδεμένους σφιγκτότατα μὲ
τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἔσεισε λοιπὸν τὴν γῆν ὁ Θεὸς καὶ συνετάρρα-
ξεν αὐτήν· ἐσεισθήσαν δὲ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πόλεως ἐκείνης, καὶ
διεταράχθησαν εἰς τὸ γενόμενον, ὥστε ὅπου ἐθαύμαζαν καὶ ἀπο-
ροῦσαν τί σκοπὸν εἶχεν ἐκείνη ἡ θεοσημεία· ἀφ' οὗ δὲ εἰς τὴν φυ-
λακὴν ἐπλησιάσαν, καὶ ἤκουσαν καὶ εἶδον τὸ θαῦμα, ὅπου ἔγινε
παραδόξως εἰς τοὺς ἁγίους, ἦγουν, πῶς ἔπεσαν ἀπ' αὐτῶν αἱ ἀλύ-
σεις, καὶ εὐρίσκοντο μὲ τελείαν ἄνεσιν, ἀκουτισθέντες κατὰ τὸν
Δαβὶδ, τὴν θεῖαν ἀγαλλίασιν, ταῦτα λέγω, ὡς ἤκουσαν καὶ εἶδον
οἱ λαοὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν, ἔδραμον εἰς τὸν Ἡγεμόνα, καὶ τί
εἶναι τοῦτο ἐφώναζαν; ἕως πότε δὲν ἀνοίγομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς
μας εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καθὼς ὁ Δαβὶδ περιγελά τὰ
εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν, τέτοιας λογῆς καὶ ἡμεῖς, ὀφθαλμοὺς ἔχομεν
καὶ δὲν βλέπομεν· ὥτα ἔχομεν καὶ δὲν ἀκούομεν; διατὶ δὲν αἰσθα-
νόμεθα τοῦτο ὅπου ἔγινεν εἰς τοὺς ἀληθινούς δούλους τοῦ Θεοῦ·
διατὶ δὲν βάνομεν εἰς τὸν νοῦν μας τὸ μέγα σημεῖον τοῦ Οὐρανοῦ;
ταῦτα ἔλεγον καὶ ἐφώναζον οἱ εὐλαβέστεροι· ἡ γλωσσαλγία ὅμως

τῶν αἰρετικῶν ἐσυκοφάντησε φανερώς τὸ θαῦμα, καθὼς καὶ ἡ πα-
νηρία τῶν Φαρισαίων, τὰ τελούμενά ποτε θαυμάσια παρὰ τοῦ Κυ-
ρίου· καὶ φανερά ἔλεγον, πῶς ἦτον γοητεία καὶ τέχνη τοῦ πονηροῦ,
ἐπισημίζοντες καὶ οὗτοι δηλαδὴ καὶ κηρύττοντες αἴτιον τοῦ πα-
ραδόξου ἐκείνου θαύματος, τὸν Βεελζεβοῦλ, οἱ γεμάτοι τῶν ἀπὸ
τὴν ἐκείνου ἐνέργειαν· καὶ λοιπὸν ὁ ἀσύνετος Σφενδόπλικος, πάλιν
ἀσύνετος φανείας καὶ ἀναίσθητος, πάλιν εἰς ἀλύσεις βαρυτέρας ἀπὸ
τὰς πρώτας ἐκαταδίκασε τοὺς ἁγίους· καὶ θάσανα εἰς τὴν φυλακὴν
πλέον ἀπαρηγόρητα ἀπὸ τὰ πρότερα· τρεῖς ἡμέραις ἀπέρασαν, καὶ
πάλιν τὴν προσευχὴν κάνοντες τῆς τρίτης ὥρας, τὰ ἴδια ἑτερα-
πούρησαν, καθὼς καὶ τὴν πρώτην φοράν· διότι πάλιν μὲ ἦγον ἐξ
οὐρανοῦ ἔγινε σεισμὸς, καὶ πάλιν πάντων αἱ ἀλύσεις ἐξέπεσον, καὶ
πάλιν οἱ θεομάχοι μηδὲν ἀπὸ τὰ γενόμενα εἰς τὸν ἡγεμόνα φανε-
ρώσαντες, εἰς τὰς ἰδίας κακοποιήσεις τοὺς ἁγίους ὑπέβαλον, ἡ
ὁποῖαις μάλιστα, ἀληθείας δικαζούσης ἔπρεπαν εἰς ἐκείνους τοὺς
ἀσεβεῖς· ἀλλ' ὅμως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ὁ δοξάζων τοὺς αὐ-
τὸν ἀντιδοξάζοντας, δὲν ἔπαυσε νὰ ἐνεργῇ εἰς δόξαν τῶν ἁγίων
του· διότι ἡμέραι δέκα ἀπέρασαν, καὶ πάλιν ἀνατολὴ ἐξ ὕψους
ἐπεσκέψατο τοὺς ἁγίους ἀθλητάς, καὶ οἱ ἀναίσθητοι αἰρετικοὶ τὴν
αὐτὴν ἔπασχον πῶρῳσιν, καὶ ἡ διεστρομένη του γνώμη δὲν ἔσχε·
μάλιστα δὲ καὶ εἰς τὸ ἄλγος τῶν ἁγίων, περισσώτερον ἄλγος ἐ-
πρόσθεσαν· ἐπειδὴ ἀφ' οὗ μίαν φοράν ἐπῆραν ἀπὸ τὸν Ἡγεμόνα τὸ
ἐνδόσιμον καὶ τὴν ἄδειαν, διὰ νὰ τοὺς κάμουν, καθὼς θέλουν καὶ
βούλονται, τέλος πάντων εὐγαλὰν ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν μέγαν ἀ-
θλητὴν Κλήμεντα, ἀντάμα μὲ τοὺς συνάθλους του, καὶ ἐβάλλθησαν
νὰ τοὺς τιμωροῦν μὲ πληγὰς σκληροτάτας· καὶ δὲ ἐσεδάσθησαν οὔτε
ἐλυπήθησαν οἱ ἀπάνθρωποι, οὔτε ἡλικίαν γεροντικὴν, οὔτε ἀσθένειαν
σωματικὴν, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν εἰς τὰ σώματα τῶν ἁγίων ἡ
πολυκαιρινὴ ταλαιπωρία καὶ κακοπάθεια· ὁ δὲ ἄρχων ἐκεῖνος τὸ τῶν
αἰρετικῶν ἀνδράποδον, δὲν ἔχει εἰδῆσιν ἀπὸ αὐτὰ οὐδεμίαν, ἐπειδὴ
κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ἔτυχε νὰ λείπῃ εἰς ἄλλο μέρος· ὅτι βέβαια
ἂν ἤθελεν εὐρεθῇ παρὼν, δὲν ἤθελεν κάμῃ τοιαῦτα κακὰ οἱ τρισα-
λιτήριοι ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁμολογητὰς τῆς ἀληθείας· διατὶ ἀγκαλὰ
καὶ ἐκράτει φανερά μὲ τὸ μέρος τῶν Σπραγγῶν, ὅμως εὐλαβεῖτο
καὶ ἐτίμα τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τὴν ἀρετὴν, καὶ μάλιστα ὅπου εἶχε
τρισεύση καὶ τὸ θαῦμα ὁ Θεὸς· τί τὸ ἐντεῦθεν; ὕστερον ἀπὸ τὰς
ἀπάνθρωπους ἐκείνας πληγὰς, χωρὶς νὰ συγχωρήσουν οἱ ἀπάνθρω-
ποι, οὔτε καὶ ὀλίγην τροφὴν εἰς τοὺς ἁγίους (ἐπειδὴ καὶ νέναν χρι-
στιανὸν δὲν ἄφηναν νὰ ρίψῃ εἰς τοὺς δούλους τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ καὶ
παρὰ μικρὸν κομμάτι ἀπὸ ψωμί) ὕστερον λέγω ἀπὸ τὰς σκληροτά-
τας καὶ φρικτὰς παιδείας ὅπου τοὺς ἔκαμαν, τοὺς ἐπαράδωκαν

εἰς στρατιώτας βαρβαριωτάτους καὶ ὠμοτάτους, νὰ τοὺς πάρῳσι καὶ νὰ τοὺς διασκορπίσουν εἰς διάφορα παραδούναθα μέρη, ἔρημα παντελῶς ἀπὸ ἀνθρωπίνην παραμυθίαν, ἐξορίαν δηλαδὴ παντοτεινὴν κατακρίναντες, τοὺς ὄντως οὐρανοπολίτας, καὶ θεράποντας τοῦ Χριστοῦ· παραλαβόντες λοιπὸν τοὺς ἁγίους οἱ στρατιῶται ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν παντελῶς μετοχὴν ἀπὸ ἀνθρωπότητα (ἐπεὶδὴ νέμιττοι ἦσαν) καὶ ἔχοντες ἐκφύσεως τὸ ἀνήμερον, ἐπεὶδὴ ἔλαβον καὶ πέτοιαν προσταγὴν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ἀφ' οὗ τοὺς εὐγαλαν ἀπὸ τὴν Πόλιν, τοὺς ἐγύμνωσαν ὁλοτελῶς, διὰ νὰ προξενήσουν εἰς αὐτοὺς δύο δεινὰ μὲ τὴν γύμνωσιν, ἓνα τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ γυμνοῦ σώματος, καὶ ἄλλο τὴν δριμύτητα τῆς ὑπερβολικῆς ψυχρᾶς, ἡ ὁποία κυριεύει εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ἀπὸ τὰς πνοαῖς τοῦ βορέως· καὶ διὰ νὰ μὴν ἀποθάνουν ἓνα θάνατον, ἀλλὰ πολλάκις, ὅσας φορὰς τὸν ἤλπισαν δηλαδὴ, διὰ τοῦτο, τώρα ἐκατέβαζαν τὰ σπαθία εἰς τοὺς τραχήλους των, τάχα διὰ νὰ τοὺς κόψουν, τώρα ἔσταζαν μὲ ἀγριότητα τὰ κοντάρια πρὸς τὰ πλευρά τους, ὡς διὰ νὰ τὰ ἐμπήξουν εἰς τὰ βάθη τῶν ἐντοσθίων τους, καὶ ἄλλα παρόμοια τοὺς ἔκαναν πολλά, καθὼς παρὰ τῶν ἀδίκων ἐκείνων ἐπροστάχθησαν, τέλος πάντων ἀφ' οὗ πολλά διαστήματα τοὺς ἐπῆγαν μακρὰν ἀπὸ τὴν Πόλιν, ἀφήσαντες αὐτοὺς ἐκεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν, ἐγύρισαν ὀπίσω οἱ βάρβαροι· οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογηταί, ἔχοντες τὴν παραγγελίαν τοῦ κυρίου, ὅπου μᾶς διδάσκει, ὅταν διωκόμεθα ἀπὸ μίαν Πόλιν, νὰ φεύγωμεν εἰς ἄλλην, τὴν Βουλγαρίαν ἐπέθουν νὰ ἰδοῦν εἰς τὸ ἐξῆς· εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἤλπιζον, πῶς θέλουν εὖρη ἄνεσιν τῶν πολλῶν τους θλίψεων· εὗρισκαν ὅμως καὶ μεγαλωτάτην δυσκολίαν καὶ ἀνάγκην εἰς τοὺς δρόμους ἐκείνους· ἐπεὶδὴ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἤθελαν καὶ νὰ μὴ φαίνωνται εἰς ἀνθρώπους διὰ τὸν φόβον, ἀπὸ τὸ ἄλλο πάλιν ἔπασχαν καὶ ἄκραν στέρησιν τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ σκεπασμάτων τοῦ σώματος· καὶ λοιπὸν ἐπεὶδὴ ἦσαν πολλοὶ, ἠναγκάσθησαν ἀπὸ αἰτίαν τοῦ φόβου νὰ χωρισθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων· ἔγινε δὲ καὶ τοῦτο κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν, διὰ νὰ κηρύξωσι μὲ τὸν διαμοιρασμὸν ἐκεῖνον, εἰς περισσώτερα μέρη τὸ Εὐαγγέλιον· πέρνοντες λοιπὸν ὁ Θεὸς Κλήμης εἰς τὴν Συνοδίαν τοῦ τὸν Ναοῦμ καὶ τὸν Ἀγγελάριον, μὲ αὐτοὺς ἀντάμα ἐκίνησαν πρὸς τὸν ποταμὸν Δούναβιν· ἐκεῖ περιπατοῦντες εὕρισκον χωρίον μικρὸν πρὸς παρηγορίαν τῆς μακρᾶς αὐτῶν κακώσεως, καὶ τῆς χρείας τῆς μεγάλης, ὅπου εἶχον διὰ τροφᾶς καὶ ἐνδύματα· ἐζήτησαν δὲ ποῖος ἦτον εἰς ἐκεῖνο τὸ χωρίον φιλόθεος καὶ φιλόξενος ἄνθρωπος, καὶ συντόμως εἶπεν, εἰρήνης υἱός, καθὼς τὸν ὀνομάζει ὁ Χριστός· εὗρέθη λοιπὸν ἓνας τοιοῦτος καὶ τοὺς ἐδέχθη, καὶ ἐκόνεψαν εἰς τὸ σπῆτι ἐκείνου· ἀλλ' ὦ τῶν παραδόξων κριμάτων

τοῦ κυρίου· ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος εἶχεν υἱὸν μονογενῆ καὶ καλὸν, ἐπάνω εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητος· καὶ οὗτος ὁ νέος, ὁ μονογενὴς υἱός καὶ ὠραίος, εὐθύς ὅπου ἐμβῆκαν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ οἱ ξένοι, εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, δηλονότι ἀπέθανεν ἔξαφνα, ὁ μόνος ὀφθαλμὸς τοῦ πατρὸς, ὁ εὐθαλέστατος κλάδος τοῦ γένους, ὁ στέφανος καὶ ἡ χαρὰ τῆς πατρικῆς οἰκίας· τί νὰ ἔπαθε, στοχάζεσθαι χριστιανοί, ἐκεῖνος ὁ ἐλεεινὸς πατήρ; καὶ τί δὲν εἶπε νομίζετε, ἰδὼν ἐτῆζεν ἔξαφνα τὸν ἡγαπημένον τοῦ υἱὸν ἀπεθαμμένον, εὐθύς ὅτι ἔβαλαν οἱ ξένοι τὸ ποδάρι τους μέσα εἰς τὸ σπῆτι του; εὐμορφος εἶπε τοῦτος ὁμισθὸς τῆς φιλοξενίας· καὶ διὰ τοῦτο σὰς ἀνοιξα, πατέρες, τὴν Πόρταν μου, διὰ νὰ ἀποκλεισθῇ τελείως τὸ σπῆτι μου γάνωντας τὸ κληρονόμον του; διὰ τοῦτο σὰς ἐδεξιώθηκα, διὰ νὰ στερηθῶ τὴν μονακριβὸν δεξιάν μου; ὦ πικρά, ὅπου ἐστάθη δι' ἐμὲ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ὅταν εἰς τοῦτο τὸ χωρίον ἐμβήκατε· ὦ σκοτεινὸν τοῦτο φῶς, ὅπου σὰς ὠδήγησεν εἰς τὸ σπῆτιον μου· δὲν εἶναι ἄλλο· ἔξάπαντος γόντες ἄνθρωποι εἶσθαι ἐσεῖς, καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο μοῦ ἐδόθη παρ' αὐτοῦ παιδεία ὁ θάνατος τοῦ υἱοῦ μου, ὅτι τοὺς ἐδικούς του ἐχθροὺς ἐμβάσα εἰς τὸν οἶκόν μου· ἀλλ' ὦ φίλτατε υἱέ μου, τὸ κάλλιστον καὶ χαριέστατόν μου πράγμα, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, σπλάγγνον μου φίλτατον, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν ζωὴν ἀγαπητότερε καὶ ποθεινότερε, ἀπὸ τὴν εἴσοδον τῶν καταράτων τούτων ἐσφάγης· ἀληθῶς πονηροὶ καὶ κακοῦργοι ἄνθρωποι τοῦτοι, καὶ εἰς θανάτους παιδιῶν εὐφραίνονται· ἀλλὰ δὲν θέλετε δυνηθῇ νὰ ἀποφύγῃ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, τὴν πρέπουσαν εἰς τὰ κακά σας τιμωρίαν, ὦ μιαιώτατοι, ἂν καὶ τὸν Κόσμον ὅλον ἠθέλατε γεμίσει ἀπὸ μαγείας καὶ γοητείας· πεσόντες δὲ εἰς χεῖρας πατρὸς, ὅπου κλαίει καὶ θρηνεῖ, ἀπὸ ἐδικῆς σας αἰτίας, υἱὸν μονογενῆ καὶ καλὸν, τώρα θέλετε ξεπληρώσει τὰ ὅσα εἰς ἄλλους ἐπράξετε κακά· καὶ τὰυτα φωνάζοντας μὲ πολλὴν ὀργὴν καὶ πικρίαν ψυχῆς, ἐζήτει ἀλυσίδας καὶ ὄργανα κολαστήρια· ὁ δὲ μακάριος Κλήμης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, ἔπασχον μὲν πόνον καὶ αὐτοὶ ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν πατέρα, ὡς ψυχαὶ συμπαθητικαὶ καὶ φιλάνθρωποι· εἶχον δὲ αὐτοὶ καὶ ἄλλοτι περισσώτερον, ἦγον τὴν ἐντροπὴν ὅπου εὐθύς μὲ τὸ ἐδικὸν τους ἔμβασμα, ἐστερήθη ὁ πατήρ ἐκεῖνος τὸν υἱὸν του, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐξενοδόχησεν· ἐλπίζοντες ὅμως εἰς τὴν Πίστιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πάντα εἶναι δυνατὰ, ἀκόμα καὶ τὰ ἀδύνατα, μὲ τὴν ἐλπίδα τούτην ἀπεφάσισαν νὰ πέσουν εἰς προσευχήν· ἀλλὰ πρὶν ἀρχήσουν τὴν προσευχήν, ἐστοχάσθη ὁ ἅγιος νὰ καταπραύνῃ τὴν ἔξαψιν τῆς ὀργῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ μαλακώσῃ τὴν σκληρότητα τοῦ δικαίου τοῦ θυμοῦ, μὲ λόγια ἡμερᾶ καὶ γλυκά· καὶ λοιπὸν ἔκαμεν ἀρχὴν

νά ὁμιλῇ πρὸς αὐτὸν τοιοῦτης λογῆς λέγωντας, ὅτι ἡμεῖς, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, δὲν εἴμεσθιν οὔτε γόνιτες, οὔτε μάγοι καθὼς τοῦ λόγου σου νομίζεις, μὴ γένοιτο· μάλιστα καὶ ἐκείνους, ὅπου τὰ τοιαῦτα μετέρχοντα, ἡμεῖς τοὺς κατακρίνομεν, καὶ καταρῶμεθα κατ' αὐτῶν ὅλα τὰ κακά· λατρεύομεν δὲ καὶ προσκυνούμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὅποιος, καθὼς διδασκόμεθα ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, καὶ καθὼς πιστεύομεν, φοβερός εἶναι καὶ εἰς τοὺς πυλωροὺς τοῦ Ἄδου, καὶ μὲ ἓνα μόνον ἐγγίξιμον τῆς χειρὸς, νικᾷ τὸν θάνατον, καὶ μὲ μίαν μόνην φωνήν, γυρίζει τὴν ζωὴν εἰς νεκρὸν τετραήμερον καὶ βρωμερόν· λοιπὸν, ἀγαπητέ, ἀνίσως νομίζεις, πῶς ἀπὸ αἰτίας ἐδικῆς μας ἀπέθανεν ὁ υἱός σου, ὅσον ἀπὸ τὸ ἐδικόν μας μέρος, ἔχε θάρρος; ἡμεῖς ἔχομεν στερεὰν ἐλπίδα εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς θείαν του φιλανθρωπίαν, θέλει τοῦ χαρίσει τὴν ζωὴν· ταῦτα εἶπον πρὸς τὸν πατέρα, καὶ λοιπὸν εὐξάμενοι ἐπάνω εἰς τὸν παῖδα, ὃ παραδόξου θαύματος· ὃ τῆς λαμπροτάτης σου χάριτος σῶτερ Χριστέ, ζῶντα παρέστησαν τὸν ἥδη ἀπεθαμμένον υἱόν, εἰς τὸν ποθοῦντα καὶ πενθοῦντα πατέρα· τί πάλιν στοχάζεσθε, ὅτι ἔλεγε τότε ὁ πατήρ; βεβαιότατα ὅλα τὰ ἐναντία τῶν προτέρων του βλασφημιῶν· οἱ ἄγιοι, οἱ τοῦ Θεοῦ δούλοι, οἱ σωτῆρες ἐφώναζε τοῦ ὀσπητίου μου· σχεδὸν ἔξω ἐγίνε τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς του, καὶ ὡσάν ἐξεστηκὼς ἐκραύαζε, συγχωρήσατέ μοι Πατέρες ὅσιοι, συγχωρήσατέ μοι· ἀγνωσίαν ἔδειξα μεγάλην εἰς τοῦ λόγου σας καὶ παντάπασιν ἀσυγχώρητον· ἰδοὺ ὅλα μου τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν ἐξουσίαν σας τὰ ὑποτάσσιο· δούλος ἐδικός σας καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος· ἔχετε, ἀπολαύετε τὰ ὑπάρχοντά μου· μεταχειρισθῆτε καὶ ἐμένα, καθὼς θέλετε καὶ βούλεσθε· εἰς ἐμέ φθάνει μοναχὰ νὰ βλέπω τὸν υἱόν μου, τὸν ὁποῖον σήμερον ἐσεῖς τὸν ἐξαναγεννήσατε εἰς ἐμέ· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ὁ Κλήμης μὲ τὴν ἱερὰν συναδίαν του, τὴν μὲν πίστιν καὶ εὐλάβειαν τοῦ ἀνδρὸς ἐπήνησαν, σπουδάζοντες τὸν δρόμον τους διὰ τὴν Βουλγαρίαν μόνα τὰ χρειώδη λαβόντες παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν ὑδοιπορίαν, ἐκίνησαν πρὸς τὸν Δούναβιν προπεμπόμενοι καὶ ξεπροβοδούμενοι, ἀπὸ τὸν εὐεργετημένον πατέρα, μὲ ὅλην τὴν δυνάτην τιμὴν καὶ εὐλάβειαν.

Τοιοῦτοι ἐστάθησαν οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ νικητικὰ τρόπαια, ὅπου ἔστησεν εἰς τὴν Μωραβίαν κατὰ τῆς νέας πλάνης ὁ σοφώτατος καὶ καρτερικώτατος Κλήμης, ἀντάμα μὲ τοὺς ἄλλους ὀρθοδόξους καὶ ζηλωτὰς τῶν πατρικῶν παραδόσεων· κατὰ ἀλήθειαν ὁμολογητὴς τέλειος, μὲ πολλὴν πείραν σκληροτάτων βασάνων, χωρὶς νὰ ἐλαττωθῇ παντελῶς ἡ δόξα τῆς στερεᾶς του ὁμολογίας, μὲ τὸ νὰ ἦσαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι συκοινωνοὶ καὶ σύναθλοι· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὸν ἀλάνθαστον καὶ δίκαιον κριτὴν τῶν ἀπάντων, καθ' ἓνας εὐρίσκει

τέλειον τὸν μισθὸν τῶν ἰδρώτων του· καὶ μάλιστα, ὅπου αὐτὸς, ὡς πολλάκις εἶπομεν, ἦτον ὁ ἑξαρχος καὶ ὁ πρῶτος ἐκείνης τῆς μακαρίας χορείας· καὶ αὐτὸς ἔκανε τὰς ἀποκρίσεις· αὐτὸς ἐδίδε τὰς λύσεις· αὐτὸς ἐθεολόγει· αὐτὸς ἐδίδασκε καὶ ἐπεστήριζε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἀλήθειαν· τοιαῦτα δὲ ἀκόμα ἐστάθησαν καὶ τὰ συμβάντα εἰς τὸν δρόμον τους, ὕστερα ἀπὸ τὴν πικρὰν καὶ τυραννικὴν ἐξορίαν ἀπὸ τῆς Μωραβίας· διὰ τῶν ὁποίων ἔργων, ἦτοι διὰ τῆς παραδόξου ἐκείνης ἀναστάσεως τοῦ παιδίου, ἔδειξεν ὁ θεός, πόσον ἡγάπα καὶ στεφανώνει ἐκείνους, ὅπου εἰς τὸ ἄκρον ἀντιφέρονται ἐναντίον τῆς δυτικῆς καινοτομίας καὶ παραφθορᾶς τοῦ ἀγίου συμβόλου, ὑπερχασιζόμενοι μέχρι θανάτου τὴν θεοπαράδοτον ἀλήθειαν· καθὼς καὶ διὰ τῶν ἐξῆς διηγημάτων αὐτὰ τὰ ἴδια βεβαιώνονται· ὅτι φθάσαντες οἱ θεῖοι ὁμολογηταὶ εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ποταμοῦ Δουνάβεως, ἐπειδὴ εἶδαν τὸ ρεῦμα πολὺ καὶ πλατὺ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτον δυνατὸν διὰ νὰ περασθῇ, ἔδεσαν ἀντάμα τρία ξύλα μὲ φλοῦδα φιλουργιᾶς, καὶ φυλαττόμενοι ἀπὸ τὴν οὐράνιον δύναμιν, ἐπέρασαν τὸν ποταμόν· καὶ ἐπειδὴ τὸν κατακλυσμὸν τῶν αἰρέσεων ἀπέφυγον, διὰ τοῦτο κατὰ θείαν ἐπίνευσιν μὲ ἀσθενῆ ξύλα ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ ποταμοῦ· περάσαντες δὲ εἰς τὴν ἀντικρὺ γῆν ἐπῆγαν εἰς τὸ Βελιγράδι· καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ κάστρον ἐπαρρησιάσθησαν εἰς τὸν Βορίτσανον, ὅπου ἦτον ἐκεῖ τότε καστρόφυλαξ· αὐτὸς ἠθέλησε νὰ μάθῃ τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ τοὺς ἐξέταξεν ἐπιμελῶς· ὁ δὲ θεῖος Κλήμης ἀναπαύωντας τὸν πόθον του τοῦ ἐδιηγήθη τὰ πάντα· ἐκεῖνος δὲ ἀκούωντας μὲ προσοχὴν, ἐστοχάσθη καλῶς, πῶς δὲν ἦτον ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ὄντως μεγάλοι καὶ Θεῷ πλησιάζοντες· διὰ τοῦτο καὶ ἀπεφάσισε νὰ τοὺς στείλῃ εἰς τὸν Βορίσσην τὸν αὐθέντην τῆς Βουλγαρίας (τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἦτον ὑποστράτηγος) ὡσάν ὅπου ἤξευρεν, ὅτι μετὰ πόθου πολλοῦ ἐζήτηι ὁ Βορίσης τοιοῦτους ἄνδρας, διὰ τὴν χρείαν τοῦ κηρύγματος· λοιπὸν, ἀφ' οὗ τοὺς ἐτίμησε καὶ τοὺς ἀνέπαυσεν αὐτὸς ἡμέρας πολλὰς, τοὺς ἐστείλε καὶ εἰς τὸν Ἄρχοντα δῶρον πολὺτιμον, φανερώωντάς του διὰ γράμματος, πῶς ἦσαν οἱ ἄνδρες τοιοῦτοι καθὼς ἐκεῖνος ἡγάπα καὶ ἠύχετο· ὁ δὲ Βορίσης τοὺς ἐδέχθη μετὰ μεγάλης τιμῆς, καθὼς καὶ ἔπρεπε νὰ κάμῃ εἰς τοὺς κατὰ πάντα σεμνοὺς καὶ σεβασμίους· ἔπειτα ἠρώτησε νὰ μάθῃ καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς· καὶ πάλιν ὁ θεῖος Κλήμης ἐδιηγήθη τὰ πάντα ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, χωρὶς νὰ ἀποσιωπήσῃ τίποτε ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἄρχων ἐδόξασεν ἀπὸ ψυχῆς τὸν Θεόν, ὅπου ἠυδόκησε νὰ τοῦ στείλῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν θεράποντας ἐδικούς του ἀληθινούς, διὰ νὰ ἔχῃ διδασκάλους καὶ φωστῆρας τοῦ γένου του, ὅχι ἀνθρώπους τῆς ἀράδας, ἀλλ' ὁμολογητὰς καὶ μάρτυρας· δίδοντας

δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ φορέματα ἀρμόδια καὶ πρέποντα εἰς ἱερεῖς, καὶ δείχνοντας εἰς αὐτοὺς κάθε λογῆς τιμὴν, ἐπρόσταξε νὰ τοὺς δοθοῦν καὶ κατοικίαι ἀπὸ τὰς διωρισμένας διὰ τοὺς πρώτους τοῦ φίλους· καὶ ὅλα τὰ χρειώδη πρὸς ζωοτροφίαν τοὺς πλουσιοπάροχα τὰ ἐδίδε, στοχαζόμενος καλῶς ὁ γνωστικός ἐκεῖνος Κράλης, ὅτι ἀνίσως μὲλ-
λουσι νὰ φροντίζουσιν αὐτοὶ ἀπὸ λόγου τοὺς διὰ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, ἀνάγκη εἶναι νὰ λείπουν πολὺ ἀπὸ τὴν θείαν μελέτην, καὶ ἀπὸ τὴν σωτήριον ἐργασίαν· εἶχε δὲ πόθον σφοδρὸν καὶ δριμύ-
τατον ἔρωτα, νὰ συνομιλῇ καθ' ἐκάστην μὲ τὸν ἱερὸν Κλήμεντα καὶ τοὺς λοιποὺς, καὶ νὰ διδάσκηται ἀπὸ αὐτὸν ἱστορίας παλαιάς καὶ θίους ἀγίων, καὶ τὰ νοήματα τῶν θείων Γραφῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ὅλα ἦτον ἐκεῖνος ὁ μακάριος ἐμπειρότατος καὶ πλουσιώτατος· τὸ ἴδιον τοῦτο ἔκαναν καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Βορίσου καὶ οἱ ἄρχοντές του καὶ οἱ φίλοι του· καὶ κἀνένας δὲν ἦτον σχεδὸν, ὁποῦ νὰ μὴν ἐδειχνεν ἄκρον πόθον καὶ εὐλάβειαν πρὸς τοὺς ἁγίους ἐκείνους· ἀλλ' ὁ μακάριος Ἀγγελάριος, μὲ ὀλίγον καιρὸν ὑπερτον, ἀπῆλθε πρὸς ὃν ἐπόθει Χριστὸν, διὰ νὰ λάβῃ τοὺς μισθοὺς καὶ τὰ γέρα τῶν πολ-
λῶν του ἀγώνων, παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ δικαίου κριτοῦ· ὁ δὲ καλὸς Βορίσης, τὸν ὁποῖον καὶ Μιχαὴλ εἰς τὰς ἀρχὰς εἵπομεν, ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος οὕτως ὀνομασθέντα, στοχαζόμενος καὶ φροντίζοντας τί λογῆς νὰ θάλῃ εἰς ἔργον τὸν θεῖον Κλήμεντα (ἦ-
τον δὲ μετ' αὐτοῦ συνεργὸς καὶ σύμπνοος κατὰ πάντα καὶ ὁ Να-
οῦμ), τοῦ Θεοῦ κινήσαντος τὸν λογισμὸν αὐτοῦ, ἐχώρισε τὴν Κουτ-
μητζίβιτζαν (1) ἀπὸ τὸ Κοτόκιον, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπάνω κατα-
στήνει ἐξουσιαστὴν κάποιον Δοβετάν, εὐγάνωντας τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς. Εἰς τὸν Δοβετάν τοῦτον ἐπαράδωσε τὸν μακάριον Κλήμεντα διὰ διδάσκαλον τῆς Κουτμητζίβιτζης, καὶ προστάγματα ἔστειλεν εἰς ὅλους ὁποῦ ἐκατοίκουν τὸν τόπον ἐκεῖνον νὰ δέχωνται προθύμως καὶ φιλοτίμως τὸν ἅγιον, καὶ νὰ τοῦ προ-
σφέρωσι πλουσιοπάροχα, ὅχι μόνον τὰ χρειώδη, ἀλλὰ καὶ τὰ πε-
ριττὰ, καὶ νὰ δείχνουν μὲ τὰ ἔργα, τῆς ἀγάπης τοὺς θησαυρούς· καὶ πρὸς παραινῆσιν τῶν ἄλλων, αὐτὸς ὁ Βορίσης ἐδιώρισε διὰ τὸν τρισμακάριον Κλήμεντα, τρία μεγάλα καὶ πλούσια ὁσπήτια, ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἦσαν Κόμητες (2) ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀχρίδα καὶ Γλαβενίτζαν τοῦ ἐχώρισε τόπους ἀναπαύσεως· ἀλλ' ἡ μὲν εὐλά-

(1) Καὶ αὕτη καὶ τὸ Κοτόκιον ἄγνωστα παρ' ἡμῖν, ἢ πόλεω, ἢ ἐπαρχί-
ῳ εἶναι ὀνόματα· ἐπειδὴ ἄλλαξαν ὀνομασίας τὴν σήμερον.

(2) Κόμης λέξις λατινικὴ, κυρίως ὁ ἀκόλουθος καὶ συνοδοιπόρος καὶ ὁ ποδός· εἶναι δὲ καὶ ὄνομα ἀτίας καὶ σημαίνει ἐπαρχον ἡγεμόνα, ἐνίοτε καὶ τὸν Τουρκιστὶ Μπεγλέρμπεῦ καὶ στρατηγὸν δὲ πολλάκις· καὶ ἴσως τοῦτο ση-
μαίνει ἐνταῦθα, ἦτοι στρατηλάτην.

θεια καὶ ἡ σπουδὴ καὶ ἡ δεξιότης τοῦ ἄρχοντος πρὸς τὸν ἅγιον ἐστάθη τοιαύτη· τὰ δὲ ἐκ μέρους τοῦ Κλήμεντος τί λογῆς ἐφάνη-
σαν; τάχα μὴ πῶς ἐμαλακώθη καὶ ἡσθένησεν ὁ τόνος τῆς ψυχῆς του ἀπὸ τὰς πολλὰς τιμὰς; τάχα μήπως ἐφαντάσθη τίποτας ὑψη-
λότερα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του; τάχα μήπως ὑπερτον ἀμέλησε τὴν ἀσκήσιν καὶ ἔζησε μὲ τρυφήν, φανταζόμενος, πῶς νὰ τὰ εἶχε κα-
τορθώσῃ ὅλα; ἄπαγε μὴ γένοιτο· δὲν ἦτον ὅχι δὲν ἦτον τοιοῦτος, ἦγουν οὔτε ὑπόκουφος, οὔτε δοκώφων ὁ θαυμασιὸς Κλήμης, ἀλλ' ὥσάν νὰ μὴν εἶχε κἀμὴ ἀρχὴν ἀκόμα νὰ δουλεύῃ παρὰ μικρὸν τὸν Θεόν, ἐτῆ ἐκανε καὶ τὰς τιμὰς ἐκείνας ἀρχὴν εἰς νέους ἀγῶ-
νας, καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ κηρύγματος, καὶ ποτὲ δὲν ἔπαυεν ἀπὸ τὸ νὰ φροντίζῃ ψευδομένας τὰς ἐλπίδας τοῦ ἄρχοντος, τὰς ὁποίας εἶχε πρὸς αὐτόν, ὥσάν ὁποῦ τὸν ἐστοχάζετο, καθολικὰ διὰ ἓνα θεοφόρον, καὶ πνευματοκίνητον ὄργανον, καθὼς καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἦτον πραγματικῶς διὰ τοῦτο, ἐκεῖ εἰς τὰς χώρας ὁποῦ ἀνεφέρα-
μεν, μεγαλοφώνως ἐκήρυττεν εἰς τὰ ἔθνη τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· καὶ μὲ ὅλους μὲν ἐδιελέγετο, καὶ ὅλους ἀπλῶς ἐδίδασκε κοινῶς τὰ θεῖα δόγματα, καὶ τὰ σωτήρια προστάγματα τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅλους κοινῶς ἐπληροφόρει λέγωντας, ὅτι καὶ ἡ σεμνὴ πολιτεία χωρὶς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, εἶναι θεσφαύματα νεκρά καὶ θρωμερά· καὶ δοσίως τὰ ὀρθόδοξα δόγματα, χωρὶς τὰ εὐαγγελικὰ ἔργα, εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν δὲν ὀδηγοῦσι τὸν ἄνθρωπον· διότι ὁ πρῶτος ὁ-
μοιάζει μὲ ἐκεῖνον ὁποῦ ἔχει πόδας καὶ χεῖρας, ὅμως εἶναι τυφλός· ὁ δεύτερος, ἦγουν ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχει τὴν ὀρθὴν Πίστιν, χωρὶς τὰ εὐαγγελικὰ ἔργα, ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον τὸν ἄλλον ὁποῦ ἀληθινὰ βλέπει καλῶς, πλην τοῦ λείπουν οἱ πόδες καὶ τὰ χεῖρια· ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπλῶς ἐδίδασκεν ὅλους, καθὼς προεῖπα, εἶχεν ὅμως μερι-
κοὺς ἐκλεκτοὺς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ ὅχι ὀλίγους καὶ τούτους (ὅτι σχεδὸν καὶ αὐτοὶ ἦσαν ὡς τρεῖς χιλιάδες καὶ πενταχόσιοι) μὲ τοὺς ὁποίους αὐτοὺς τὸν περισσότερον καιρὸν ἐσυναναστρέφετο καὶ τὰ θαυότερα νοήματα τῶν θείων γραφῶν αὐτοὺς ἐδίδασκεν· ἡμᾶς δὲ τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους (1) ἔκαμεν οἰκίους εἰς τὸν ἑαυτὸν του περισσότερον ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς ἐδικῆς του χρηστότητος· καὶ πάντοτε ἀντάμα του μᾶς εἶχε, καὶ πανταχοῦ τὸν ἀκολουθοῦ-
σαμεν, εἰς ὅσα ἐπραττε καὶ ἔλεγεν· ἐδίδασκε δὲ καὶ κατὰ τὰ δύο, ἦγουν καὶ πράττων καὶ λέγων· δὲν εἶδαμεν λοιπὸν αὐτόν, ἀδελ-
φοί, ποτὲ ἄργον καθήμενον· ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἐδίδασκε τὰ παιδιὰ·

(1) Ὁ Θεοφύλακτος ὁ τοῦ παρίντος θίου συγγραφεὺς λέγει τοῦτο διὰ τὸν ἑαυτὸν του· πῶς δὲ εὐρέθη εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἴσως ἐστάθη καὶ αὐτὸς διὰ τὸ κήρυγμα· καὶ ἐπειδὴ ὁ Κλήμης ἦτον ἀγιώτατος καὶ ἀποστολικὸς ἀ-
νὴρ, τὸν ἠκολούθει ὡς τοιοῦτον καὶ ὡς γεροντότερον.

και αυτα παλιν τα παιδια κατὰ πολλους τρόπους· ἐπειδὴ εἰς ἄλλα ἔδειχνε τοὺς χαρακτῆρας, ἦτοι τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν Γραμμάτων· εἰς ἄλλα ἐξηγοῦσε τὸ νόημα τῶν γεγραμμένων, διὰ νὰ καταλαμβάνωσιν ἐκεῖνο ὁποῦ διαβάζουσι· ἄλλων παιδιῶν ἐσηματίζε· και ἴσαζε τὰ χερίά τους πρὸς τὸ γράψιμον· και ὄχι μόνον τὸν καιρὸν τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ και τῆς νυκτός· ἄλλοτε δὲ ἔγραφε βιβλία· μερικαῖς φοραῖς ἔκανε ἐνταυτῷ και δύο ἔργα, ἦγουν και ἔγραφε, και ἔκανε και κάποιαν ἐξήγησιν τῶν μαθημάτων εἰς τὰ παιδία· ἐπειδὴ ἤξευρε καλῶς ἡθεὶς ἐκείνη ψυχὴ, ὅτι πᾶσαν κακίαν ἐγέννησεν ἡ ἀργία, καθὼς ἡ σοφία τοῦ Σολομώντος ἐδίδασκεν· ὅθεν ἀριστοι και προκομμενέστατοι ἀπὸ ὅλους ἐγιναν οἱ ἐδικοί του μαθηταὶ και κατὰ τὸν λόγον και κατὰ τὴν πράξιν· και οὕτως ἔπρεπε βέβαια νὰ γένη, ἦγουν ἐκεῖνοι ὁποῦ καλῶς ἐφωτεύθησαν, και μὲ ἐπιμέλειαν ἐποτίσθησαν, ἔπρεπε λέγω και νὰ αὐξυνθῶσιν ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· ἀπὸ τούτους ἐχειροτόνει ἀναγνώσας, ὑποδιδάκοντες, διακόνους, και πρεσβυτέρους· ἐπειδὴ εἰς κάθε μίαν ἐνορίαν (1) τριακοσίους εἶχε μαθητάς· οἱ ὁποῖοι πρὸς τὸν ἄρχοντα ἦσαν παντελῶς αἰδέστοι, και ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ αὐθεντικὰ δοῦματα, ἐπειδὴ ἦσαν στρατιῶται τοῦ Θεοῦ, και εἰς αὐτὸν μόνον ἐδιωρίσθησαν νὰ πληρῶνωσι τέλη, ἦτοι μόνον τὸν Θεὸν νὰ δουλεύωσιν· αὐτὰ ὅλα ἐκατέρωθωσεν ὁ μέγας Κλήμης εἰς διάστημα ἑπτὰ χρόνων· ὅταν δὲ ἔτρεχε τὸ ὀγδοὺς χρόνος τῆς διδασκαλίας τοῦ Κλήμεντος, τότε ἦτον και ὁ ἔσχατος χρόνος τῆς ζωῆς τοῦ ἀληθινοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ τοῦ Βορίσου τοῦ ἡγιασμένου ἀρχοντος τῆς Βουλγαρίας· τούτου τελευτήσαντος, ἐδέχθη τὴν ἡγεμονίαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Βλαδίμηρος· ζήσας δὲ και οὗτος χρόνους τέσσαρας εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἐξῆλθε και αὐτὸς τῆς παρούσης ζωῆς, και γίνεται διάδοχος και κληρονόμος τῶν ὅλων ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ Συμεὼν· ὅστις καὶ πρῶτος ἀνεκνήρυχθη Βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, ὁποῦ ἕως τότε ἄρχοντες μόνον και ἡγεμόνες ἦτοι αὐθένται ἐλέγοντο· τοῦτον τὸν Συμεὼν ὁ Μιχαὴλ ἐγέννησε κατὰ τὴν ιδέαν αὐτοῦ, και κατὰ τὴν ὁμοίωσιν αὐτοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἔσωζε, σωστὰ και ἀπαράλλακτα ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς ἡμερότητος και τῆς καλωσύνης τοῦ πατρός του· και εἰς ὅλους μὲν ἀπλῶς ἦτον τοιοῦτος, ἐξαίρετως δὲ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἦτον στολισμένοι μὲ σεμνὴν πολιτείαν και χριστιανικὸν βίον ἔδειχνε πίστιν θερμὴν, και ἀγάπην ἐξαίρετον· και ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ὡς ἂν μία φλόγα πυρὸς, τὰ

(1) Πλατύτερον ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὴν ἐνορίαν, παρὰ ὁποῦ συνηθίζεται τὴν σήμερον· ἦγουν διοίκησιν, χώραν, ἢ ἐπαρχίαν· και κατωτέρω δὲ μὲ τοιαύτην ἐννίαν προφέρει τὴν ἐνορίαν·

ἐντὸς του κατήσθιε· και λοιπὸν ἔχοντας τοιοῦτον και τοσοῦτον ζῆλον, αὐτὸς ἀνεπλήρωσε και τὸ ὑστέρημα τοῦ πατρός του, και ἠύξησε τὸ θεῖον κήρυγμα, και ἐκατάστησεν εἰς τὰς ἀπανταχοῦ ἐκκλησίας τὴν ὀρθοδοξίαν ἀσάλευτον· και εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν ὁδὸν πλατεῖαν και ἀστενοχώρητον· ἐπειδὴ δὲ πολλὴ και μεγάλη φήμη ἔτρεχε διὰ τὸν Κλήμεντα, και ὡς μέγαν και ὑψηλὸν και θεοφόρον, καθὼς και ἦτον, πανταχοῦ τὸν ἐκήρυττεν, ἔτρωσεν εἰς τὸ ἄκρον και τὴν καρδίαν τοῦ Βασιλέως Συμεὼν, και τῆς ἀρετῆς τοῦ τοιοῦτου διδασκάλου ἐραστὴν τὸν ἔκαμεν· λοιπὸν ἀποστείλας ἔκραξεν τὸν ἅγιον· ἦλθε εἰς λόγους και συνομιλίας μετ' αὐτοῦ· και τρυγῶντας ἁγιασμόν ἀπὸ αὐτοῦ και μόνον τὸ ἐξωτερικόν του σχῆμα, τὴν γῆν τῶν Βουλγάρων ἐπαινοῦσε κατὰ πολλὰ, και τὴν ἐδικὴν του Βασιλείαν ἐμακάριζεν, ὅτι ἡξιώθη νὰ δεχθῇ παρὰ Θεοῦ ἕνα τοιοῦτον ἀγαθόν· μετὰ ταῦτα κάνωντας σκέψιν μὲ τοὺς πλέον γνωστικούς ἄρχοντας και φίλους του, οἱ ὁποῖοι ὅλοι, ὡς ἰδίον τοὺς πατέρα ἐστοχάζοντο τὸν Κλήμεντα, τὸν ἐπρόβαλεν Ἀρχιερέα τῆς Δρεμβίτζης ἦγουν Βελίτζης (1)· και τοιοῦτω τρόπῳ ὁ Κλήμης πρῶτος μὲ γλώσσαν Βουλγαρικὴν ἐχηματίσεν ἐκεῖ Ἀρχιεπίσκοπος· ἀφ' οὗ δὲ και τὸ ἔργον τῆς Ἐπισκοπῆς ἐδέχθη, ἐμεταχειρίσθη τὸ ὕψος τῆς ἀξίας, ὡς βάθραν και θεμέλιον τῆς πρὸς Θεὸν ὑψώσεως, πολλαπλασιάζοντας, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα, ἀγωνιζόμενος μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, νὰ ἀποσκεπάσῃ τοὺς προτέρους του κόπους, και μὲ τὰ δεύτερα τοῦτα, νὰ υπερβάλλῃ και νὰ νικήσῃ τὰ πρῶτά του κατορθώματα· και ὁ μὲν Σολομὼν λέγει, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ προσθέσῃ γνώσιν, προσθέτει πόνον· «ὁ προστιθείς γνώσιν, προστίθῃσιν ἀλγῆμα· ὁ δὲ Συμεὼν προσθέτωντας τιμὴν εἰς τὸν Κλήμεντα, τοῦ ἐπρόσθεσεν ἀγῶνας και πόνους· ἐπειδὴ εὐρίσκωντας τὸν Λαὸν τῆς ἐνορίας ταύτης, παντάπασιν ἀπὸ θεῖον λόγον και γραφὰς ἀμέτοχον, και ἀπαίδευτον ἀπὸ μιᾶς ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ βάθρουν εὐταξίαν και κοσμιότητα πνευματικὴν εἰς τὸν Λαόν, εὐρίσκωντας λέγω τοιοῦτης λογῆς ἐκείνον τὸν Λαόν, δὲν ἐδίδεν ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις αὐτοῦ νυσταγμόν, κατὰ τὸν Δαβὶδ, ἀλλὰ μίαν τροφὴν και τρυφὴν εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τὴν μέριμναν και φροντίδα τοῦ λαοῦ (2)· και πάντοτε ἐδίδασκε, και πάντοτε ἔβαινε εἰς τάξιν τὴν ἀταξίαν, και ἐδιόρθωνε τὴν ἀγνωσίαν, και ἐκόσμει τὴν ἀκοσμίαν, και τὰ πάντα ἐγίνετο τοῖς πᾶσι, κατὰ τὴν χρεῖαν τοῦ καθ' ἑνός· μάλιστα δὲ κατ' ἐξαίρετον ἐφρόντιζε νὰ θάνῃ εἰς τάξιν ἀρίστην τὸ ἐκκλησιαστικὸν τάγμα, ἐξη-

(1) Ἀγνοοῦμεν και τοῦτον τὸν τόπον ἀπὸ ἐναλλαγῆς τῶν ὀνομάτων· και μὲ ὅλον ὁποῦ πολλὰ ἐξητήσαμεν νὰ τὸν μάθωμεν τίς εἶναι.

(2) Ὅτι μὲν τὸ γένος τοῦτο ἐπανῆλθεν εἰς ἐκείνην τὴν πρώτην ἀπειδε-

γῶντας καὶ παραδίδοντας εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ καθήκοντα, καὶ ὅλας τὰς εὐχὰς καὶ ψαλμοφθίας τόσον καλὰ, ὥστε ὁποῦ ὅσοι ἦσαν τοῦ ἱεροῦ καταλόγου ἀπὸ τὴν ἐδικὴν του ἐνορίαν, δὲν εἶχαν τὰ δευτε-
ρία παντελῶς, ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἦσαν περιβόητοι εἰς ἄλλους τό-
πους εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά (1). ἀλλὰ τί; μὲ λόγον τάχα μόνον ἔτρεφε τὸν λαόν του, ὁ ὁποῖος, ὡς ἀληθῶς τὰς καρδίας στηρίζει τῶν πιστῶν, σωματικῶς δὲ, ὅσους εὕρισκεν ἐνδεεῖς καὶ πεινῶντας δὲν τοὺς ἔτρεφε, καὶ βεβαιότατα, ἔκανε καὶ τοῦτο ὁ τρισμακάρι-
στος, μιμούμενος καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἔτρεφε τοὺς λαοὺς καὶ μὲ σωματικούς ἄρτους, ἀρ' οὐ τοὺς ἔτρεφεν ἱκανῶς κατὰ τὴν ψυχὴν μὲ τὸν οὐράνιον ἄρτον, ἦγουν μὲ τὸν θεϊ-
κόν του λόγον διὰ τοῦτο, καὶ Πατὴρ ἦτον ὁ Κλήμης τῶν ὀφθα-
λμῶν, καὶ βοηθὸς τῶν χερῶν, φροντίζοντας μὲ κάθε τρόπον, διὰ τὰς χρεῖας καὶ ἀνάγκας αὐτῶν· καὶ ἡ Πόρτα του ἦτον ἀπλῶς εἰς κάθε ξένον ἀνοικτὴ, καὶ ξένος ἐξω δὲν ἐξενύκτιζεν· εἶχε δὲ πάν-
τοτε σκοπὸν καὶ παράδειγμα τῆς ζωῆς του τὸν μέγαν Μεθόδιον, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀποβλέπωντας, καὶ τὴν πολιτείαν ἐκείνου ἐνθυ-
μούμενος ἠγωνίζετο, καὶ προσήγγετο νὰ μὴ ξεπέσῃ ἀπὸ ἐκείνου τίποτας· καὶ τρόπον τινὰ θάνωντας ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ὡς ἂν μίαν εἰκόνα κἀνενδὲς ἀρίστου ζωγράφου, τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις ἐκείνου, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀτενίζοντας μὲ προσοχὴν, ἐζωγράφιζεν ἐπιμελῶς τὸν ἑαυτὸν του, ὡς ἂν ὁποῦ ἔτι νέος καὶ ἀπαλὸς τὴν ἡλικίαν, εἶχε ἀκολουθήσῃ κατόπιν εἰς ἐκεῖνον, καὶ ὅλα τὰ θαυμαστὰ ἐκεῖνα κατορθώματα τοῦ διδασκάλου, εἶχε τὰ πα-
ραλάβῃ μὲ τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμούς· στοχαζόμενος δὲ τοῦ λαοῦ τὴν παχύτητα, καὶ ὅτι ἀληθῶς ὁ νοῦς των ἦτον δερμάτινος, καὶ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐνοήσουν γραφὰς, καὶ στοχαζόμενος ἀκόμα καὶ πολλοὺς ἱερεῖς, πῶς δύσκολα ἐκαταλάμβαναν τὴν Ἑλληνικὴν ἀνά-

σταν καὶ ἀμάθειαν, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει· ἐπεὶ αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα μαρτυ-
ροῦσιν· ὅτι δὲ καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν ὅλα τὰ ἐναντία τῆς ἐνταῦθα διηγήσεως μεταχειρίζονται, καὶ οὐδὲ περὶ ὁλότελα ἀπὸ τὸν νοῦν τους, ὅτι τὰ ποίμ-
νιά τους ποτέτους ἐξομολόγησιν δὲν ἠξέουσιν, οὔτε κοινωνίαν θείων μυστη-
ρίων, οὔτε λόγον Θεοῦ ἀκούουσιν, τί πρέπει νὰ εἰπῇ τινὰς, παρὰ νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ἀναστενάζῃ, τὴν τωρινὴν κατὰστασιν καὶ τῶν πρώτων καὶ τῶν δευτέρων;

(1) Ἀράγε οἱ σημερινοὶ ἱερεῖς ἐκείνων τῶν ἐλεινῶν χριστιανῶν ἠξέου-
ρουν νὰ τελειώσουν κἀνένα μυστήριον; ἠξέουρουν νὰ βαπτίσουν τάχα νὰ στεφανώ-
σουν, ἠξέουρουν νὰ λειτουργήσουν ἀκινδύνως; ἠξέουρουν νὰ βαπτίσουν τέλος πάντων, καὶ νὰ μὴ ἀφίγουν τῶν χριστιανῶν τὰ παιδία ἀδάπτιστα; φεῦ τῆς ἀθλιότητος· φεῦ τῆς θείας παραχωρήσεως· ἡμεῖς οἶδαμεν εἰς τὰς ἡμέρας μας τὴν υἱοπατρίαν τοῦ Σαβαλλίου ἐν τῷ βαπτίσματι ἐνεργουμένην, ὅχι ἀπὸ ὀ-
λίγους ἱερεῖς ἐδικούς μας, καὶ τί ἔχομεν νὰ πιστεῦσώμεν διὰ ἐκείνους τοὺς ἀμαθεστάτους;

γνώσιν, ὅσοι δηλαδὴ ὀλίγον τίποτας εἶχον γυμνασθῇ εἰς τὰ Ἑλ-
ληνικά γράμματα, καὶ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ἦσαν ὡς ἂν τόσα κτήνη εἰς τὴν ἀμάθειαν, μὲ τὸ νὰ μὴ εὕρισκετο ἀκόμα εἰς τὴν Γλῶσσαν τῶν Βουλγάρων λόγος πανηγυρικός, ταῦτα λέγω στοχαζόμενος εὗρε τρόπον διὰ νὰ θεραπεύσῃ καὶ τοῦτο τὸ κακόν· καὶ τί ἔκαμεν; ἐσύν-
θεσεν αὐτὸς εἰς ὅλας τὰς ἑορτὰς τοῦ χρόνου λόγους ἐδικούς του ἀπλοῦς καὶ σαφεῖς, ὁποῦ δὲν εἶχον κάμμίαν στρυφνότητα καὶ δυ-
σκολίαν, ἀλλὰ τοιούτης λογῆς δηλαδὴ, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δια-
φεύγωσι τὰ νοήματα οὐδὲ τὸν πλέον χοντρὸν καὶ ἀνάισθητον ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους· μὲ τοὺς τοιούτους καὶ τοιούτους λόγους ἔθρεψε τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλουστέρων, ποτίζοντας δηλαδὴ γάλα, ἐκείνους ὁποῦ δὲν ἐδύναντο νὰ λάβουν στερεὰν τροφήν· ἐπεὶ δὲ μὲ ἐκείνους τοὺς λόγους ἐδύναντο νὰ διδασχθῶν καὶ νὰ μάθουν τὰ μυστήρια τῶν ἑορτῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σεβασμίας ἑορτὰς τῆς Θεοτόκου, ἣ ὁποίαις, καθὼς ἠξέετε, πολλαῖς φοραῖς γίνονται τὸν χρόνον, μὲ τὸ μέσον ἐκείνων τῶν λόγων, ἐσπούδασεν ὁ Κλή-
μης νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ ὑπὲρ φύσιν αὐτῆς θαυμάσια· δὲν ἀφῆκε χωρὶς ἐγκώμια οὐδὲ τὸν Βαπτιστὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς θαυμα-
σίας εὐρέσεις τῆς τιμίας του Κεφαλῆς, ἐκείθεν ἤμπορεῖς νὰ τὰς μάθῃς· καὶ Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων βίους καὶ περιόδους ἐκεῖ θέ-
λεις εὔρῃς· καὶ ἀπὸ ἀγῶνας καὶ παλαίσματα μαρτυρικά, πρὸς τὸν Θεὸν θέλεις ἀναπτερωθῆς, ὅστις ἐδέχθη ἐκείνους μὲ τὴν χύσιν τῶν αἱμάτων τους· ποθεῖς καὶ ἀγαπᾷς νὰ μάθῃς καὶ ἀσκησιν ὁσίων Πα-
τέρων καὶ εἰσαὶ ζηλωτῆς πολιτείας καὶ βίου σχεδὸν ἀσάρκου καὶ αὐλοῦ; θέλεις εὔρῃς καὶ αὐτὴν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Βουλγάρων συνθεμένην ἀπὸ τὸν σοφὸν Κλήμεντα· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ὅλα τὰ χρειαζόμενα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, καὶ ὅλα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα αἱ μνήμαι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων λαμπρύνονται καὶ στολίζονται, καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων κατανοίγονται, ὅλα λέγω ἐκεῖνα ὁ Κλήμης τὰ παρέδωκεν εἰς τοὺς Βουλγάρους· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐδικόν του μοναστήριον αὐτὰ τὰ ἴδια παρέδωκε· ἔκτισε γὰρ μοναστήριον, εἰς τὴν Ἀχρίδα πρὸ τοῦ νὰ δεχθῇ τὴν Ἐπισκο-
πὴν τῆς Βελίτζης, ἔτι ζῶντος τοῦ μακαριστοῦ καὶ αἰοδιμοῦ Βορίσ-
σου· ὅτι βλέπωντας τὸν ἄρχοντα, πῶς ἐπερίσσευε τὴν ἐδικὴν του Βουλγαρίαν μὲ ἑπτὰ καθολικοὺς ναοὺς, ἔκτισε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀχρίδα τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον· ἐπρόσθεσε δὲ εἰς αὐτὸ καὶ ἄλλην ἐκκλησίαν τὴν ὁποίαν οἱ μεταγενέστεροι ἔκαμαν Ὀρόνον Ἀρχιεπισκο-
πῆς· καὶ οὕτως ἦσαν εἰς τὴν Ἀχρίδα τρεῖς ἐκκλησίαι μία μὲν κα-
θολικὴ, δύο δὲ τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος, μικρότεραι μὲν κατὰ τὸ μέ-
γεθος ἀπὸ τὴν καθολικὴν, ὅμως ωραιότεραι κατὰ τὸ σχῆμα καὶ
τερπνότεραι· ἐπεὶ δὲ κάθε λογῆς τρόπον ἐμεταχειρίζετο ὁ αἰοδιμος

εἰς τὸ νὰ ἀποδιώκῃ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν ὀκνηρίαν ὅπου εἶχαν εἰς τὰ θεῖα, διὰ νὰ συνάζωνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τρόπον τινὰ ἐλκόμενοι ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐμορφίαν τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα ἡγωνίζετο νὰ ἡμερώσῃ τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν θηριότητα τῶν καρδιῶν τους, καὶ τὴν πρὸς τὴν θεογνωσίαν αὐτῶν τραχύτητα καὶ σκληρότητα.

Καὶ τί θαυμαστὸν, ἂν εἶχε τόσῃ ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ μεταβάλλῃ τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων εἰς ἡμερότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ὁ ὁποῖος καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀναίσθητον γῆν ἔκανε τοῦτο τὸ ἴδιον καλόν; ἐπειδὴ βλέπωντας τὸν τόπον ὅλον τῆς Βουλγαρίας, πῶς ἦτον γεμάτος μὲν ἀπὸ δένδρα ἄγρια, ἀπὸ δὲ ἡμερα, καὶ καλόκαρπα ἔρημον, ἔκαμε καὶ ἔφεραν ἀπὸ τοὺς τόπους τῶν Ῥωμαίων, κάθε εἶδος ἀπὸ δένδρα ἡμερα, καὶ μὲ ἐμπολιάσματα ἡμέρωσε τὰ ἄγρια, διδάσκοντας, καθὼς νομίζω, καὶ μὲ τοῦτο τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ πέρνουσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ νὰ οἰκιοποιῶνται τὰς γλυκείας καὶ νοστήμους ποιότητος τῆς ἡμερότητας καὶ καλωσύνης, καὶ νὰ καρποφορῶσιν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐργασίαν τοῦ Θεοῦ θελήματος, ὅπου εἶναι ἡ μόνη βρώσις ἡ ἐδική του, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός·

Τοιοῦτης λογῆς ἦτον ὅλος δοσμένος εἰς τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν, καὶ μίαν εἶχε φροντίδα, πῶς νὰ πλατύνῃ μὲ κάθε τρόπον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου, μὴ φροντίζοντας αὐτὸς ὁλότελα διὰ κανένα ὄφελος τοῦ σώματός του, οὐδὲ τὴν ἰδίαν του ψυχὴν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, προτιμῶντας, ἀλλὰ τῶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἐπιμελούμενος· ἀλλ' ὅταν αὐτὸς τόσῃ ἀγάπῃν εἶχε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὡς υἱὸς ἡγάπα τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα, τάχα μικρὰ ἐστάθησαν τὰ σημεῖα, πῶς καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀμοιβαίως ἡγάπα; ὅχι· δὲν ἐφάνησαν ὀλίγα σημεῖα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθετε τὸ πῶς; τοῦτο καὶ ἐγὼ ἔρχομαι νὰ σᾶς διηγηθῶ· ἐγύρισεν ὁ μέγας οὗτος ἀπὸ τὴν Γλαβενίτζαν εἰς τὴν Ἀχρίδα, ἕνα μὲν διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἐκεῖ ὄντας χριστιανούς, πῶς ἔχουσι κατὰ τὴν ψυχικὴν τοὺς υγείαν, καὶ ἂν ἔχωσι τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς καρδίας των, ἄλλο δὲ καὶ διὰ νὰ συνομιλήσῃ καὶ μὲ τὸν Θεὸν εἰς τὸ Μοναστήριόν του, μὲ ἡσυχίαν ἐκεῖ προσευχόμενος· ἐπειδὴ ὄντας πολλὰ ἐραστῆς τοῦ κάλλους τοῦ Θεοῦ, πολλὰ ἐθλίβετο καὶ ἐλυπεῖτο ὅταν ἐτραβίζετο ἀπὸ τὴν θεωρίαν ἐκείνην τὴν μακρὴν, εἰς ἄλλας φροντίδας καὶ περισπασμούς· ἐκεῖ δὲ ὅπου ἐπεριπάτει μίαν ἡμέραν ἰδοὺ καὶ πίπτουσιν ἔμπροσθέν του δύο παράλυτοι, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ ἕνας, κοντὰ εἰς τὴν παραλυσίαν, ἔπασχε καὶ τὴν στέρησιν τοῦ γλυκυτάτου φωτός, τυφλὸς ὢντας ὁλότελα· ἐκίνησαν λοιπὸν

εἰς σπλάγγχνος τὴν συμπάθειάν ἐκείνην ψυχὴν· ἀλλ' ὅσον ἦτον ἔτοιμος πρὸς τὴν συμπάθειαν, ἄλλο τόσον ἐκλινε καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ μὲ κάθε τρόπον ἤθελε νὰ ἀπορεύῃ τὸν ἀνθρώπινον ἔπαινον· καὶ νὰ εἰπῶ ἀληθέστερον, περισσότερον ἤθελεν ἐκείνος νὰ μὴ γνωρισθῇ, πῶς ἐθαυματουργήσῃ, παρὰ ὅπου ἐπιθυμοῦσαν οἱ παράλυτοι νὰ ἀξιωθῶν τῆς θεραπείας των· ὅθεν καὶ βλέπωντας προσεκτικὰ τρογύρου του, ἐπειδὴ κανένα δὲν εἶδε παρόντα, ὑψώνει τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς τὸν οὐρανόν, σικῶναι καὶ τὰς ὁσίας του χεῖρας εἰς προσευχὴν, καὶ κατεβάζει ἐκεῖθεν τὴν θεῖαν βοήθειαν· ἔπειτα μὲ τὰς χεῖρας ἐκείνας, μὲ τὰς ὁποίας ἐτέλεσε τὴν προσευχὴν, ἐπίασε τὰ παράλυτα ἐκεῖνα σώματα, καὶ τὸ πλάσιμον ἐκεῖνο ἐγίνε σφίγγιμον εἰς αὐτὰ, καὶ συνάρθρωσις, καὶ καθὼς λέγει ὁ Προφήτης Ἠσαΐας, ἦσαν καὶ οἱ δύο ἀλλόμενοι ὡς ἔλαφοι· ἀλλὰ τοῦτοι δὲν ἦτον χωλοὶ μόνον, καὶ βεβλαμμένοι εἰς ἕνα μέλος τοῦ σώματος, διὰ τοὺς ὁποῖους εἶπεν ἐκεῖνα τὰ λόγια ὁ Ἠσαΐας, ἀλλ' ἦσαν ἀκίνητοι ἀπὸ μιᾶς, καὶ τίποτας διαφορὰν δὲν εἶχον ἀπὸ τὴν γῆν ἐκείνην, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἐκείτοντο· εἰς ἐκεῖνον δὲ ὅπου ἦτον καὶ τυφλὸς κοντὰ εἰς τὴν παραλυσίαν, τὸ ὀγληγορώτερον ἀνέτειλεν ἵαμα τῶν γλυκυτάτων ὀφθαλμῶν· καὶ τὸ φῶς ἀνελπίστως ἰδὼν, φωνὴ μεγάλη τὸν κύριον ἐμεγάλυνε καὶ ἐδόξαζεν· ἀλλὰ δὲν ἦτον δυνατόν ἡ τόση φοβερὰ καὶ παράδοξος θαυματουργία νὰ λανθάνῃ παντάπασι τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὀφθαλμούς· τὴν εἶδε γὰρ ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑπερέτας τοῦ ἁγίου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ ἅγιος ἰδὼν ὕστερον, καὶ καταλαμβάνωντας, πῶς ἀπὸ κάποιον ἀπόκρυφον μέρος τὸν ἐβλεπεν, ἐταράχθη κατ' αὐτοῦ, ὡς ὅτι τρόπον τινὰ ἐπονιρεύετο, καὶ μὲ ἀπειλὴν φοβεράν τὸν ἐπαράγγειλε νὰ μὴ φανερώσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς ἄλλον τινά, ἕως ὅτου ὁ Κλήμης ἐπάνω εἰς τὴν γῆν εὐρίσκειται.

Καταδαμασθεῖς δὲ ἀπὸ τὰ γηρατεῖα, καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους καταδαπανηθεῖς, ἡβουλήθη νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐπισκοπὴν, ὅχι ὡς λειποτάκτης, ἢ τὴν τάξιν καταφρονῶν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἐδιώρισε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ νὰ ποιμάνῃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἡθέλησε νὰ τὸ κάμῃ ἀπὸ εὐλάβειαν μακαριστὴν καὶ ἐνθεον· καὶ λοιπὸν μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπελθὼν εἰς τὸν Βασιλέα εἶπε πρὸς αὐτόν. «Θεοσεβέστατε Βασιλεῦ, ἐν ὅσῳ τὸ σῶμα μου ἐδύνατο νὰ βαστάξῃ πόνους, καὶ φροντίδας ἐκκλησιαστικὰς, ἢ ὁποίαις κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, εἶναι βαρύτεραις ἀπὸ τὰς πολιτικὰς, τότε θέβαια ἂν ἤθελα νὰ παραιτήσω τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν αὐτὸς μοι ἐνεχείρισε, διὰ μέσου τοῦ κράτους σου, τὸ ἐγνώριζα ἔργον κατὰκριτον μὲ ὅλας τὰς ψήφους, καὶ οὐδὲ μισθωτοῦ ἰδιοῦ δι' ὅτι ἐκεῖνος συνηθίζει νὰ φεύγῃ καὶ νὰ ἀφήνῃ τὰ πρόβατα, ὅταν

βλέπη τὸν λύκον ἐρχόμενον· ἀλλ' εἰς ἐμέ ποία ἀπολογία ἤθελεν εὐρεθῆ, νὰ ἀφήσω τὴν ποίμνην τοῦ Θεοῦ καὶ χωρὶς ἀκόμῃ νὰ ἰδῶ λύκον τινὰ ὀλότελα· λοιπὸν, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ μέχρι τῆς σήμερον ἕνα τόσον κατάκριτον ἔργον δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ κάμω, δηλαδή νὰ παραιτηθῶ· ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπεις ὦ Βασιλεῦ, πῶς καὶ τὸ γηρατειὸν μὲ ἐκαταβάρυνε, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν μου κόπων, μοῦ ἐκατάφαγεν ὅλην τὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο παρακαλῶ φρόντισον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατὰστῃς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἄλλον, ὅστις κοντὰ εἰς τὴν πνευματικὴν δύναμιν, θέλει ἔχει καὶ τὴν σωματικὴν, καὶ θέλει ἀναζωοθῆ, καὶ ἐνεργήσῃ πλέον ζωντανὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς φροντίδας· αὐτὴν Βασιλεῦ, τὴν τελευταίαν μοι παράκλησιν πλήρωσον· δός μοι καιρὸν νὰ προσλαλήσω τὰς ὀλίγας ταύτας ἡμέρας ἐμαυτῷ καὶ τῷ Θεῷ· καλὸν κατοικητήριον μοῦ εἶναι διὰ τὸ τέλος τοῦτο, τὸ Μοναστήριον· κάμε μοι τὴν χάριν ἐκεῖ μέσα νὰ παραδώσω τὸ Πνεῦμα· ἀπ' ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς πλέον, ποίαν κοινωνίαν ἔχουσι πρὸς ἐμέ ἡ φροντίδες τῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποίαις χρειάζονται μέλη σώματος γερά καὶ δυνατά, διὰ νὰ τὰς θάνουν εἰς ἔργον, ἢ διὰ ποῖον ἄλλο τέλος ἐγὼ ἔχω νὰ στέκω πλέον εἰς τὴν ἀξίαν αὐτὴν; ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔργον ὠνόμασε τὴν Ἐπισκοπὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ στέκῃ μακρὰν ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν εἶναι πρὸς ἔργα καὶ κόπους ἐπιτηδειότατος (1)· καὶ οὔτε νὰ θελήσῃ, ὦ Βασιλεῦ, νὰ ἰδῇ τὴν Ἐκκλησίαν τούτην, ὁποῦ εἰς τὸν ἐδικόν μου καιρὸν ἦνθησεν ὑπὲρ πολλὰς ἄλλας, πάλιν ἀπὸ ἐδικὴν μου αἰτίαν νὰ ἀπανθῇ καὶ νὰ μαραίνεται· ἀλλὰ, καθὼς εἶπα, διὰ μέσου ἄλλων ἀκμαιοτέρων, διαφύλλαξον τὸ κάλλος τῆς, ἐπειδὴ κίνδυνος τρέχει ὄχι ὀλίγος, ἀπὸ τὴν ἐδικὴν μου ἀσθένειαν, τὰ πράγματα νὰ φθειρῶνται· ἐξεπλάγη ὁ Βασιλεὺς, ἔξαφνα τὰ τοιαῦτα ἀκούσας (ὅτι φυσικὰ τὸ ἐναντίον τῆς θελήσεως, πληγώνει τὴν καρδίαν ἀνελπίζως ἀκουόμενον) «καὶ, τί εἶναι τοῦτο, ἀπεκρίθη πρὸς τὸν ἅγιον, τί εἶναι τοῦτο ὁποῦ μοῦ προβάλλεις, ὦ Πάτερ; πῶς ἐγὼ σοῦ ἐτι ζώντος, δύναμαι νὰ ἰδῶ εἰς ἐκεῖνον τὸν θρόνον, ἄλλον καθήμενον; πῶς νὰ ἐρημώσω τὸ βασίλειόν μου ἀπὸ τὰς ἀρχιερατικὰς σου εὐλογίας; ἢ ἐγκατάλειψις τοῦ ἐπισκοπικοῦ σου θρόνου, ἀπαίσιόν μοι γίνεται προμήνυμα εἰς τὴν Βασιλείαν καὶ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον καθάρσεις· εἰ μὲν ἐγὼ κατὰ τι ἐλύπησα τὴν σὴν ὁσιότητα, καὶ ἐξ ἀγνοίας ἔσφαλα (ἐπειδὴ φανερά εἰς τὸν ἑαυτὸν μου δὲν γνωρίζω τοιοῦτόν τι ἀμάρτημα) καὶ σὺ τάχα ὡς Πατὴρ λυπούμενος ἡμᾶς, δὲν θέλεις νὰ στηλητεύσῃς τὴν ἐδικὴν μου ἀφροσύνην, καὶ μὲ τέχ-

(1) Ὡθεῖς Κλήμη, ἕνα καιρὸν ἦτον ἡ ἐπισκοπὴ καθὼς λέγεις καὶ σὺ καὶ ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τὴν σήμερον ἔλλαξαν τὰ πράγματα· καὶ λοιπὸν...

νὴν ἀποσκηπάζεις τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν, δηλαδή μὲ τὸ προκάλυμμα τῆς ἀδυναμίας, ἂν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, καὶ εἶμαι ἐγὼ ὁ παῖς-στης, εἰπέ μοι το σὲ παρακαλῶ· ἔτοιμος εἶμαι σὲ θεβαιῶν, ἂν σοῦ ἔσφαλα, νὰ δεχθῶ τὴν πρόπουσαν εἰς τὸ σφάλμα μου παιδείαν· καὶ ὁ υἱὸς ἐγὼ νὰ ἰατρεύσω τοῦ πατρὸς μου τὸν πόνον· ἀμή, ἂν δὲν ἔχῃς ἀμμίαν αἰτίαν τοιαύτην καθ' ἡμῶν, διατί σὺ, ὦ Πάτερ, θέλεις νὰ λυπῇς ἐκεῖνους, ὁποῦ παντελῶς δὲν σε ἐλύπησαν; τοὺς ἱερωμένους δὲν ἡμπορεῖς νὰ μέμφῃς ὡς τάχα ἀπειθεῖς καὶ σκληραύχενας· ὅτι σὺ πάντας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγέννησας, καὶ καλῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ εἰς τὸν θεὸν τοὺς ὑπέταξας· ἀλλ' οὔτε ἡμᾶς τοὺς ἰδίους ἡμπορεῖς νὰ ἐλέγξεις, πῶς τάχα δὲν σου ὑπακούομεν, καὶ ἐξω ἀπὸ τὰ προστάγματα σου φερόμεθα· λοιπὸν, πῶς ἀφῆνεις τέκνα, ὁποῦ οὐδύρονται καὶ κλαίουσιν τὴν χωρὶς δίκαιον ἀναχώρησίν σου; ἢ καταπίσου, ὦ Πάτερ, μόνος σου νὰ λείψῃς ἀπὸ αὐτὸν τὸν σκοπὸν, εἰδὲ καὶ δὲν θελήσῃς ἀπὸ λόγου σου νὰ καταπεισθῇς (συγχώρησόν μοι νὰ τὸ εἰπῶ) καὶ πᾶντα λέγῃς, ἐγὼ δὲν καταπιέθομαι· καὶ πᾶντα ποιῇς, ἐγὼ δὲν θέλω κλίνω παντελῶς· διατί ἐγὼ νομίζω, πῶς ἡ παραίτησις εἰς μόνους τοὺς ἀναξίους ἀπὸ ἐγκλήματα εἶναι ἀρμόζουσα, σὺ δὲ εἶσαι πάσης ἀξίας ἀνώτερος· ἔκλινε πρὸς τὴν ἀντίστασιν ταύτην καὶ μὴ βουλόμενος ὁ σεβάσμιος Γέρων, καὶ χωρὶς νὰ προσθέσῃ ἄλλο τίποτας περὶ τῆς παραίτησεως, ὑποστρέφει εἰς τὸ Μοναστήριον, καὶ ἐκεῖ εὕρσκει συνεργὸν τὸν ἄνω Βασιλέα εἰς τὸν ἐδικόν του σκοπὸν· ἐπειδὴ εὐθὺς ὁποῦ ἐφθασεν εἰς τὸ Μοναστήριον ἔπεσεν εἰς ἀρρώστιαν; προβλέπωντας δὲ πῶς ἐφθασεν ἤδη τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐχάρισεν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας, ὡς ἕνα δῶρον ἐξόδιον, τοῦ Τριωδίου τὸ ὑπόλοιπον· ἐπειδὴ τὸ ψυχλόμενον ἀπὸ τῆς καινῆς Κυριακῆς μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς, ἦτοι τὸ κοινῶς λεγόμενον πεντηκοστώριον, ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας τὸ ἐτελείωτε· καὶ ἐκ τούτου ἂς καταλάβῃ κάθε ἄνθρωπος, πόσῃ ἐπιμέλειαν εἶχε, καὶ πόσους ἔκανε κόπους, ὅταν εἶχε καλὰ τὰς σωματικὰς του δυνάμεις καὶ τὴν ὑγίαν του· ὁ ὁποῖος καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἀρρώστιας του, ἔθλιβε καὶ ἐταλαιπώρει τὸν ἑαυτὸν του μὲ τοὺς σωματικούς κόπους ἀκατάπαυστα· ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν, ὁ ἔσω ἄνθρωπος αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀνεκαινίζετο, ὅσον ὁ ἔξω ἐφθείρετο, καὶ ἡμποροῦσε καὶ αὐτὸς νὰ λέγῃ μὲ τὸν Παῦλον, ὅταν ἀσθενῶ, δυνατός εἰμι; τί τὸ ἀκόλουθον; γράφει διαθήκην· καὶ τὰ τῆς Διαθήκης του ἦτον ἄλλοι κανόνες, ἀποφασίζοντας δηλαδή διὰ τὰ βιβλία, ὁποῦ ἔκαμε, καὶ διὰ τὴν ἄλλην του περιουσίαν, μᾶλλον δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον εἶχεν ὅ,τι εἶχε, καὶ τὸν ὁποῖον ἐπλούτει μόνον, τὸν καλὸν Μαργαρίτην ὁ σοφὸς ἔμπορος, φροντίζωντας ὀλίγον, διὰ τὰ τῆς

σαρκός και τὰ γῆινα· μοιράζοντας δὲ τὰ ὅσα τοῦ εὗρεθῆσαν ἀπὸ φιλοτιμίας βασιλείων και μεγιστάνων, τὸ μὲν ἡμῖς μέρος ἄφησεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν· τὸ δὲ ἄλλο ἡμῖς εἰς τὸ Μοναστήριον. Καὶ λοιπὸν οὕτω ζήτας ὁ κατὰ ἀλήθειαν θεὸς και μέγας Κλήμης, και οὕτω κοσμήσας τὸν παρὰ Θεοῦ αὐτῷ δοθέντα θρόνον, και βιώνοντας εἰς τὴν καλὴν ἀρχὴν τέλος ἀρμόδιον και ἄριστον, πρὸς κύριον ἐξεδήμησε· τὸ δὲ ὅσον και θεῖον αὐτοῦ σῶμα, και ἔσον μὲ τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν τιμὴν, ὁσίως ὑμνολογηθὲν και τιμηθὲν, ὅσον μὲν κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, κατώτερον ἀπὸ τὸ πρέπον, ὅμως, ὅσον κατὰ τὴν δύναμιν τῶν τιμώντων, ὅχι ἐλλιπέστερον, οὕτω λέγω τιμηθὲν ἐτάφη εἰς τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔτι ζῶν ἐκεῖνος μὲ τὰς ἰδίαις του χεῖρας ἐκατασκεύασεν εἰς τὸ Μοναστήριον, εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ Νάρθηκος, κατὰ τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην τοῦ Ἰουλίου μηνός, εἰς τὰς ἡμέρας Συμεῶν τοῦ βασιλέως τῆς Βουλγαρίας, εἰς τοὺς 916· ἀπὸ Χριστοῦ.

Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπου παρ' ὀλίγον ἀλησημένησα, δὲν εἶναι μικρὸν σημεῖον τῆς ὁμοψυχίας τῶν ἀγίων· ὅτι πρὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ ὁ θεὸς Κλήμης, κάποιοι ἀπὸ τοὺς μαθητάς του· εἶδον εἰς τὸν ὕπνον τοὺς τὸν Κύριλλον και τὸν Μεθόδιον, πῶς ἦλθον εἰς τὸν μακάριον τοῦτον, και ἐφανέρωσαν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκδημίαν τῆς παρούσης ζωῆς.

Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐφάνη, πῶς ἐξῆλθεν ἀπὸ λόγου μας, και ἀνῆκε τὴν παρούσαν ζωὴν, ἡ χάρις ὅμως δὲν ἀπέταξεν, ἀλλὰ και τὴν σήμερον τὸ ὅραμα τοῦ διδασκάλου, ἥτοι τὸ σῶμα του ἐνεργεῖ διαφόρους εὐεργεσίας ἐδιαλείπτως, πᾶν πάθος και πᾶσαν νόσον ἰώμενον· βεβαιώνει τὸν λόγον μου πρὸς τοὺς ἄλλους ὁ ξηρὸς ἐκεῖνος και κατὰ τὰς χεῖρας και κατὰ τοὺς πόδας, ὁ ὁποῖος εἰς καιρὸν ὅπου ἐρίνετο ἡ θεία λειτουργία, προσελθὼν εἰς τὸν Ναὸν του ἔτυχε τῆς θεραπείας του· τοῦτον πολλοὶ δὲν ἤξευρον, οὔτε ποῖος ἦτον, οὔτε πόθεν ἦτον· ἀπ' οὗ δὲ ἔλαβε τὴν θεραπείαν του, και ἄρχισε νὰ εὐχαριστῇ, και παρρησία ἐξωμολογεῖτο και ἐφώναζε, και τὰς ἰατρουμένας του χεῖρας ἐσήκωνε, και εἰς τοὺς παρόντας τότε χριστιανούς μὲ τὰς βοάς του ὁ γλυκὺς ἐρίνετο· τότε ἐρωτηθεὶς τὴν αἰτίαν τῆς εὐχαριστίας του ἐφανέρωτε τὰ πάντα, ἥγουν, πῶς ἦτον και αὐτὸς ἀχριδινός, και πῶς ἀπὸ χρόνους πολλοὺς ἐπάσχε τὸ πάθος ἐκεῖνο τῆς ξηρότητας· διηγουμένους, πῶς μὴν ἤξεύρωντας τί νὰ κάμῃ εἰς ἐκείνην τὴν φοβερὰν του ἀνάγκην, τοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Ναὸν, νὰ προσκυνήσῃ τὸν τάφον τοῦ Ἀγίου, ἵσως ἤθελε τὸν ἐλεήσει ὁ Κλήμης ὁ πάντα ἰσχύων ἐν Χριστῷ· ὅθεν, λέγει, και μὲ κόπον πολλὸν συρόμενος χεῖρας και πόδας προσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον αὐτοῦ ὁσίου· ἔπειτα ἦλθεν εἰς ἑκστασιν και βλέπει ἕνα γηραιὸν ἄνθρωπον, ὅπου τὸν ἐπίασαν ἀπὸ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, και τραβήζων-

τὰς τὸν τὸν ἐπρόσταζε νὰ σηκωθῇ· και ὅτι ἄμα μὲ τὸν λόγον, τοῦ ἐγινε κρότος και σεισμὸς εἰς τὸ σῶμα, και τοῦ ἐφάνετο ὡσάν νὰ ἐσυγκρούοντο ἀναμεταξύτους τὰ κόκκαλα τοῦ σώματός του, και ὡσάν νὰ ἐλάβαναν συνάρθρωσιν τὰ μέλη του, και εἰς κίνησιν ἐξαπλώνοντο· ἔπειτα λέγει στραφεὶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του εὗρεθῃ ὅλος ὑγιής, ὅχι πλέον τὰς χεῖρας παράλυτος, ὅχι πλέον τοὺς πόδας ξηρός· και τώρα, ἰδέτε με ἔλεγεν, ἰδοὺ σηκώνω τὰς χεῖρας μου, εἰς ἐκεῖνον ὅπου μοῦ τὰς ἄπλωσε, και ἰδοὺ στέκω και εἰς τοὺς πόδας μου, και εἶμαι ὅλος ὑγιής· ταῦτα ἐβόησε λέγωντας ὁπρώην ξηρὸς και κατὰξηρος, εὐγάνωντας ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του λόγια ἐξωμολογήσεως· ὁμοίως και οἱ παρεστῶτες ἐδάκρυσαν ἀπὸ κατάνυξιν, και μὲ λόγους εὐχαριστίας τὸν ὅσιον ἐμεγάλυναν· και τίς ἡ χρεία νὰ ἐπαριθμῶ τοῦτο και ἐκεῖνο; ποῖος δὲν ἤξεύρει εἰς πόσους κινδύνους ἀκατάπαυστα προφθάνει; εἰς πόσους δαιμονιζομένους, και εἰς πόσους κατὰ ἄλλους τρόπους πάσχοντας ἀπαλλαγὴν τῶν ἐνοχλούντων κακῶν ἐχάρισε, ἡ ὅπου ἦλθον εἰς τὸν τάφον του; ἡ ὅπου μόνον ἐπεκαλέσθησαν τὸ ὄνομά του, και τὴν πίστιν εἶχον ἀντάματους, τὴν ὄντως ἐνεργὸν και δραστήριον; διὰ τοῦτο κάθε τάγμα, και πᾶσα ηλικία τῶν Βουλγάρων, ὅσοι ἀπὸ τὰ χαρίσματα μετέχουσι τοῦ ἁγίου, δὲν εἶναι δυνατὴν νὰ εἰπῇ τινὰς, πόσῃ σπουδῇ και πιμέλεια δεικνύουσιν εἰς τὴν τούτου τιμὴν, συνάγοντες και προσφέροντες εἰς τὸν ναὸν του καθ' ἕνα τὸ κατὰ δύναμιν.

Ἀλλ' ὁ θεὸς και ἱερὰ Κεφαλή, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔσσειε τὴν Καθέδραν του· ὁ φωτὴρ, ὅχι μόνον ἡμέρας ἀρχῶν, ἀλλ' οὐδὲ μόνης Νυκτός, ἀλλὰ και Νυκτός και ἡμέρας καταφωτίζων ἡμᾶς μὲ τὰς θείας σου χάριτας· ὁ Σάλπιγξ, διὰ τῆς ὁποίας ἐσάλπισεν εἰς ἡμᾶς ὁ Παράκλητος· ὁ καλὸς Ποιμὴν, ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν σῶν προβάτων τὴν ἀγίαν σου ψυχὴν, και διὰ πολλῶν ἰδρώτων τελειώσας και παραστήσας εἰς τὸν Θεὸν τὸ σὸν ποίμνιον, φέροντας μας εἰς τόπον γλῶσς, τὰς θείας γραφὰς λέγω, τὰς ὁποίας ἡ ἀγία σου γλῶσσα ἐξήγησε, και εἰς ὕδωρ ἀναπαύσεως τοῦ θεοῦ βαπτίσματος μᾶς ἐξεθρεψας, και εἰς ὁδοὺς δικαιοσύνης μᾶς ὠδήγησας, ἥγουν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν ἀρετῶν· ὅτι διὰ σοῦ πᾶσα ἡ Βουλγαρία Θεὸν ἐγνώρισαν· σὺ ἐπύκνωσας τὰς ἐκκλησίας μὲ τοὺς ὕμνους και μὲ τὰς ψαλμωδίας· σὺ μὲ τὰ ἀναγνώσματα τὰς ἐορτὰς κατεκόσμησας· οἱ μονάζοντες διὰ σοῦ ἔχουσι τοὺς βίους τῶν πατέρων και ὁδηγοῦνται πρὸς ἀσκήσιν· οἱ τοῦ ἱεροῦ τάγματος παρὰ σοῦ μανθάνουσι νὰ ζῶσι κανονικῶς· ὁ ἐπίγειος Ἄγγελος και οὐράνιος ἄνθρωπος· ὁ ἐλαίος κατὰκαρπος· ὁ τυφλὸν ὠδηγέ, ὅτι λογὴς ἀπὸ τὰς δυνάμεων ἐνοήσῃ τυφλῶσιν και ὀδιγίαν· ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος,

σὺ ὁποῦ ἐκατασκεύασας Λαὸν περιούσιον ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀπέβλεπον εἰς ἐσένα, ἄμποτες ἔτι καὶ τὴν σήμερον, νὰ ἐπισκαπῇς τὴν κληρονομίαν σου, ὁποῦ τώρα μάλιστα πολὺ περισσότερον δύνασαι, παρὰ ὅταν ἦσουν εἰς τὴν γῆν σωματικῶς· καὶ ἄμποτες νὰ διώξῃς μακρὰν τὴν πονηρὰν αἵρεσιν, ἡ ὁποία θεβαλιότατα ἐμβῆκεν εἰς τὸ ποίμνιόν σου, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἐν Χριστῷ κοίμησιν (1) ὡσὰν μία λοιμικὴ νόσος, ἡ ποία διασπαράττει, καὶ διαφθείρει τὰ πρόβατα τῆς μάνδρας· τὴν ὁποίαν ταύτην νόσον τῆς αἰρέσεως, ἄμποτες νὰ τὴν ἀφανίσῃς ἅγιε ποιμὴν καὶ χρηστότατε· ἄμ-

(1) Αἵρεσιν λέγει τὴν ἐν τῷ Ἀγίῳ συμβόλῳ προσθήκην, ἣν οὖν τὴν καὶ ἐκ τοῦ Ἰοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος· κατὰ τῆς ὁποίας καὶ ἡγωνίσθη καὶ στερεῶς ἤθλησε μετὰ τῶν συμμαθητῶν του εἰς τὴν Μωραβίαν· ἀτυμβίβατον ὅμως φαίνεται τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος, μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ γράφει εἰς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς ὁ ἀγιώτατος Φώτιος· οὗτος ἐδῶ λέγει, ὅτι ἡ αἵρεσις αὐτὴ ἐμβῆκεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἀγίου Κλήμεντος· καὶ αὐτὸς δὲν ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὸν Κλήμεντα, ἀλλ' ἦτον ἐκεῖ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὁπαδὸς καὶ ἀκόλουθος ἐκ νεότητος τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου διδασκάλου, ὡς λέγει ὁ ἴδιος ἐν τῷ παρόντι βίβλῳ· οὖν δὲν εἶναι ἄξιος παραβλέψεως, καὶ μάλιστα οὕτω σοφὸς ὢν καὶ αὐτὸς τὰ θεῖα καὶ μέγας διδάσκαλος· πάλιν ὁ ἱερὸς Φώτιος, ὁποῦ ἦτον καὶ Πατριάρχης, καὶ εἰς τὰς ἡμέρας του ἐβαπτίσθησαν, καὶ ὅλην τὴν φροντίδα εἶχε διὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκείνου τοῦ ἔθνους, καὶ ἱερεῖς καὶ ἐπισκόπους ἐκεῖσε συχνὰ ἔστειλε, καὶ γράμματα ἔγραψε πρὸς καταρτισμὸν τῶν νεοφωτιστῶν, αὐτὸς γράφει ὅλον τὸ ἐναντίον εἰς τὴν ἐγκύκλιον ἐκείνην ἐπιστολὴν, ὅτι δηλαδὴ πρὶν ἀκόμα νὰ καλοτελειώσουν δύο χρόνοι ἐπῆγαν ἐκεῖσε ἀπὸ τὴν Δύσει σκευὴ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐδίδασκαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἄτοπα ἐναντία τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπένω εἰς ὅλα ἐδίδασκον καὶ τοῦτο τὸ πάντων ἀτοπώτατον, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται, καὶ ἐκ τοῦ Ἰοῦ· « οὐπω γὰρ ἐκείνου τοῦ ἔθνους (ἡγουν τοῦ Βουλγαρικοῦ) οὐδ' εἰς δύο ἐνιαυτοὺς, τὴν ὀρθὴν τῶν χριστιανῶν τιμῶντος Ὁρθόδοξον, ἄνδρες δυσσεβεῖς οὗτοι πρὸς τοῖς εἰρημένους ἀτοπήμασι, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ Ἅγιον σύμβολον .. κιβδηλεύειν ἐπεχείρησαν, ὡς τῶν τοῦ πονηροῦ μηχανημάτων, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Ἰοῦ ἐκπορεύεσθαι κενολογήσαντες· ταῦτα ὁ θεὸς Φώτιος, καὶ τόσον ἦτον ἀληθὴς αὐτὰ, ὥστε δι' αὐτὰ ταῦτα καὶ ἐξήτει νὰ γένῃ οἰκουμένη Σύνοδος· λοιπὸν συμβιβαστέον αὐτά· ἐναντία γὰρ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον· εἰμὴ τις φαίη, ὅτι εἰς τὴν ἰδίως ποίμνην τοῦ Κλήμεντος, ἦτοι εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Βελιτζης, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐμβῆκεν ἡ αἵρεσις, ταῦτόν ἐπεῖν εἰς τὴν Ἀχρίδα· ἄλλο τι πλὴν τοῦτου δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ.

ποτες δὲ νὰ φυλάττῃς καὶ ἡμᾶς τοὺς δούλου σου ἀπειράστους καὶ ἀνενοχλήτους ἀπὸ βαρβαρικῆς ἐπιδρομᾶς, καὶ πάντοτε μὲν, ἀλλὰ τώρα μάλιστα, ὅτε θλίψις ἐγγύς, μᾶλλον δὲ εἰς ἡμᾶς ἀνάμεσα· ὅτε οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν· τοὺς ὁποίους ἀθέους ἐχθροὺς ἡμῶν, ἄμποτες νὰ συντρίψῃς καὶ νὰ ἀφανίσῃς, μὲ τὴν δεξιάν χεῖρα τοῦ ὑπὸ σοῦ δοξασθέντος Θεοῦ, εἰρηνὴν καὶ ἀνεσιν εἰς τὸν χριστιανικὸν Λαὸν χαριζόμενος, καὶ ἐκάστῳ τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα συμπαθῶς δωρούμενος, διὰ νὰ σοῦ ἐπιτελοῦμεν τὰς θείας σου ἐορτάς ἐν πάσῃ ἀγαλλιάσει, Πατέρα Υἱόν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον, διὰ σοῦ καὶ μετὰ σοῦ δοξάζοντες τὸν ἕνα Θεόν, ὃ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.